Grols verleden

Tijdschrift voor de historie van Groenlo en directe omgeving

Themanummer: **De Grolse kanonnen door de jaren heen**

Oudheidkundige Vereniging Groenlo

Jaargang 5 - Nummer 8, april 2006

Oudheidkundige Vereniging Groenlo

De Oudheidkundige Vereniging Groenlo (opgericht 15 januari 1976) heeft tot doel het bestuderen en vastleggen van gegevens op het gebied van geschiedenis, taal, folklore, genealogie en archeologie van Groenlo en directe omgeving. Tevens stelt zij zich ten doel het beschermen van het historisch erfgoed van Groenlo. Nadere informatie over onze vereniging is beschikbaar via onze folder die op het secretariaats-adres verkrijgbaar is.

Grols verleden

Tijdschrift voor de historie van Groenlo en directe omgeving
Jaargang 5 - Nr. 8 (april 2006)
Het tijdschrift verschijnt op onregelmatige tijdstippen.

Redactie:
Martie Rouwmaat, e-mail: martie.rouwmaat@planet.nl
Henny Garstenveld, e-mail: hennygarstenveld@hetnet.nl

Eindredactie:
Ben Verheij, e-mail: btmverheij@planet.nl

Redactie-adres:
Martie Rouwmaat
Borculoseweg 44
7141 VM Groenlo
tel. 0544 – 464678

Lay-out en vormgeving (dtp):
Ronald Brockötter

Druk:
Drukkerij Maarse bv

Bijdragen:
Bijdragen voor ons tijdschrift kunnen op elke manier aangeleverd worden: mondeling, handgeschreven, typemachine of computermatig. Als men met de computer werkt dan graag op diskette (Word, WP of ASCII) aanleveren of per e-mail, mét uitdraai op papier; de bijdragen graag voorzien van illustraties.

Overname artikelen:
Publikatie of overname van artikelen (geheel of gedeeltelijk) is alleen toegestaan met *schriftelijke* toestemming van de redactie.

Lidmaatschap:
Het lidmaatschap kost € 13,61 per jaar. Aanmelding bij het secretariaat: Willy Lansink, Abel Tasmanstraat 5, 7141 VB Groenlo, tel. 0544 - 463784 (e-mail: w.lansink@chello.nl). Opzegging van het lidmaatschap tenminste één maand voor het einde van het kalenderjaar bij het secretariaat.

Losse nummers verkrijgbaar bij het secretariaat.

ISSN 1569-9366

© Oudheidkundige Vereniging Groenlo

Inhoud

1 *Ben Verheij*
Voorwoord

2 *Erik Mentink en Joep van der Pluijm*
1) Inleiding

7 *Joep van der Pluijm*
2) De vestingstad Grol en haar bewapening

10 *Erik Mentink*
3) Grote restauraties door de jaren heen

17 *Erik Mentink*
4) Wie kaatst, kan de bal terug verwachten

30 *Erik Mentink*
5) Grolse kanonnenbouwers

35 *Erik Mentink*
6) Speurtocht naar de oorsprong van de Grolse kanonnen

59 *Erik Mentink*
7) Het Grolse kanon buldert weer over de veste Grol

64 *Erik Mentink*
8) Oprichting St. Vrienden van de Grolse Kanonnen

72 *Erik Mentink*
9) De Compagnie Grolle, beleef het verleden

78 *Joep van der Pluijm*
10) Het Brusselse document: het definitieve bewijs!

83 *Erik Mentink*
11) Een nieuw affuit voor het Grolse kanon.

96 *Joep van der Pluijm*
12) Grols kanon geschonken door Frederik Hendrik?

97 **13) Bronvermelding**

98 **14) Ode aan het Grolse kanon**

Omslag

voorkant:
bovenste foto: Het Grolse kanon met nieuw affuit 2005 (foto: Erik Mentink).

onderste foto: Het Grolse kanon in actie tijdens de Slag om Grolle, oktober 2005 (foto: Nigel Hillyard).

achterkant:
bovenste foto: De gebroken kanonsloop is in 2000 op een rolpaard geplaatst en siert nu tevens de kanonswal (foto: Erik Mentink).

onderste foto: De Compagnie Grolle poseert hier voor het Grolse kanon tijdens het nieuwjaarschieten op 1 januari 2006 (foto: Evelyne Weygertse-Baten).

Voorwoord

Geachte lezers,

Zelden zal de historische spanningsboog zo breed zijn geweest als in deze aflevering nr. 8 van het Grols verleden, gewijd aan de – naar we nu weten – uit Engeland afkomstige, welbekende Grolse kanonnen. Breedvoerige beschrijvingen van gebeurtenissen aan het eind van de 16e, begin 17e eeuw aan de ene kant en aan de andere kant veel aandacht voor datgene wat er aan het eind van de vorige en aan het - nog prille - begin van deze eeuw allemaal met de kanonnen is gebeurd. En dat alles heel actueel afgesloten met foto's van de Slag om Grolle zoals "opgevoerd" in het weekend van 21, 22 en 23 oktober 2005. En daar tussendoor is er veel informatie over wat deze kanonnen niet allemaal hebben losgemaakt aan gedreven activiteiten in Groenlo zelf: de Stichting Vrienden van de Grolse Kanonnen, de Kanonniers en de Compagnie Grolle.
Voor de beschrijving van de vroegste historie van de kanonnen heeft Joep van der Pluijm getekend. Diep gravend in de archiefstukken daterend uit het eind van de 16e en het begin 17e eeuw heeft hij - zoals we dat inmiddels van hem gewend zijn uit zijn eerdere publicaties - weer heel veel zeer interessante wetenswaardigheden betrekking hebbend op de kanonnen boven water weten te krijgen. Waarbij het meest treffende natuurlijk is dat zijn opgedolven historische kennis naadloos blijkt aan te sluiten bij de conclusies van de grootste levende expert op het gebied van onze kannonnen, de Engelsman Charles Trollope. Erik Mentink, heeft een andere invalshoek gekozen bij zijn zoektocht naar de historie van de Grolse kanonnen. Via de schrijfster van een boek over Frederik Hendrik, Thera Coppens, en de heer J. Puype, hoofdconservator van het Leger en Wapenmuseum te Delft, die beiden ook waardevolle informatie aanleverden, kwam hij uiteindelijk terecht bij de hierboven al genoemde Engelsman Charles Trollope die met zijn geweldige expertise op het gebied van dit soort kanonnen precies kon vertellen waar ze vandaan zijn gekomen en wat er – technisch gezien – met hen is gebeurd in de afgelopen eeuwen. Naast de aandacht voor de rol die het kanon heeft gespeeld in de relatie met Lichtenvoorde, krijgen we van Erik Mentink ook een heel interessant overzicht van alle activiteiten die voortgekomen zijn uit die belangstelling voor de Grolse kanonnen. Het hoe en waarom van de oprichting van de Stichting Vrienden van de Grolse kanonnen, het doen en laten van de Kanonniers en – zeker niet te vergeten! – de Compagnie Grolle, die met zijn vele activiteiten ieder telkens weer versteld doet staan!

Ben Verheij

voorzitter Oudheidkundige Vereniging Groenlo

April 2006

Hoofdstuk 1

Inleiding

Groenlo en het kanon, een echte twee-eenheid

Vraag aan een willekeurige Grollenaar wat het symbool van Groenlo is dan krijg je steevast te horen: "Het Kanon". Niet de leeuw die in het oude gemeentewapen staat, maar het kanon wordt door de meeste mensen als hét symbool gezien. Niet alléén in Groenlo, maar ook ver daar buiten.

Het Grolse kanon (of eigenlijk kanonnen, want we hebben er twee) is onderwerp van menig liedje of gedicht. De Grollenaar laat zich graag fotograferen bij het kanon. In de loop der tijd zijn er naar alle waarschijnlijkheid al wel méér dan één miljoen foto's gemaakt van het kanon met of zonder personen erop. Voor menige toerist die Groenlo bezoekt, is het een must om de Grolse kanonnen op de gevoelige plaat vast te leggen.

In deze editie van het Grols verleden krijgt u antwoord op de vraag: "Hoe is Groenlo aan zijn kanonnen gekomen?" Een speurtocht die begint in Groenlo en die eindigt in Engeland, waar de kanonnen zijn gegoten. In de tussenliggende periode leest u alles over de kanonnen en wat er met hen in de loop der tijd is gebeurd. Tal van unieke foto's begeleiden dit verhaal. Een boeiend relaas over het symbool van het vestingstadje Groenlo.

Groenlo en het kanon, een echte twee-eenheid.

Veel leesplezier,

Erik Mentink en Joep van der Pluijm

Prachtige foto van het Grolse kanon rond 1950 met een soort oprijlaan. Foto: collectie Eduard Smit.

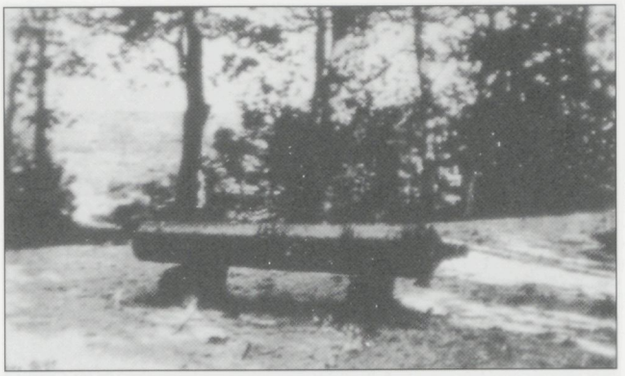

De kanonsloop ligt rond 1900 gewoon op een paar balken. Foto: collectie Eduard Smit.

Rond 1905 ligt de loop op een soort 'affuit' aan de linkerkant van het bankje. Foto is gemaakt in 1911. Foto: collectie Eduard Smit.

Hier een foto uit 1920 waar de loop de andere kant op staat en nu gesitueerd is aan de rechterkant van het bankje. Foto: collectie Henny Garstenveld.

Tot aan 1930 heeft de loop op dit 'affuit' gelegen. Foto: collectie Henny Garstenveld.

Vanaf 1930 is de loop schuin omhoog gericht en ligt de loop op twee balken met in het midden uitgesneden wielen. Foto: collectie Henny Garstenveld.

In 1948 is er een zogenaamd zij-wangaffuit gemaakt waarop de loop rust. Dit soort affuiten zijn veldaffuiten. Foto is gemaakt in 1949. Foto: H. Garstenveld.

Het kanon omstreeks 1961, toen nog met twee stapels gietijzeren kanonkogels. Foto: Henny Garstenveld.

Het kanon anno 1990 zonder kogels, deze zijn in de loop van de tijd 'verdwenen'. Tot aan 2004 heeft het Grolse kanon er zo bijgestaan. Foto: H. Garstenveld.

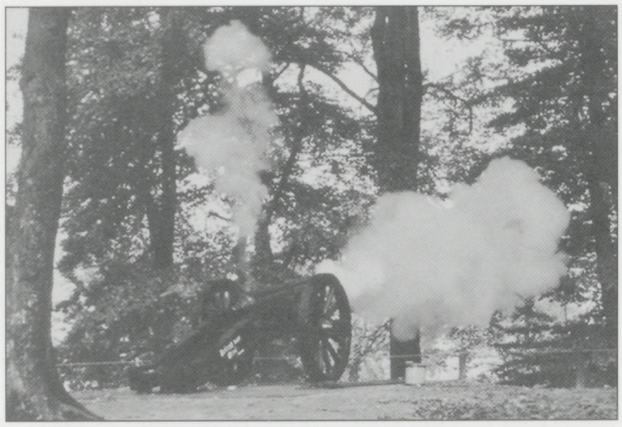

Sinds 1998 wordt er op hoogtijdagen weer geschoten met het Grolse kanon. Foto: collectie Eduard Smit.

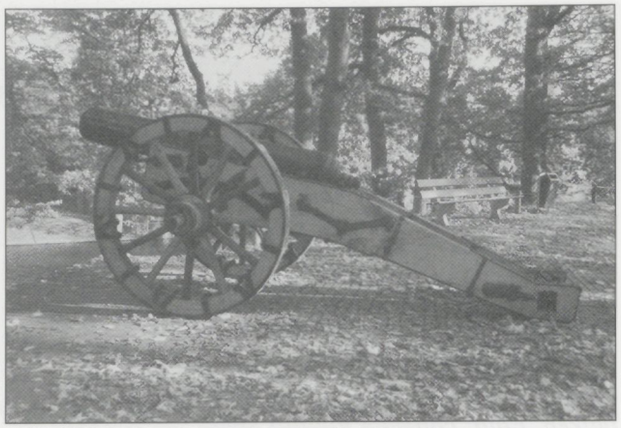

Het vernieuwde Grolse kanon in 2005. Foto: collectie Erik Mentink.

Het zich laten fotograferen bij het Grolse kanon is van alle tijden. Hieronder ziet u een aantal foto's van het begin van de vorige eeuw en van heden ten dage.

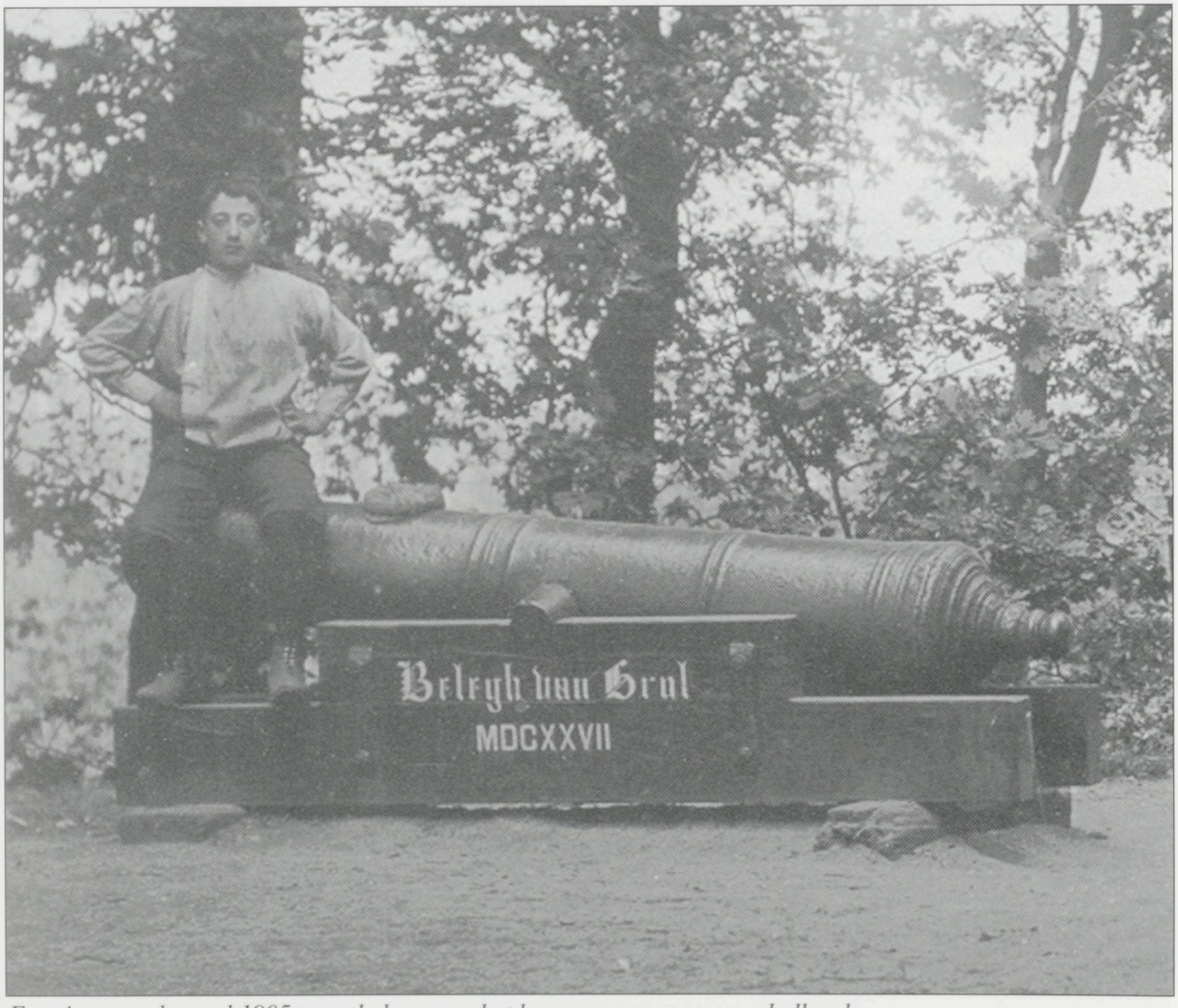

Foto is gemaakt rond 1905 toen de loop van het kanon nog op een paar balken lag. Foto: collectie Nic Adema.

Omstreeks 1910 zitten van links naar rechts gebroederlijk naast elkaar: Frits Wieriks, Bernard (Batsman) Wicherink, Jacob Lanters en Hendrik Rouwmaat. Foto: collectie Henny Garstenveld.

Juni 1937; zittend op het Grolse kanon de heer Wolberink. Foto: collectie Eduard Smit.

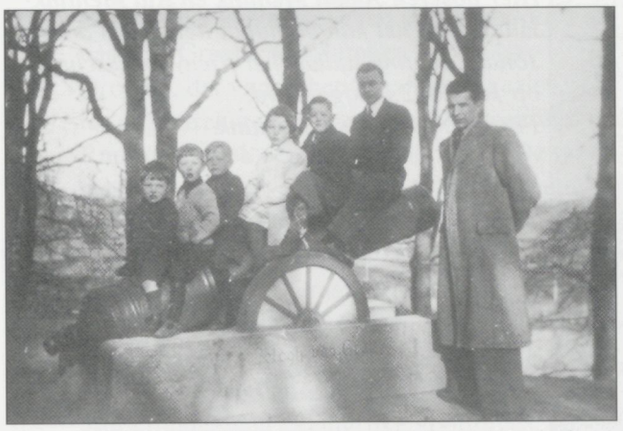

Familiefoto uit 1940 van de familie Smit. Van links naar rechts zittend op het kanon: Eduard, Theo, Jan, Marie, Frits en Henk. Er naast, Bernard Smit. Foto: collectie Eduard Smit.

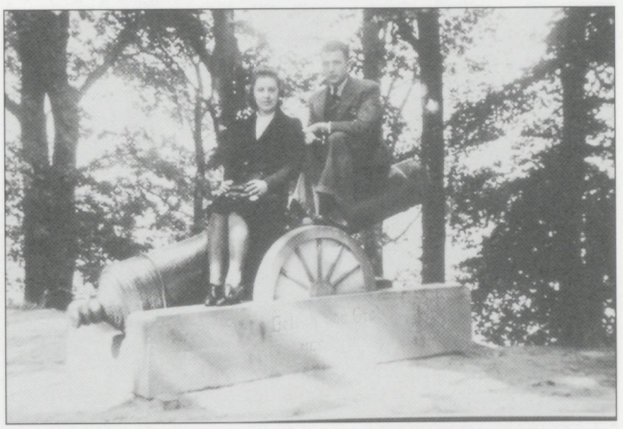

1938, Femie en Bernard Smit poseren op het Grolse kanon. Foto: collectie Eduard Smit.

Met de hele klas op de foto. Klas 6 van de Canisiusschool, schooljaar 1949. Achterste rij staand van links naar rechts: Eduard Smit, Meester Leisink, onbekend, Theo Ottink, Noords. Middelste rij staand: Onbekend, Kolkman. Middelste rij geknield: Nico Lichtenberg, Jan Lensink, Bennie van Dongeren, Bekke. Voorste rij zittend: Kraaijenvanger, Te Brinke, Frits Houben en onbekend. Foto: collectie Eduard Smit.

Charles Trollope, de Engelse kanonnendeskundige die in 1998 beide Grolse kanonnen onderzocht poseert hier bij de trots van Groenlo. Foto: collectie Erik Mentink.

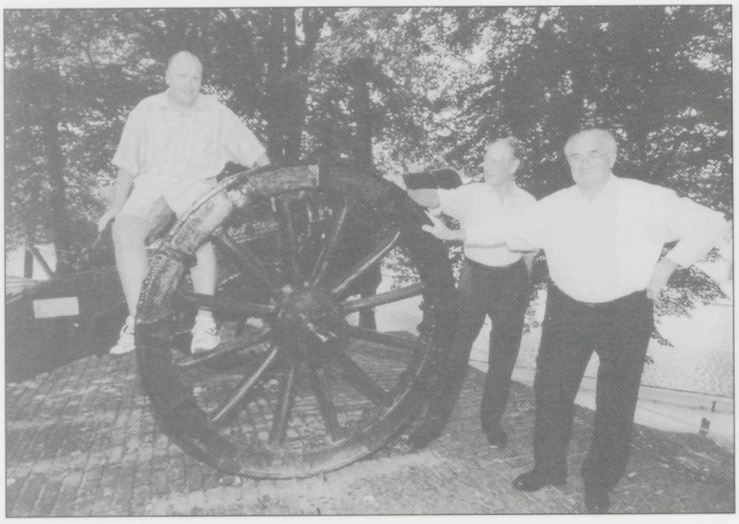

In 1998 hebben de toen nog in leven zijnde 'rovers' van het Grolse kanon uit 1957 ten behoeve van het boek Pas op de Buren nog eens haarfijn uitgelegd hoe het stelen van het kanon in zijn werk ging. Op de foto van links naar rechts: Erik Mentink (zittend op het kanon en voorzitter van de Stichting Pas op de Buren), Joop Kruip en Leo Paashuis.
Foto: collectie gemeente Groenlo.

Hier poseren Johan Mentink en Ria Mentink-Huitink bij het kanon, nadat het kanon door Johan Mentink tijdens het Nieuwjaarsschieten op 1-1-2002 is afgevuurd.
Foto: collectie Erik Mentink.

In 1996 bestond de carnavalsvereniging de Knunnekes, wier naam van het Grolse kanon is afgeleid, 33 jaar. Reden genoeg om eens met z'n allen op de foto te gaan.
Foto: W. Hubers - Collectie: Henny Garstenveld.

In de loop der tijd zijn er heel wat trouwfoto's genomen bij het Grolse kanon. Hier poseren Dianne Jansen-Klein Tuente en Gerwin Jansen op 4 juni 2004 ter ere van hun huwelijk bij het Grolse kanon.
Foto: Nol Kiefte.

Hoofdstuk 2

De vestingstad Grol en haar bewapening

Sedert wanneer beschikte Grol eigenlijk over kanonnen? Daaraan gekoppeld is de vraag: hoe is Grol vestingstad geworden? Voor het antwoord op deze vragen moeten we ver terug in de geschiedenis.
Reeds vanaf de 12e eeuw werd de oostgrens van het Graafschap Zutphen gevormd door de toenmalige grenzen van het grondgebied van Lochem, Ruurlo en Zelhem. Weer oostelijk daarvan lag de tot het Sticht Munster behorende Heerlijkheid Borculo, een strook waarin Borculo, Groenlo en Lichtenvoorde lagen.
Belangrijke toegangswegen vanuit het oosten naar het Graafschap Zutphen liepen via Groenlo, dat vanuit het Graafschap gezien achter uitgestrekte moerassen lag. Daarvan was het Ruurlose broek een der belangrijkste. De hoofdweg van Groenlo naar Zutphen en Deventer liep daarom over Borculo. Doesburg bereikte men via Lichtenvoorde en Zelhem. Het is zeker niet verwonderlijk dat Graaf Otto II van Zutphen zijn oog liet vallen op Groenlo, dat hij in 1236 kocht van Hendrik, Heer van Borculo. Het was een voor de verdediging van de oostgrens van zijn grondgebied belangrijke vooruitgeschoven post richting Westfalen. Slechts de stad kwam bij deze verkoop in het bezit van het Graafschap Zutphen. Het platteland rondom Groenlo bleef deel uitmaken van de Heerlijkheid Borculo. Dat is na 1236 nog een aantal honderden jaren zo gebleven.
De conclusie mag worden getrokken, dat de geschiedenis van Groenlo als vestingstad in 1236 is begonnen. Niet dat er voor die tijd geen (aarden) verdedigingswallen rond de stad lagen, maar wel dat vanaf die tijd Groenlo voor het Graafschap Zutphen van militair strategische betekenis was geworden. De graaf van Zutphen liet tussen 1327 en 1341 een muur om de stad bouwen en vestigde er vrijwel zeker een garnizoen. Men beschikte daar aanvankelijk zeker niet over kanonnen; het buskruit moest immers nog worden uitgevonden. In de periode dat kanonnen werden ontwikkeld, moet Groenlo al vrij vroeg over dit wapen hebben beschikt. We weten dat uit gegevens van september 1543.
Karel V nam in dat jaar het Hertogdom Gelre samen met het Graafschap Zutphen in bezit. Daarmee kwam ook Grol onder zijn gezag. Op 16 september 1543 klaagde de stad Groenlo er bij de stad Zutphen over, dat ondanks de "stilstant" de stad, evenals Lochem, door de graaf Van Buren, stadhouder van de Keizer, was opgeëist en zich had moeten overgeven. Alle geschut en munitie was weggevoerd. Men riep de hulp van Zutphen in, dat mogelijk bij de Keizer tussenbeide kon komen.
Grol beschikte dus reeds in 1543 over geschut. Waarschijnlijk waren het zogenaamde slangstukken met een kaliber van zo'n 2 à 2,5 pond, een voor die tijd moderne bewapening. Nu geschut en munitie waren weggevoerd, was Grol zeer kwetsbaar geworden.
In de zomer van 1546 werden Westfaalse troepen langs de oostgrens van de Nederlanden waargenomen. Deze militaire dreiging was voor de Stadhouder van Gelre, Philips van Lalaing (stadhouder van 1544–1555), aanleiding om maatregelen te nemen. Men verzocht de Spaanse landvoogd te Brussel met spoed gelden beschikbaar te stellen voor uitbreiding van de troepenmacht in Gelre om de dreiging het hoofd te kunnen bieden en eventueel de eigen grenzen te kunnen verdedigen.
Philips van Lalaing, die een belangrijke rol speelde bij het initiatief om de steden langs de oostgrens van Gelre te versterken, trad zelf direct handelend op. Hij kwam in augustus 1546 de vestingwerken van Lochem en Groenlo inspecteren. Bij zijn bezoek aan Grol stelde de Stadhouder vast, dat de vesting versterkt moest worden en gaf opdracht terstond met de graafwerkzaamheden te beginnen.
De stadhouder en Maarten van Rossem wierven vervolgens "knechten" (infanterie-soldaten) aan die in Grol en Lochem werden gelegerd.
Maarten van Rossum was in dienst van Karel V getreden toen deze in 1543 heer van Gelderland werd.
De ontwikkelingen aan de oostgrens van Gelre waren voor Karel V aanleiding opdracht te geven de vestingwerken van een aantal steden in het Hertogdom Gelre en het Graafschap Zutphen (waaronder Grol) te versterken. Karel V bezocht overigens in 1546 Arnhem.
Aan de stadhouder werd de opdracht gegeven de bouw van vestingen in Gelre voor te bereiden en uit te voeren. Philips van Lalaing

benoemde Marcelis Keldermans tot "bouwmeester ende ordineermeester" van de sterkten in het Hertogdom Gelre en het Graafschap Zutphen.
In 1548 werd onder zijn leiding begonnen met de bouw van zware vestingmuren en bastions rond Grol. Er werden miljoenen stenen gebakken in veldovens ten oosten van de stad. Acht jaren werd er aan de vestingmuren en de bastions gemetseld. De werkzaamheden duurden in totaal negen en een half jaar. De stad zou volgens plan een voor die tijd moderne vesting worden met bastions op 4 van de vijf hoeken.
In 1555 werden de bouwactiviteiten bij het invallen van de winter gestaakt. In tegenstelling tot voorgaande jaren werd de bouw in het voorjaar van 1556 echter niet voortgezet. De vesting was toen nog niet afgebouwd; een gedeelte van de vestingmuur en een deel van een der bastions ontbrak nog.
Nu de bouw niet werd voortgezet, klaagden in 1559 burgemeesters, schepenen en raad van Groenlo er bij de toenmalige stadhouder Philips van Montmorency (stadhouder van 1555–1560) over, dat de stad geheel open lag. Iedereen die dat wilde kon de stad onopgemerkt inkomen of verlaten zowel overdag als 's nachts. Daardoor was de stad in groot gevaar en konden misdadigers, brandstichters en andere kwaadwilligen vrij hun gang gaan. Zij verzochten de stadhouder om er voor te zorgen, dat de stad verder versterkt zou worden om eventueel onheil te vermijden.
Het aandringen van de magistraat van Groenlo om tot afbouw van de vesting te komen, vindt op den duur te Arnhem gehoor. Maar nu moet het Spaanse regime te Brussel nog met geld over de brug komen. In december 1560 schrijft het Hof te Arnhem aan de regentes Margaretha van Parma: "dat wael guedt waere die vurscreven Stadt voirt gefortifficeert off tenminsten soe gesloten wordde dat men haer soe lichtelick nyet uyt ende inne komen kunde". Dit pleit van het Hof bij de landvoogdes leidde echter niet tot het hervatten van de bouwactiviteiten.
Ook in 1562 was de vesting nog niet afgebouwd. In juni van dat jaar richten Burgemeesters, Schepenen en Raad van de stad Grol zich wederom tot de Kanselier en Raden van Gelre te Arnhem met het verzoek om met het versterken van de stad verder te gaan, daar het werk was gestaakt en de stad nog steeds open lag. Bovendien had men vernomen, dat er door de stadhouder bevel zou zijn gegeven de nog aanwezige stenen, hout en andere materialen van het gestaakte werk te verkopen.
Ook dit verzoek had geen succes. Dit betekende dat de vesting Grol bij het begin van de 80–jarige oorlog (1568–1648) nog open lag en dat is zeker van invloed geweest op de lotgevallen van de stad in die beginperiode.
In de eerste jaren van de 80-jarige oorlog speelde Grol nog geen rol van betekenis. We moeten aannemen dat de stad al lange tijd niet over geschut beschikte. Toen Willem van den Bergh in juni 1572 in de veldtocht van zijn Geuzenleger de gehele Achterhoek veroverde, viel ook Grol vrij gemakkelijk in handen van de Geuzen. Dat duurde niet lang, want in november van dat jaar werden de Geuzen door het leger van Alva weer uit de Achterhoek verdreven. Er werden te Grol evenals in andere steden van het Graafschap Zutphen Spaanse ruiters gelegerd.
Geschrokken van het gemak waarmee de Geuzen ook Grol hadden kunnen innemen, liet de Spaanse stadhouder te Arnhem, Gilles de Berlaymont (stadhouder van 1572–1577), de vesting Grol in kaart brengen. We mogen aannemen met de bedoeling passende maatregelen te nemen om de vesting in een verdedigbare staat te brengen.
In de tweede helft van de zeventiger jaren van de 16e eeuw was de macht van het Spaanse regime tanende. Daardoor werd het grondgebied van Gelre boven de grote rivieren en dus ook Grol geleidelijk aan Staats. De broer van Willem van Oranje, Jan van Nassau, werd in 1578 tot Staatse stadhouder van Gelre benoemd. De Staatse stadhouder van de noordelijke provincies, de graaf van Rennenberg, keerde zich echter in 1580 af van de Staten Generaal en koos de zijde van de Spanjaarden. Om zijn geïsoleerde positie in het noorden veilig te stellen viel hij met zijn troepen de Achterhoek binnen om een corridor naar het zuiden in handen te krijgen. Hij werd daarbij gesteund door de heer van Anholt, Jacob van Bronckhorst, die Groenlo voor hem veroverde. Rennenberg, wiens beleg van Doetinchem was mislukt, verklaarde direct dat voor hem Grol de sterkste vesting in het oosten moest worden. Wat dat op dat moment betekend heeft voor de bewapening van Grol is niet bekend. Wel werd er een Anholter vendel te Grol gelegerd. Grol bleef sedertdien zeventien jaar in Spaanse handen.
Zeker vanaf 1580, maar waarschijnlijk in hoofdzaak na 1590, in de periode dat Johan van

Styrum in Spaanse dienst, gouverneur van Grol was, is er bij voortduring aan de vestingwerken van Groenlo gewerkt om de stad in een verdedigbare staat te brengen. Er zal in die periode weinig geschut in de stad zijn geweest. Immers toen Maurits in 1595 probeerde de Spaanse troepen uit Grol te verdrijven had hij tijdens die belegering vrij gemakkelijk het geschut van de stad kunnen uitschakelen. In de stad bezaten de belegerden dan ook slechts enkele kleine stukken. Maurits moest echter het veld ruimen voor Mondragon. We weten daarom niet nauwkeurig wat er toen aan geschut in de stad aanwezig is geweest. Wel had men bij het verhoor van een krijgsgevangen gemaakte soldaat van het Spaanse garnizoen van Grol vernomen, dat er weinig geschut in de stad was; slechts vier stukken van twee en anderhalf pond.
Maurits belegerde in 1597 opnieuw Grol. Kort voordat het Staatse leger voor Grol arriveerde, werd een stuk geschut vanuit Oldenzaal in de stad gebracht. Bij de inname van de stad vondt men daar "inne 1 halve canon ende 3 slangstucken ende daeronder 1 van Utrecht, maer geen cruyt anders als de soldaten en hadden" aldus de in het leger van Maurits aanwezige Anthony Duyck. Men voerde het uit Oldenzaal afkomstige halve kanon uit Grol weg naar het om de stad gelegen Staatse leger. Dat kanon werd na de verovering van Grol bij de belegering van Bredevoort ingezet. Maurits schreef naar Amsterdam "om eenige ijsere stuxkens", die men te Grol als vestinggeschut in de plaats van het halve kanon zou stellen.
In 1606 heroverde Spinola de stad voor de Spanjaarden. De uit de stad wegtrekkende Staatse troepen moesten hun kanonnen daar achterlaten. De in het leger van Spinola aanwezige Italiaanse kapitein Giustiniano vermeldt in zijn verslag van die belegering dat er 11 stuks geschut in de stad waren achtergelaten. De meeste van deze buitgemaakte kanonnen waren dus tussen 1597 en 1606 door de Staatse troepen in de stad gebracht.
Toen Grol in 1627 door Frederik Hendrik werd veroverd, waren er volgens het verslag van Van Wassenaer 12 metalen (bronzen) stukken, enige "gotelingen" (gietijzeren kanonnen) en een mortier in de stad. Van alle 12 stukken waren de monden "ontrampeneert" (gehavend), de schietgaten verlopen, "maer meest geteyckent met de wapenen der H.H. Staten in voortijden bij d'oorloghe ghenomen". De in 1606 door Spinola bij de verovering van Grol op de Staatse troepen buitgemaakte kanonnen waren dus in 1627 nog in de stad.
Na de capitulatie mocht de Spaanse bezetting, volgens het gesloten verdrag, uit de stad wegtrekken met medeneming van onder andere twee kanonnen.
Frederik Hendrik heeft Grol, toen hij ruim een maand na de verovering van Groenlo de stad verliet, zeker niet zonder kanonnen achtergelaten. Vanuit zijn legerplaats op de Lievelderes werden kanonnen binnen Grol gebracht.
Hoeveel er dat zijn geweest, is niet bekend. De dreiging van een Spaanse aanval op de stad bleef. Dat was ook de reden waarom Frederik Hendrik de vestingwerken van Grol nog in 1627 en ook in 1628 liet versterken. Na het vertrek van Frederik Hendrik en zelfs na de vrede van Munster (1648) bleef er te Grol een Staats garnizoen.
Bij de belegering door de troepen van de bisschop van Munster (Bommen Berend) in juni 1672 beschikte de Staatse bezetting van de stad over 22 kanonnen op nieuwe affuiten. De stad werd door de Munstersen ingenomen. De troepen van Bommen Berend moesten Grol in 1674 weer verlaten. Ze hadden de vestingwerken ontmanteld, zodat de stad niet langer in een verdedigbare staat was. Dat is zeker de reden geweest, waarom de kanonnen werden afgevoerd. Door welke partij, de Staatsen of de Munstersen, is (nog) niet bekend.
Met deze ontmanteling verloor de stad Grol zijn betekenis als vestingstad. In de verdediging van Nederland heeft het daarna geen rol van betekenis meer gespeeld.

Eerst bekende afbeelding van een Grols kanon, rechts in het midden op de wal, omstreeks 1576.
Tekening: zie bronvermelding blz. 97.

Hoofdstuk 3

Grote restauraties door de jaren heen

Als we anno 2006 naar de Kanonsbulten lopen om de Grolse kanonnen te bewonderen dan zien we het Grolse kanon op een totaal vernieuwd affuit staan en het gebroken kanon op een zogenaamd rolpaard.
Sinds 1 januari 2000 heeft het Grolse kanon gezelschap gekregen van het kanon op het rolpaard. In februari 1937 is de loop verhuisd van het gebied rond de Muziekkoepel naar de Notenboomstraat waar het sindsdien vóór het Grolse museum heeft gelegen. De loop is gevonden bij de afgraving van de Lange Wal in 1907 ten behoeve van de bouw van de Nieuwe Calixtuskerk aan de kerkwal.
Het Grolse kanon daarentegen heeft de laatste honderd jaar heel wat gedaantewisselingen ondergaan. De eerste bekende foto van de kanonsloop stamt uit 1900 en toen lag de loop op een paar dwarsbalken. Rond 1905 zijn op die dwarsbalken twee grotere balken gelegd, die in het midden een verhoging hadden met daarop de letters en cijfers: "Belegh van Grol MDCXXVII".Vanaf 1930 tot en met 1946 staat de loop schuin omhoog gericht en ligt hij op een soort affuit, twee balken met daarin twee halve dichte wielen.

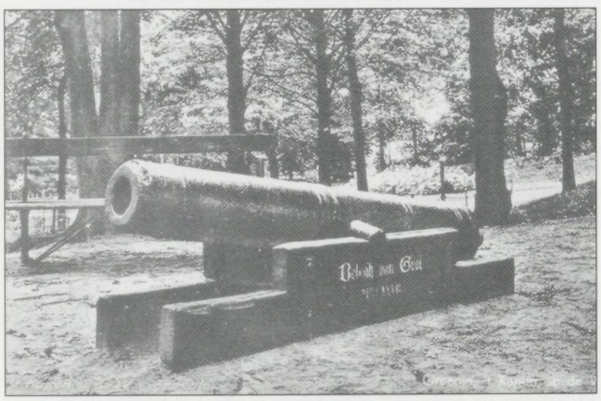

Voordat de kanonsloop in 1948 op een echt affuit werd geplaatst, lag het tot aan 1930 gewoon op twee balken. Foto: collectie Henny Garstenveld.

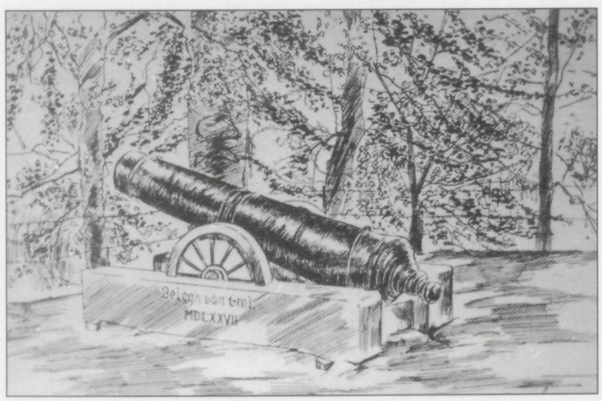

Van 1930 tot aan 1946 staat de loop schuin omhoog gericht en ligt op een soort affuit, twee balken met daarin twee halve dichte wielen. De kanonsloop heeft de Tweede Wereldoorlog overleefd. Eigenlijk een beetje vreemd, want de Duitsers nemen wel twee grote klokken van de nieuwe Calixtuskerk in beslag. Gelukkig is de kanonsloop gespaard gebleven. Foto: collectie Henny Garstenveld.

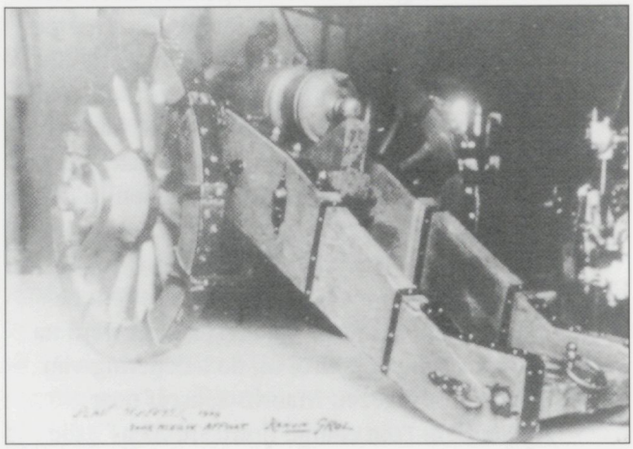

Het plan Vemer behelst het maken van een origineel affuit. Dit affuit wordt gemaakt in de smederij van Leijzer in 1947 / 1948. Foto: collectie Henny Garstenveld.

Plan Vemer

Deze situatie duurt tot 1947 en dan wordt het plan Vemer ten uitvoer gebracht door tal van Grolse ambachtslieden. Op initiatief van het Grolsch Museum wordt een affuit gebouwd aan de hand van oude gegevens. Bij de smederij van Leyzer aan het begin van de Beltrumsestraat wordt het affuit gemaakt.
Ook wordt het houten affuit van ijzerbeslag voorzien door de Grolse smeden. Er wordt bijna een jaar gewerkt aan de totstandkoming van het Grolse kanon. Volgens Willy Devillers (één van de restaurateurs van 1983/1984) zijn de wielen in 1948 niet zelf gemaakt, maar aangekocht in Wehl.

De volgende ambachtslieden hebben hieraan

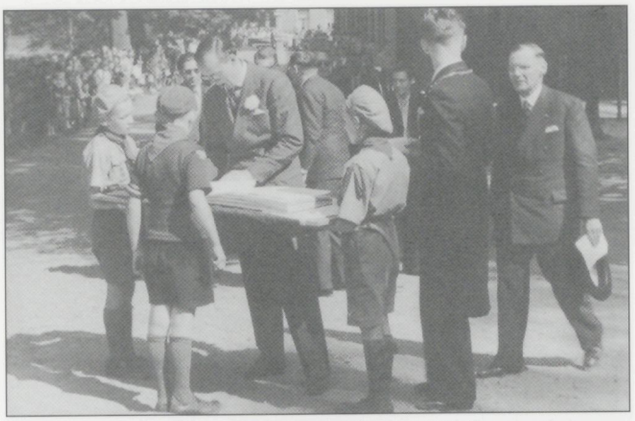

Prins Bernhard arriveert op 10 juni 1948 aan de voet van de Kanonsbulten om daar het gastenboek te tekenen. Hierna zal hij het kanon officieel overdragen aan het gemeentebestuur van Groenlo. Foto: collectie gemeente Groenlo.

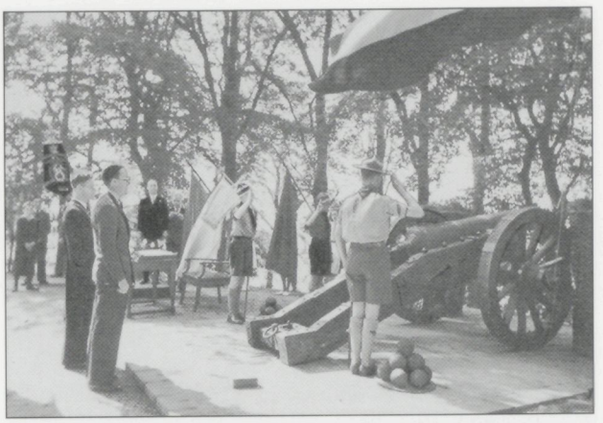

Burgemeester Schoemaker en Prins Bernhard staan vóór de trots van Groenlo, om even later het kanon officieel over te dragen.
Foto: collectie gemeente Groenlo.

meegewerkt: A.W. Reukers, H. Hallers, A.J. Hallers, H.B. Jansen, B. Bleumink, J.J. Huijskes, F.H.J. Huijskes, G.A. Huijskes, F. Huijskes jr., J.A. Huijskes, G.J. Pierik, A. Leijzer, B. Leijzer, J.H. Abbink sr., J.H. Abbink jr., J. Harbers, H. Gantvoort, G. Hilbers, J.W. Schutten, H.H. ter Bogt, J.H. Dechering, J. Cuppers, G.W. te Riet, J.A. Wiegerink, A.W. Wiegerink, W.W. Wiecherink, D. Dibbets, J.W. Post, T.H.J. Post, G.H. Nales, A.H. Franken, H.B. Klein Nienhuis en T. Lensink.

Koninklijk bezoek

Op donderdag 10 juni 1948 wordt het Grolse kanon officieel overgedragen door Prins Bernhard aan het gemeentebestuur van de stad Groenlo. Die donderdag biedt de oude veste Grol een feestelijke aanblik. Een zee van nationale vlaggen wapperen in de Grolse straten, terwijl de gehele Grolse bevolking uitgelopen is om het hoge bezoek met eigen ogen te aanschouwen. Om 15.15 uur nadert een file auto's vanuit de richting Winterswijk. De Grolse vestingruiters zijn ter begroeting opgesteld. In de eerste wagen, een open Cadillac, die de prinselijke standaard voerde, zat Prins Bernhard met naast hem de Commissaris van de Koningin van Gelderland, Jonkheer Quarles van Ufford. Ze worden verwelkomd door burgemeester H.J. Schoemaker die hierna ook in de prinselijke auto plaats neemt.
Hierna rijdt het hele gezelschap de veste binnen en overal worden ze enthousiast begroet door een grote menigte. Tegenover het gemeentehuis staat de Leo Harmonie te spelen en ondertussen luiden de klokken van de oude Calixtuskerk.

Via de Winterswijkseweg, Mattelierstraat, Nieuwstraat wordt gereden tot de Canisiusschool alwaar men te voet verder loopt naar de Kanonsbulten. Aan de voet van de Kanonsbulten tekent Prins Bernhard een gastenboek. Naast het Grolse kanon vormen de verkenners een erewacht.
Z.K.H. Prins Bernhard wordt toegesproken door burgemeester Schoemaker en de voorzitter van het Grolsch Museum, Mr. Steenbergen. Deze verzoekt Prins Bernhard een teken te geven tot het hijsen van de vaderlandse driekleur waarna het kanon onthuld wordt. Aan weerszijden van het kanon liggen stapels met gietijzeren kanonskogels. Later zal blijken dat er nooit met ijzeren kogels geschoten is met dit kanon, maar uitsluitend met stenen kogels.

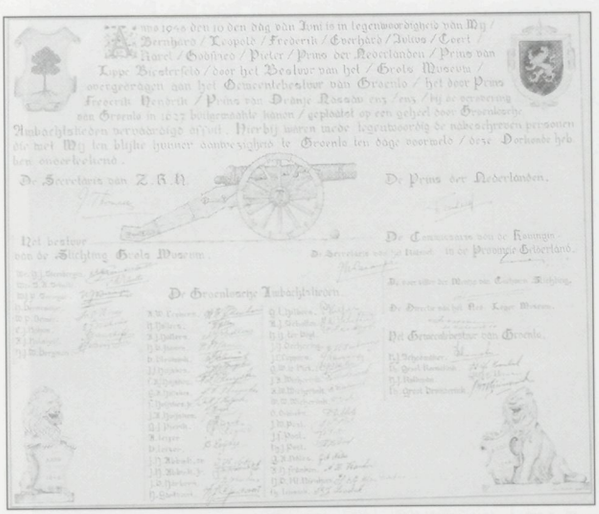

Oorkonde gemaakt ter ere van de officiële overdracht van het Grolse kanon in 1948. Deze is gemaakt door de heer Bergman, technisch ambtenaar van de gemeente Groenlo. Foto: Wibo Rombout.

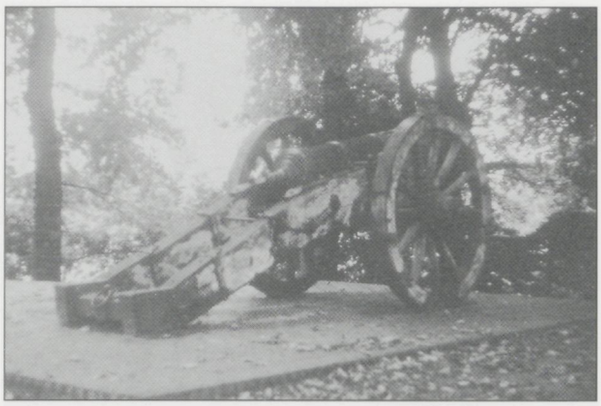

Pas in 1983 toen het Grolse kanon in zeer slechte toestand verkeerde werd er actie ondernomen door Grolse vrijwilligers. Een grote restauratie was het gevolg. Foto: collectie Henny Garstenveld.

1983 grote restauratie

Doordat het kanon jaar in jaar uit in weer en wind staat, begint langzaam maar zeker de tand des tijds zijn werk te doen. Heel langzaam begint het hout weg te rotten, zozeer zelfs dat de hoepels om de wielen er haast los omheen liggen. Ook blijkt dat zich eigenlijk niemand om de staat van het kanon bekommert. Joop Hubers kaart de desastreuze toestand van het kanon in 1983 aan op de vergadering van de Oudheidkundige Vereniging Groenlo. Het verval is een doorn in het oog van smid Jan Geerdink die tijdens deze vergadering aanbiedt om het verrotte kanon op te knappen. De klus wil hij klaren tegen niets anders dan de materiaalkosten samen met de andere smeden Jan Rave en Johan Abbink. Nadat ook de gemeente Groenlo akkoord gaat, wordt op zaterdag 1 oktober 1983 met een wagen van de firma

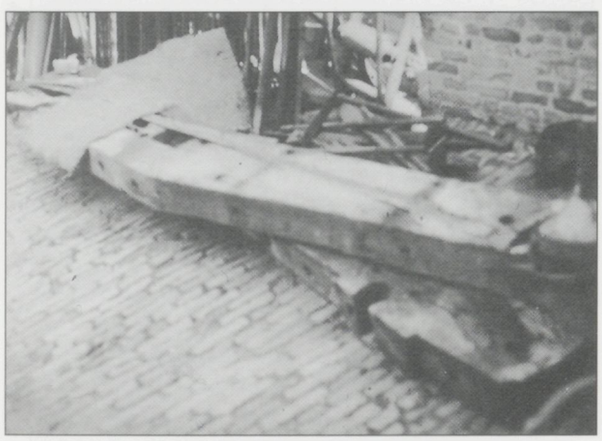

De twee lange houten zijstukken werden totaal vernieuwd. Ze waren erg verrot. Hier op de foto liggen ze op de schroothoop.
Foto: collectie familie Wisseborn.

Grolse smeden begonnen met restauratie kanon

GROENLO – Het bekende Grolse kanon wordt geheel gerestaureerd. Het initiatief tot de opknapbeurt van het kanon, dat in 1627 door Frederik Hendrik werd buit gemaakt op de Spanjaarden bij de inname van Grol, ging uit van de 70-jarige Groenlose smid J. H. Geerdink. Hij bood het gemeentebestuur van Groenlo aan het kanon te restaureren als de gemeente de materiaalkosten voor haar rekening zou nemen.

Het kanon, dat sinds 1948 de stadswal siert, verkeerde in een zeer slechte staat. Het ijzerbeslag op het onderstuk, dat naar oude gegevens was gemaakt door plaatselijke ambachtslieden – ook Geerdink heeft indertijd zijn steentje bijgedragen – was sterk gaan roesten. Het houtwerk is gaan krimpen en daardoor is het ijzerbeslag los gaan zitten.

Geerdink, die alleen voor zijn plezier nog is te vinden in zijn smederij aan de Lichtenvoordseweg, heeft hulp gekregen van twee andere vakmensen uit Groenlo, namelijk Johan Abbink en Jan Rave. Beiden zijn smid van beroep, maar hebben momenteel geen werk. „Het werk doen wij helemaal voor niets. Er zijn niet zoveel mensen meer die nog zo'n ijzerbeslag rond de wielen kunnen leggen", aldus Geerdink. In het afgelopen weekeinde werd het bijna twee ton zware kanon met een wagen van de Rouwmaat naar de werkplaats gebracht. „Al het beslag moet eraf. Ook het houtwerk moet onder handen worden genomen. Hierover neem ik nog contact op met de mensen van het werklozenproject. Misschien kennen zij nog een werkloze vakman die dit kan".

Het kanon, dat in 1948 werd onthuld door Prins Bernhard, heeft niet alleen veel te lijden gehad van de regen en de wind. Ook souvenirjagers hebben hun bijdrage geleverd aan het verval. Veel kogels, die naast het kanon op een ijzeren plaat waren vastgelast zijn gestolen. „'t Zal wel een paar maanden duren voordat wij met dit werk klaar zijn. In het voorjaar staat het kanon weer op z'n plaats. Dan kan het weer vijftig jaar mee. Hoe ze dan nog iemand willen vinden die zulk ijzerbeslag kan maken weet ik niet".

Bron: De Gelderlander 1983.

Rouwmaat het kanon naar de smederij van Geerdink aan de Lichtenvoordseweg gebracht. Daar wordt alle ijzerbeslag eraf gehaald en wordt het ontdaan van alle roest. Dit duurt dagen en er komt wel honderd kilo roest vanaf. Het hout wordt niet volledig vernieuwd. Alléén de lange houten zijstukken en een stuk van het wiel worden volledig vervangen aldus Willy Devillers. Bij houtzagerij Nahuis heeft men hiervoor inmiddels een eik apart gelegd en deze wordt dan ook gebruikt voor het hout van het affuit. Bij bouwbedrijf Reukers wordt alles op maat gezaagd.

De taken zijn goed verdeeld, Jan Geerdink, Johan Abbink en Jan Rave doen het smeedwerk, Willy Devillers het timmerwerk, terwijl Gerard Nijbroek het schilderwerk voor zijn rekening neemt en tot slot zorgt Hendrik Wisseborn voor het graveerwerk. Trouwens Jan Geerdink en Johan Abbink waren ook al van de partij in 1947 / 1948 bij het maken van het vorige affuit. Deze restauratie (1983/1984) heeft in totaal meer dan duizend manuren gekost, maar het resultaat is er dan ook naar.

Op 21 april 1984 (Paaszaterdag) wordt het

Grols kanon nu volledig gerestaureerd

GROENLO – Het uit 1627 stammende Spaanse kanon, gebruikt bij het Belegh van Grol, staat vanaf vrijdag weer als pronkstuk van de oude vestestad op z'n oude plaatsje bij de gracht. Deze week hebben smid Jan Geerdink en zijn vakkundige compagnons het vier ton wegende gevaarte voor de laatste maal onder handen genomen.

Als goedgekeurd vrijwilligersproject, met betaling van materiaalkosten door de gemeente, is het kanon in de afgelopen maanden totaal gerestaureerd. „Met z'n zessen hebben we er wel zo'n elfhonderd uur ingestoken", rekent een meer dan tevreden Geerdink uit, „het was een pracht karwei en het is mooi, dat we zoiets met vrijwilligers konden doen. Anders was het niet te betalen".

Het kanon vertoonde de laatste jaren erg veel mankementen. De laatste „onderhoudsbeurt" dateerde uit 1948, toen prins Bernhard de Grolse trots onthulde. Van het oorspronkelijke gevaarte van drie en een halve eeuw geleden is alleen de loop nog authentiek. Veel ander materiaal is vervangen. Zo werden nu nieuwe hoepels gemaakt en werd het verrotte houtwerk vervangen.

Vrijdagmiddag wordt het kanon onthuld in aanwezigheid van gemeentelijke autoriteiten.

Het Grolse kanon met de vrijwilligers, die het oude gevaarte gerestaureerd hebben. Van links naar rechts Willie Devillers (timmerman), Jan Rave (smid), Johan Abbink (smid), Gerard Nijbroek (schilder), Hendrik Wisseborn, voorgrond (graveerwerk) en Jan Geerdink (smid).

Bron: De Gelderlander 1984.

kanon onder grote belangstelling teruggeplaatst op de Kanonsbulten. Burgemeester Van Schaik biedt de zes restaurateurs namens het gemeentebestuur een herdenkingstegel aan. Ook krijgen ze allemaal nog een mooie oorkonde. De restaurateurs hebben hun handtekening achtergelaten: ergens in het affuit is een ijzeren gedenkplaatje verstopt en dit zal tijdens de sloop van het kanon in 2004 te voorschijn komen.

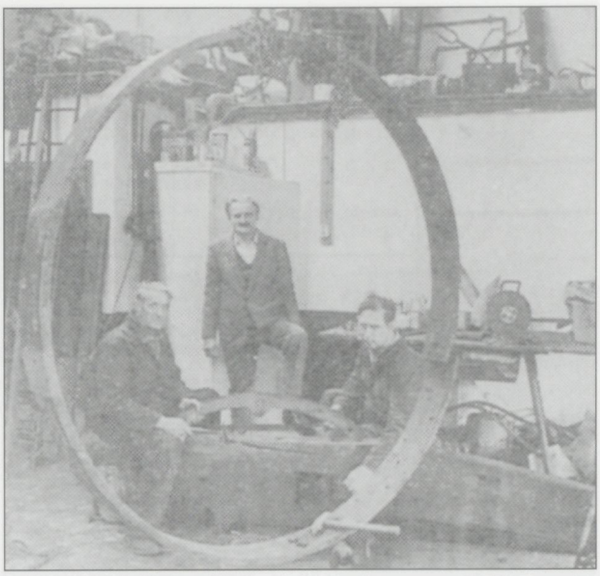

De ijzeren banden van de wielen worden er ook helemaal afgehaald. Ze waren erg verroest. Foto: collectie Erik Mentink.

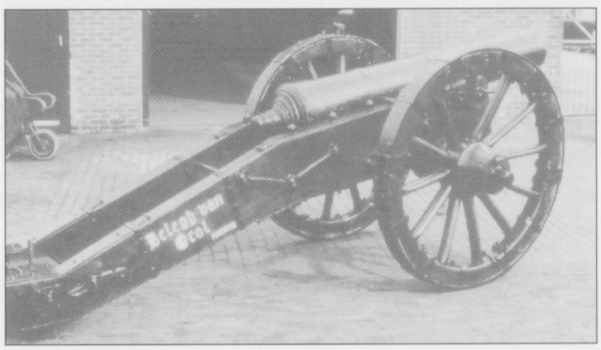

De klus is geklaard, het kanon is weer als nieuw. Foto: collectie familie Wisseborn.

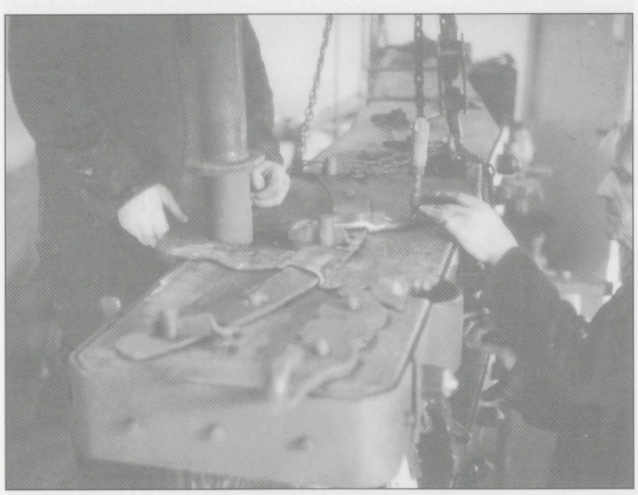

Het ijzerbeslag erop maken is secuur en zwaar werk. Foto: collectie familie Wisseborn.

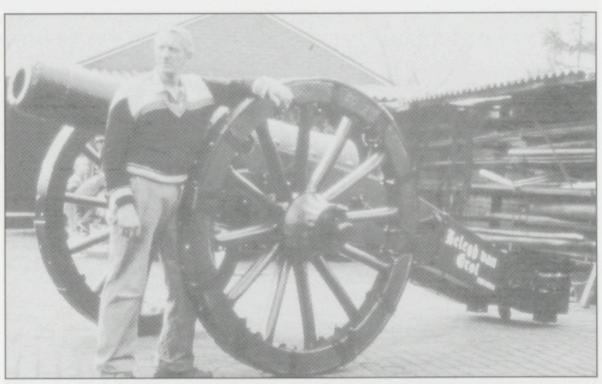

Jan Geerdink poseert nog even bij het kanon. Foto: collectie familie Wisseborn.

De firma Rouwmaat zet groot materieel in om het kanon weer op zijn vertrouwde stek te krijgen. Foto: collectie familie Wisseborn.

Het kanon is versierd met vlaggetjes en staat weer op zijn vertrouwde stek, wakend over de oude veste Grol. Foto: collectie Henny Garstenveld.

GEMEENTE GROENLO

OORKONDE

Restauratie vond plaats door de Groenlose ambachtslieden.

J.H.Abbink
W.H.M.Deviliers
J.H.Geerdink
G.J.M.Nijbroek
J.G.Rave
H.A.Wissebern

Anno 1984, de 21e april, is in tegenwoordigheid van het gemeentebestuur van Groenlo herplaatst het gerestaureerde kanon. Het kanon is op 10 juni 1948 in tegenwoordigheid van Z.K.H. Prins Bernhard overgedragen aan het gemeentebestuur van Groenlo.

Het gemeentebestuur van Groenlo,

burgemeester,

secretaris,

Alle zes vrijwilligers ontvingen een oorkonde. Foto: Wibo Rombout.

1997 opknapbeurt

Begin 1997 komen er veel verontruste telefoontjes binnen op het gemeentehuis als plotseling de loop van het affuit verwijderd blijkt. Het hele affuit is in plastic verpakt. Menige Grollenaar denkt dat de Lichtenvoordenaren hier weer achter zitten, maar dat blijkt niet zo te zijn. Het kanon is door werknemers van de buitendienst gedemonteerd voor een grote onderhoudsbeurt. De gaten die in het onderstel en de wielen zitten, worden dichtgestopt en het geheel wordt opnieuw gelakt door Joop Koenders. Het kanon zou er zo weer een tijdje tegen moeten kunnen, maar niets is minder waar.

1998 klein onderhoud

Nadat op 10 oktober 1998 het kanon voor het proefschieten naar Kamp Holterhoek is vervoerd en de Kanonniers allemaal een ééndaagse cursus kanonschieten hebben gehad, wordt het Grolse kanon naar de gemeenteloods gebracht om een kleine onderhoudsbeurt te ondergaan. Tijdens het eerste N.A.N.-weekend dat gehouden wordt in het weekend van 24 en 25 oktober zal het Grolse kanon voor het eerst weer bulderen over het vestingstadje Groenlo.

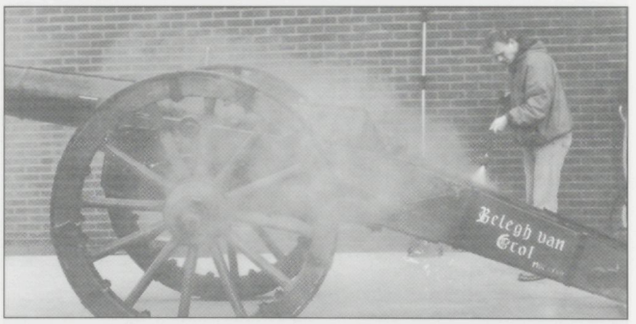

Willem Reijrink spuit in 1998 het kanon af bij de gemeentewerken aan de Oude Winterswijkseweg. Hierna zullen de Kanonniers het kanon een verfbeurt geven. Foto: collectie Ton Tijdink.

Met een shovel wordt het kanon aangedrukt en ondergebracht in de boerderij op het terrein van de gemeentewerken. Foto: collectie Ton Tijdink.

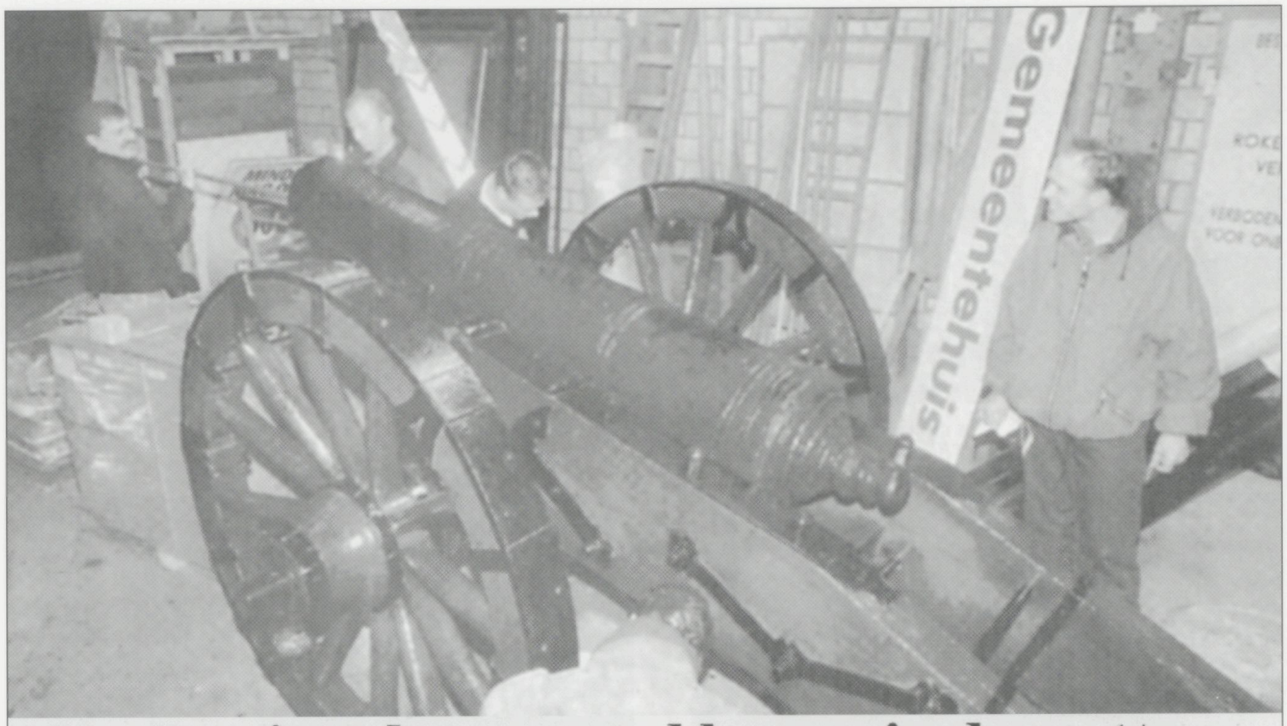

Kanonniers leggen oud kanon in de watten

Symbool van de stad buldert zaterdag als nieuw bij de 'Slag om Grol'

De spanning in Groenlo stijgt. Vooral de Kanonniers van het stadje krijgen zo langzamerhand de kriebels. Geen wonder, want overmorgen is het zover. Dan wordt door de Napoleontische Associatie der Nederlanden (NAN) een veldslag nagebootst in Groenlo. Het evenement wordt door de NAN samen met de Kanonniers geopend door een schot met het eeuwenoude kanon, het symbool van de stad. Het geschut zal er blinkend bijstaan, alsof het pas gisteren is gemaakt. Dankzij de 'Groenlose soldaten'.

Anderhalve week geleden werd het kanon uit 1627 van zijn plek op de Kanonswal gehaald. Niet om het wapen te beschermen tegen grijpgrage handen van Lichtenvoordenaren, de eeuwige aartsrivalen van de Groenloërs, maar voor een grote beurt. Bovendien werd kort daarna in Holterhoek met het kanon geschoten. Hij deed het nog prima. Dat het gevaarte 371 jaar oud is en pakweg zeventig jaar heeft gezwegen, was niet te merken. De Kanonniers kregen meteen schietles van de NAN. Immers, na de veldslagnabootsing zullen de Grollenaren op bijzondere dagen het stadssymbool laten knallen. Alleen.

Volgens de overlevering is het kanon uit 1627 een cadeau van stedendwinger Frederik Hendrik. Die was zo onder de indruk van 'die dappere Grollenaren' dat hij het zware kanon achterliet. En de hedendaagse 'hobby-artilleristen' vertroetelen het fraaie geschenk alsof het van henzelf is. Frederik Hendrik zou trots op ze geweest zijn. Hij zou bovendien een zucht van verlichting hebben geslaakt, want erg veel onderhoud heeft z'n cadeau, eigendom van de gemeente, de laatste jaren niet meer gehad. Het symbool van de stad was gedegradeerd tot historische prullenbak. Heel wat rommel verdween in de enorme loop, van lege bierflesjes tot chipszakken.

De Kanonniers was het een doorn in het oog en ontfermden zich over het oorlogswapen. De loop werd schoon gemaakt en het zundgat uitgeboord. Maar dat was niet genoeg. De 'artilleristen' rolden het kanon naar de gemeentewerf en namen hem daar nog 'ns goed onder handen.

Houtrotopvuller

Op de werf zijn de vrijwilligers tot dusver elk weekeinde en elke avond bezig geweest het kanon tot in de puntjes op te knappen. Schuren en lakken en nog 'ns schuren en lakken. Gisteravond werd de laatste laag verf aangebracht. Eindelijk hebben de Grolse soldaten even rust. 'En het kanon kan nu mooi drogen', zegt kanonnier Erik Mentink. Ondertussen kunnen de vrijwilligers zich opladen voor het drukke weekeinde dat zaterdagmorgen in alle vroegte begint. Dan wacht meteen een zware klus: het terugbrengen van het kanon naar de Kanonswal. Immers, om 11.30 uur lost het gevaarte het openingsschot van de Slag om Grol.

Grote problemen zijn de Kanonniers bij de restauratie niet tegengekomen. 'Nee, gelukkig niet', zegt Mentink. Alleen de grote houten karrenwielen zijn niet echt goed meer. Hier en daar heeft het rottingsproces toegeslagen. 'We hebben het kunnen stoppen en netjes kunnen afwerken met 'houtrotopvuller'. Je ziet er gelukkig niks meer van.'

Ernstig is het niet. De Kanonniers hoeven geen nieuwe wielen te laten maken. Toch willen de artilleristen maatregelen nemen om verder rotten te voorkomen. 'Straks worden twee keer per jaar de wielen een kwart slag gedraaid. Op die manier wordt voorkomen dat al te lang water op het zelfde punt in de wielen blijft staan. We hebben een grote krik gekregen waarmee we dat wat gemakkelijker kunnen doen.' Om het kanon fraai te houden wordt het wapen bovendien elk half jaar grondig geïnspecteerd en waar nodig bijgewerkt. En elke vijf jaar krijgt het geschut een grote beurt, een hele grote zelfs. 'Dan halen we waarschijnlijk de loop van het onderstel en laten hem zandstralen. De affuit zelf nemen we dan uiteraard ook flink onder handen', aldus Mentink. Dan wordt-ie écht als nieuw.

Bron: Tubantia 1998.

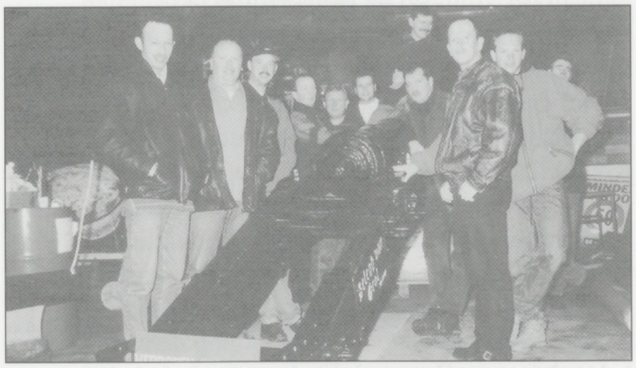

Het kanon heeft een verfbeurt gehad. Hier poseren de Kanonniers nog even voordat het kanon weer teruggebracht wordt naar zijn vertrouwde stek op de Kanonsbulten. Foto: collectie Gerrie Meulenbeek.

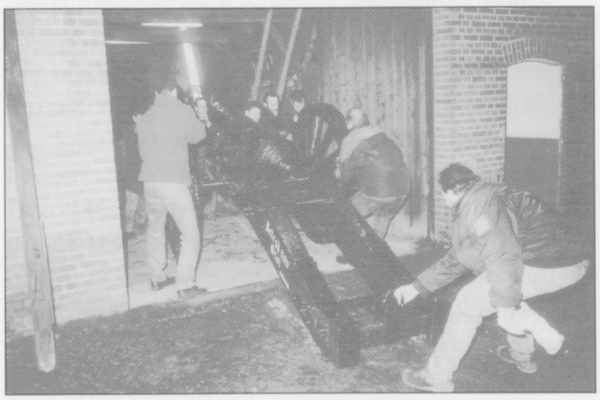

Het kanon wordt uit de oude boerderij getrokken die op het terrein van de gemeentewerken staat. Foto: collectie Gerrie Meulenbeek.

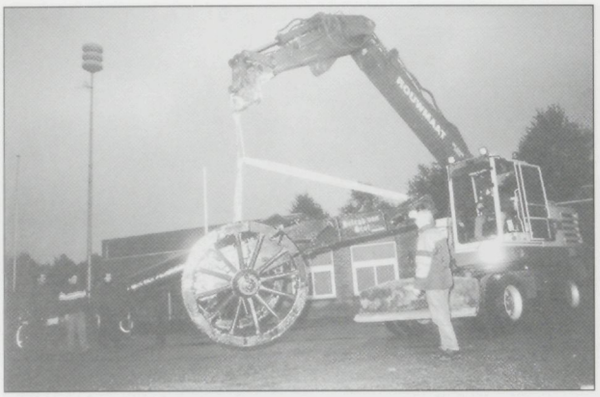

In de takels op de gemeentewerf in 1998.
Foto: collectie Gerrie Meulenbeek.

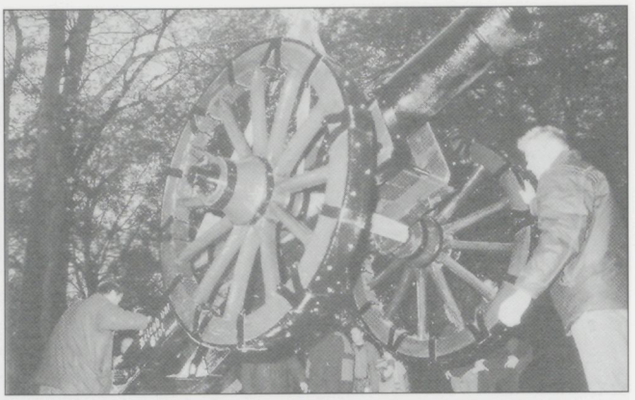

Nog even en hij staat weer op zijn vertrouwde stek.
Foto: collectie Gerrie Meulenbeek.

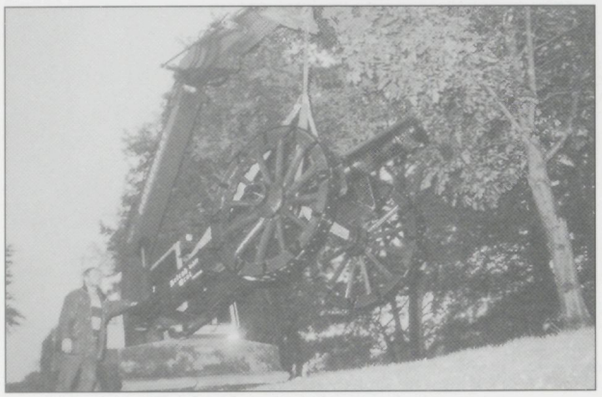

De kraan rijdt met het kanon in de takels de Kanonsbulten op, terwijl Jos Rouwmaat een oogje in het zeil houdt.
Foto: collectie Gerrie Meulenbeek.

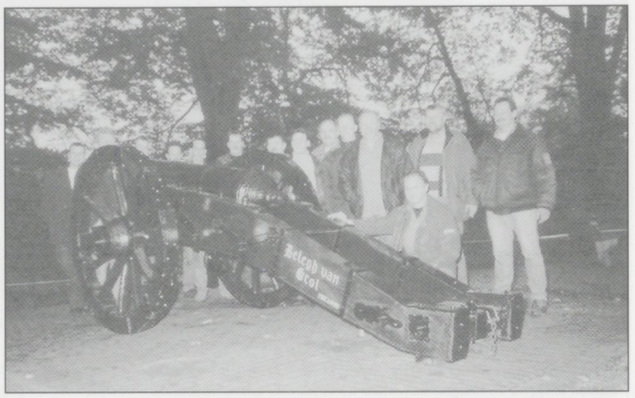

Iedereen die meegeholpen heeft, poseert nog even bij het kanon. Een week later zou er voor het eerst sinds zeventig jaar weer worden geschoten met het kanon.
Foto: collectie Gerrie Meulenbeek.

De Kanonniers schuren en verven die week dat het een lieve lust is en het kanon wordt flink in de watten gelegd. Op zaterdag 24 oktober staat het Grolse kanon er weer schitterend bij als er voor het eerst sinds zeventig jaar weer mee geschoten wordt.

2003

Echter doordat het kanon in weer en wind staat, komt er van binnenuit toch weer een rottingsproces op gang. Dit resulteert uiteindelijk in 2003 tot een opmerkelijke stap die gezet wordt door de Stichting Vrienden van de Grolse Kanonnen. Het hele affuit zal vervangen moeten worden. Dit gaat ontzettend veel geld kosten. Daarom wordt hiervoor een succesvolle financiële actie op touw gezet. En ook de gemeente levert uiteindelijk een grote bijdrage, want zij is per slot van rekening eigenaar van het kanon. In 2003 worden er twee bomen aangekocht die na gezaagd te zijn een jaar moeten drogen bij de firma Te Bulte. In november 2004 wordt het kanon van de Kanonsbulten gehaald door de firma Rouwmaat en wordt het kanon volledig gesloopt bij de oude smederij van Huijskes in de Nieuwstraat. Daar volgt nog een forse domper, ook de wielen zijn verrot zo blijkt en er moeten dus ook nieuwe wielen komen. Begin 2005 wordt alle ijzerbeslag gezandstraald bij schildersbedrijf Reukers en wordt begonnen met het zagen van de onderdelen van het affuit bij de firma Hoffman in Beltrum. Inmiddels wordt door een wielenmaker uit Dalfsen hard gewerkt aan de wielen voor het affuit. Het worden koninklijke wielen omdat de firma ook koetswielen maakt voor het Koninklijk Huis. Als het affuit in elkaar gezet is, wordt het overgebracht naar de gemeentewerken aan de Oude Winterwijkseweg in Groenlo. Het wachten is op de vernieuwde wielen en als die er zijn, wordt het kanon verder in elkaar gezet. Het kanon ondergaat nog diverse behandelingen. Zo wordt het hout ingesmeerd met lijnolie en het ijzerbeslag weer op het affuit bevestigd. Over het maken van het nieuwe affuit kunt u alles lezen in hoofdstuk 11.

Hoofdstuk 4

Wie kaatst, kan de bal terug verwachten

Het is augustus 1957 en Groenlo maakt zich zo langzamerhand op voor de befaamde Grolse kermis die ditmaal gehouden wordt op 18 augustus. Toch heerst er een vreemde spanning: zou er nog wat gebeuren met de kermis? En dan zijn de ogen voornamelijk op Lichtenvoorde gericht.
Want was het niet zo dat Grollenaren in 1956 tijdens de Lichtenvoordse kermis de kermisvogel meegenomen hadden naar Groenlo en dat hierdoor het vogelschieten niet door kon gaan?

Grolse kermis 1957
De spanning vóór de Grolse kermis bleek terecht te zijn want in de nacht van 10 op 11 augustus 1957 wordt het Grolse kanon van de Kanonsbulten gehaald en vervoerd naar Lichtenvoorde.
Om 3.00 uur 's nachts als heel Groenlo slaapt, beginnen drie Lichtenvoordse mannen te weten: Joop Kruip, Leo Paashuis en Jos Dusseldorp op de Kanonsbulten in Groenlo aan hun snode plan om het kanon weg te halen.
Een paar weken van tevoren hebben Joop Kruip en Leo Paashuis al poolshoogte genomen bij het kanon en de maten opgenomen om zo goed voorbereid te zijn en de klus snel te klaren. Maar dit valt zwaar tegen want ze zijn al méér dan een uur bezig als ze plotseling stemmen horen rond de Kanonsbulten.

Viswedstrijd
Het zijn waarschijnlijk leden van de wedstrijdcommissie van de Groenlose Hengelsportvereniging die het parcours aan het uitzetten zijn voor de viswedstrijd die zo straks begint om 6.00 uur. Een half uur vóór aanvang van de wedstrijd verzamelen de deelnemers zich bij de Wilhelminabank. Deze is gesitueerd aan de voet van de Kanonsbulten en hierlangs loopt de geplande vluchtweg van de Lichtenvoordenaren. De klus boven op de Kanonsbulten moet nu snel worden geklaard en met het feit dat er een viswedstrijd wordt gehouden, hebben ze geen rekening gehouden.
Met behulp van een brug en een wisseltakel moet het kanon op de vrachtwagen worden getakeld. Maar het kanon blijft halverwege de brug steken. Nu moeten ze geweld gaan gebruiken en plotseling klapt de brug in elkaar en het kanon ligt nu met het affuit op de wagen en de wielen van het kanon staan op de grond.

Vluchtroute
Het is rond 5.00 uur als ze met de vrachtwagen en het kanon van de Kanonsbulten af komen rijden. De deelnemers aan de viswedstrijd hebben zich nog niet verzameld bij de Wilhelminabank en de eersten worden over twintig minuten verwacht. Achteraf gezien hebben de Lichtenvoordenaren het geluk aan hun zijde gehad want de werkzaamheden boven op de Kanonsbulten hadden niet veel langer moeten duren. Ze waren dan regelrecht in de armen gereden van de zich verzamelende vissers. De vluchtroute loopt via de Houtwal en hierna rijden ze over de Ruurloseweg. Via de buurtschap Eefsele komen ze om 6 uur 's morgens aan in Lichtenvoorde. Het kanon wordt afgeladen op de Lievelderweg bij de rozenkwekerij van Joop Kruip en onder een grote berg stro verstopt. Als het Grolse kanon afgeladen is, rijdt Jos Dusseldorp terug richting Eefsele om daar op de zandpaden de sporen uit te wissen. De wielen van het kanon hebben namelijk een spoor achtergelaten richting Lichtenvoorde. En men wil niet dat de Grollenaren er op die manier snel achter komen waar het kanon naar toe is gegaan!

Ontdekking
In Groenlo wordt ondertussen de wedstrijd gevist, maar wat de deelnemers niet weten is dat hun dierbare kanon er inmiddels niet meer staat. Rond 10.00 uur 's morgens wordt de roof pas ontdekt door een man die zijn hond aan het uitlaten is. Meteen gaat dit vreselijke nieuws als een lopend vuurtje door Groenlo en al snel is het een drukte van belang op de Kanonsbulten. Het enige dat rest is een surrogaat kanonnetje dat de rovers hebben achtergelaten. Op de plaats waar ooit het roemruchte Grolse kanon stond, staat nu een regenpijp op kruiwagenwielen geladen met een kei. Dit natuurlijk als teken dat Lichtenvoorde achter de roof zit.
Ook in Lichtenvoorde dringt het nieuws over de roof van het Grolse kanon langzaam door en er komt een optocht op gang van nieuwsgierigen.

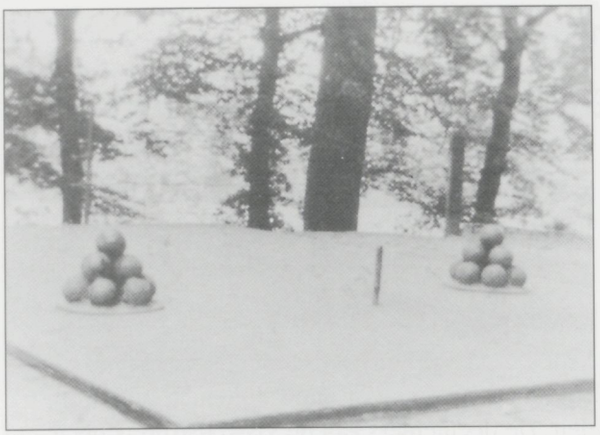

Het Grolse kanon is door Lichtenvoordenaren in de nacht van 10 op 11 augustus 1957 gestolen. Wat rest zijn de twee stapels met gietijzeren kanonskogels.
Foto: collectie gemeente Groenlo.

Ook één van de daders, Leo Paashuis, fietst naar Groenlo als een pyromaan die nog even naar zijn brand komt kijken.

Spionnen

Ook richting Lichtenvoorde wordt verkeer waargenomen. Al gauw melden zich 's morgens enkele Grolse 'spionnen' om in Lichtenvoorde poolshoogte te nemen waar het kanon staat. Met de bus vertrekken er een aantal naar Lichtenvoorde. In menig Lichtenvoords café wordt het oor te luisteren gelegd maar aan het eind van de avond weet men nog niets. Dit 'spioneren' maakt natuurlijk dorstig en in de avond keert men weer huiswaarts zonder resultaat maar wel 'zo zat als een kanon'.

ONRUST IN DE ACHTERHOEK

Kanon van Groenlo zoek

Zoete wraak van Lichtenvoorde?

(Van onze correspondent)

ZUTPHEN, 12 aug. — Het ziet er naar uit dat er speciale oorlogsverslaggevers naar de Gelderse Achterhoek moeten worden gestuurd. De twee steden Groenlo en Lichtenvoorde staan op de rand van oorlog met elkaar sinds het kanon van Groenlo, de trots van de Grollenaren, spoorloos is verdwenen. In Groenlo geloven ze dat de Lichtenvoordse schutterij het in de donkere nacht heeft weggehaald, maar in Lichtenvoorde wordt dat ontkend.

Toch zal het wel zo zijn. Hebben niet de Grollenaren het vorige jaar in Lichtenvoorde de schuttersvogel gestolen, juist een dag voordat de schutterij er op zou gaan schieten? Nu is er wraak genomen, zeggen ze in Groenlo en dat vinden ze heel erg, want niets is er zo belangrijk in het oude stadje als het kanon. Frederik Hendrik gebruikte dit schiettuig in 1627 toen hij de stad voor de Staatsen veroverde. Sindsdien heeft het in Groenlo gestaan.

Amper een week geleden berichtte een plaatselijk blad in de Achterhoek dat het kanon er stevig stond en dat het niet mogelijk was het weg te halen. Het is alsof de Lichtenvoorders deze grootspraak hebben willen straffen.

Heel Groenlo zit nu in zak en as. Het kanon is er zo belangrijk, dat een Groenlo's meisje, dat buiten de plaats trouwt, er een kleine houten kopie van meeneemt, om toch maar iets van Groenlo thuis te hebben. De oude timmerman Overbekking heeft honderden van die houten kanonnen gemaakt. Zijn eigen dochter, die in Lichtenvoorde woont, had er ook een op de kast staan. Op een goede dag stond er, niemans weet hoe die er kwam, een grote steen naast, want in Lichtenvoorde ligt een enorme kei, daar jaren geleden naar toe gesleept door schoenmakers uit de Vragender velden.

„Kom maar kijken"

Op de kei, die 20.000 kg weegt, wordt nu goed gepast, want ze geloven in Lichtenvoorde dat het mogelijk is dat de Grollenaren zich nu daaraan zullen vergrijpen. Daarom is heel Lichtenvoorde gemobiliseerd. Er hangen grote plakkaten die de staat van beleg afkondigen en langs de lange weg van Groenlo naar Lichtenvoorde staan wachten. Maar officieel is niets bekend. De Lichtenvoordse schutterij zwijgt; er wordt geen inlichting gegeven. Kom maar kijken, roept Lichtenvoorde de Grollenaren toe. Maar die zijn bang voor een warme ontvangst. Vandaar dat er vandaag druk diplomatiek verkeer zal zijn tussen deze twee oude steden in de Achterhoek.

Bron: De Volkskrant 1957.

Oude buurvete weer opgelaaid

Gloeiwormen stelen het kanon van Grol

Stadje nu in „staat van verovering...."

(Van onze verslaggever)

GROENLO, 12 aug. — Groenlo, de eeuwenoude Achterhoekse veste, verkeert in hoogste alarmtoestand. De staat van verovering is afgekondigd: de Gloeiwormen van Lichtenvoorde hebben de trots van de stad, het beroemde kanon, hét kanon van Grol, mogen we wel zeggen, gestolen. De oude vete tussen de Grollenaren en de Gloeiwormen is daarmee opnieuw opgelaaid. Lichtenvoorde heeft revanche genomen, want vorig jaar hebben die van Grol de trots van de Gloeiwormen, de kei, geroofd. Daarom lag er nu op de plaats waar eens het kanon stond een regenpijp op kruiwagenwielen en die pijp was geladen met een.... kei!

In nachtelijk donker

Maar met de rust is het gedaan, het kanon is verdwenen. Niet in een strijd met open vizier zeggen de Grollenaren, maar onder de dekmantel van het nachtelijk donker, toen de storm door de wallebomen raasde, hebben duistere lieden het in de nacht van zaterdag op zondag geroofd. De Grollenaren, die hun zondagsrust verstoord zagen, vroegen zich met „zorg" af wat dit te beteken en had. Was het naijver of revanche? Grol kan bogen op een groot historisch verleden, dat in de geschiedenisboeken een ruime plaats inneemt. Er zijn ook plaatsen in de nabijheid, die ontdekten dat hun stichting eerder, meer dan 1000 jaren geleden plaats had!

Bron: De Gelderlander 1957.

Actie Achterlicht

Zo langzamerhand begint het die zondag in Groenlo door te dringen dat het geliefde kanon in Lichtenvoordse handen is en al snel worden plannen gemaakt (onder de naam Actie Achterlicht) om het kanon weer te heroveren. De burgemeester van Groenlo de heer Van Nispen tot Pannerden neemt hiertoe het voortouw en belegt op zondagavond een spoedeisende raadsvergadering, die via een geluidsinstalla-

STAAT VAN VEROVERING AFGEKONDIGD

Een ieder weet dat vannacht het **op krijgslistige wijze door onverlate Gloeiwormen is weggehaald. Op de plek des onheils plaatsten zij het enigst Wapen hunner dorp n. l. een regenpijp op KRUIWAGENWIELEN geladen met een kei.**

WIJ BEVELEN:

1e. De bevolking van Grolle wordt aangeraden geen overvloedig gebruik meer te maken van gasgeyzers, gascomforen, gastoestellen en andere met gas gestookte apparaten, aangezien strenge beperkingen in deze zullen worden opgelegd ter opzameling van het voor de krijgskunde benodigde gas.

2e. Onnodig gebruik van donderbussen, karbietbussen, zevenklappers en proppenschieters diene vermeden te worden.

3e. Alle voertuigen voorzien van levensmiddelen of geestrijke dranken begeven zich niet in Zuidelijke richting; dit ter algehele drooglegging en uithongering onzer belagers.

4e. Alle achterlichten van Grolle worden des avonds na zonsondergang gedoofd.

5e. Doden en gewonden worden achtergelaten, gijzelaars worden ter plaatse gevloerd.

6e. Alle knaagdieren worden opgehokt en opgefokt ter loslating in het Lichtdorp.

7e. Alle achtergelaten sporen en bezitingen van de dieven worden opgeknoopt op de Markt.

8e. Bomen over plannen ter herovering worden alleen op de Markt geplant.

9e. De Ouden van Dagen worden benoemd tot officieren.

10e. De Bakkersgezellen blijven bij hun patroons ter vervaardiging van Grolse kanonnetjes.

11e. De timmerlieden en metselaars wachten op nadere instructies ter vervaardiging van aanvalstuig.

12e. De smeden houden het vuur aan (zonder gasgebruik).

13e. De Vrouwen en Jongedochteren breien truien en wanten voor een winter-offensief.

14e. De Cafehouders houden hun (oks)hoofden koel.

15e. De slagers oefenen zich ter slachting van kalveren.

16e. Fabrieksarbeiders en hun patroons voeren de productie op.

17e. De nietsnutters en lanterfanters melden zich vrijwillig

18e. Algehele rouw worde aangenomen totdat het kanon heroverd is.

19e. Het stadsbestuur van Groenlo wordt gedegradeerd tot vertegenwoordigers van slapers en schone slaapsters en is uitgeslapen.

20e. Het kermiscomité neme het heft in handen en decretere de »Staat van Verovering«.

DE STADSCOMMANDANT

In Groenlo werd de 'Staat van Verovering' afgekondigd door de stadscommandant. Bron: De Gelderlander 1957.

tie door het talrijke publiek op de Markt wordt gevolgd. De burgemeester spreekt de raad toe in stijl: in bewoordingen, zoals die rond 1600 gekozen zouden kunnen zijn. Door de burgemeester wordt de Staat van Verovering afgekondigd nadat hij eerst nog de ministeriële beschikkingen en militaire voorschriften heeft voorgelezen. Heel Groenlo wordt gemobiliseerd.

Wie heeft het Grolse kanon?

Maandagmorgen is wederom de verdwijning van het Grolse kanon het gesprek van de dag zowel in Groenlo als in Lichtenvoorde. Iedereen verwacht die maandag al snel een triomfantelijke bevestiging uit het Lichtenvoordse kamp dat het kanon ergens veilig in Lichtenvoorde staat, maar de bevestiging

Grol kan opgelucht ademhalen

„Kanon staat onbeschadigd in Lichtenvoorde" maar waar?

Amusante verrassing maakte plaats voor bezorgdheid

Groenlo kan opgelucht ademhalen. Na twee dagen pijnlijke twijfel over de vraag of het gekaapte kanon wel ongeschonden in Lichtenvoorde is aangeland, hebben wij vanmorgen van burgemeester jhr. mr. E. M. van Nispen tot Pannerden de mededeling ontvangen, dat het kanon inderdaad onbeschadigd in Lichtenvoorde staat. Maar de plaats is slechts aan enkele ingewijden bekend en die waren na langdurige besprekingen niet bereid dat geheim prijs te geven. Zelfs niet aan de beide burgemeesters. Die moeten het nu dus ook maar doen met de huns inziens volkomen betrouwbare verzekering.

Dag vol spanning

Het is gisteren voor Grol zowel als voor Lichtenvoorde een dag vol spanning geweest. Want wat iedereen verwachtte, n.l. de triomfantelijke bevestiging van de verovering van het Grolse kanon door Lichtenvoordse „stoottroepen", bleef achterwege. Ook toen de burgemeester en de politie 's morgens op zo'n geruststellende verklaring aandrongen. Zelfs lieden in Lichtenvoorde, die geacht werden meer van de affaire af te weten bleken volkomen in het duister te tasten.

Zo was het begrijpelijk, dat de amusante verrassing van het eerste ogenblik geleidelijk plaats maakte voor bezorgdheid. Burgemeester Van Nispen met name was zo bezorgd, dat hij in Lichtenvoorde des middags poolshoogte ging nemen. Die „verkenning" heeft uren geduurd en had pas laat in de avond, toen de burgemeester al weer thuis was, een resultaat. Omstreeks tien uur kreeg hij n.l. uit Lichtenvoorde het bericht, dat er niet langer reden was voor bezorgdheid, want dat het kanon ongeschonden en wel „ergens in Lichtenvoorde" stond. Maar dat „ergens" werd niet nader bepaald.

Telefoontje

Zo tegen middernacht werd de burgemeester van Grol uit zijn bed gebeld. Een onbekende deelde hem op mysterieuze wijze mede, dat het kanon inderdaad in Lichtenvoorde stond, maar.... dat het kapot was. En alleen om het rustig te kunnen repareren, wilde men de plaats, waar het onder stro was verstopt, niet bekend maken.

Opnieuw nam de bezorgdheid de overhand. Maar vanmorgen verkreeg burgemeester Van Nispen uit Lichtenvoorde weer de plechtige verzekering, dat het Grolse monument in werkelijkheid volkomen onbeschadigd is. De plek bleef geheim, want zo redeneerde de niet genoemde tussenpersoon, „als we zeggen waar het kanon staat, lokken we misschien een grove aanval uit en die houdt het risico in, dat het kanon dan zou worden beschadigd."

Zondag terug

Inmiddels zijn al de onderhandelingen over de teruggave begonnen. Zijn we wel ingelicht, dan zal die overlevering zondagmiddag a.s. geschieden. Het belooft een feestelijke ouverture te worden van de Grolse kermis. Een legertje in middeleeuwse uniformen gestoken Grolse dapperen, aangevuld met vrijwilligers, zal naar Lichtenvoorde oprukken en het kanon in triomf terugbrengen.

Dat zijn tenminste de Grolse plannen. Maar in Lichtenvoorde doet het gerucht de ronde, dat Grol zijn kanon in elk geval niet zal terugzien, voor het in de optocht, die begin september in Lichtenvoorde ter gelegenheid van de kermis wordt gehouden, aan den volke zal zijn getoond. Hoe het zij, de betrekkingen tussen de bevolkingen van Grol en Lichtenvoorde zijn al weer wat ontspannen dat moge ook hieruit blijken, dat burgemeester Van Nispen gistermiddag, toen hij ter verkenning naar de nabuurstad reed, drie Lichtenvoordse gijzelaars heeft meegenomen en uitgeleverd. Het waren.....mevr. Waals, de echtgenote van Lichtenvoorde's burgemeester met een dochter en een zoon, die bij mevrouw Van Nispen onverwacht een kopje thee hadden gedronken.

Als een kanon

Zondagmiddag, toen de meeste Grollenaren nog radeloos door de stad doolden, meldden zich meteen al enige drieste vrijwilligers, die het kanon in Lichtenvoorde wel eens eventjes zouden gaan opsporen. Met een drinkbare beloning in het uitzicht stapten zij op de bus. In Lichtenvoorde togen de Grolse spionnen regelrecht naar het eerste het beste café, waar zij enkele relaties polsten. Dat polsen werd elders voortgezet en het bleek hoe langer hoe plezieriger te worden. Pas heel laat 's avonds is het tweetal binnen de muren van Grol teruggekeerd. Zonder kanon, ook zonder nieuws over het kanon. Wel „als een kanon....".

Bron: De Gelderlander 1957.

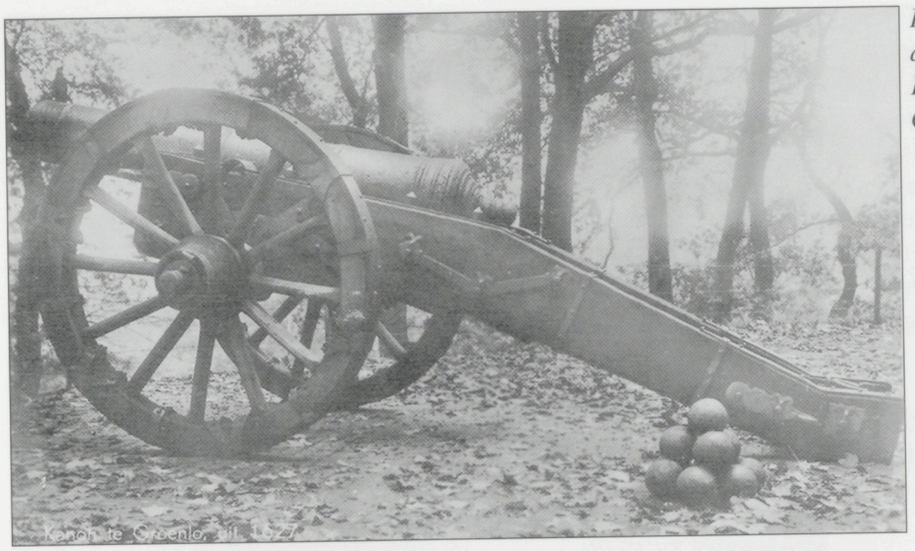

Het Grolse kanon in 1957 voor de "verdwijning". Foto: collectie gemeente Groenlo.

Grols kanon komt zondag in oude veste terug

Kapers uit Lichtenvoorde zijn er zuinig op

Het kanon van Groenlo is terecht. Naar burgemeester mr. F. J. Waals van Lichtenvoorde ons hedenmorgen mededeelde bevindt het schietuig zich in goede handen. De plaats wordt echter nog angstvallig geheim gehouden. Zondag zal het waarschijnlijk op feestelijke wijze naar de Grolse veste worden teruggebracht.

Tussen de nabuurstadjes Groenlo en Lichtenvoorde hebben maandag herhaaldelijk besprekingen „op hoog niveau" plaats gevonden omtrent de verblijfplaats van „het kanon" — de bezienswaardigheid en de trots van de Grollenaren — dat sinds zaterdag spoorloos was verdwenen. Op de plaats waar het met ijzer beslagen stuk geschut, vele jaren zijn vuurmond dreigend over de stadswallen van de oude veste richtte, stond zondagmorgen een onbenullig namaakkanonnetje, vervaardigd van een regenpijp en een paar oude kruiwagenwielen. In Grol zag men onmiddellijk in, dat men hier te maken had met een „tegenzet" van de Lichtenvoordenaren, die, zoals bekend, het vorig jaar door de Grollenaren van hun kermisvogel werden beroofd.

Aanvankelijk kon men de grap dan ook best appreciëren, doch de stemming onder de Groenlose bevolking ging in verontwaardiging over, toen men omtrent het lot van het kostbare museumstuk nog steeds in het ongewisse werd gelaten. Bevindt het zich nog in goede staat, of is het misschien bij het transport beschadigd? zo vroeg men zich gisteren nog bezorgd af. In Lichtenvoorde zei men echter van niets te weten.

Er zijn op de wallen sporen gevonden van autobanden. Dit wijst er op dat het 5000 kg. wegende gevaarte in de nacht op een vrachtauto geladen moet zijn. Waarschijnlijk is de wagen met zijn zware last door het hart van het slapende Grol naar een verborgen plaats in Lichtenvoorde gereden. Hoe men dit heeft klaar kunnen spelen, zonder dat men er in Groenlo iets van merkte is een raadsel. Het is in elk geval een bravour stukje geweest, waarvoor men respect kan hebben.

In een spoedeisende raadsvergadering heeft burgemeester jhr mr E. M. van Nispen tot Pannerden de raad officieel meegedeeld, dat er in de nacht onbekende individuen de veste zijn binnen geslopen en na zich moed te hebben ingedronken het verdedigingswapen hebben „gekaapt". Hij kondigde een „staat van verovering" af en deelde mede: „dat ingevolge de krijgstuchtelijke bepalingen van 1627 e.v. alle jonge mannelijke nazaten, die de slobbroek voor de pillose bokse hebben verwisseld, vanaf heden onder de wapenen zijn." Voorts maakte hij een aantal beschikkingen bekend en richtte hij zich 's avonds als „stadscommandant" in een proclamatie tot de bevolking.

De stedelijke magistratuur speelde haar rol in deze historie zover op sportieve wijze mee, doch men begon zich gisteren in deze kringen langzamerhand toch zorgen te maken toen reacties van de tegenpartij uitbleven. Burgemeester van Nispen tot Pannerden had evenwel nog steeds 't volste vertrouwen, dat het kanon, dat Frederik Hendrik in 1627 op de Spanjaarden buit maakte, onbeschadigd terug zou komen. Hij had op zijn ambtgenoot mr F. J. Waals van Lichtenvoorde een beroep gedaan zijn bemiddeling te verlenen. Deze zegde onmiddellijk alle medewerking toe. De besprekingen met verschillende bevolkingsgroepen in Lichtenvoorde, waaronder het bestuur van het schuttersgilde St. Wybertus, hebben vervolgens de zekerheid verschaft, dat het kanon zich onbeschadigd in Lichtenvoorde bevindt.

In Groenlo is men hierover ten zeerste verheugd. Men heeft thans de zekerheid, dat hier inderdaad sprake is van een grap.

Bron: Twentse Courant 1957.

Gijzelaar onder bewaking naar de kerk

De 62-jarige vrijgezel Cornelis van Wijngaarden uit Lichtenvoorde kreeg de schrik van z'n leven, toen hij, zoals uit nevenstaand verslag blijkt, door de Grollenaren in gijzeling werd genomen.

Cornelis is een bekende figuur in Lichtenvoorde. Men had hem daar zaterdag gewaarschuwd niet naar Grol te gaan, omdat hij daar wel eens lastig kon worden gevallen. Cornelis dacht echter dat het zo'n vaart niet zou lopen. Toen hij echter na een bezoek aan zijn zieke broer in het ziekenhuis, op het stoepje van de Rotterdamsche Bank aan de Markt te Groenlo, op de bus naar Lichtenvoorde zat te wachten, kwamen er plotseling enkele mannen naar hem toe, die hem dwongen mee te gaan naar hotel „De Morriaan". Cornelis spartelde tegen, maar het hielp niets. In het hotel werd hem medegedeeld dat hij als gijzelaar vastgehouden zou worden, tot het moment waarop het kanon zou worden terug gegeven. Hij kreeg er meteen de geruststellende mededeling bij dat hem verder niets zou overkomen, en dat het hem aan niets zou ontbreken. En zo was het ook. De gijzelaar kreeg zijn natje en droogje op tijd. Zondagmorgen werd hij naar de kerk door drie Grollenaren begeleid. Daarna moest hij naar het hotel terug, waar hem een uitgebreid ontbijt wachtte. Na de middag werd hij in een der legerwagens van Frederik Hendrik meegevoerd naar Lichtenvoorde, waar hij, na de overdracht van het kanon, zijn vrijheid herkreeg.

Bron: Tubantia 1957.

blijft uit.
Burgemeester Van Nispen tot Pannerden krijgt
's avonds pas om 22.00 uur te horen van zijn Lichtenvoordse collega dat het kanon ongeschonden 'ergens in Lichtenvoorde staat'. In Groenlo is men hierover zeer verheugd, het roven van het kanon blijkt gelukkig een grap te zijn.

Slag om het Grolse kanon

Nu het zeker is dat het kanon in Lichtenvoorde is, beginnen de voorbereidingen om het kanon weer terug te halen. Dit zal gebeuren op de kermiszondag 18 augustus. Het plan is dat de Grollenaren verkleed gaan als Spaanse soldaten uit 1627. Burgemeester Van Nispen tot Pannerden zal persoonlijk als Prins Frederik Hendrik de Grolse stoet leiden. Iedereen in Groenlo is die week wel bezig om iets te maken voor de verovering van het Grolse kanon. De Grolse naaiateliers draaien overuren en er worden vele wagens gemaakt.

Gijzelaar

Op zaterdagavond neemt Lichtenvoordenaar Cornelis van Wijngaarden de bus naar Groenlo om zijn zieke broer te bezoeken in het ziekenhuis. Cornelis is nog zo gewaarschuwd dat hij in Groenlo wel eens lastig gevallen zou kunnen worden, maar hij slaat de waarschuwingen in de wind en reist tóch af naar Groenlo! Na het bezoek aan zijn broer wacht Cornelis op de Markt in Groenlo op de bus naar Lichtenvoorde. Daar zal hij die zaterdagavond echter niet aankomen want hij wordt door een aantal mannen gearresteerd.
Groenlo heeft een gijzelaar. De familie van Cornelis wordt die zelfde avond nog op de hoogte gesteld. Cornelis wordt 'vastgezet' bij Hotel de Moriaan. Hij

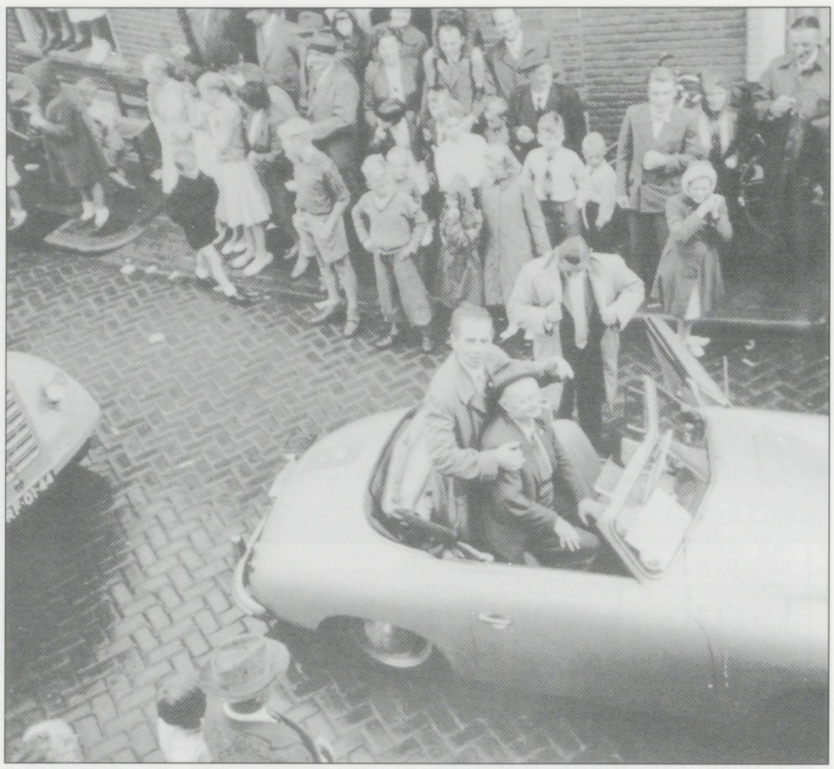

Groenlo had een Lichtenvoordse gijzelaar namelijk Cornelis van Wijngaarden. Hij werd in de Grolse stoet meegevoerd. Foto: collectie gemeente Groenlo.

Grol maakt haar troepen gevechtsklaar

Kanon moet zondag heroverd

Het schalt momenteel binnen de muren van de oude veste Grol van het krijgsrumoer. De weerbare bevolking heeft de rommelzolders nagekeken en al het oude wapentuig van haar voorvaderen te voorschijn gehaald. Knopen worden aan uniformen genaaid, broeken opgeperst, de roest wordt van de oude sabels, die al te lang werkloos hebben gelegen, afgekrabd, en de musketten worden geladen.

Zo zeker zijn de Grollenaren van hun overwinning op de vermaledijde poorters van Lichtenvoorde, dat zij het krijgsplan zelfs volledig openbaar hebben gemaakt. Om 12 uur zondag zullen de troepen, 35 mannen sterk, onder aanvoering van niemand minder dan prins Frederik Hendrik, en gestoken in uniformen uit de 80-jarige oorlog, zich aan de Grolse burgerij vertonen, voordat zij met vliegende vaandels en slaande trom zullen oprukken naar Lichtenvoorde, om de „keiensleppers" daar eens duidelijk en afdoend in te prenten dat de Grolse leeuw niet met zich laat spotten.

Bij de heldhaftige troep zullen zich aansluiten de „Grolse Vestingruiters", de drumband „Spinola", die voor de opwindende krijgsmuziek zal zorgen, de verkenners en verder voetvolk, bestaande uit vrijwilligers van Grol.

Uiteraard verwacht men dat „de keiensleppers" zo hier en daar een versterking zullen opwerpen, maar gezien de geringe bekwaamheid in de krijgskunde door de Lichtenvoorders in het verleden betoond, verwacht men daar niet al te veel van. Stormenderhand zullen de Grollenaren Lichtenvoorde veroveren. Men verwacht dat alles zo snel in zijn werk zal gaan dat het Grolse kanon 's middags om vijf uur al weer, onder gejuich van de ontroerde bevolking de stadspoort, zal binnen rijden. Er wordt zelfs gefluisterd dat het niet eens onmogelijk is dat in de zegetocht de Lichtenvoordse leeuw met Lichtenvoordse kei en al, als welkome oorlogsbuit wordt meegevoerd. Op het programma van V.V.V. staat dit echter nog niet. Het zal dus zondag wel spannen in de Achterhoek.

Bron: De Gelderlander 1957.

Nog éénmaal trekt het Grolse leger over de Markt alvorens koers te zetten richting Lichtenvoorde om het gestolen kanon te heroveren. Foto: collectie gemeente Groenlo.

wordt er goed verzorgd, het ontbreekt hem aan niets. De volgende morgen gaat hij onder bewaking naar de kapper en de kerk en die middag zal hij in de Grolse stoet worden meegevoerd als losprijs voor het kanon.

De Actie Achterlicht gaat beginnen (zie pagina 18)

In de binnenstad van Groenlo heerst die zondagmorgen de 18e augustus al een gespannen sfeer. Vandaag is de grote dag waarop de trots van Groenlo heroverd moet worden op de Lichtenvoordenaren. Tegen het middaguur verschijnen steeds meer figuren in middeleeuwse kleren. Op het hoofdkwartier van prins Frederik Hendrik is het een drukte van belang. Dag- en marsorders worden uitgevaardigd en in ontvangst genomen. De actie Achterlicht neemt spoedig een aanvang. Tegen 12.00 uur concentreren de troepen zich rondom de Wheme alwaar het bij de Aloysiusschool verzamelen is. Wie zelf geen kleren heeft gemaakt, ontvangt hier kleren en wapentuig om deel te nemen aan de veldtocht naar Lichtenvoorde.
Inmiddels is Groenlo's 'vijfde colonne' al opgerukt naar Lichtenvoorde. Een lange stoet van toeschouwers snelt per fiets of bromfiets naar het 'strijdtoneel'. Op de Markt in Lichtenvoorde is het ondertussen al een drukte van belang.

Grolle kump ter an

Om 13.00 uur geeft prins Frederik Hendrik het bevel tot opmars vanaf de Aloysiusschool. Via de Maliebaan en de Nieuwstraat trekt het Grolse Spaanse leger nog éénmaal over de Markt, gadegeslagen door duizenden Grollenaren. Het is een imposante stoet. Drumband Spinola slaat roffelend de trom en hierachter komen de Grolse vestingruiters. Ook prins Frederik Hendrik zit op een paard en weldra klinken de eerste strijdliederen door de Grolse straten.
Buiten Groenlo klimt het voetvolk op de wagens om zo een gedeelte van de route te overbruggen. Door de harde kanonschoten die van de wagen van de vogeldieven komen, valt prins Frederik Hendrik van zijn paard. Het paard slaat op hol en wordt pas in Lievelde door Teetje te Huirne en Frits Geuting gevangen. De burgemeester was door Johan Huijskes nog gewaarschuwd niet te veel alleen te rijden omdat de paarden al onrustig waren vanwege het vele schieten. Lievelde wordt zonder slag of stoot genomen en op de Lievelderweg gaat het voetvolk weer van de wagens en formeert zich de stoet die Lichtenvoorde moet gaan innemen. Hier staan de mensen drie rijen dik en het schouwspel wordt door duizenden gadegeslagen.

Bij de Driehoek wordt de Grolse stoet al gewaarschuwd. Aan de fabrieksmuur van Hulshof Herwalt hangt een spandoek met de veelzeggende tekst: 'Lichtenvoorde 1000 jaar stad, geeft Grolle vies veur het gat' Op de watertoren van de fabriek staat ook nog een nagemaakt kanon.

Verzet

In de Korte Rapenburgsestraat stuit de Grolse stoet op een barricade van boomstammen en prikkeldraad, die door het Haagje (de buurt van de Varkensmarkt) is opgeworpen, ter hoogte van Thielemans. De Grolse stoet komt tot stilstand en alléén prins Frederik Hendrik (de burgemeester van Groenlo) en Spinola (Toon van der Sluis, in het dagelijks leven politieagent) mogen er door om met burgemeester Waals te onderhandelen. Hierna wordt de barricade door de Grolse smeden onder aanvoering van Gait Huijskes snel aan de kant geschoven zodat het Grolse leger zich meester maakt van de Markt in Lichtenvoorde.

Onderhandelingen

De onderhandelingen vinden plaats in hotel Westerman, in het bijzijn van de drie kapers. Hierna spreekt prins Frederik Hendrik de Lichtenvoordse bevolking toe op de Markt. Hierna is het de beurt aan burgemeester Waals die de Grollenaren een imitatiekeitje met daarop een leeuwtje aanbiedt. "Het is onze gewoonte dat wij altijd meer teruggeven dan wat wij hebben genomen" aldus burgemeester Waals, die akkoord gaat met de teruggave van het Grolse kanon doch niet met de gijzeling van de drie ontvoerders. Hij wenst dan ook dat de drie keien van kerels als helden worden gevierd. Prins Frederik Hendrik gaat akkoord met de voorstellen. De burgemeester brengt hulde aan iedereen die heeft meegewerkt om dit historische evenement op zo'n bijzondere wijze te doen verlopen. Hij besluit met te constateren dat wanneer men op de hele wereld zo ruzie maakt als het hier gebeurt, de wereld er heel anders uit zou zien.
Hierna worden de overeenkomsten getekend en onder het genot van een glaasje bezegeld in hotel Westerman. De mensen buiten worden natuurlijk ook voorzien van het nodige gerstenat.

Op naar Groenlo

Tegen 16.00 uur formeert de Grolse stoet zich voor de terugtocht naar Groenlo. Ook het drietal Jos Dusseldorp, Joop Kruip en Leo Paashuis gaat mee. Ze zitten boven op het Grolse kanon.

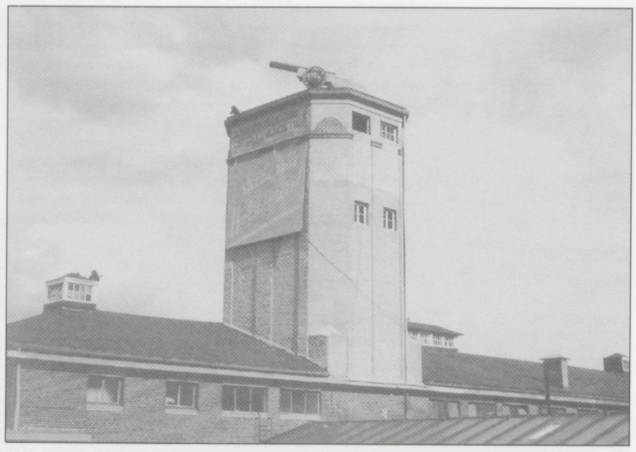

Op de watertoren van Hulshof's Leerfabrieken in Lichtenvoorde is een houten model van het gestolen Grolse kanon geplaatst. Er hangt een bord onder met de tekst: "De duuzend-joarige stad gaf Grolle vies veur 't g..!".
Foto: Boek 'Van huid tot Koninklijk leder'.

Allerlei ambachtslieden trokken mee in de Grolse stoet. Foto: collectie gemeente Groenlo.

Zelfs een smederij was aanwezig.
Foto: collectie gemeente Groenlo.

De drie rovers van het Grolse kanon (Joop Kruip, Leo Paashuis en Jos Dusseldorp) drinken nog even een halve liter voordat ze het kanon uit zijn schuilplaats halen.

Het Grolse kanon heeft gestaan in de schuur van de rozenkwekerij van Joop Kruip. Op de foto wordt het stro weggehaald en komt de trots van Groenlo tevoorschijn.

Het Grolse kanon op de Markt in Lichtenvoorde wordt streng bewaakt.

Lichtenvoordse verkenningsposten te paard melden dat Groenlo eraan komt.

Prins Frederik Hendrik op weg naar Lichtenvoorde.

Het Grolse leger marcheert door de straten van Lichtenvoorde.

Alle foto's op deze pagina: collectie gemeente Groenlo.

De wagen met daarin de Lichtenvoordse gijzelaar Cornelis van Wijngaarden met daarachter het Grolse Spaanse leger.

Ook drumband Spinola loopt mee.

Er is lichte Lichtenvoordse tegenstand in de vorm van knallende kanonnetjes.

De Grolse ponyclub arriveert als één van de eersten in de straten van Lichtenvoorde.

Het Grolse leger stuit op een Lichtenvoordse barricade in de Korte Rapenburgstraat.

Het Grolse kanon op de Markt in Lichtenvoorde wachtend op de dingen die komen gaan.

Alle foto's op deze pagina: collectie gemeente Groenlo.

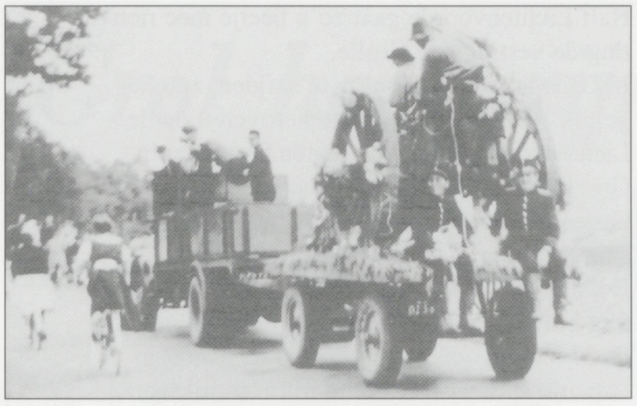

Weer op weg naar Groenlo met het veroverde kanon.

Het Grolse kanon is weer terug in Groenlo.

Terug in Groenlo wacht de Grolsen een warm onthaal.

In slagorde arriveren de (Spaanse) soldaten op de Markt.

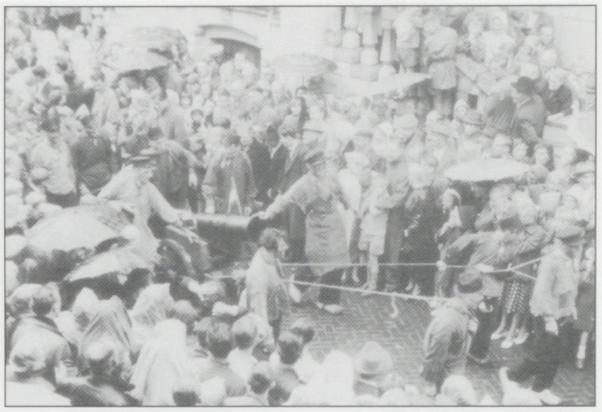

De Grollenaren hadden ook zelf een kanon gemaakt dat werd meegevoerd in de stoet.

Even poseren op de Markt in Groenlo.

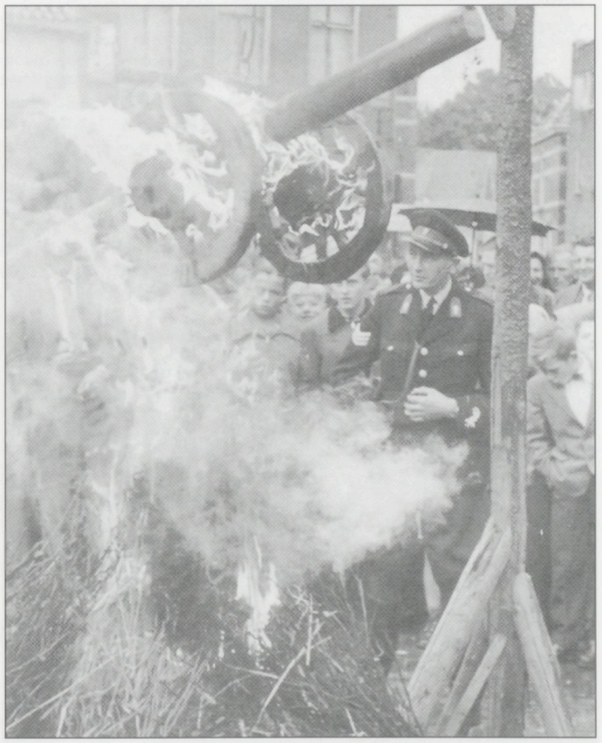

Het surrogaat-kanonnetje dat de drie Lichtenvoordse rovers hadden achtergelaten werd verbrand op de Markt in Groenlo.

Alle foto's op deze pagina: collectie gemeente Groenlo.

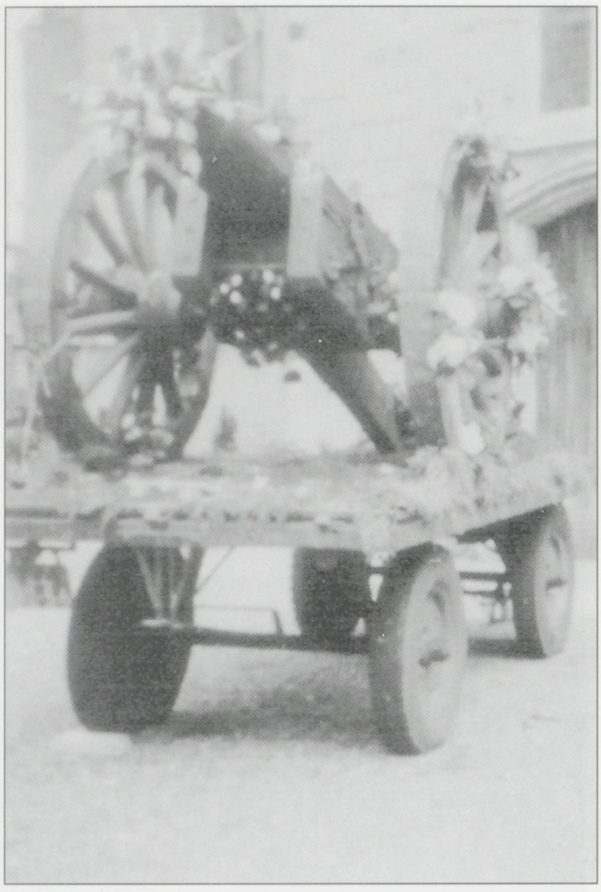

Het Grolse kanon werd na afloop tentoongesteld vóór de oude Calixtuskerk.
Foto: collectie gemeente Groenlo.

Half Lichtenvoorde gaat zo'n beetje mee richting de vestingstad Grolle.
In Groenlo is de spanning te snijden, zou het gelukt zijn om het kanon te heroveren op de Lichtenvoordenaren? Herauten kondigen in Groenlo de komst van de stoet aan en heel Groenlo loopt uit om dit alles met eigen ogen te aanschouwen.
Het kanon wordt met veel krijgsrumoer de vesting binnengereden met boven op het kanon de drie Lichtenvoordse rovers. Op de Markt in Groenlo spreekt Prins Frederik Hendrik verzamelde menigte toe. Hierna klinkt een luid applaus over de Markt en neemt loco-burgemeester T. Groot Kormelink het woord en dankt de legeraanvoerder.
Nog éénmaal geeft Frederik Hendrik een bevel en wel om het surrogaatkanonnetje dat de rovers op de Kanonsbulten hebben achtergelaten te verbranden. Zo wordt de schanddaad die de Lichtenvoordenaren Grolle hebben aangedaan uitgewist.
Hierna stort iedereen zich in het feestgewoel en kan de Grolse kermis 1957 beginnen. Het kanon wordt vóór de oude Calixtuskerk tentoongesteld en wordt de hele avond en nacht goed bewaakt. Na de kermis wordt het Grolse kanon weer teruggeplaatst op z'n oude en vertrouwde stek, de Kanonsbulten.

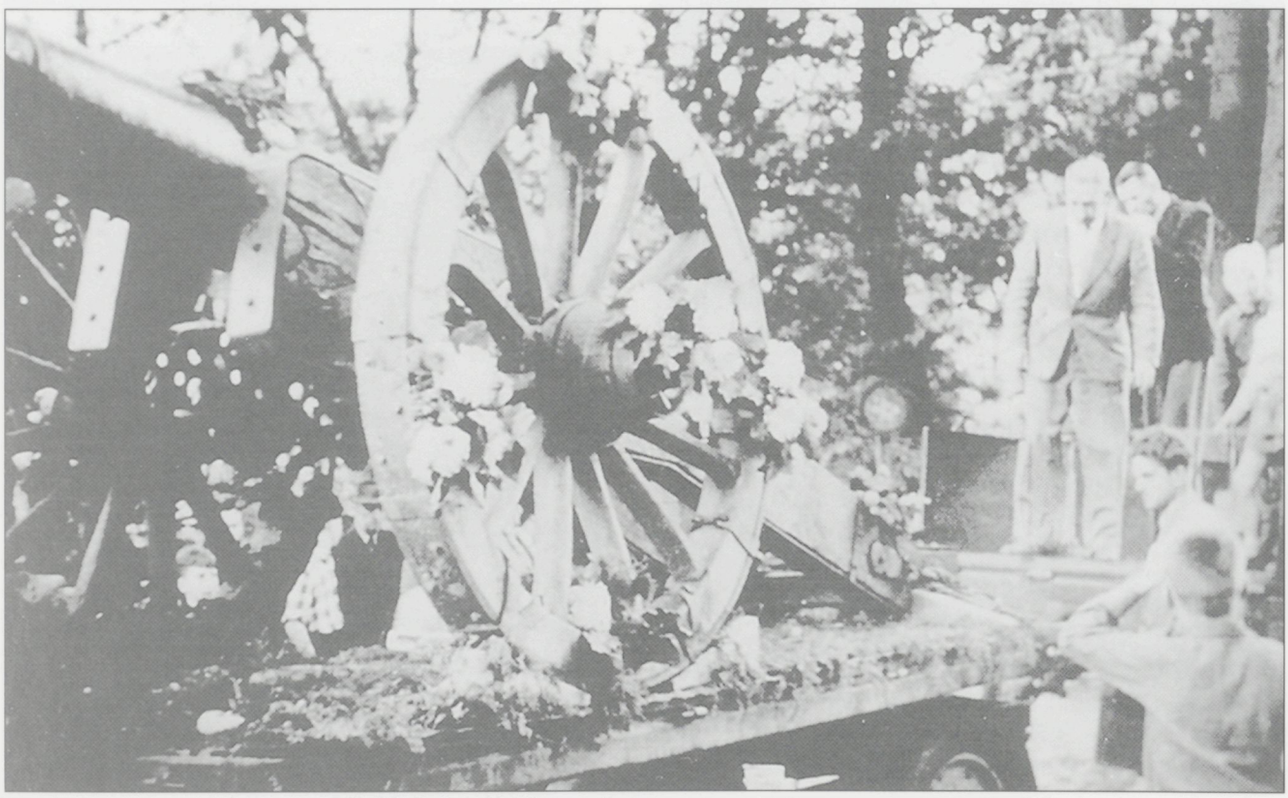

Het kanon wordt weer teruggeplaatst op de Kanonsbulten. Foto: collectie gemeente Groenlo.

Grol heeft zijn kanon terug

Prinselijke troepen liepen „Keiensleppers" onder de voet

Na felle schermutselingen

(Van onze frontcorrespondent)

GROL heeft zijn kanon weer binnen de eigen wallen! Aan zijn roemrijke geschiedenis is gisteren een nieuw historisch wapenfeit toegevoegd, namelijk de tijdelijke bezetting van de nabuurstad Lichtenvoorde en de herovering van het kanon, dat juist een week geleden op zo snode wijze door Lichtenvoordenaren was gekaapt. Dat is niet bepaald zonder slag of stoot geschied. Niemand minder dan Prins Frederik Hendrik moest eraan te pas komen. Hij leidde gistermiddag een kloeke legerschare, gestoken in indrukwekkende uniformen en bewapend met kanonnen, musketten en hellebaarden, ten aanval. Een honderdtal vrijwilligers volgde doelbewust zijn voetsporen. Tegen een dergelijke strijdmacht bleek de Lichtenvoordse burgerwacht niet opgewassen. Na een moedig gevecht moest burgemeester Waals wel toestemmen in onderhandelingen. En daarbij had Frederik Hendrik een sterke troef in handen: triomfantelijk voerde hij namelijk een gijzelaar mee, die de avond tevoren in Grol gevangen was genomen....

Omstreeks het middaguur begon de Grolse legermacht zich reeds te vormen. Jonge krijgers, sommigen te paard, schaarden zich manmoedig onder de vanen van Prins Frederik Hendrik, die tijdelijk het commando over de stad had overgenomen. En zo trok tegen half twee, met vliegende vaandels en slaande trommen (van de drumband Spinola), de prinselijke troep zuidwaarts.

Het was een lange stoet, want er was op alles gerekend: niet alleen reden er tal van oorlogscorrespondenten mee, maar ook vrachtwagens vol vrijwilligers, een fouragewagen, een rode kruis-wagen, er was zelfs een klein gasfabriekje, voor het geval de Grollenaren op het kritieke moment weer eens met gasgebrek te kampen zouden krijgen. Verder was er een fikse bewapening, want Grol bleek nog een kanon te hebben. En dan was er natuurlijk „Cornelis de gijzelaar", die in triomf werd meegevoerd en die 's morgens niet dan onder zware bewaking ter kerke had mogen gaan....

Vijfde colonne

Inmiddels was Grol's „vijfde colonne al naar Lichtenvoorde opgerukt. Een lange stoet van fietsers, brommers en automobilisten slingerde zich door Lievelde, passeerde ongehinderd de eerste Lichtenvoordse wachtposten, die druk doende waren zich Grolse moed in te drinken en verspreidde zich tussen de duizenden burgers van Lichtenvoorde, die, gealarmeerd door hun kerkklokken en sirenes, te hoop waren gelopen op en om de markt.

Maar bij het zien van de naderende Grollenaren werden de Lichtenvoordse voorposten toch actief; de eerste donderende knallen weerklonken aan de Lievelderweg. IJlboden te paard renden stadwaarts en her en der werden barricaden opgeworpen. Maar het Grolse heir wist van geen wijken. Onder kreten als „Weg met de keiensleppers!„ stieten Frederik Hendrik en de zijnen door tot in de buitenwijken. Al knallende met donderpotten (en bierflessen) trok de defensie zich op het marktplein terug. Er zo stond dan om precies 14.20 uur de Grolse stededwinger oog in oog met het gekaapte kanon.

Grimmige woorden

Uitdagend stond het op een wagen, ongeschonden en wel. Met bloemen en groen opgetuigd, zelfs fraaier dan het in Grol ooit heeft gestaan. Een glimlach van voldoening gleed over des prinsen gebaarde gelaat. Maar grimmig waren de woorden, welke hij (via talrijke luidsprekers) tot Lichtenvoorde richtte. Hij herinnerde aan roemrijke krijgsdaden, die zijn leger had verricht, door grote geschiedschrijvers opgetekend; en zo die Lichtenvoorde al eens noemden, dan was het omdat zijn paard er eens gestruikeld was over een steen. „Maar Grol was in die tijd een bloemperk in een vlakte van onkruid en gras" En zich wendend tot de drie Lichtenvoordse mannen, die het Grolse kanon hadden geroofd, zeide prins: „Gij snoodaards, galgebrokken, keiensleppers, is dat de dank voor de genegenheid die ik uw voorvaderen heb betoond?" Nochtans moest hij toegeven dat zij zich keien van kerels hadden getoond, dat Lichtenvoorde aardig was gegroeid en „een mooi dorp" (gejoel) was geworden. Overigens zei hij deze muiterij niet goed te kunnen begrijpen, omdat Lichtenvoorde voor het geroofde kanon niet eens ammunitie heeft. Tot slot werden de drie kanonrovers — Joop Kruip, Leo Paashuis en Jos Dusseldorp — begiftigd met de vetleren medaille van Grol en werden alle dorpelingen benoemd tot kanonsleppers.

Ongelijke strijd

De schermutselingen duurden voort, want Lichtenvoorde's burgemeester bleek ook niet op zijn mondje gevallen en diende Frederik Hendrik à l'improviste van repliek. Hij vroeg zich daarbij af of Grol's burgemeester de moed had ontbroken om mee naar Lichtenvoorde te komen. „Dit is geen gelijke partij", stelde hij vast. Dat was de hele krachtmeting eigenlijk niet geweest, vond hij, want tegenover het Grolse huurleger van 200 man stonden de Lichtenvoordenaren in hun zelf betaalde burgerpakjes.

Frederik Hendrik had trouwens ten onrechte van roof gesproken: een edele daad van krijgsmanschap is geen diefstal. Het is trouwens de vraag wat erger zou zijn de lijkschennis van de Grollenaren, die Frederik Hendrik uit de doden opriepen, of de verovering van een tweedehands kanon." Heel Lichtenvoorde juichte. En het juichte weer toen burgemeester Waals opperde dat Grol indertijd eigenlijk is ontstaan dank zij de vestiging van de beste Lichtenvoordenaren. Aan Grol's jaloezie over de grote kei op de Lichtenvoordse markt wilde men overigens een beetje tegemoet komen en daarom ook had men vóór het kanon een imitatie-keitje met een leeuwtje erop neergezet. „Het is onze gewoonte dat wij altijd meer teruggeven dan wij hebben genomen." En tot slot werd Grol dan het vredesverdrag aangeboden, dat in dank werd aanvaard. Pas toen kwamen de Grollenaren met hun gijzelaar, de heer Corn. van Wijngaarden, op de proppen. De transactie was gauw gesloten: Grol mocht zijn kanon weer meenemen, de gijzelaar herkreeg de vrijheid. Het zakelijke was nu geregeld. De verbroedering kon een aanvang nemen. In een ommezien stroomde rijkelijk het gerstenat en gingen grote pinten bier van hand tot hand.

Schanddaad uitgewist

HEEL wat opgewekter dan het was uitgetrokken, keerde het Grolse leger om vijf uur binnen zijn poorten terug. Immers, met het kanon (vele Grolse burgers zagen het met ontroering). En met een heel lange sleep „gloeilichten", die zich na zeven dagen belegering eindelijk weer eens zonder gevaar konden laten zien in Groenlo.

Prins Frederik Hendrik deed 'n enorme menigte op de markt verslag van de krijgsverrichtingen en sprak de hoop uit dat men hem de eerste drie eeuwen niet weer uit zijn rust zou wekken. Zijn laatste order gold het uitwissen van de Lichtenvoordse schanddaad: het surrogaat-kanonnetje, dat de vorige week voor het geroofde kanon in de plaats was gezet, aan de vlammen prijs te geven. Het deed de Grollenaren zichtbaar goed. En het echte kanon werd voor een ieder te kijk gezet op het pleintje voor de Ned. Herv. kerk.

Wij hebben ons laten vertellen dat het daar de hele nacht een ongeziene maar strenge bewaking heeft gehad. Je kunt met zoveel Lichtenvoordenaren in huis nooit weten, redeneerde men in Grol. Als het hier hun te best gaat smaken, willen ze wat te slepen hebben.

Burgemeester, pardon prins Frederik Hendrik van Groenlo, zit vastberaden op zijn ros: hij gaat weer eens een stad bedwingen, in dit geval Lichtenvoorde, die hem heeft getart (foto 1). Zijn krijgers konden het lachen niet laten (foto 2) bij het zien van de barricaden, welke de „vijanden" hadden opgeworpen. Het was voor hen een kleinigheid deze te nemen en toen lag de weg vrij om op te marcheren naar het goede, oude kanon. De Lichtenvoorders waren niet haatdragend, integendeel; ten bewijze daarvan hadden zij het omstreden vuurwapen met bloemen opgesierd, toen de Grollers op de Markt in Lichtenvoorde hun kostbaarheid terug vonden (foto 3). Triomfantelijk zwaaide prins Frederik Hendrik naar de Lichtenvoordse burgerij, die was uitgelopen om te zien hoe de Groenloërs hun stedeke zouden verlaten (foto 4). De slotacte (o[illegible]el althans), vond plaats op de Markt in Groenlo, waar het „schandkanon" door lekkende vlammen werd opgeruimd (foto 5).

Bron: De Gelderlander 1957.

Hoofdstuk 5

Grolse kanonnenbouwers

Menige (oud) Grollenaar heeft een houten miniatuurkanonnetje op de kast staan. Zeer waarschijnlijk dat deze gemaakt is door Jan Overbekking, Hendrik Wisseborn of Frans Nijkamp. Alle drie kanonnenbouwers zijn stille ambassadeurs van Groenlo, want hun miniatuurkanonnetjes hebben hun weg over de hele wereld gevonden. Pure Groenlo-promotie.

Jan Overbekking uit de Nieuwstraat was de eerste die houten miniatuurkanonnetjes maakte. Hij werd ook wel Jan den Dreijer genoemd of "de man met de gouden handjes". Hij was koperslager van beroep. Hij leerde zijn opvolger Hendrik Wisseborn hoe je een loop moet maken: "Je neemt gewoon een gat en draait daar een loop omheen". De kanonnetjes die Jan Overbekking maakte, wijken af van die Hendrik Wisseborn: de loop van de kanonnetjes van Wisseborn zijn een stuk korter, ook zijn de kanonnetjes donkerder van kleur en hebben ze koperen banden om de wielen. De kanonnetjes van Overbekking zijn wat grover dan die van Wisseborn. Ook de kanonnen die Frans Nijkamp anno 2005 nog steeds maakt wijken weer af van die van Wisseborn.

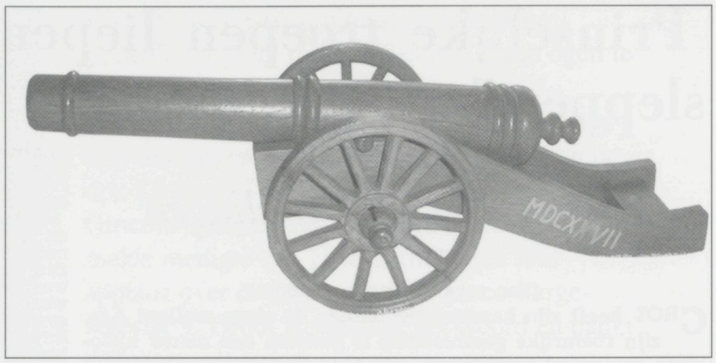

Houten miniatuurkanon gemaakt door Jan Overbekking. Foto: collectie Erik Mentink.

12 jaar

Hendrik Wisseborn maakte al op 12-jarige leeftijd zijn eerste miniatuurkanon zoals dat er toentertijd bij stond. Nog niet op een affuit, want dat gebeurde pas in 1948. Ruim 38 jaar heeft Hendrik een kruidenierszaak gehad aan de Mattelierstraat 25. De zaak wordt aan de kant gedaan en hierna begint hij weer langzaam zijn oude hobby op te pakken, het maken van miniatuurkanonnetjes. Hij heeft hiervoor in zijn schuur een heuse kanonnenwerkplaats ingericht. Via mond- tot mondreclame stromen de opdrachten binnen en de kanonnen van de hand van Hendrik Wisseborn worden een begrip. Zelfs wijlen Koningin Juliana mocht een exemplaar van Hendrik ontvangen ter ere van haar 25-jarig regeringsjubileum in 1973. De grootste opdracht was wel in 1977 tijdens het feest van Groenlo 700 jaar Stad, toen er 65 exemplaren werden gefabriceerd voor de Grolse Ponyclub. In die tijd draaide hij er zijn hand nauwelijks voor om.

Jan Overbekking bezig met het vervaardigen van een miniatuurkanon. Foto: collectie Erik Mentink.

Hendrik Wisseborn werkt aan 2000e exemplaar!

Wie kent hem inmiddels niet: de nog immer bescheiden ex-kruidenier Hendrik Wisseborn uit de Mattelierstraat?
Naast bijna levenslang als kruidenier te hebben gewerkt is hij sinds 1971 ook bezig met het maken van miniatuurkanonnetjes. En inmiddels is hij het aantal van 2000 stuks dicht genaderd!

Een bijna ongelooflijk aantal. En zijn prachtige kanonnetjes sieren inmiddels over de hele wereld de schouwen, de tafels, de vensterbanken, de bureaus of welke voor de mensen interessante plek in huis school of kantoor dan ook.
Het ziet er naar uit dat in oktober aanstaande het 2000e exemplaar gereed zal zijn.
Precies weet Hendrik Wisseborn, inmiddels 83, dat niet. Het werk gaat me wel steeds moeilijker af en het tempo is ook niet meer zo hoog, zo laat hij lachend weten.
"Ik doe er nu gewoon wat langer over", zegt hij. Hij moet er nog zes maken.

De nodige ervaring in dit gespecialiseerde 'vakgebied' kun je hem natuurlijk na al die lange jaren moeilijk ontzeggen. In zijn werkplaats aan de Mattelierstraat heeft hij vele uren doorgebracht om de kanonnetjes precies zo te fabriceren als het robuste kanon op het Noorderbastion.

Tempo

Zoals gezegd gaat thans het maken van een kanon in miniatuur niet meer zo vlot.
Maar er zijn tijden geweest zo weet Hendrik Wisseborn zich te herinneren en met hem zijn vrouw, dat er wel eens 12 kanonnen in een week zijn gemaakt.
De grootste opdracht was wel in 1977 tijdens het feest van Groenlo 700 jaar Stad, toen er 65 exemplaren moesten worden gefabriceerd voor de Grolse Ponyclub.
In die tijd draaide Hendrik Wisseborn zijn hand daar nauwelijks voor om.
Hij heeft het altijd een bijzonder boeiende vrijetijdsbesteding gevonden en is eigenlijk langzamerhand met die kanonnen een plaatselijke en zelfs boven-plaatselijke beroemdheid geworden, hoewel hij dat eigenlijk helemaal niet wil.
Dat ligt natuurlijk ook aan de omstandigheid, dat het Grolse Kanon en alles wat daarmee samenhangt de laatste jaren in feite is herontdekt.
Zoals bekend hebben we hier een stichting Vrienden van de Grolse Kanonnen en die heeft onder meer onderzoek gedaan naar de herkomst van het kanon op het Noorderbastion en ook naar de herkomst van de kanonsloop voor de stadsboerderij in de Notenboomstraat, die op dit moment wordt opgeknapt.

Oktober

De verwachting is dat in oktober het 2000e miniatuurkanon uit de werkplaats van Hendrik Wisseborn zal komen.
Dat zou dan ook een mooi moment zijn voor een feestelijk tintje, want zoals bekend wordt in oktober weer Het Vestingstad-Weekend gehouden met daarin De Slag om Grol.
Een extra feestelijk tintje voor een bijzondere gebeurtenis als het gereed komen van het 2000e kanon zou daar natuurlijk een mooi onderdeel van kunnen uitmaken.
We mogen ook aannemen dat ook de gemeente nog wel geïnteresseerd zal zijn, want ook op het gemeentehuis is zo'n miniatuurkanonnetje een begrip.
De komende maanden zal Hendrik Wisseborn nog rustig in zijn werkplaats knutselen aan de voltooiing van het enorme aantal van 2000 kanonnetjes.
Maar als de realisering van deze superklus is beëindigd en dat wordt wereldkundig gemaakt, dan zullen wij daar natuurlijk ook uitgebreid verslag van doen!

Bron: Groenlose Gids 1999.

Hendrik Wisseborn maakte al op 12-jarige leeftijd dit miniatuurkanon zoals het er destijds omstreeks 1930 bij stond. Foto: collectie Erik Mentink.

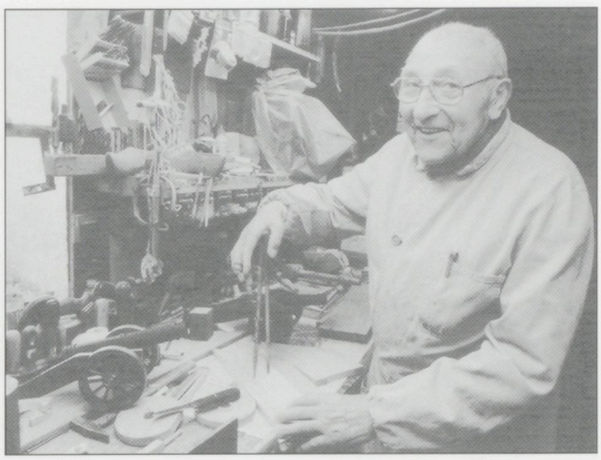

Hendrik Wisseborn bezig in zijn werkplaats. Foto: collectie Erik Mentink.

DE GELDERLANDER / DINSDAG 31 AUGUSTUS 1999

Burgemeester krijgt 2000-ste mini-kanon

Door onze verslaggeefster

GROENLO – Hendrik Wisseborn heeft zijn doel bereikt. Het tweeduizendste miniatuurkanonnetje is uit handen van de voormalig kruidenier gekomen en aangeboden aan de burgemeester van Groenlo.
Wisseborn kreeg gistermorgen een onderscheiding van burgemeester van Wingerden-Boers en wethouder Huurneman. Een speciaal vervaardigde gouden speld met daarop een afbeelding van het kanon en het gemeentewapen van Groenlo. „We zijn er trots op deze unieke onderscheiding aan een uniek persoon uit te mogen reiken", sprak de ambtsvrouw.
Het overhandigen van de onderscheiding geschiedde door de zwakke lichamelijke gesteldheid van Wisseborn zonder al te veel spektakel. Naast de burgemeester en wethouder was ook Erik Mentink van de Stichting Vrienden van de Grolse Kannonen aanwezig. Namens de stichting overhandigde hij de 'beschermheer van het Grolse kanon' een foto van het eerste kanonsschot dat tijdens het vestingstadweekend werd gelost.
In zijn jeugd speelde Hendrik Wissenborn al op en rond het Grolse kanon en ook maakte hij in zijn jonge jaren reeds een miniatuur van hout. Dat kanonnetje heeft hij nog steeds in zijn bezit. Vanaf begin jaren zeventig, toen hij zijn winkel aan de Mattelierstraat aan de kant deed, kreeg hij tijd om meer miniaturen te maken.
Vele kanonnetjes vonden in de loop der jaren hun weg in het binnen- en buitenland. Koningin Juliana werd tijdens haar 25-jarig jubileum zelfs verrast met een Grols miniatuurkanon. Wisseborn hecht veel waarde aan wat hij zelf 'Het souvenir van Groenlo' noemt.
De inmiddels 83-jarige Grollenaar, die in het boek 'Pas Op De Buren' ook wel 'De Krupp van Grolle' werd genoemd, had als streven het magische getal 2000 te halen. Vanaf zijn ziekbed aan de Matellierstraat overhandigde hij onlangs in stilte het tweeduizendste exemplaar aan de burgemeester. Iets waar hij lang naar uit had gekeken.
Wisseborn heeft zelf altijd gezegd net zolang door te gaan tot hij niet meer bij machte zou zijn de 'kanonnenfabricage' voort te zetten.
Hij hoopt dat er ooit iemand in zijn voetsporen treedt om de traditie voort te zetten. Want: „Je bent geen echte Grollenaar als je geen kanon in de vensterbank of op het dressoir hebt staan", luidt een bekende Grolse uitdrukking.

Bron: De Gelderlander.

2000e Grolse kanon aangeboden door Hendrik Wisseborn aan burgemeester van Wingerden-Boers

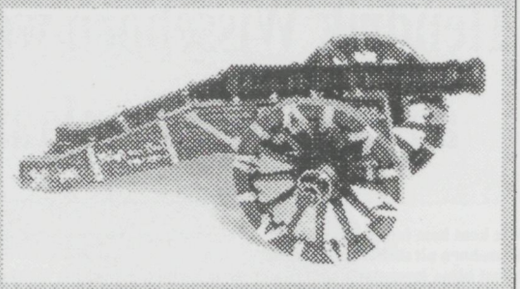

2000e kanon historische mijlpaal

Het is Hendrik Wissebom dan toch gelukt, het 2000e Grolse miniatuurkanonnetje is af en is onlangs in stilte aangeboden aan burgemeester van Wingerden-Boers. Vanaf zijn ziekbed aan de Mattelierstraat overhandigde Hendrik persoonlijk zijn 2000e miniatuurkanonnetje aan de burgemeester die zeer in haar nopjes was met dit bijzondere cadeau. Het 2000e kanon kenmerkt zich door het getal 2000 dat er ingebrand is en tevens is er een mooi herdenkingsplaatje op gemaakt.
Hendrik heeft er lang naar uitgezien om het 2000e exemplaar te vervaardigen en te overhandigen aan de burgemeester.

Verrassing

Ook had burgemeester van Wingerden-Boers nog een verrassing voor Hendrik in petto namelijk een speld met een gouden kanon (het 2000e en in goud het wapen van Groenlo). Dit kreeg hij namens de Gemeente Groenlo als dank voor de promotie van het Grolse kanon en als blijvende herinnering voor het vervaardigen van het 2000e exemplaar. Dit bedankje een stukje herkenning namens de Gemeente Groenlo deed Hendrik zichtbaar goed en hij was hier zeer blij mee. Namens de stichting Vrienden van de Grolse Kanonnen kreeg Hendrik uit handen van Erik Mentink een mooie ingelijste foto van het eerste schot van het Grolse kanon tijdens het vestingstadweekend in 1998, zo kan Hendrik dagelijks naar zijn kanon kijken.

Boek Pas op de Buren

In het boek pas op de buren is een heel hoofdstuk gewijd (hfdt. 12) aan de 'Krupp van Grolle' want zo wordt Hendrik schertsend wel genoemd in Groenlo. Men kan hem gerust onze grote stille ambassadeur van Groenlo noemen, want in stilte droeg hij met het vervaardigen van de 2000e miniatuurkanonnetjes bij tot de naamsbekendheid van zijn geliefde Groenlo. De kanonnetjes staan over de hele wereld en zelfs de toenmalige koningin Juliana kreeg van Hendrik in 1973 bij haar 25-jarig jubileum een Grols miniatuurkanon, hij heeft hiervoor een mooie bedankbrief gekregen.

Bezorgd om het kanon

Ook toen het stil was rondom het Grolse kanon heeft Hendrik zich ook altijd bekommert om het wel en wee van het grote en echte exemplaar op de kanonsbulten.

Zo was hij samen met Jan Geerdink, Jan Rave, Johan Abbink, Willy Devillers en Gerard Nijbroek betrokken bij de grondige restauratie van het kanon in 1983/1984. Hendrik verzorgde het graveerwerk.
Als het kanon door vandalen weer eens bekladderd was dan trok Hendrik bij de Gemeente altijd onmiddellijk aan de bel.
Hij was dan ook ontzettend blij dat de stichting Vrienden van de Grolse kanonnen zich vanaf 1998 om het wel en wee van zijn kanon ging bekommeren. Dit was voor hem een hele geruststelling.

Film totstandkoming maken miniatuurkanon

Indertijd is er ook een film gemaakt over hoe je een Grolse miniatuurkanon maakt.

Hendrik zie je dan lopen in een bos en wijst de bomen aan die hij nodig heeft. Deze worden omgezaagd en gezaagd tot planken.
In zijn werkplaats aan de Mattelierstraat laat hij zien hoe een Grolse miniatuurkanonnetje gemaakt wordt.

Uiteindelijk overhandigd hij het kanon aan Harrie Blanken en samen drinken ze er een Grolsch pilsje op.

Bron: Groenlose Gids 1999.

2000e kanon

Op maandag 30 augustus 1999 was het dan eindelijk zover. Hendrik Wisseborn kon vanaf zijn ziekbed het 2000e kanon overhandigen aan burgemeester Van Wingerden-Boers. Hendrik had hiermee zijn doel bereikt en hij kreeg hiervoor een onderscheiding, een speciaal vervaardigde gouden speld met daarop een afbeelding van het kanon en het gemeentewapen van Groenlo. "We zijn er trots op deze unieke onderscheiding aan een uniek persoon uit te mogen reiken", sprak de ambtsvrouw. Hendrik die ook wel 'De Krupp van Grolle' werd genoemd was met dit stukje

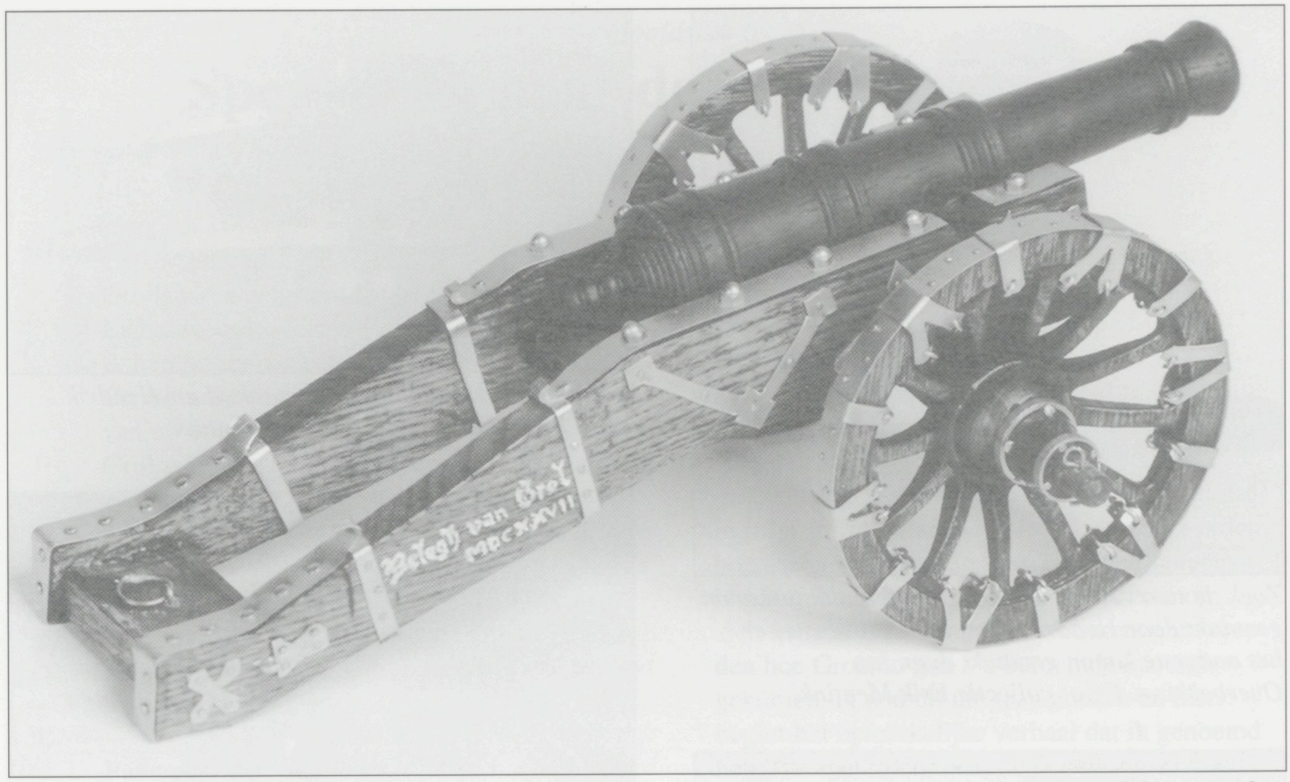

Miniatuurkanon gemaakt door Hendrik Wisseborn. Dit is een zogenaamd 'superkanon' omdat ook het smeedwerk volledig is nagemaakt. Hier is het kanon afgebeeld met de bekende trompetvorm zoals het Grolse kanon dat ooit heeft gehad. Foto: Wibo Rombout.

erkenning van de kant van de gemeente Groenlo ontzettend blij. Van de Stichting Vrienden van de Grolse Kanonnen ontving Hendrik een mooie foto van het eerste schot van het Grolse kanon tijdens het vestingstadweekend (in oktober 1998). Een week later in september 1999 is Hendrik overleden.

Voetsporen

Het was een grote wens van Hendrik Wisseborn dat er na hem ooit iemand in zijn voetsporen zou treden om miniatuurkanonnetjes te maken. Zo geschiedde: in overleg met de familie Wisseborn nam Frans Nijkamp het maken van miniatuurkanonnen officieel over. Frans had in zijn huis aan de Mozartstraat ook een werkplaats om kanonnen te maken. Naast de kanonnen maakt hij ook houtsnijwerk van het Grolse kanon. Anno 2006 maakt Frans Nijkamp nog steeds miniatuurkanonnetjes.

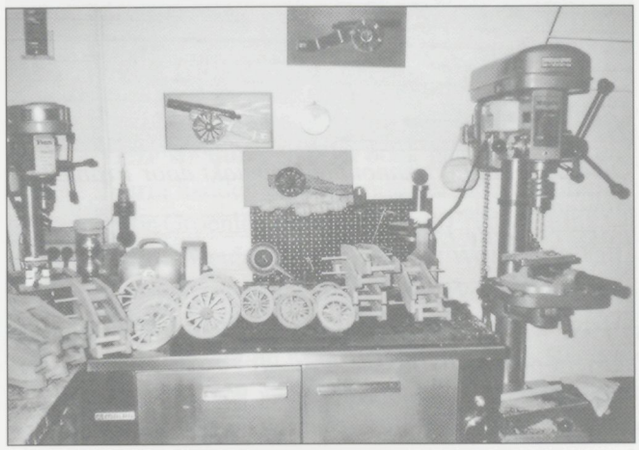

Werkplaats van Frans Nijkamp. Aan de wand hangen enkele halve kanonnen in schilderijvorm. Foto: collectie Erik Mentink.

De huidige Grolse kanonnenbouwer Frans Nijkamp toont hier één van zijn modellen. Foto: collectie Erik Mentink.

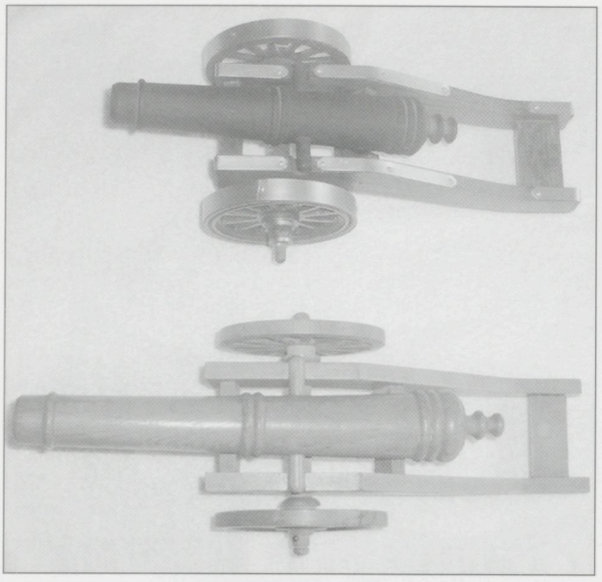

Zoek de tien verschillen tussen het miniatuurkanon gemaakt door Hendrik Wisseborn (bovenste) en het onderste kanon gemaakt door Jan Overbekking. Foto: collectie Erik Mentink.

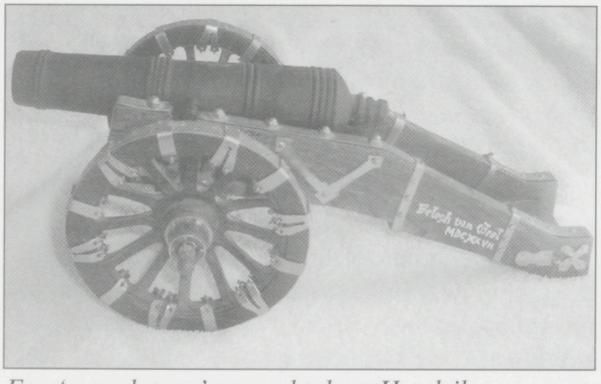

Een 'superkanon' gemaakt door Hendrik Wisseborn zonder trompetvorm. Maar liefst veertig uur noeste arbeid gaat zitten in het maken van dit soort kanonnen. Daarentegen had hij voor het maken van de 'gewone' miniatuurkanonnen slechts twaalf uur nodig.
Foto: collectie Erik Mentink.

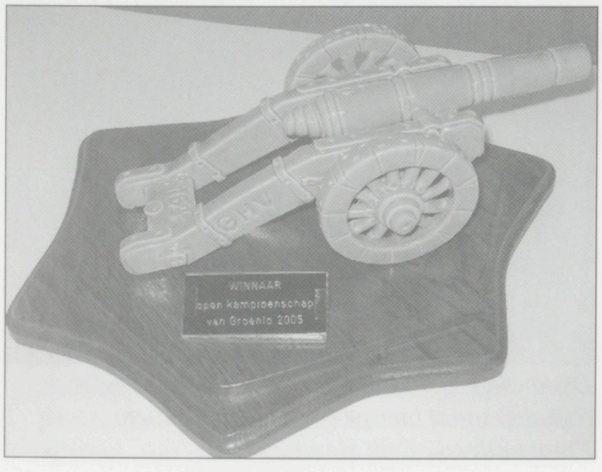

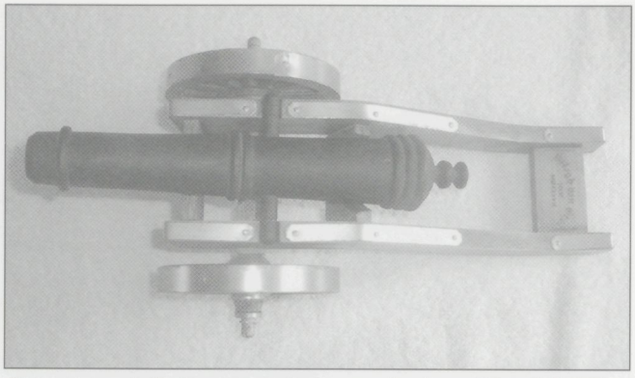

Bovenaanzicht kanonnetje gemaakt door Hendrik Wisseborn. Foto: collectie Erik Mentink.

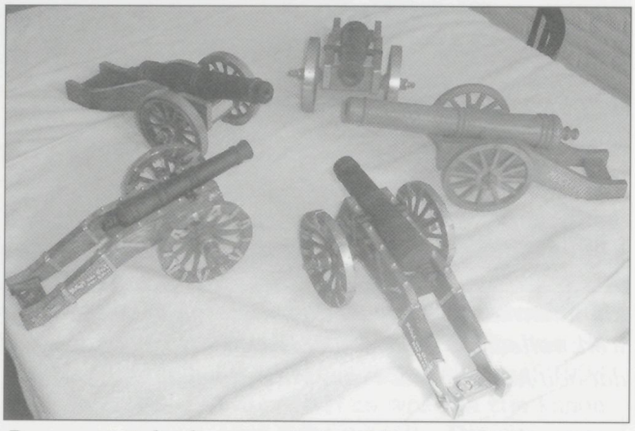

Bovenaanzicht diverse miniatuurkanonnetjes.
Foto: collectie Erik Mentink.

Diverse miniatuur kanonnen gemaakt door Frans Nijkamp.
Foto: collectie Erik Mentink.

Sinds 1981 wordt er in de zomer gevist in de Groenlose stadsgracht om 'het Grolse kanon'. Tot aan de editie 2004 was het miniatuurkanon van Hendrik Wisseborn de felbegeerde hoofdprijs. Met ingang van 2005 is er de stenen versie van het Grolse kanon staande op een plateau dat de Groenlose stadsgracht moet voorstellen.
Foto: Henk Migchielsen.

Hoofdstuk 6

Speurtocht naar de oorsprong van de Grolse kanonnen

Op 13 februari 1996 wordt door een groep Grollenaren genaamd De Leeuwentemmers de Lichtenvoordse leeuw van z'n sokkel gehaald. Ik had de eer om één van hen te zijn. Deze Grolse actie was een vergelding voor het kapen van de trots van Groenlo in 1957, namelijk het Grolse kanon. Maar wat heeft het stelen van de Lichtenvoordse leeuw te maken met de speurtocht naar de oorsprong van de Grolse kanonnen zult u denken? Zo op het eerste gezicht niet veel, maar toch is het de aanleiding geweest naar een grote speurtocht die begon in 1997 in Groenlo en die uiteindelijk eindigde in Engeland.

Pas op de Buren

Het stelen van de Lichtenvoordse leeuw was het zoveelste wapenfeit op rij betreffende de rivaliteit tussen Groenlo en Lichtenvoorde: 1956 stelen Lichtenvoordse kermisvogel, 1957 kaping Grolse kanon en 1996 stelen Lichtenvoordse leeuw. Hierover kwam ik met wijlen Harrie Blanken in gesprek en wij waren beide de mening toegedaan dat de eeuwige rivaliteit tussen de Grollenaren en de Keienslöppers maar eens op schrift gesteld moest worden.
Dit konden we natuurlijk niet met z'n tweeën en Lichtenvoordse inbreng was zeker gewenst. Nu wilde het geval dat een collega van mij, namelijk Max Wekking hier wel oren naar had en we spraken af dat hij een aantal enthousiaste Lichtenvoordenaren erbij zou vragen en ik een aantal Grollenaren. Uiteindelijk werd ten overstaan van Notaris Stevelink uit Groenlo een stichting opgericht genaamd "Pas op de Buren". Deze stichting zou het boek gaan uitgeven en hierin hadden de volgende personen zitting: voor Groenlo: Edwin Grothe, Erik Mentink, Gerrie Meulenbeek en Robert Wolterink. Van de Lichtenvoordse kant waren vertegenwoordigd in de Stichting: Walter te Brake, Benno van Lochem en Max Wekking. Harrie Blanken zou het boek gaan schrijven en de andere leden van het stichtingsbestuur zouden Harrie helpen met het verzamelen van materiaal voor het boek. Helaas heeft Harrie dit werk niet kunnen voltooien, want hij overleed op 3 juli 1998. Journalist Ton Tijdink bleek bereid zijn taak over te nemen.

De eerste vergadering

Op de allereerste vergadering werd besproken wat er allemaal in het boek moest komen en wie de kar zou gaan trekken voor bepaalde onderdelen. Als een paal boven water stond dat in ieder geval uit de doeken gedaan zou worden hoe Lichtenvoorde aan haar symbool de leeuw is gekomen. Dit zou Benno van Lochem op zich nemen. Uiteraard zou ook beschreven worden hoe Groenlo aan z'n beroemde kanon is gekomen. Ik zou dit uit gaan zoeken en hier begint het opmerkelijke verhaal dat ik genoemd heb: 'de speurtocht naar de oorsprong van de Grolse kanonnen'. Ja kanonnen, want Groenlo had er op dat moment twee, de één lag vóór het Grolsch Museum in de Notenboomstraat en de andere stond boven op het noorderbastion, in de volksmond ook wel 'Kanonsbulten' genoemd.

Informatie

De volgende dag klom ik meteen in de pen om twee brieven te schrijven. De eerste was gericht aan de Oudheidkundige Vereniging Groenlo en de tweede ging naar de archivaris van de gemeente Groenlo, Henk Nijman. Beide konden mij niet verder helpen dan wat er in het boek van W.P. Vemer, De Kroniek van Groenlo stond. In dit boek staat op bladzijde 45 (4e druk): *"Één van de 28 kanonnen, die door Frederik Hendrik bij de inname van Grol in 1627 buitgemaakt en als oorlogstrofee aan de burgerij geschonken werd. Het onderstuk is naar oude gegevens nagemaakt door de Grolse ambachtslieden en het aldus gerestaureerde kanon werd in 1948 weer "onthuld" door Prins Bernhard"*. Onder deze tekst stond een mooie foto van het Grolse kanon op de Kanonsbulten met aan weerszijden een stapel (elk negen stuks) gietijzeren kanonskogels.
Over de loop die in 1997 vóór het Grols Museum ligt, zegt Vemer het volgende: *"1907, bouw nieuwe Callixtuskerk op de Langewal, die hiervoor geslecht moet worden. Het zware ijzeren kanon (onderhelft), wordt bij de afgraving*

gevonden".
En in de Geldersche Bode van 27-2-1937 lezen we:
"Gisteren is het kanon, dat met den loop in den wal aan de Maliebaan geplaatst was, met goedkeuring van B & W naar het Grolsche museum gebracht.
We herinneren er onze lezers aan, dat dit kanon op 9 april 1907, bij het afgraven van den Langen Wal t.b.v. den bouw der St. Calixtuskerk gevonden werd. Naderhand werd het, daar er een stuk van af was met den mond in den grond gezet.
Het heeft nu een passende plaats gekregen".
Meer was er over dit kanon niet bekend.

Was dit alles?
Zo had ik dus nog maar heel weinig informatie en daar kon ik natuurlijk niet mee aankomen op de eerstvolgende vergadering van Pas op de Buren. De Lichtenvoordenaren zouden me uitlachen! Ik besloot op onderzoek uit te gaan om de vraag te beantwoorden: Hoe de twee lopen van de kanonnen hier in Groenlo kwamen en waar ze gemaakt zijn? Iémand moest mij toch het antwoord hierop kunnen geven, maar wie o wie en waar moest ik beginnen? Het werd een boeiende speurtocht naar de oorsprong van de Grolse kanonnen die een vervolg kreeg door een boek dat ik van Harrie Blanken ontving

Veel was er vóór 'de speurtocht naar de oorsprong van de Grolse kanonnen' in 1997 niet bekend van beide Grolse kanonnen. Deze foto is een bekende, hier ligt de loop omstreeks 1905 op twee balken. Foto: collectie Henny Garstenveld.

Ook was bekend, getuige deze foto, dat de loop rond 1930 op balken met uitgesneden wielen heeft gelegen. Foto: collectie Henny Garstenveld.

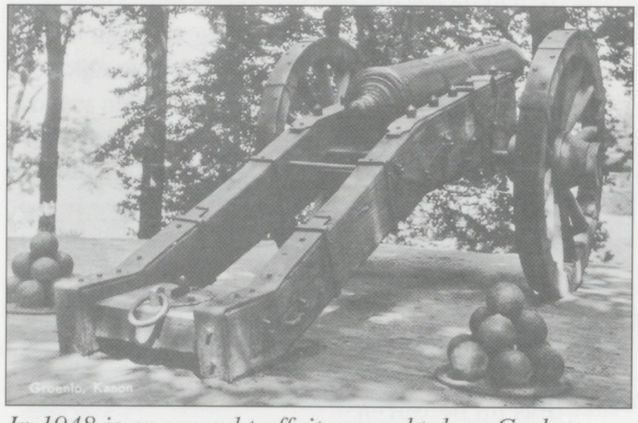

In 1948 is er een echt affuit gemaakt door Grolse ambachtslieden. Foto: collectie Henny Garstenveld.

In 1961 staat het kanon er nog net zo bij als in 1948. Foto: collectie Henny Garstenveld.

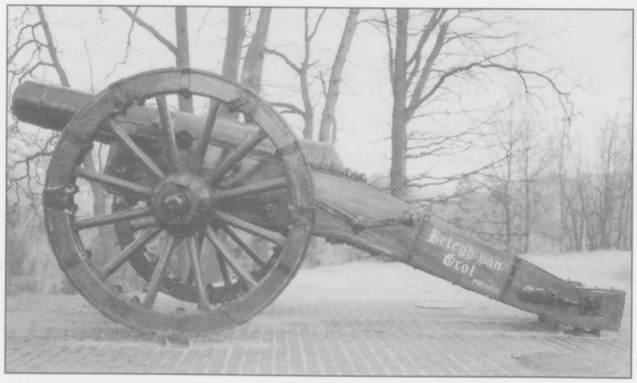

In 1998 zijn dan de gietijzeren kanonskogels die links en rechts van het kanon lagen allang verdwenen. Foto: Wibo Rombout fotografie.

Vanaf 1937 ligt de gebroken loop vóór het Grolse museum in de Notenboomstraat aan de linkerkant. Foto: collectie Henny Garstenveld.

genaamd: "Frederik Hendrik en Amalia van Solms" geschreven door Thera Coppens. Het boek was door uitgeverij De Fontein uitgegeven. Ik las het boek door en kwam de term 'beleg van Grol' tegen. Ik had hier wel eens van gehoord en wilde hier meer over weten.

Brief

Ik besloot Thera Coppens te schrijven en haar diverse vragen te stellen over het beleg van Grol. De brief had ik gericht aan haar uitgever, die zou er vast wel voor zorgen dat de brief bij haar zou komen. Zo geschiedde. Op 17 oktober 1997 ontving ik van haar een brief met zoveel mogelijk antwoorden op de vragen die ik had gesteld. Ze raadde me aan een aantal door haar genoemde boeken te lezen, die ik via de bibliotheek kon bestellen. Maar het belangrijkste was wel de verwijzing naar het Leger- en Wapenmuseum in Delft. Ik besloot me in eerste instantie hierop te richten. Ook hier moest een brief naar toe en natuurlijk een foto. Om tijd te winnen kocht ik bij boekhandel Wiegerink twee ansichtkaarten met daarop het Grolse kanon. Deze gingen op 17 december 1997 samen met een brief met daarin tien vragen naar het Leger- en Wapen Museum.

Verzoek

Op 31 december 1997 ontving ik een brief terug met de antwoorden op de meeste vragen die ik had gesteld. Maar de belangrijkste antwoorden kon de hoofdconservator de heer Puype mij niet geven namelijk, 'hoe oud de loop was' en 'of het gebruikt was tijdens het beleg van Grol'. Hij verzocht mij om detailfoto's te maken van beide lopen van de kanonnen. Tevens moest ik (als ik meer wilde weten) diverse maten nemen van beide lopen en hij wilde weten of het kanon van brons of van ijzer was. Aan de hele brief kon ik merken dat er iets bijzonders aan de hand was met de kanonslopen.

Detailfoto's

Ik vroeg de amateurfotograaf Gerry van Dongeren of hij de gevraagde detailfoto's kon maken. Dat wilde hij wel voor me doen. Op een zaterdagmiddag in januari 1998 hebben we de foto's gemaakt en heb ik diverse maten genomen van beide lopen. Beide lopen waren van

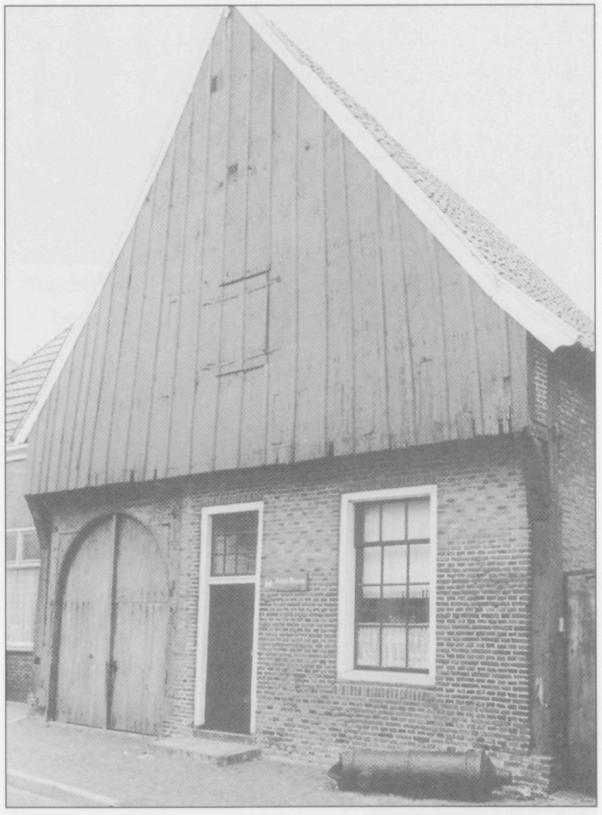

In de loop der jaren is de loop verplaatst naar de rechterkant van het Grolse museum. Foto: collectie Henny Garstenveld.

gietijzer. Het feit dat de kanonslopen van gietijzer waren, was er mede de oorzaak van dat deze alles en iedereen hebben overleefd en dat ze anno 2006 nog in Groenlo zijn. Waarom, wordt later duidelijk. In totaal heb ik twaalf detailfoto's opgestuurd, vergezeld van vele vragen. Zou ik, als ik antwoord zou krijgen dan alles weten van het kanon? De antwoorden kwamen, maar er bleef nog een aantal onbeantwoorde vragen.

Briefkaart met daarop het kanon dat in eerste instantie meegestuurd is naar het Leger- en Wapenmuseum te Delft. Aan deze briefkaart kon men toch al zien dat het Grolse kanon een bijzonder kanon was. Foto: collectie Henny Garstenveld.

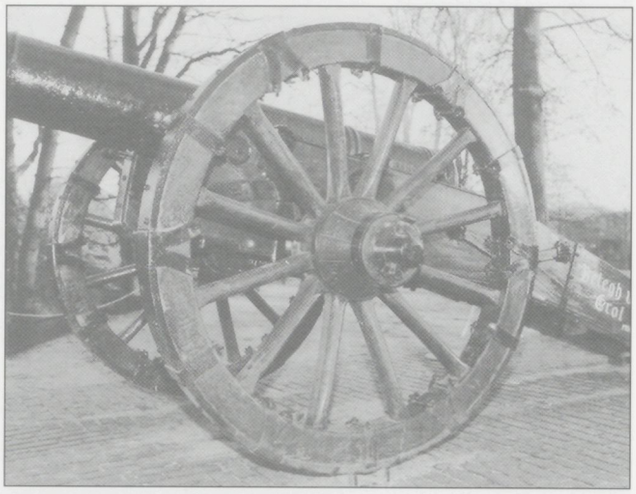

Ook de wielen moesten goed in beeld gebracht worden. Foto: Gerry van Dongeren.

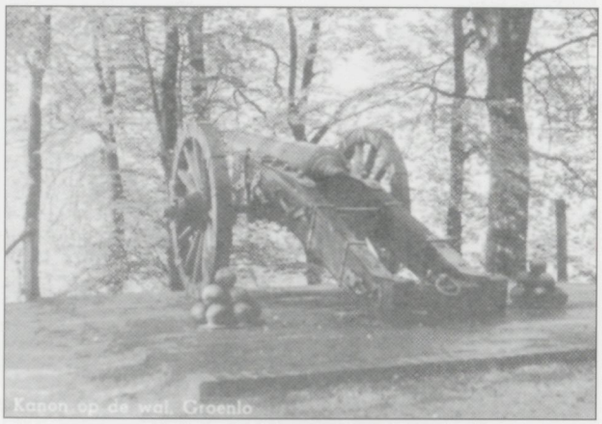

Ook deze briefkaart ging mee en maakte blijkbaar indruk bij de hoofdconservator omdat gevraagd werd naar detailfoto's.
Foto: collectie Henny Garstenveld.

Zij-aanzicht van de loop.
Foto: Gerry van Dongeren.

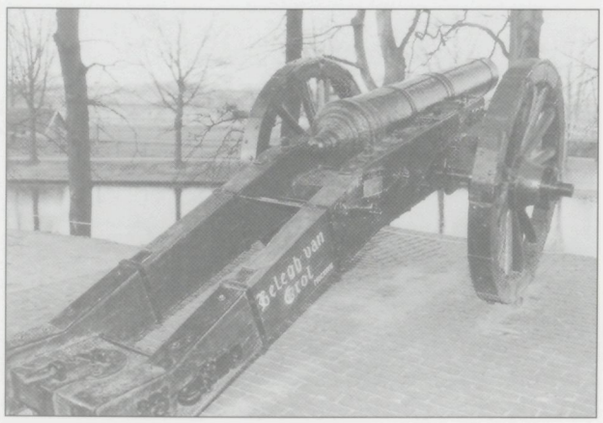

Zij-aanzicht van het Grolse kanon. Foto: Gerry van Dongeren.

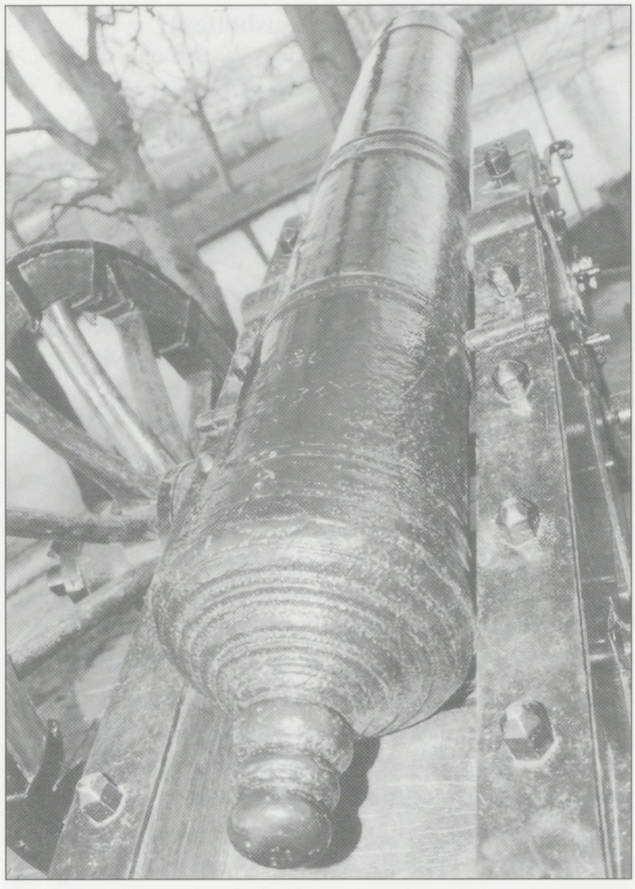

De achterkant van de loop.

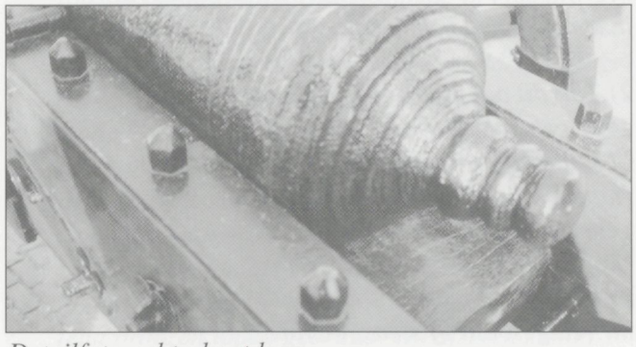

Detailfoto achterkant loop.

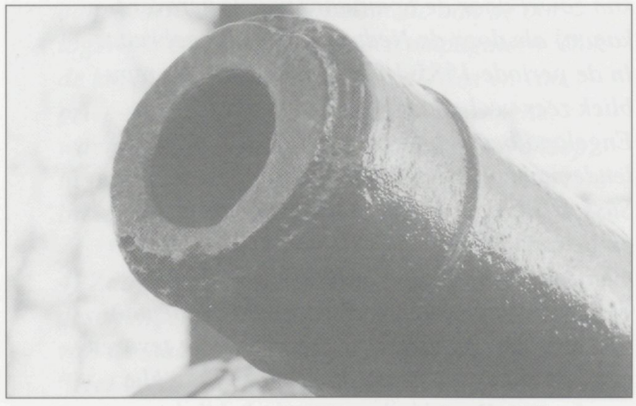

De voorkant van de loop. Hiervan ontbreekt 25 cm zo zal later blijken. Alle foto's op deze pagina: Gerry van Dongeren.

Detailfoto van de ringen op de achterkant van de loop.

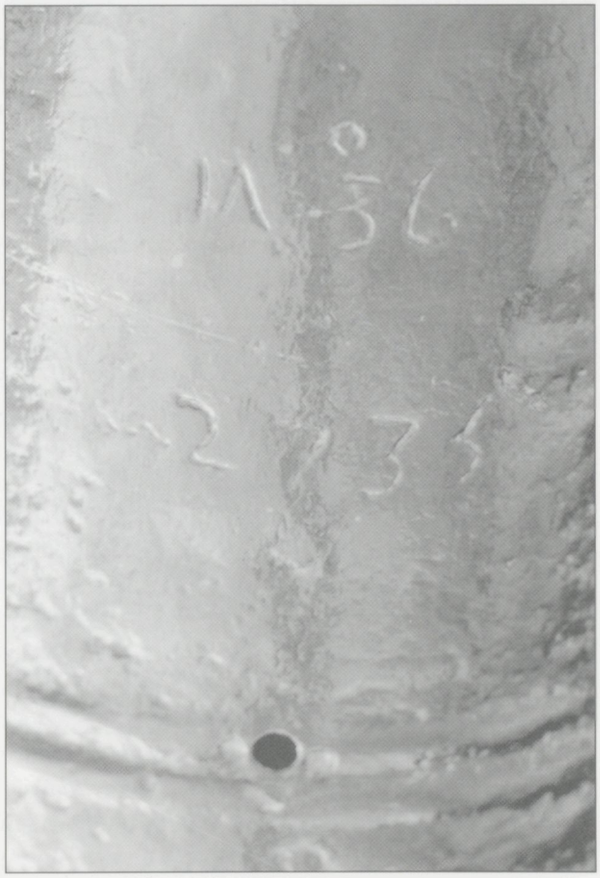

Bovenop de loop staan verschillende cijfers en letters. Er staat 'No 36' en daaronder is het getal 2735 te lezen. Met name het getal 2735 zal in dit verhaal over het Grolse kanon nog heel belangrijk worden.

Ook van de gebroken kanonsloop zijn detailfoto's gemaakt. Foto: Gerry van Dongeren.

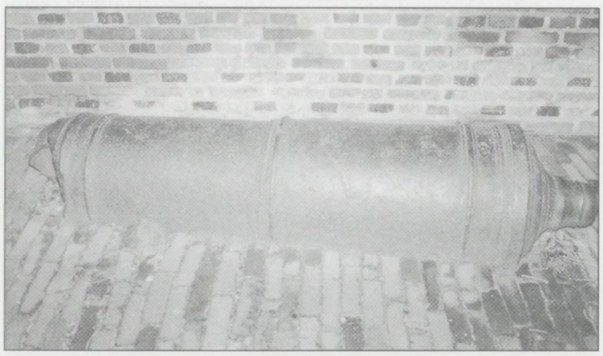

Zij-aanzicht van de ingegraven loop. Foto: Gerry van Dongeren.

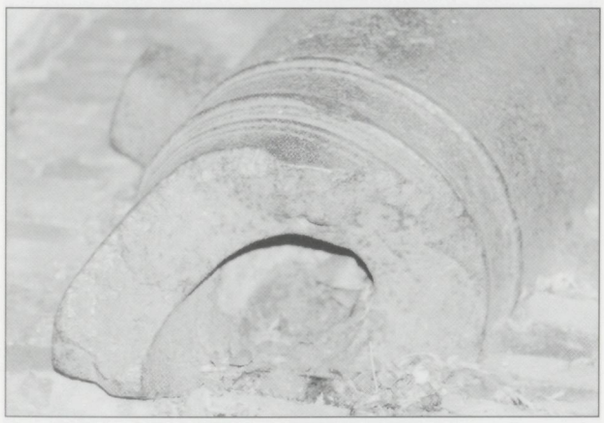

De loop is gebroken, er ontbreekt een stuk. Hoe deze loop kon breken en waarom dit is gebeurd wordt in het verdere onderzoek duidelijk. Foto: Gerry van Dongeren.

Hierna leest u de vragen en antwoorden. De laatste zijn van de hand van de heer J. Puype, hoofdconservator van het Leger- en Wapenmuseum te Delft.

Kanon op affuit (Kanonsbulten)

1) Zou dit Grolse kanon tijdens de Tachtigjarige Oorlog gebruikt kunnen zijn?
"Dit kanon zal zeker tijdens de Tachtigjarige Oorlog gebruikt kunnen zijn, omdat de loop naar mijn oordeel uit de tijd 1600-1620 kan stammen. Misschien dateert hij zelfs uit de jaren 1590-1600. Het affuit lijkt achttiende-eeuws; het is in ieder geval naar een oud voorbeeld of naar oude tekeningen gemaakt. Ik geloof niet dat het hout net zo oud is als het ijzerbeslag, maar dat het in de loop der tijden diverse keren is vervangen. Als het even tegenzit, rot het hout van een in weer en wind opgesteld affuit in ca. vijftien jaar compleet weg. In het geval van het kanon van Grol zal de aanwezigheid van (kennelijk) origineel ijzerbeslag zeker geholpen hebben het affuit steeds van dezelfde afmetingen te krijgen en dezelfde vorm in stand te houden".

2) Zou dit ook tijdens het beleg van Grol in 1627 gebruikt kunnen zijn?
"Natuurlijk kan dit kanon, gezien het bovenstaande, tijdens het beleg van Grol zijn gebruikt".

3) Is dit een Spaans of Hollands kanon en is dit veldgeschut of stadsgeschut?
"De loop is zeker van Engelse makelij en het kan zowel door de Spanjaarden (als veroverd kanon) als door de Nederlanders zijn gebruikt. In de periode 1585-1625 werden door de republiek zeer veel gietijzeren kanonnen in Engeland besteld. Deze kwamen van verschillende makers, allen werkzaam in de Weald in Sussex. Bij boerderijen in dat gebied, gevestigd op de locatie van een voormalige gieterij, kan men zelfs nu nog de scherven vinden van de gietvormen van kanonslopen uit de genoemde tijd. Van een bepaald type loop was van tevoren een houten mal gemaakt, die in een laag klei werd gezet. Deze kleilaag werd als hij droog was, in twee helften van de loop afgehaald en gebruikt als mal in de gietkuil. De kleivorm kon

maar één keer gebruikt worden, want hij moest worden stukgeslagen als de loop uit de gietkuil getild moest worden. Dat wil dus zeggen dat dit moeizame en tijdrovende proces bij elke nieuwe loop werd herhaald. Daarom is geen enkele loop volkomen gelijk aan een andere, zelfs binnen een zelfde serie.
Engelse kanonnen waren destijds het meest gewenst, omdat de kwaliteit van het gietijzer in de Weald door de specifieke eigenschappen van het aldaar gewonnen ijzererts, zo goed was. Dat gietijzer was nogal taai, waardoor weinig kanonnen uit elkaar sprongen bij het schieten, wat bij de Zweedse gotelingen (gegoten kanonslopen) uit de 17e eeuw, die na ca. 1625 hier in massa's werden geïmporteerd, nogal eens het geval was. Bovendien werden de kanonnen uit de Weald beproefd in koude toestand en slechts met twee schoten. Gietijzer is dan het zwakst en als de kanonsloop dan niet springt, is dat een redelijk betrouwbaar teken van zijn veiligheid. Ik weet wel bijna zeker, dat deze loop niet te velde is gebruikt maar dat hij op de wallen heeft gestaan. Mochten de Spanjaarden de stad gedurende de hele periode 1585-1627 in handen hebben gehad, moet de loop op een later tijdstip op de wallen zijn gekomen, al is het natuurlijk mogelijk dat de Spanjaarden dit kanon eerder op de Nederlanders hadden buitgemaakt en dat zij dit veroverde kanon op de wallen hebben geplaatst. Daarop zouden de Nederlanders bij de inname van de stad in 1627 de loop weer heroverd kunnen hebben.
Noch de Spanjaarden, noch de Nederlanders zullen dit kanon als veldkanon hebben gebruikt. Voor veldgeschut werden in de legers uitsluitend bronzen lopen gebruikt. Gietijzeren kanonnen van dit type werden uitsluitend geleverd aan steden en vestingen alsmede aan de oorlogsvloot en de grote handelscompagnieën. Ook de koopvaarders van kleine rederijen en van privé-ondernemers waren ermee bewapend, want Engelse gotelingen waren zeer goedkoop, in ieder geval was het – kwalitatief - veel betere bronzen geschut 16 maal duurder".

4) Zou Prins Frederik Hendrik dit kanon geschonken kunnen hebben aan de burgerij van de stad Grol, gezien de belangrijkheid van "Het beleg van Grol in 1627" voor Frederik Hendrik?
"Het lijkt me, nu ik iets beter beslagen ten ijs ben, onwaarschijnlijk dat Frederik Hendrik een dergelijk seriematig, goedkoop en onooglijk kanon aan Grol zou hebben geschonken. In een percentage uitgedrukt zou ik zeggen 5% kans dat Frederik Hendrik dit kanon aan de stad Groenlo heeft geschonken.

5) Hoe noemt men zo'n kanon (type)?
"De zieldoorsnede van 15 cm komt overeen met een boring voor kanonskogels van 24 pond. Dan mag men dit kanon rustig een '24-ponder' noemen, maar destijds werd een 24-ponder ook wel een 'demi-kartouw' of 'halve kartouw' genoemd".

6) Wat kunt u verder nog zeggen over dit kanon?
"Wat ik verder over het kanon kan zeggen, ontleen ik aan uw duidelijke foto's. Een zundgat kan ik niet vinden. Het is óf mettertijd langzaam dicht gekoekt, óf het zundgat is vernageld (d.w.z. er is een grote kopspijker in geramd) om gebruik door een tegenstander te voorkomen. Ik zie op de close-up van de bovenkant van de kulas twee ronde gaten die achter elkaar zitten. Dat zijn vrijwel zeker boringen die zijn aangebracht uit veiligheidsoverwegingen, n.l. om te voorkomen dat er ooit nog met het kanon zou worden geschoten. Meestal deed men dat als de ziel een 'kogelleger' had, een groef veroorzaakt door het eindeloos door de loop rollen van de zware gietijzeren kogel. Uit ervaringsgegevens van de 19e eeuw weten wij dat na ongeveer 4.000 schoten de ziel onderin een zodanige diepe groef had gekregen dat het kanon onbruikbaar was geworden; er was dan immers te veel speelruimte tussen kogel en zielwand, zodat gericht schieten niet langer mogelijk was. Wat de boven op de kulas ingebeitelde tekens betreft, is het jammer dat ik geen gietersinitialen zie, want die kwamen op de meeste Engelse gotelingen voor. De boven staande tekens betekenen vrijwel zeker 'No 36', maar ik weet niet wat dat betekent. Waarschijnlijk is het het 36e kanon ('de 36e goot zei men destijds') van een serie van hetzelfde type. Het nummer daaronder is vrijwel zeker het gietgewicht van het stuk in Engelse ponden. Dat is een opgave volgens het zgn. old weight system. In het genoemde tijdvak werd de gewichtsopgave echter gewijzigd en voortaan in drie getallen gegeven, die gescheiden waren door tussenstreepjes (hundredweight-quarters-pounds), ik weet alleen niet precies in welk jaar. Ik moet hieraan nog aan

toevoegen, dat gezien de genoemde verschillen tussen kanonslopen er ook geringe verschillen in de gietgewichten bestonden. Uit eigen waarneming en na studie van diverse bewapeningslijsten uit het Algemeen Rijksarchief kan ik persoonlijk betuigen, dat bijvoorbeeld in een serie van 50 kanonnen van hetzelfde type en kaliber er niet één was waarop precies hetzelfde gewicht stond; ze verschillen allemaal wel enkele ponden. U begrijpt het al, de gewichtsopgave fungeerde ook als individueel nummer, ook al was dat geen nummer uit een opklimmende reeks, b.v. van 1 naar 1000.
Wat ik nog meer kan zeggen is, dat het lijkt alsof een stukje van de kop van de loop is afgezaagd, want deze heeft niet de lichte trompetvorm die de meeste kanonnen hadden. De kop is zeker iets te kort en het lijkt erop dat men naderhand de extra randen voorop er in heeft gevijld. Dit zware werk deed men niet zo maar, het wijst op een beschadiging, waarschijnlijk een voltreffer, die de oorspronkelijke kop had gekregen.
Dit soort vragen, en ook over type en datering van dit kanon, kunt u het best stellen aan een Engelse deskundige op dit gebied, Mr. Charles J.N. Trollope".

7) Wat gebeurde er meestal met de buitgemaakte kanonnen, in dit geval tijdens het beleg van Grol?
"Buitgemaakte kanonnen werden, als er voldoende voorraden van passende kogels bij waren, gewoon in de veroverde vestingen gelaten. Logisch, want men moest de stad kunnen verdedigen. Als er te weinig kogels waren en het kanon was niet van een gangbaar kaliber, dan liet men het óf liggen indien het van ijzer was óf, indien het van brons was, liet men het omsmelten om het zo gewonnen brons voor het gieten van nieuwe kanonnen te gebruiken. Bronzen kanonnen van gangbaar kaliber (dus een kaliber dat men zelf ook gebruikte) werden meestal meegenomen om tegen de vroegere eigenaren te worden gebruikt".

8) Wanneer verdwenen de kanonnen uit de vestingwerken en wat gebeurde er toen mee?
"Ik weet niet wanneer de kanonnen uit de vestingwerken verdwenen. Bij het verouderd raken van dergelijke vestingen, meestal in de 19e eeuw, werden deze afgebroken (geslecht) en verdwenen de kanonnen ook meestal naar de schroothoop; soms bleven ze ook liggen, zoals men nu bij enkele steden nog kan zien".

9) Zou Prins Frederik Hendrik dit kanon geschonken kunnen hebben aan de burgerij van Groenlo?
"Ik denk het niet, omdat dit kanon als eenling geen of weinig tactische waarde had. Aan de foto's te zien, had het ook geen intrinsieke waarde (geen versieringen en zo)".

10) Was het gebruikelijk dat een kanon geschonken werd aan de stad?
"Het was niet gebruikelijk om kanonnen te schenken tenzij het iets bijzonders was of iets symboliseerde. Dan werd er meestal één kanon aan de stad geschonken. Er zijn niet veel van dergelijke ceremoniële geschenken in de vorm van een kanon overgebleven in Nederland, misschien een paar. De relatief vele kanonnen die men thans in allerlei plaatsen tegenkomt, zijn meestal in de 20e eeuw geplaatst".

Gesprongen kanonsloop

(vóór het Grolsch museum)

Is dit een kanonsloop uit de Tachtigjarige Oorlog?
"Ook dit is een goteling van Engelse makelij, ook een 24-ponder, en uit dezelfde tijd als de andere loop. Het is de moeite waard om deze door Mr. Trollope te laten vergelijken met soortgelijke kanonnen in zijn eigen documentatie. Het fragment lijkt heel veel op de kanonnen die uit het wrak van de 'Batavia' vergaan in 1627 (!) op de Australische westkust tevoorschijn zijn gekomen. Op de replica van het schip in Lelystad staan vrijwel identieke (replica) kanonnen. Ook dit kanon is dus zeker tijdens de Tachtigjarige Oorlog gebruikt".

2) Wat voor soort kanon is het (type)?
"Het is een 24-ponder goteling, zgn. half kartouw".

3) Wat kunt u verder nog zeggen over de gesprongen loop?
"Ik kan niet veel meer zeggen over dit fragment, behalve dat er vrijwel zeker letters en tekens bovenop de kulas moeten hebben gestaan, alleen u zegt daar niets over".

Wist ik nu alles over de Grolse kanonnen?
Met de grote hoeveelheid informatie die ik van de heer Puype van het Leger- en Wapenmuseum had gekregen, wist ik al heel wat meer over beide kanonnen. Méér dan er ooit bekend was in Groenlo. Maar toch bleven er nog vele vragen over en wie was toch die meneer Trollope? Was hij de 'Johan Cruyff' onder de kanonnendeskundigen? Kon hij de laatste overgebleven vragen beantwoorden? Hem een brief schrijven betekende meteen dat dan alles in het Engels moest. Ik besloot de gok te wagen en kocht twee woordenboeken, Nederlands-Engels en Engels-Nederlands. Ook liet ik de serie detailfoto's die ik opgestuurd had naar het Leger- en Wapenmuseum nogmaals afdrukken om mee te sturen naar Engeland. Maar op welke vragen over beide kanonnen had ik nog geen antwoord:

- Hoe oud is het kanon op het affuit exact? Volgens de heer Puype zou Charles Trollope het antwoord kunnen geven.
- Hoe uniek is deze kanonsloop?
- Waarom staan er geen gieterinitialen bovenop de loop (kulas) van het kanon?
- Waar is de kanonsloop gemaakt in Engeland, in welke gieterij?
- Waarom is er een stuk van de kanonsloop afgezaagd?
- Hoe oud is de gesprongen loop vóór het Grolse museum exact?

13 februari 1998
In mijn beste Engels en met behulp van het woordenboek stel ik een brief op voor Charles Trollope. In deze brief weer vele vragen over beide Grolse kanonnen en samen met de detailfoto's gaat de brief richting Engeland. Het wachten is op antwoord.

14 maart 1998
Ruim een maand later ontvang ik van Charles Trollope een brief retour en tot mijn grote vreugde en verbazing kondigt hij aan deze zomer naar Groenlo te komen om zelf beide kanonslopen aan een grondige inspectie te onderwerpen. Het kanon op de kanonsbulten schat hij niet later dan 1580 en mogelijk zelfs eerder. Wat dit eigenlijk betekent, zal later bij zijn bezoek aan Groenlo blijken. De gebroken loop dateert uit 1620 zo vertelt hij.
Ook komt er meer duidelijkheid waarom er geen teken op de loop staat van de gieterij. Deze loop was volgens hem geen gekeurd exportproduct gezien de exportreglementen en verplichtingen, maar dit was niet ongebruikelijk in die tijd.

25 maart 1998
Er gaat een tweede brief richting Charles Trollope met de mededeling dat ik zijn brief ontvangen heb en ik bedank hem voor de informatie. Tevens deel ik hem in de brief mee dat hij welkom is in Groenlo en dat hij dan onze gast is. Het wachten is nu op de aankondiging dat hij naar Groenlo komt.

25 maart 1998
Ook stuur ik nog een brief naar het Leger- en Wapenmuseum en laat de heer Puype weten dat Charles Trollope geschreven heeft en dat hij het kanon op de kanonsbulten schat op niet later dan 1580 en de gebroken loop uit het jaar 1620. Ook laat ik de heer Puype weten waarom er geen gietersteken op de loop staat. Als blijk van dank stuur ik hem een houten Grols miniatuurkanonnetje gemaakt door Hendrik Wisseborn. Maar ook nu is er weer een aantal vragen gerezen die ik toch maar weer stel.

27 april 1998
Er rolt een brief bij mij in de bus van het Leger- en Wapenmuseum met daarin antwoord op mijn nieuwe vragen.

Wie is Charles Trollope en wat is zijn functie, werkt hij net als u voor een museum of voor bijvoorbeeld de Engelse regering? Is hij dé autoriteit in Engeland op het gebied van Engelse kanonnen?
"Ik weet niet veel over de heer Trollope, maar wel dat hij een van de heel weinigen, misschien van een stuk of tien personen totaal, in Engeland is die heel veel weet over historisch Engels geschut. In dat onderwerp heeft hij zelfs wereldfaam".

Is u iets bekend van het feit dat - door er geen merkteken van de gieterij op te zetten - de exportbepalingen omzeild werden, door de loop niet te keuren?
"Wat hij heeft meegedeeld over het ontbreken van gietersmerken op lopen die clandestien werden geëxporteerd is juist; ik had dat behoren te weten want het staat in een wetenschappelijke studie over de geschiedenis van de ijzergieterijen in de Weald, die heb ik ook gelezen".

Volgens de heer Trollope stamt het kanon met affuit uit 1580. Als de loop geïmporteerd werd, werden ze dan meteen naar de desbetreffende vestingstad gebracht, of gingen ze in depôt?
"Als een stad lopen kocht, werden deze na aankomst in vredestijd in het stadsarsenaal, of een ander gebouw dat als zodanig gebruikt werd (vaak een kerk), opgeborgen; in tijden van oorlog of oorlogsdreiging werden ze natuurlijk direct op de wallen geplaatst".

Werden alleen de lopen geïmporteerd of samen met het affuit?
"Alleen de lopen, de affuiten werden doorgaans door een plaatselijke timmerman gemaakt".

7 augustus 1998
Het is al een tijdje geleden (maart 1998) dat ik iets heb gehoord van Charles Trollope. Hij wilde deze zomer naar Holland komen en dan ook Groenlo bezoeken. Ik schrijf hem een briefje met de mededeling dat ik het verhaal over het Grolse kanon dat bestemd is voor het boek Pas op de Buren bijna klaar heb en dat we het in Groenlo een eer zouden vinden als hij ons vestingstadje bezoekt.

12 augustus 1998
Na mijn vakantie rolt er een briefje van Charles Trollope in de bus waarin hij zijn excuses aanbiedt dat hij niets van zich heeft laten horen. Er hebben zich in Engeland diverse problemen voorgedaan waardoor hij niet kon komen. Hij wil proberen zo schrijft hij aan het einde van het appeloogstseizoen in zijn streek te komen (eind september, begin oktober).
Hij vraagt hoe hij het beste naar Groenlo kan reizen.

2 september 1998
Er gaat weer een brief richting Engeland waarin ik aangeef hoe hij het beste naar Groenlo kan reizen. Ik ga er vanuit dat hij op Schiphol landt en adviseer hem via de Schiphollijn naar Enschede te reizen. Daar zal hij worden opgehaald. Ook vertel ik dat wij een goed hotel voor hem zullen regelen en dat er tijdens zijn onderzoek pers aanwezig zal zijn. Ik vraag hem tevens of wij vanuit hier nog iets moeten regelen voor zijn onderzoek.

23 september 1998
Op 23 september ontvang ik een brief uit Engeland waarin het volgende te lezen staat:

"Geachte heer Mentink,

Hartelijk dank voor uw brief van 2 september met het behulpzame advies.
Eindelijk kan ik een definitieve datum vaststellen. Ik ben van plan de oversteek naar Hoek van Holland te maken met de veerboot op zondag 4 oktober en zal maandag bij u zijn.

Om de details van de kanonnen te verzamelen heb ik 1 à 2 uur nodig en ik wil natuurlijk van de gelegenheid gebruik maken om Groenlo te bekijken.

Door mijn verplichtingen hier, hoop ik dinsdag terug te reizen om andere wapens te bekijken.

Hoogachtend,

C. Trollope"

29 september 1998
Ik ontvang weer een brief van Charles Trollope waarin hij schrijft dat het moeilijker is om naar Holland te komen dan naar de Noordpool. De vliegtuigen zitten vol en de veerboot is in moeilijkheden. Hij heeft nu een boeking gemaakt voor woensdag 7 oktober. Hij rijdt per trein via Rotterdam en Amersfoort en zal in Enschede aankomen om 19.02 uur en hij zal donderdag 8 oktober de hele dag voor ons beschikbaar zijn.

2 oktober 1998
We hebben weinig geluk, want op 2 oktober ligt er weer een brief van Charles Trollope bij mij op de mat. De veerboot heeft zijn boeking geannuleerd en kan hem geen alternatief bieden. Hij is zeer teleurgesteld en hij wil toch proberen zo spoedig mogelijk te komen.

5 oktober 1998
De volgende brief gaat naar Engeland.

"Geachte heer Trollope,

Wij hebben uw brief ontvangen met de mededeling dat u de oversteek naar Nederland niet kunt maken. Wij zijn net zo teleurgesteld als u maar wij hebben nog steeds goede hoop dat het u deze maand wel lukt.

We hadden alles geregeld tot en met de ontvangst bij de burgemeester en een mooie rondleiding door Groenlo maar dit moet dan later

maar gebeuren. De burgemeester vond het ook jammer dat het nog niet is gelukt om de oversteek te maken. De volgende keer beter.
We hebben de pers meegedeeld dat er problemen zijn met de veerboten, dit stond trouwens ook in de Nederlandse kranten.

Iedereen in Groenlo kijkt nog steeds uit naar uw komst. Laat me even weten wanneer u wel komt dan kunnen we de dingen hier weer regelen en vrij nemen.

Tot dan,

Met vriendelijke groet,

Erik Mentink"

22 oktober 1998
Eindelijk is er goed nieuws uit Engeland. In een brief die ik op 22 oktober mocht ontvangen, krijg ik de definitieve datum door van Charles Trollope. Hij reist op 4 november nu via Harwich naar Hoek van Holland. De veerbootmaatschappij heeft hem verzekerd dat het doorgaat. Via Rotterdam, Amersfoort zal hij om 19.02 uur in Enschede aankomen.
Ook stuurt hij me de antwoorden op de vragen die ik in een van mijn vorige brieven heb gesteld.

Vragen voor Charles Trollope die voorafgaande aan zijn bezoek aan Groenlo gesteld zijn.

Het bestuderen van historisch Engels geschut is dit uw hobby of uw beroep?
"Het bestuderen van historisch Engels geschut is een hobby van 20 jaar werk. Mijn vrouw zou zeggen: het is een obsessie".

Indien het uw beroep is voor wie werkt u dan?
"Ik werk met andere leden van de 'Ordnance Society' hier in Engeland"

Indien het uw hobby is, hoe bent u hiermee in aanraking gekomen?
"In 1978-1979 wilde ik graag de gegevens hebben van enkele ijzeren wapens hier in Engeland. Ik ontdekte dat niemand mij kon helpen, noch het Koninklijke Artillerie Instituut, noch de Koninklijke Armouries. Men vertelde me dat het te laat was, er waren geen bestanden of lijsten van vóór het jaar 1700 en aangezien de wapens niet van data waren voorzien, was alle benodigde informatie verloren gegaan. Ik ging de uitdaging aan en in 1989 had ik de problemen opgelost. In dat jaar werd ik uitgenodigd om een lezing te houden over het onderwerp: 'De vormgeving en evolutie van Engels ijzer', bij de Koninklijke Armouries Conferentie in de Tower van Londen.

Bezoekt u hiervoor de hele wereld?
"Het meeste van mijn werk over de identificatie van Engelse wapens die in het buitenland gevonden zijn, wordt per post gedaan door middel van metingen en foto's. Ik was ook enige tijd op Barbados op drie locaties om een catalogus te maken voor ongeveer 200 stuks van hun wapens. Vele andere wapens werden tijdens vakanties gevonden en geïdentificeerd voor de plaatselijke musea".

Zijn er in Nederland nog veel historische Engelse kanonnen?
"Er zijn Engelse kanonnen van de 16e en 17e eeuw in Den Bosch, Zwolle en Sluis-Aardenburg".

Men heeft ons gezegd dat u op het gebied van historisch Engels geschut wereldfaam heeft, klopt dit?
"Ik vind expert een gevaarlijk woord. In Engeland is er een gezegde; 'experts weten steeds meer van steeds minder'. Ik geef er de voorkeur aan student te worden genoemd, omdat ik altijd hoop meer te leren. Er zijn hier 1 of 2 mensen die je gegevens over een wapen kunnen geven, echter zonder opgave van exacte gegevens. Ik dateer wapens en vertel ook waarom. De meeste vragen over oude wapens komen uiteindelijk op mijn bureau terecht".

Bestaat er in Engeland een soort monumentenlijst voor historische kanonnen?
"Er zijn nu verscheidene lijsten van wapens in Engeland maar geen algemene complete lijst. Er zijn ook vroegere lijsten van wapens, uitgegeven van 1580 tot 1850".

Wordt in kaart gebracht waar ter wereld ze zich bevinden?
"Museums hebben lijsten van hun eigen collectie, maar slechts weinigen hebben een accurate catalogus".

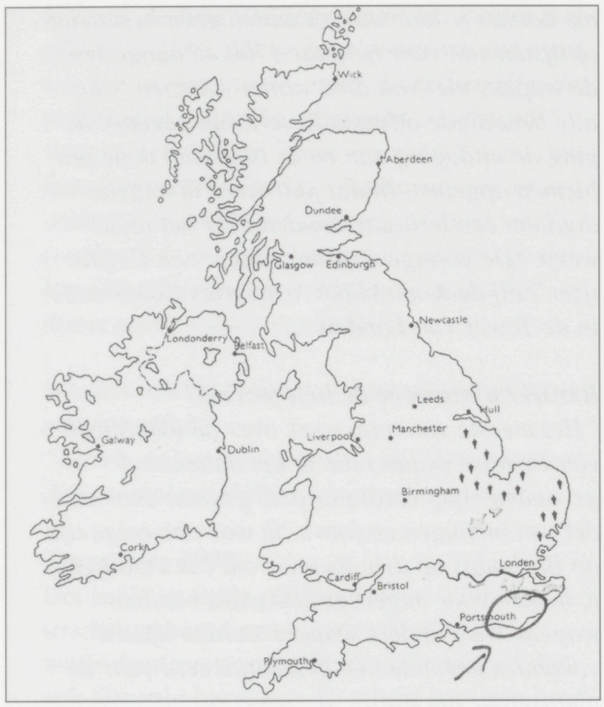

Op de kaart Engeland, het land waar de lopen van beide Grolse kanonnen gegoten zijn. In het het gebied dat omcirkeld is. Dit gebied werd The Weald genoemd en ligt in de streken Sussex en Kent. Kaart: collectie Erik Mentink.

Werden alle kanonnen in The Weald gemaakt?
"Het grootste deel van de kanonnen van vóór 1750 werden in The Weald gemaakt inclusief de kanonnen die werden gekocht door de "Board of Ordnance". Sommige kanonnen werden aangeschaft voor privé gebruik in Wales en de West Midlands vanaf ongeveer 1620".

Waar ligt The Weald in Engeland?
"Zie bijgevoegde landkaart".

Was de wapenindustrie in die tijd belangrijk voor Engeland?
"The Weald was de voornaamste producent van ijzer, voor de komst van de Romeinen in 43 AD tot 1780. Wapenverkoop was een klein maar belangrijk onderdeel van de ijzerhandel en was erg winstgevend. De industrie was erg belangrijk. Het maakte het mogelijk voor de Engelsen om de Spanjaarden en de Fransen eeuwen lang een moeilijke tijd te bezorgen op zee. Ook jullie Hollanders kwamen er mee in aanraking gedurende drie oorlogen in de 17e eeuw. The Weald had de mogelijkheid om 2000 kanonnen van alle maten te produceren per jaar. Engeland

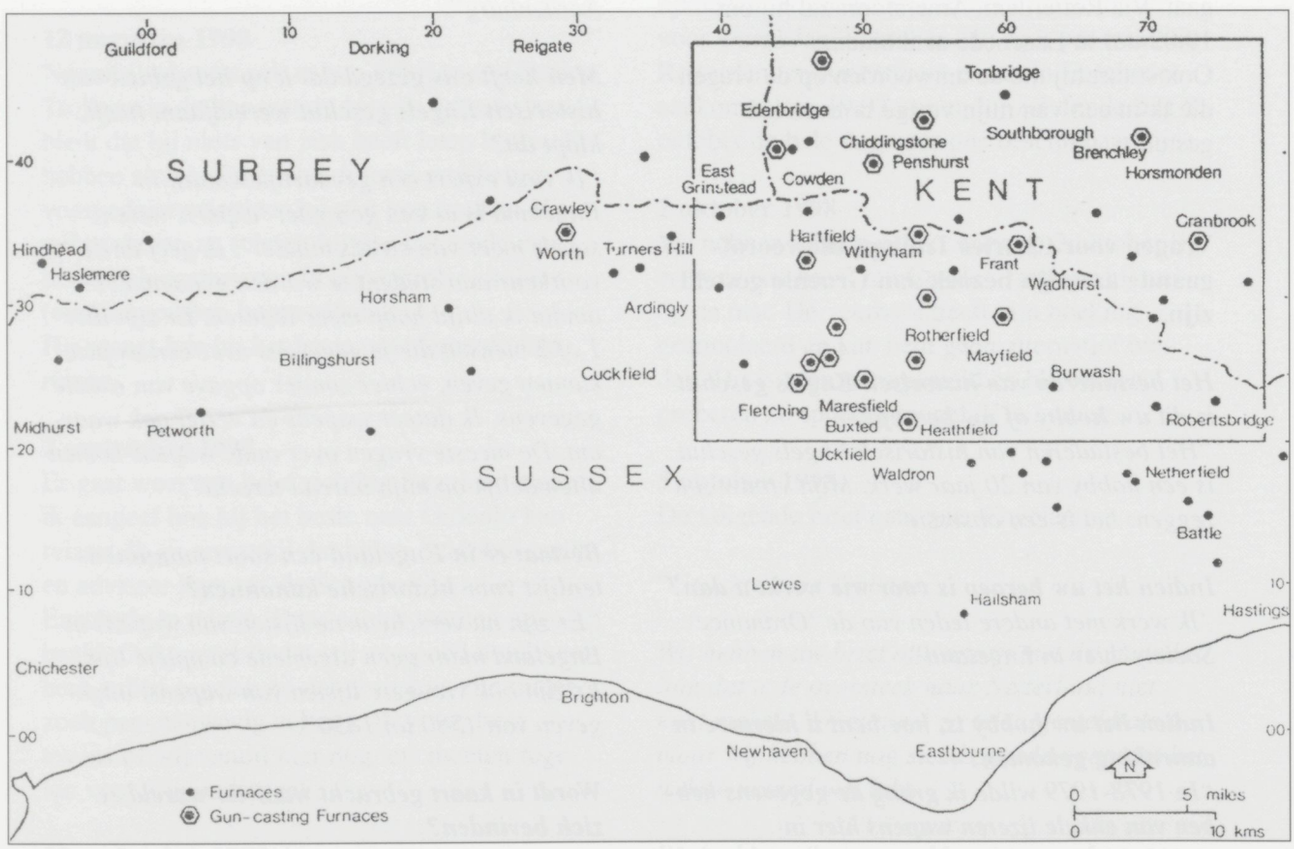

Op deze kaart zijn de gieterijen afgebeeld in Sussex en Kent. Met een 'stip' zijn de gieterijen afgebeeld en met een 'stip met cirkel' de gieterijen die alleen maar kanonslopen goten. In één of twee van deze kanonnen-gieterijen zijn de beide kanonslopen van Groenlo gegoten. Kaart: collectie Erik Mentink.

voorzag in de behoefte aan ijzeren kanonnen aan Holland in de oorlogen tegen Spanje tot ongeveer 1630".

Werden er ook kanonnen verkocht aan de Spanjaarden?
"Er is altijd een illegale handel in kanonnen geweest met Spanje. Om niet herkend te worden werden de gesmokkelde wapens van de eigenaren niet gemerkt. Sommige kanonnen werden ook legaal geëxporteerd in vredestijd. In 1621 werden er honderd geëxporteerd naar Lissabon voor Spaans gebruik".

4 november 1998

Charles Trollope komt naar Groenlo

Op woensdag 4 november 1998 is het dan eindelijk zo ver. De lang verwachte komst van Charles Trollope is aanstaande. Om 19.02 uur zal hij aankomen op het station in Enschede. Ik ben er al om 18.00 uur met in mijn hand een stuk karton waarop zijn naam geschreven staat. Als eindelijk de trein van 19.02 uur arriveert, stappen er heel veel mensen uit. Ik kijk of ik er iemand tussen zie lopen die Charles Trollope zou kunnen zijn. Het perron wordt als maar leger en de laatste mensen stappen uit. Geen Charles Trollope te bekennen. Ik besluit naar de hoofdingang te lopen. Plotseling zie ik daar een iets wat oudere man staan en dit zou hem kunnen zijn. Ik stap op hem af en vraag "Are you Mr Trollope". Hij antwoordt: "Yes, I am" en geeft me een hand. "Welcome in Holland" zeg ik en we lopen naar mijn auto. Hierna rijden we Enschede uit op weg naar Winterswijk alwaar hij in Hotel Stad Munster zal verblijven. Onderweg vertelt hij over de goede reis die hij heeft gehad en dat hij blij is eindelijk in Groenlo te zijn. Bij Hotel Stad Munster aangekomen, worden we begroet door Edwin Grothe die er in de keuken de scepter zwaait. Charles Trollope krijgt een mooie kamer toegewezen en gaat een hapje eten na de lange en vermoeiende reis. We spreken af dat ik hem samen met Edwin Grothe de volgende morgen om 10.00 uur kom ophalen.

Belangrijk
Donderdag 5 november 1998 zal voor Groenlo een zeer belangrijke dag worden. Het grote onderzoek door (in mijn ogen) de Johan Cruijff onder de wapendeskundigen gaat die middag beginnen. Een onderzoek dat zeer veel nieuwe zaken rondom het kanon aan het licht zal brengen.
Er is een compleet draaiboek samengesteld voor die dag die begint met een bezoek aan de burgemeester van Groenlo P. van Wingerden. Daar drinken we uitgebreid koffie en wordt Charles Trollope officieel welkom geheten. Een mooi begin voor deze fantastische dag die ik nooit zal vergeten en die essentieel zal worden voor de toekomst van Groenlo Vestingstad zo zal later blijken.
Hierna krijgen we een rondleiding door historicus Joep van de Pluijm die begint in het stadsmuseum aan de Goudsmitstraat. Hierna gaan we weer op de koffie, ditmaal bij Peter Gunnewijk. Ook de vestingwerken rond de Houtwal worden bezocht en natuurlijk gaan we alvast even bij het Grolse kanon kijken. Daar wordt alvast een foto gemaakt van Charles Trollope. Het is de laatste foto die in het boek Pas op de Buren komt. Na nog even een bezoek gebracht te hebben aan drukkerij Emaus gaan we eten bij Wissink op de Markt. Om 13.30 uur arriveren de journalisten van de diverse media en kan het onderzoek beginnen.

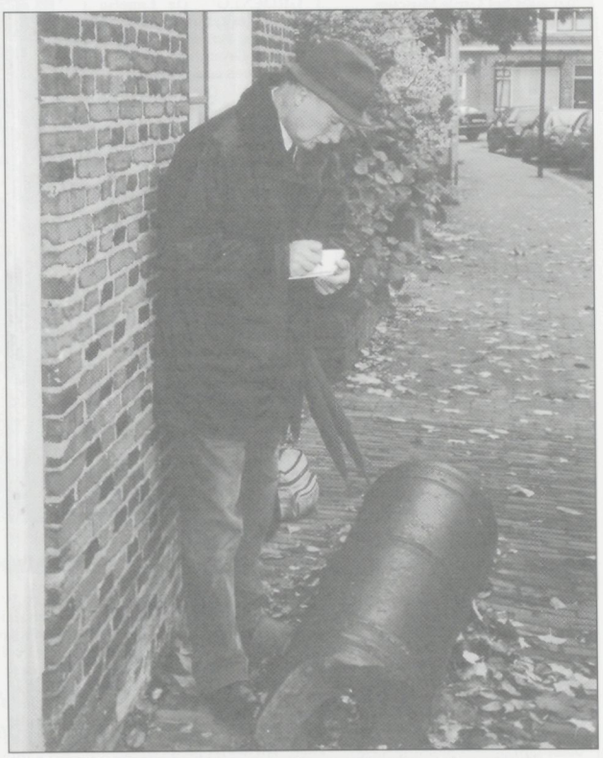

De Engelse kanonnendeskundige Charles Trollope is hier bezig met het onderzoek naar de oorsprong van de loop die vóór het Grolse museum ligt in de Notenboomstraat. Elk detail van het kanon wordt opgeschreven. Foto: collectie Erik Mentink.

Het onderzoek

Allereerst gaan we kijken in de Notenboomstraat alwaar de kapotte kanonsloop ligt vóór het Grolsch museum. Allerlei metingen worden verricht en genoteerd in een boekje en met twintig minuten zijn we hier klaar. Nog even een paar foto's en dan gaat het hele gezelschap verder richting de Kanonsbulten. Daar zal het onderzoek meer tijd in beslag nemen. Charles Trollope vertelt verder niets over het kanon, hij meet en schrijft en maakt veel foto's. Hij heeft twee fototoestellen en maakt dubbele foto's om er zeker van te zijn dat ze lukken. Het onderzoek duurt zeker een uur en het is ongelofelijk wat hij allemaal noteert, elk randje en elk groefje wordt minutieus in kaart gebracht. We hebben hier inderdaad te maken met de Johan Cruijff onder de wapendeskundigen. Afgesproken is dat we na afloop een persbijeenkomst houden bij Wissink en dan zal de vragenlijst die ik heb opgesteld doorgelopen worden en dan kan Charles Trollope de antwoorden

Britse kanondeskundige doet verrassende ontdekkingen

Hun gezichten glimmen van trots. Geen wonder, de Engelsman Charles Trollope heeft de leden van de Stichting Pas op de Buren net verteld dat Groenlo een uniek wapen bezit. Van het kanon op de Kanonsbulten is er nog maar één op de wereld, terwijl er van dat type honderden zijn gemaakt. En de 65-jarige Brit kan het weten, want de hobbyist is een gerenommeerd kanondeskundige. Gisteren nam hij zowel het geschut op de wal als de deels ingegraven loop aan de Notenboomstraat nauwkeurig onder de loep. Zijn bevindingen verschijnen in het boek over de eeuwenoude rivaliteit tussen Groenlo en Lichtenvoorde, dat Pas op de Buren eind deze maand uitgeeft.

GROENLO - Het meetlint gaat in zijn jaszak. Trollope pakt zijn notitieboekje en maakt voor de zoveelste keer aantekeningen. Voorbijgangers zullen hoogstwaarschijnlijk weinig bijzonders zien aan de kapotte kanonloop pal voor het Grols Museum. Maar Trollope kan uit het blote hoofd al aardig wat vertellen over het zwaar gehavende geschut. De bestuursleden van de stichting Pas op de Buren branden van nieuwsgierigheid. Want daar zaten ze op te wachten, daarom haalden ze Trollope naar Groenlo.

Het kanon is volgens de Brit gemaakt in het Engelse Sussex, tussen 1624 en 1626. Een 24 ponder is het, een behoorlijk groot kanon. Honderden zijn er destijds van gemaakt, maar veel zijn er niet meer van over. Twintig, daar houdt het mee op. De Brit heeft nóg *'a surprice'*.

Het kanon is hoogstwaarschijnlijk gesaboteerd door de vijand. Hij kan het zien aan de manier waarop de loop is vernield. Oorspronkelijk was het geschut 2,3 meter lang, maar ongeveer één meter is weggeslagen. Tot stomme verbazing van de stichtingsleden vertelt Trollope, dat er nog best mee kan worden geschoten. *'Only with gunpowder, don't use kanonballs'*, zegt de Brit met een brede grijns. Stichtingsvoorzitter Erik Mentink vraagt Trollope of het een goed idee is de gehavende loop weer op een affuit te zetten. Dat is immers het plan van de Vrienden van de Grolse Kanonnen. De Engelsman vindt dat de Grollenaren dat zelf moeten weten, maar hij zou het niet doen. Gewoon op een paar blokken steen zetten, dat staat beter dan op een prachtig nagemaakt 'rolpaard'. Het is immers maar een half vuurwapen.

Kanonsbulten

Tevreden loopt het gezelschap verder naar de Kanonsbulten, de plek waar de trots van het vestingstadje staat, het kanon uit... 1627. Althans, tot gistermiddag dacht Groenlo dat het geschut bovenop de wal uit dat jaar dateerde. De Brit ziet echter al na één oogopslag dat het vuurwapen een stuk ouder is. En hij betwijfelt of het kanon, zoals het verhaal gaat, inderdaad een geschenk was van stedendwinger Frederik Hendrik aan de 'dappere Grollenaren'. Trollope denkt eerder dat deze Prins van Oranje het kanon achterliet omdat het te oud en beschadigd was. 'Hoe dan ook, mazzel voor jullie', zegt de deskundige lachend.

Trollope constateert dat het geschut in een perfecte staat verkeert. Hij overlaadt de stichtingsleden met complimenten. Hij pakt zijn meetlint en gaat aan de slag. Het 'symbool van Grolle' is zondermeer afkomstig uit Engeland, de Brit is er van overtuigd. Hij tuurt in de loop en ontdekt een kruitkamer. *'That's nice'*, mompelt hij. Het is voor de deskundige meteen een aanwijzing dat het wapen tussen 1575 en 1580 werd gemaakt. De Groenloërs reageren verbaasd. Die verbazing wordt nóg groter als Trollope zegt dat het kanon uniek is. 'Dit is de enige van dit type dat is overgebleven op de wereld. En dat terwijl er honderden van zijn gemaakt.' Bovendien is het hoogstwaarschijnlijk het oudste Engelse kanon in Nederland.

De stichtingsleden kijken nog trotser dan ze al deden. Trollope gaat verder. Hij ontdekt dat 'het geschenk van Frederik Hendrik' niet helemaal meer in de oorspronkelijke staat verkeert. Ongeveer 25 centimeter van de loop is weggezaagd. Een ingreep die destijds noodzakelijk was, omdat òf het voorste deel van de loop was weggeslagen door een voltreffer òf omdat er al zo vaak mee was geschoten, dat de voorzijde scheuren vertoonde. Volgens Trollope is dat laatste heel goed mogelijk, want het geschut heeft een erg zwaar leven gehad in meerdere veldslagen. Hij ziet het aan de drie zundgaten die het vuurwapen rijk is. Dat betekent dat er meer dan 2000 keer mee is geschoten. En dat is veel, heel veel. Blij lopen de stichtingsleden met Trollope terug naar restaurant Wissink. Dat Groenlo over een bijzonder kanon beschikt, dat hadden ze wel verwacht. Maar dat het uniek is, nee dat niet.

Mogelijk kazemat in kanonswal

GROENLO - De Engelse kanondeskundige Charles Trollope vermoedt dat onder de Groenlose Kanonsbulten een eeuwenoude kazemat (geschutkelder) schuil gaat. Volgens de Brit leert de ervaring dat dergelijke flinke bulten in oude vestingsteden de nodige militaire historie bevatten. Trollope adviseerde Groenlo met een grondradar te onderzoeken of er nog een kazemat is. Naar de mening van de Engelsman is het niet moeilijk aan de broodnodige onderzoeksapparatuur te komen. Een telefoontje naar het leger is volgens de Brit voldoende.

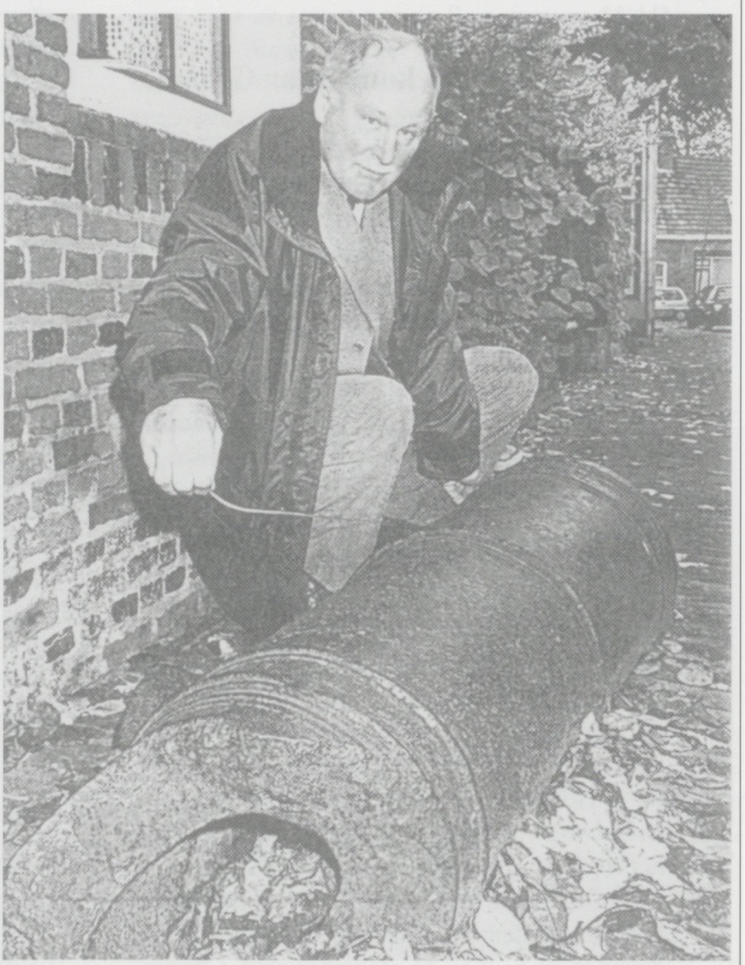

FOTO CARLO TER ELLEN

De Engelse kanondeskundige Charles Trollope onderwerpt de halve loop aan de Notenboomstraat aan een nauwkeurig onderzoek.

Bron: De Gelderlander 1998.

geven. Hij vertelt dat hij van het onderzoek aan beide kanonnen een volledig rapport zal maken.

Vragenlijst bezoek C. Trollope aan Groenlo d.d. 5 november 1998

Antwoorden (de eerste bevindingen) door Charles Trollope

Kanonsloop vóór het Grolse museum

1) Waar is deze loop gemaakt en in welk jaar?
"In Engeland in het gebied dat The Weald (ten zuiden van Londen, Sussex) heet. De loop is gemaakt tussen 1624-1627. In The Weald werden de meeste Engelse kanonnen gemaakt van groot tot klein. Het gebied had een productie van 2.000 kanonnen per jaar".

2) Kunt u ook nagaan bij welke gieterij?
"Nee, daarvoor ontbreekt er een te groot deel van de beschadigde loop".

3) Is deze loop uit elkaar gesprongen of heeft het een voltreffer gehad?
"De loop is uit elkaar gesprongen en is hoogst waarschijnlijk gesaboteerd door de vijand. Ik kan dit zien op de manier, waarop de loop is vernield. Dit vernielen gebeurde door de kanonskogel maar tot halverwege de loop te rollen en af te schieten. Dan knalt de loop zo uit elkaar".

4) Hoe noemt men dit type loop?
"Een 24-ponder of demi-kartouw. Naar de doorsnede van de kanonskogels".

5) Hoe lang is het stuk dat ontbreekt?
"De loop is 2,3 meter lang geweest en er ontbreekt 1 meter".

6) Heeft de vuurmond die ook ontbreekt een trompetvorm gehad?
"Ja, de typische trompetvormige kop verscheen aan het eind van de 16e eeuw, vooral in Engeland en een eeuw later zouden vrijwel alle kanonnen op de wereld zo'n kopvorm hebben".

7) Is deze loop van hetzelfde soort als die van de Batavia?
"Ja, op de Batavia bevonden zich verschillende typen lopen waarvan deze er één was".

8) Zo ja, is deze loop dan uniek te noemen?
"Ja, dit is een unieke loop".

9) Hoeveel lopen zijn er van dit type gemaakt, honderden of duizenden?
"Er zijn er honderden gemaakt, echter door verschillende gieterijen".

10) Zijn er nog veel van deze lopen op de wereld?
"Nee, ik schat een stuk of twintig".

11) Wat betekent deze loop historisch gezien voor Engeland?
"Behoorlijk veel, want we kunnen weer een unieke Engelse loop toevoegen aan de lijst met oude Engelse kanonnen in het buitenland".

12) Wat was de oorspronkelijke diameter van de vuurmond?
"6 inches of wel 15 cm (1 inch is 2,5 cm)".

13) Hoe groot waren de kanonskogels die er mee afgeschoten werden?
"5,5 inches, 14 cm wat overeenkomt met 24 pond kogels".

14) We willen in Groenlo deze loop verplaatsen naar de Kanonsbulten en ook op een affuit plaatsen zoals op de rolpaarden van de Batavia, is dit een goed idee?
"Ja, op de Kanonsbulten komt het kanon beter tot z'n recht, je kunt de loop ook gewoon op een paar balken leggen. Het is echter maar een half vuurwapen, maar dat is aan jullie".

15) Er staat geen gewicht bovenop de loop. Heeft dit er nooit opgezeten of is dit slijtage?
"Dit heeft er nooit opgezeten. Er bestond altijd een illegale handel van kanonnen omdat dit veel geld opleverde. Om te voorkomen dat de kanonnen herkend werden, werd er geen gietermerkteken op gezet".

16) Zou Groenlo trots moeten zijn op deze loop?
"Natuurlijk, omdat er nog maar zo'n twintig van zijn op de wereld en de loop uniek te noemen is".

17) Zou er nog weer geschoten kunnen worden met deze loop?
"Ja, maar gebruik geen kanonskogels".

Vragenlijst bezoek C. Trollope aan Groenlo d.d. 5 november 1998

Antwoorden (de eerste bevindingen) door Charles Trollope

Kanon op de kanonsbulten

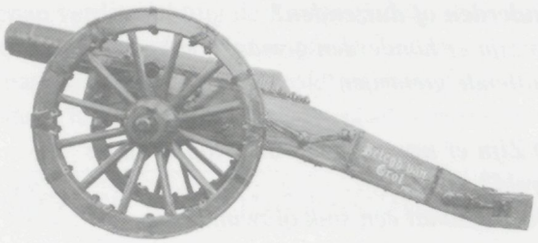

1) Waar is dit kanon gemaakt en in welk jaar?
"In Engeland in het gebied dat The Weald (ten zuiden van Londen, Sussex) heet, het is gemaakt tussen 1575 en 1580. In The Weald werden de meeste Engelse kanonnen gemaakt van groot tot klein. Het gebied had een productie van 2.000 exemplaren per jaar".

2) Kunt u ook nagaan bij welke gieterij?
"Een zeer goede kans, maar daarvoor moet ik alle metingen die ik vandaag heb gedaan analyseren en vergelijken met andere lopen uit mijn collectie".

3) Hoe noemt men dit type loop?
"Een 24-ponder of wel demi-kartouw. Naar de doorsnede van de kogels".

4) Maakte elke gieterij z'n eigen type loop, zoals met automerken?
"Nee, de verschillende typen lopen werden door meerdere gieterijen gemaakt, echter alléén de decoratie was van elke gieterij verschillend. Decoraties stonden bovenop de loop en op de zijkanten van de tabs".

5) Wat is er over de vuurmond te vertellen, is die beschadigd?
"Er ontbreekt een stuk van 25 cm, dit is weggezaagd. Een ingreep die destijds noodzakelijk was, omdat óf het voorste deel van de loop was weggeslagen door een voltreffer óf omdat er al zo vaak mee was geschoten, dat de vuurmond scheuren vertoonde".

6) Heeft het ontbrekende deel een trompetvorm gehad?
"Ja, de typische trompetvormige kop verscheen aan het eind van de 16e eeuw, vooral in Engeland en een eeuw later zouden vrijwel alle kanonnen op de wereld zo'n kopvorm hebben".

7) Bovenop de loop staat 2735, het gietgewicht van de loop. Is dit een uniek nummer?
"Ja, deze cijfers zijn er in Nederland na aankomst pas opgezet omdat als dit in Engeland gebeurde er liggende streepjes tussen gezet werden. (hundredweight-quarter-pounds) Dit nummer bovenop de loop fungeerde ook als uniek nummer, omdat alle lopen onderling in gewicht verschillen".

8) Hoeveel lopen zijn er van dit soort gemaakt, honderden of duizenden?
"Er zijn er honderden gemaakt, echter door verschillende gieterijen".

9) Wat kunt u zeggen over de boringen achter in de loop?
"Die worden zundgaten genoemd en hier wordt de lont ingestoken. Ik zie drie boringen dat wil zeggen, dat elke boring staat voor duizend schoten. Er is minimaal méér dan tweeduizend maal mee geschoten. Deze loop heeft een zeer zwaar leven achter de rug en heeft dienst gedaan in meerdere veldslagen. Dat kan kloppen want Groenlo is vanaf 1595 vaak belegerd hetzij door de Spanjaarden, Spinola, of door de Nederlanders Prins Maurits en Prins Frederik Hendrik".

10) Deze loop heeft geen merkteken van de gieterij, werden zo veel lopen uitgevoerd?
"Ja, er bestond altijd een soort van illegale handel van kanonnen omdat dit veel geld opleverde. Om te voorkomen dat de kanonnen herkend werden, werd er geen gietersmerk opgezet".

11) Zijn er nog veel van deze lopen in de wereld, tenminste van de door u geschatte periode?
"Nee, niet één meer, dit is het oudste Engelse kanon in Nederland en bovendien het oudste kanon van dit type op de wereld. Bovendien in een geweldige staat. Een zeer zeldzaam exemplaar dus".

12) Wat betekent deze loop historisch gezien voor Engeland?
"Heel veel, omdat er niet één meer van bestaat uit die periode op de wereld. Waarschijnlijk één van de eerste geëxporteerde Engelse kanonnen.

Toen ik hier heen kwam, wist ik dat dit een uniek exemplaar was, maar dat deze zo zeldzaam was, had ik niet gedacht. Ik dacht niet dat ik ergens op de wereld nog zo'n oud Engels kanon zou aantreffen. Ook voor mijn land is dit historisch gezien een unieke dag. Het oudste Engelse kanon van dit type staat weliswaar niet in Engeland, maar ik ben zeer blij dat er nog zo'n oud Engels kanon bestaat van dit type en wel in Groenlo. Geweldig gewoon".

13) Hoe vaak kon men met deze loop vuren en hoe ver?
"Om de vijf of tien minuten, anders werd de loop te warm. De afstand was zo'n vijfhonderd meter".

14) Voordat de lopen konden worden geëxporteerd, moesten ze worden gekeurd. Waren dit strenge keuringen en hoe gingen die keuringen in z'n werk?
"De lopen werden beproefd in koude toestand, gietijzer is dan op z'n zwakst en als een kanonsloop dan niet springt, is dat een redelijk betrouwbaar teken van zijn veiligheid. Er werden vaak twee schoten gelost of één schot met een dubbele lading".

15) Is deze loop niet gekeurd omdat er geen merkteken op zit van de gieterij?
"Waarschijnlijk is deze wel gekeurd, want de gieterijen moesten wel aan hun reputatie denken. Als de loop in het land waarnaar het geëxporteerd werd uit elkaar sprong dan was dit geen reclame voor de Engelse gieterijen".

16) Had dit (geen gieterijteken op de loop) ook te maken met het ontduiken van belastingen?
"Nee, zuiver alléén het ontduiken van wetten".

17) Heeft de loop ooit op een zelfde affuit gestaan als nu?
"Ja, dit affuit lijkt er heel veel op".

18) Wat is uw mening over dit affuit? Het is in 1948 door ambachtslieden gemaakt en in 1984 door ambachtslieden gerestaureerd.
"Het is een schitterend affuit, een zogenaamd zijwangaffuit. Op de wereld heb ik er meer gezien, de meeste zijn replica's. De combinatie loop-affuit is goed te noemen".

19) Zou Groenlo trots moeten zijn op dit kanon?
"Natuurlijk, ik moet jullie feliciteren, hiervan is er nog maar één op de wereld en bovendien is dit het oudste Engelse kanon in Nederland".

20) Staat het kanon op de juiste plaats op de Kanonsbulten?
"In de oorlogen heeft het natuurlijk daar niet gestaan, want dan is het een te gemakkelijke schietschijf. Het heeft verder naar beneden gestaan. Toeristisch gezien staat het natuurlijk op een perfecte plaats".
Charles Trollope vraagt of de Kanonsbulten ooit al eens is onderzocht op het bestaan van kazematten (geschutskelders). Hij zegt dat het beter is het leger in te schakelen met grondradar, dan weet je in één dag of zich onder de Kanonsbulten iets bevindt. Mocht er iets zitten dan kan daar van alles in zitten, complete Kanonnen, kogels, kruit en gangencomplexen. Acht van de tien keer zit er wat onder.

21) Als u een cijfer moest geven voor dit kanon, welk zou het dan zijn?
"Een 9-, omdat er een klein stukje van de vuurmond af is".

22) Heeft Frederik Hendrik dit kanon geschonken aan de stad Groenlo?
"Nee, omdat de kop beschadigd is en dat betekent dat Frederik Hendrik zo'n beschadigd kanon nooit aan de stad zou schenken. Hij zal het wel gewoon hebben achtergelaten omdat hij er niets meer aan had. Gelukkig voor jullie, want jullie bezitten wel het oudste kanon van Nederland en bovendien het oudste kanon van dit type op de wereld".

Rapport

11 november 1998
Op 11 november 1998 ontvang ik een korte brief van Charles Trollope waarin hij mij bedankt voor de geweldige ontvangst in Groenlo afgelopen week. Hij vertelt dat de foto's die hij gemaakt heeft gelukt zijn en dat hij kan beginnen met een tekening te maken met de exacte maten en afmetingen van de loop. Hij zal deze samen met een volledig rapport naar mij opsturen.

2 december 1998
Ik ontvang weer post uit Engeland met daarin het lang verwachte rapport over het Grolse kanon. Ik laat dit door Nico te Bogt vertalen.

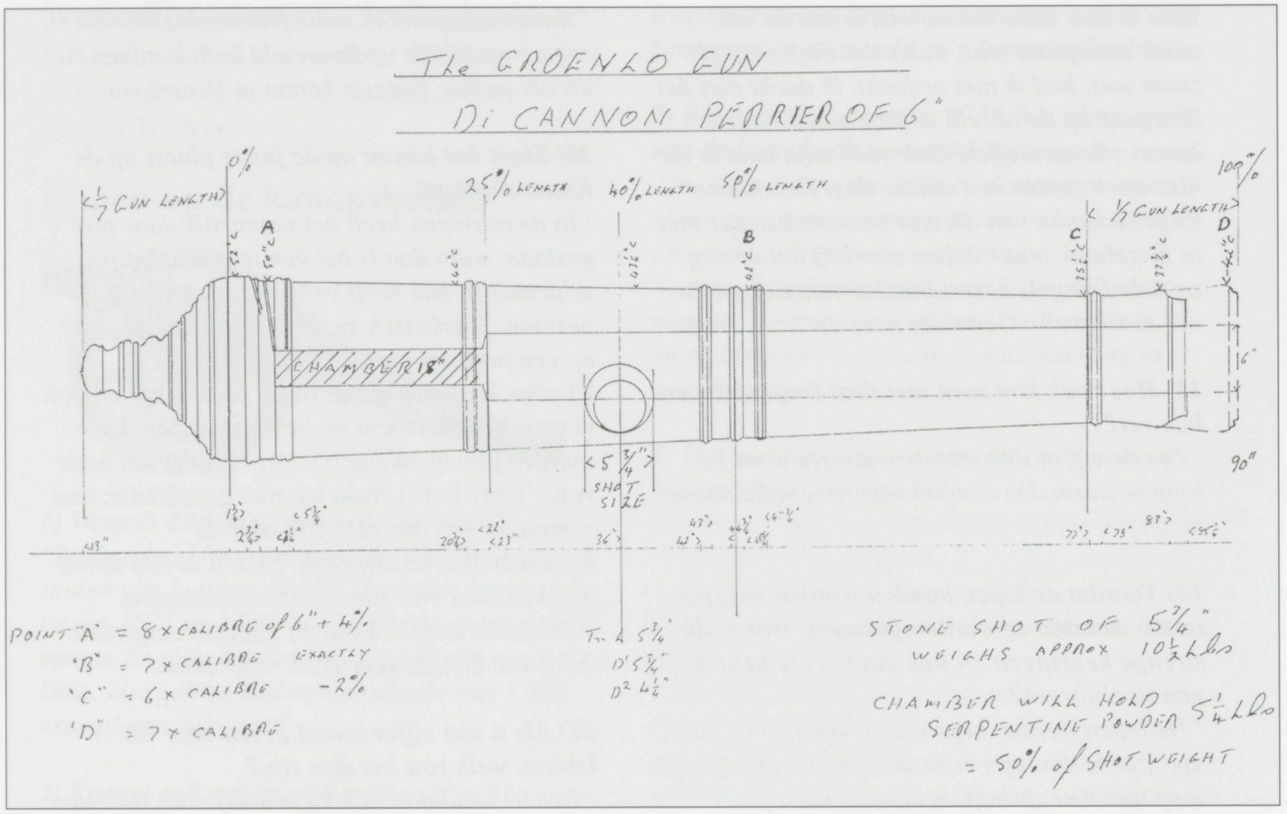

Technische tekening van de kanonsloop die op het affuit ligt. Tekening is gemaakt door Charles Trollope. Op de tekening is mooi ingetekend welk stuk van de voorkant van de loop ontbreekt. Dit is zo'n 25 cm. Ook is mooi te zien hoe klein de eigenlijke kruitkamer is. Alleen aan deze kruitkamer kon Trollope zien dat er met deze kanonsloop nooit met ijzeren kogels is geschoten, maar uitsluitend met stenen kogels. Dit type kanon wordt aangeduid als een demi-cannon perrier. Het oudste originele Engels kanon in Nederland en van dit type het oudste ter wereld. Groenlo heeft echt een uniek kanon. Tekening: Charles Trollope, collectie: Erik Mentink.

Het Grolse kanon op de Kanonsbulten

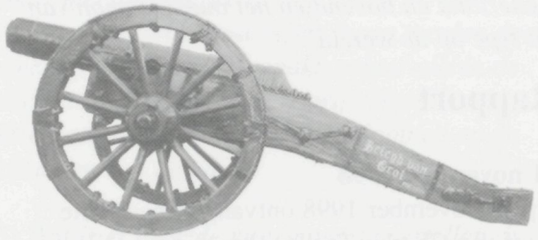

Een beoordeling door Charles Trollope

De huidige toestand

Dit kanon is gemonteerd op een namaak affuit en staat in de open lucht op de overblijfselen van het bastion. Het heeft duidelijk een zwaar leven gehad. De vuurmond is al eens beschadigd en ingekort. De rechter tab is afgebroken en de bovenste helft ontbreekt. Er is duidelijk bewijs van niet minder dan drie zundgaten, hoewel de buitenzijde van de loop in een opmerkelijke goede staat is voor een wapen dat meer dan 400 jaar oud is en waarvan ook de gietvormen herkenbaar zijn. Een nummer '36' en een gewicht, '2735' (Engelse tower pond 1389 kg, Amsterdam 1.334 en Madrid 1.259 kg) zijn duidelijk zichtbaar op de eerste versterking (nadere uitleg over bovenstaande wordt op pagina 57 gegeven). Er is geen aanduiding of dit gewicht Engelse, Nederlandse of Spaanse ponden zijn.

Het inwendige van de loop is erg versleten en dat maakt nauwkeurige metingen van de diameter moeilijk. Aan het einde van de loop, 63 inches (160,2 cm) van de huidige toestand is een kruitkamer van circa een halve diameter van het boorgat.

Voor het vaststellen van de oorspronkelijke in- en uitwendige afmetingen en de oorspronkelijke bestemming van dit kanon, is het noodzakelijk bijna helemaal te vertrouwen op de uitwendige afmetingen en decoraties.

Oorsprong
De decoratie van dit kanon en het ontwerp van het geheel zijn typerend voor Engelse wapens van het derde kwart van de 16e eeuw, gegoten in 'The Weald' in hetzij Sussex of Kent. De maten kunnen heel goed in Engelse inches uitgedrukt worden maar niet in maten van het Europees vasteland.

De lengte van het kanon
Engelse kanonnen van het derde kwart van de 16e eeuw hebben gewoonlijk decoratieve banden op een vierde en op de helft van de lengte van de loop en de tabs zijn gewoonlijk op twee vijfde van de lengte van de loop geplaatst. Voor Engelse wapens is de lengtemaat gemeten van de achterkant van de basisring tot de voorkant van de vuurmond. Deze drie kenmerken samen (zie tekening) komen allen overeen met een looplengte van 90 inches (228,6 cm) en maken de zwelling naar de vuurmond een zevende deel van de lengte van deze loop. Dit is ook een kenmerk, dat niet ongebruikelijk is, bij wapens uit die periode.

De doorsnede
De doorsnee van de loop komt neer op 15,24 cm. De stenen kogels die ermee afgevuurd werden, hadden een doorsnee van 14,605 cm.

De kruitkamer
De kruitkamer is circa drie inches (7,62 cm) in diameter zoals op de tekening te zien is, ongeveer 18 inches (45,72 cm) of te wel 3 kaliber in de lengte. Deze kruitkamer zou ongeveer 5,25 pond (2,38 kg) kruit kunnen bevatten. In die tijd, toen poederkruit werd gebruikt, werd aangenomen dat de kruitkamer de helft van het gewicht van de kogel in poeder kon bevatten.

Het projectiel
Wanneer het gewicht van het kruit, in de kruitkamer, 5,25 pond is en de kogel het dubbele oftewel 10,5 pond (4,76 kg) moet wegen, dan moet de kogel van steen zijn. Het nominale gewicht van een stenen kogel van 5 ,75 inches is 10,5 pond (4,76 kg) terwijl een ijzeren kogel 26 pond (11,79 kg) zou wegen. Dit kanon heeft een lengte van 7 foot 6 inches (228,6 cm) oftewel 15 kaliber en de lengte van de loop voor de kogel 5 foot 6 inches (167,64 cm) oftewel 11 kaliber. Dat klopt voor een kanon met stenen kogels uit die periode en wordt in het Engels genoemd: Demi-Cannon Perier. De lengte van deze loop zou te kort zijn voor een demi-cannon dat ijzeren kogels afvuurt met poederkruit.

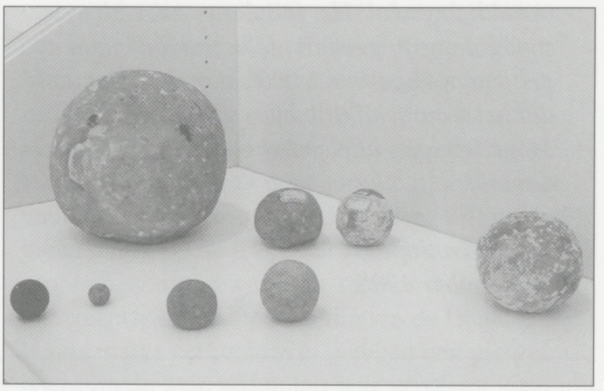

Diverse stenen kogels in het Stadsmuseum van Groenlo. Foto Willy Lansink - collectie Erik Mentink.

De datum van het gietstuk
Onderzoek naar de datum van de eerste gietsels van kanonnen met deze loop-afmetingen, heeft het jaar 1548 opgeleverd. Toen was het gietselontwerp zoals dat van het Grolse kanon nog niet ontwikkeld. Vanaf 1580 zijn het gietsel en knoppen ontwerp, zoals dit kanon, veranderd tot een meer compact ontwerp. Korrelkruit werd geïntroduceerd en dit kruit had ook een verandering van de kruitkamer tot gevolg zodat er ijzeren kogels mee afgevuurd konden worden. Het ontwerp van hals en knoppen lijken het meest op kanonnen uit de periode 1568-1571. IJzeren demi-cannon perier werden na 1568 niet voor de Engelse marine gegoten. Een Port-Piece (een wapen met een afzonderlijke kruitkamer, dat 2.900 pond weegt (1315 kg) met een loop van 6 inches en dat ook stenen kogels afvuurt) werd in die tijd gegoten in brons. Een betrouwbare datum voor het Grolse kanon is daarom tussen 1565 en 1575.

Beschrijving
Daarom moet het Grolse kanon als volgt worden omschreven: Een Engels ijzeren gegoten Demi-Cannon Perier van 7 foot 6 inches met een gewicht van 2735 pond, gegoten in 'The Weald' omstreeks 1570 (tussen 1565 en 1575).

Naschrift
Dit kanon heeft duidelijk een lang en nuttig leven gehad na de overgang van het poederkruit en stenen kogels. Met een lading van 4 pond korrelkruit zou het een ijzeren kogel kunnen afvuren, naar bescheiden schatting, maar het

zou het meest effectief zijn tijdens een belegering, om schroot te schieten, tegen een aanval, ter verdediging van een bres in de Groenlose verdedigingswal. Het feit dat er twee nieuwe zundgaten zijn gemaakt (één zundgat staat gelijk aan ongeveer 1.000 schoten) toont aan dat het waarschijnlijk hiervoor is gebruikt. Moge het lang blijven behouden als de trots van Groenlo.

C.J.N. Trollope
2 december 1998

Het gebroken kanon vóór het Grolse Museum

(thans staat deze ook op de Kanonsbulten)

Een beoordeling door Charles Trollope

Dit kanon was oorspronkelijk 260 cm lang van de achterste ring tot aan de vuurmond. De door-

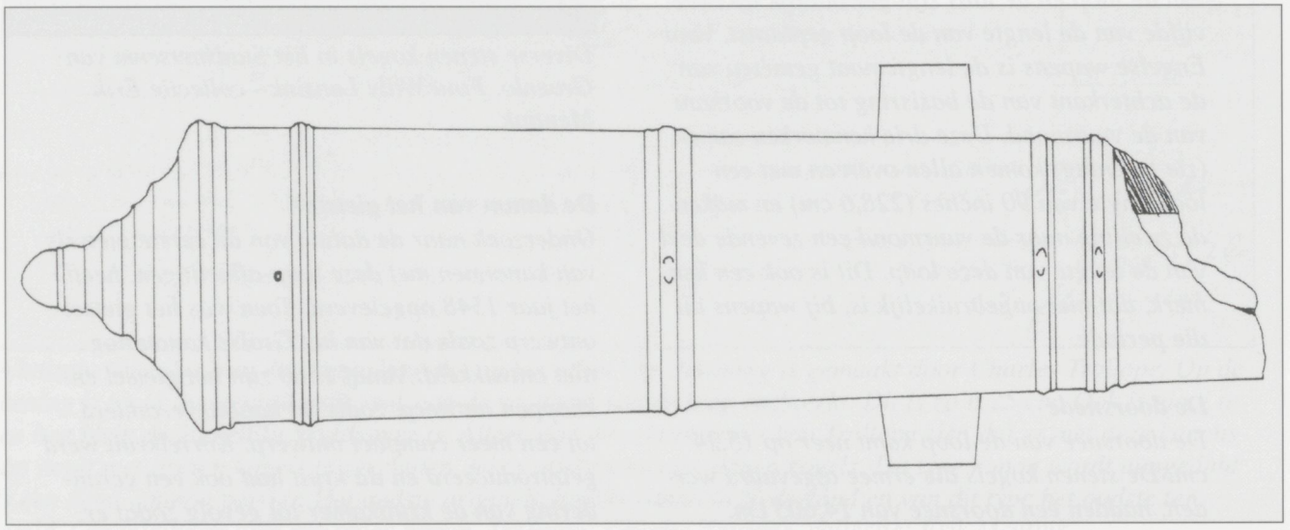

Technische tekening van de kanonsloop die vóór het Grolse museum ligt (thans op een rolpaard op de kanonsbulten). Mooi zijn de vizieren te zien die op elke sierrand aangebracht zijn. Van deze kanonsloop ontbreekt circa 1 meter. Oorspronkelijk was de loop 260 cm lang. De Spanjaarden hebben dit kanon mogelijk bij de overgave in 1627 opzettelijk laten springen. Kanonnen die per ongeluk springen breken niet op deze manier. Dit opzettelijk laten springen gebeurde door de kanonskogel maar tot halverwege de loop te rollen en af te schieten. Dan knalt de loop uit elkaar. Tekening: Charles Trollope, collectie: Erik Mentink.

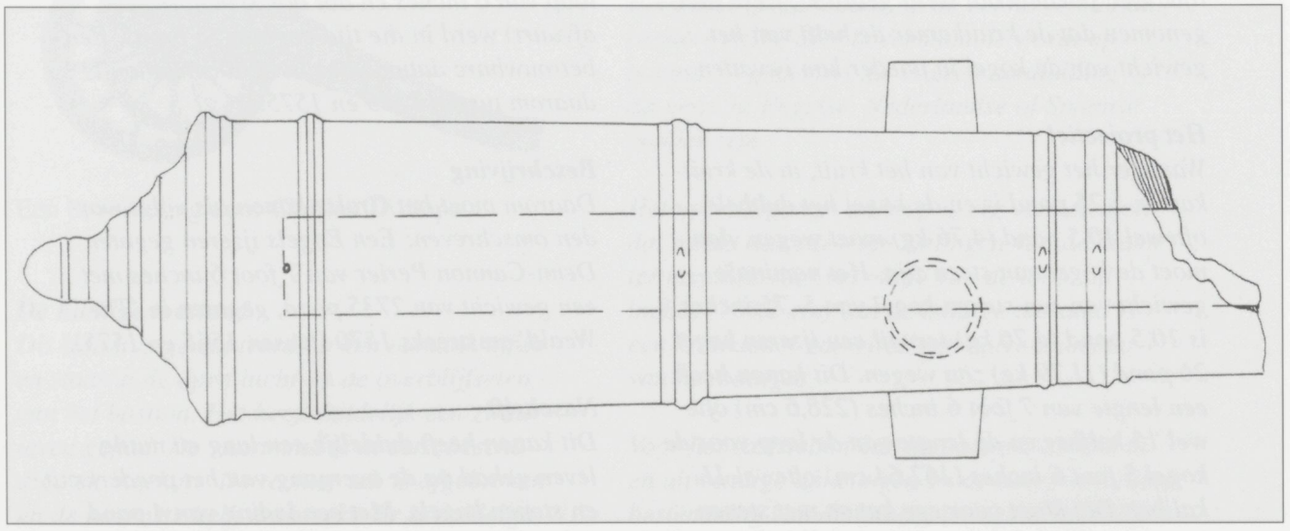

Op deze technische tekening is mooi te zien dat de kruitkamer wezenlijk verschilt van die van de loop op het affuit. Met deze loop zijn wel gietijzeren kogels afgevuurd. Tekening: Charles Trollope, collectie: Erik Mentink.

Grols kanon nu ook bekend in de wereld

Door onze verslaggever

GROENLO • De bekendheid van het historische Grolse kanon blijft niet alleen beperkt tot Nederland. Ook in de rest van de wereld weten de liefhebbers en deskundigen inmiddels alles over de geschiedenis van het ruim vierhonderd jaar oude wapen. Alle wetenswaardigheden over het kanon staan nu in het blad Journal of the Ordnance Society, een genootschap voor kanonnendeskundigen in de hele wereld.

Dat komt door bemoeienis van wapendeskundige Charles Trollope uit Groot-Brittannië. Die bracht, op uitnodiging van de stichting Pas op de Buren, drie jaar geleden een bezoek aan het vestingstadje en deed toen onderzoek naar het kanon.

Dat bleek een gouden greep. „Hij was bij het zien van het Grolse kanon meteen onder de indruk. Wist toen al te vertellen dat het een bijzonder ding was", vertelt Groenloër Erik Mentink die zich verdiepte in de geschiedenis van het kanon maar voor details over het wapen, Trollope naar de Achterhoek haalde. Volgens Mentink is de 'mascotte' van Groenlo nu wereldberoemd. Mentink geeft hoog op van Trollope. „Hij is de Johan Cruyff onder de kanonnendeskundigen in de hele wereld. Als er ergens problemen zijn met het achterhalen van gegevens, zoals de ouderdom, wordt Trollope ingeschakeld. Hij reist de hele aardbol af om kanonnen te bestuderen."

„Ook stelt hij catalogi samen voor musea", aldus Erik Mentink die weet te vertellen dat het Grolse kanon, een zogeheten Demi-Canon Perrier, dateert uit de periode 1565-1575 en het oudste Engelse kanon in Europa is.

Wie het kanon in actie wil zien kan hiervoor terecht op nieuwjaarsdag.

Dan wordt er weer vijf keer met het wapen geschoten. Het spektakel begint precies om 14.30 uur.

Bron: De Gelderlander 2003.

snede van de loop is 15,875 cm en we zouden dit kanon een demi-cannon noemen. Het kanon is gegoten volgens een commerciële standaardmaat en is daarom lichter en zachter dan kanonnen voor de toenmalige Engelse Koninklijke Marine. Het kanon is omstreeks 1626 gegoten in The Weald in Engeland.

Het kanon is vrijwel zeker illegaal geëxporteerd. Kanonnen van deze grootte mochten niet vanuit Engeland uitgevoerd worden. Er zit geen gietersmerk op de loop (het zou ook vragen om problemen zijn geweest als men er wel een op had gezet). Alle kanonnen die via de Engelse legale markt verkocht zijn, hebben een gietgewicht op de loop staan. Dit was verplicht. Op deze loop staat geen gewicht. Als dit één van de legaal uitgevoerde kanonnen was geweest om Nederland te helpen in de strijd tegen Spanje toentertijd zou het mogelijk een gietgewicht hebben gehad en een gietersmerk met een letter zoals enkele legaal uitgevoerde kanonnen die nog over zijn die wel hebben.

Volgens mij is deze loop opzettelijk kapot gemaakt. Mogelijk door de Spanjaarden voordat ze zich overgaven. Kanonnen die per ongeluk springen, breken niet op deze wijze.

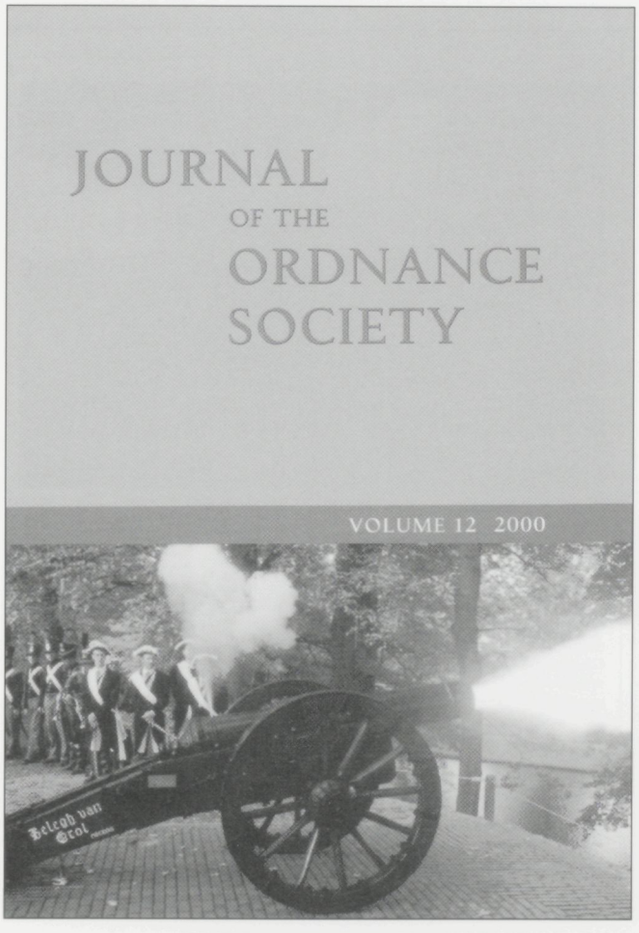

Prent van het testen van een nieuw gegoten kanonsloop. Deze lopen werden in koude toestand getest.

Naar aanleiding van zijn bezoek aan Groenlo in november 1998 heeft Charles Trollope een verhaal geschreven voor The Ordnance Society. Deze vereniging is in 1986 opgericht en ze houden zich bezig met het bestuderen van allerlei vormen van artillerie uit alle tijdperken. The Ordnance Society fungeert als een soort forum op het gebied van artillerie. Elk kwartaal komt er een nieuwsbrief uit en éénmaal per jaar een boek. De bekende foto gemaakt door Henk Westerveld is zelfs op de voorpagina gekomen, wat zeer bijzonder te noemen is. De leden wonen over de hele wereld. Ook diverse musea zijn lid van The Ordnance Society.

The Groenlo Gun: An Assessment

Charles Trollope

Introduction

In November 1998 I was invited to the old and once-walled fortress town of Groenlo in Holland to view and give an opinion on their town gun. This gun is the town's pride and joy and has been looked after with great care since 1627 when its recorded history starts. Before that date it had probably been on the town defences for fifty years, as it was not the type of gun that Frederick Henry of Nassau would have brought to his siege of Groenlo in 1627 (see below). Today pictures of the gun are to be found on the town's souvenirs, the local beer bottles and anywhere an excuse can be made to display it (figure 1).

This old fortress town of Groenlo or Grol as it was called, east of the river Ijssel and close to what is now the German border, was by reputation difficult to take. From 1581 to 1597 the town was in Spanish hands. In 1595 Prince Maurice of Nassau besieged the town but failed in his attempt to take it. He was back again in 1597 and this time was successful, however the Spanish under Spinola retook the town in 1606. Groenlo finally became a permanent part of the Dutch Republic in 1627 after a month long siege by Frederick Henry of Nassau. It was after this siege that the gun, an aged and battered piece by then, was presented to the town by Frederick Henry.

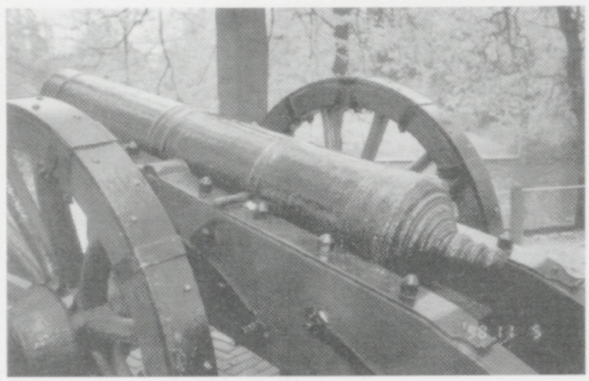

Figure 1 The Groenlo gun on its carriage (photo: C. Trollope).

The Present Position

The gun is mounted on a reproduction carriage and stands on the one remaining town bastion. It has clearly had a hard early life. The muzzle has been damaged at some time, shortened by some five inches and reformed (figure 2). The right trunnion has been struck and the upper half is missing. There is clear evidence of no less than 3 vents, however the exterior surface, with identifiable mouldings, is in remarkably good condition for a gun more than 400 years old. A number 36 and a weight marking, 2735, are clearly visible on the first reinforce. There is no means of telling whether this weight is in the English tower pound (equivalent to 1389kg), the Amsterdam pound (equivalent to 1334kg) or the Madrid pound (equivalent to 1259kg).

Internally the bore is badly worn, making accurate measurement of its diameter difficult. At the bottom of the bore, 63ins (160.02cm) from the present face, is a powder chamber of approximately half the diameter of the bore. To determine the original internal and external dimensions, and from these the gun's original intended use, it was necessary to rely almost entirely on the external measurements and the position of the decorations.

Origin and Dimensions

The decoration of the gun and the design of the cascable are typical of English guns cast at furnaces in the Weald in either Sussex or Kent in the third quarter of the sixteenth century (figure 3). The measurements can be shown to work well in imperial, but not in continental, inches. English guns of the third quarter of the sixteenth century have decorative bands at the quarter and half points and the trunnions are usually placed at, or near, two fifths of the gun's length. For English guns the length measurement is taken from the rear of the base ring to the face of the muzzle. Taking these three features together they all correspond with a nominal gun length of 90ins (228.6cm) and make the swell to the muzzle one-seventh part of this gun length. This is another, not unusual, feature in guns of this period.

The external circumferences of English guns, at the vent, trunnions and neck, of the 16th and 17th centuries are calculated from the diameter of either the shot or the bore. This figure is then multiplied by a whole number at each point, in this case 8, 7 and 6. By calculating back from these circumferences, the bore is shown to be 6ins (15.24cm) on average. The shot to fit this bore would be 5¾ins (14.605cm) in diameter. This shot measurement is commonly used

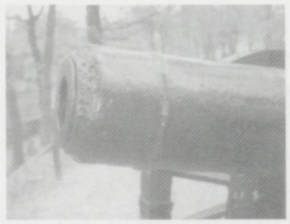

Figure 2 Detail of muzzle of the gun (photo: C. Trollope).

Figure 3 Detail of cascable of the gun (photo: C. Trollope).

for the trunnion base diameter, as it is in this gun.

The Chamber and Shot

The chamber, approximately 3ins (7.62cm) in diameter, is probably about 18ins (45.72cm) or 3 calibres in length. This chamber would hold about 5¼lbs (2.38kg) of serpentine powder. In the third quarter of the 16th century, when serpentine powder was still in use, the chamber was expected to hold powder weighing half the weight of the shot. If the powder weight, held by the chamber, is 5¼lbs and the shot is expected to weigh double, or 10½lbs (4.76kg), then the ball must be of stone. The nominal weight for a stone ball of 5¾ins is 10½ pounds (4.76kg) while one of iron would be 26lbs (11.79kg).

This gun, now 85ins long, originally had a length of 7feet 6ins (228.6cm) or 15 calibres and the bore length for the shot of 5feet 6ins (167.64cm) or 11 calibres. This would be correct for a gun firing stone shot of the period. This gun length would be considered too short for a demi-cannon firing iron shot with serpentine gunpowder. The Groenlo Gun can therefore be described as a demi-cannon perier

The Date of Casting

Research into the date of the first casting of guns with this size bore in the Weald produces a date of 1548. At this date the cascable design had not evolved into that of the Groenlo gun but by 1580 the cascable and button design had changed from that on this gun to a more compact form. Also by 1580 corned gunpowder had been introduced in England for the larger guns as well as for small arms and with it a change of chamber design to utilise this new type of gunpowder for the discharge of iron shot.

The design of the cascable, neck and button most closely resemble guns of the period 1568-71. No iron demi-cannon periers were cast for the English navy after 1568. Port pieces, breech loading guns with separate chambers, weighing in the region of 2900lbs (1315kg), with a bore of 6ins and also firing a stone shot were being cast in brass at this time for the Queen's Navy. A safe date bracket for the Groenlo Gun is therefore 1565-75.

Designation

The Groenlo Gun should therefore be described as follows:

An English cast-iron demi-cannon perier of 7feet 6inches and weighing 2735 pounds.

Cast in the Weald circa 1570 plus or minus five years.

Postscript

This gun clearly had a long and useful life after the demise of serpentine gunpowder

Figure 4 Detail of first reinforce showing marks and vent (photo: C. Trollope).

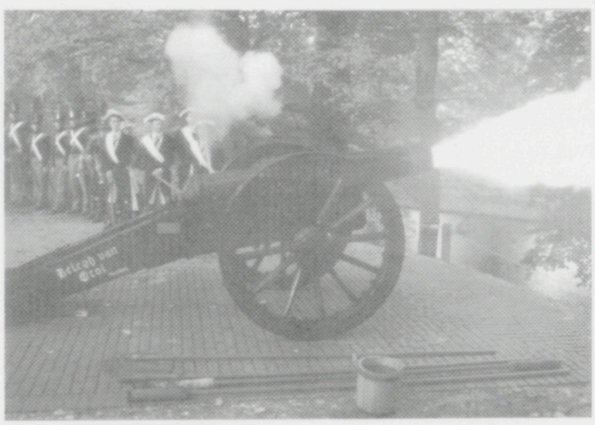

Figure 5 Demonstration firing at Groenlo (photo: Courtesy of Henk Westerveld, Holland).

and stone shot. With a charge of 4lbs of corned gunpowder that the chamber could hold, it would have propelled an iron shot at a modest rate but would have been at its most effective during a siege firing grape and canister in the defence of a breach in Groenlo's walls. The fact that it has been re-vented twice (one vent equals one thousand plus shots) probably demonstrates that it did just that in later seventeenth century sieges of Groenlo (figure 4). In 1998 the gun was cleaned internally, the vent cleared and it was put back in action to fire blank charges on high days and holidays for the first time since 1922 (figure 5).

I hesitate to say that this iron demi-cannon perier is now the unique survivor of this type of gun, but to date I do not know of another in Europe. To have survived over four hundred years of wars, sieges, the demands of passing armies for additional artillery together with the scrap drives of the last World war is remarkable to say the least.

Biography

Charles Trollope has a special interest in the design and evolution of smooth bore ordnance of the 16th–19th centuries and has studied historical fortification and artillery for over 20 years. He has travelled widely, cataloguing, recording and advising on collections and individual pieces.

Het Grolse kanon: een beoordeling

(vertaling van bladzijde 56)

Door Charles Trollope

Inleiding

In november 1998 ben ik uitgenodigd om in de voormalige omwalde vestingstad Groenlo in Holland hun kanon te bekomen bekijken en mijn mening hierover te geven. Dit kanon is de trots van de stad en wordt sinds 1627 toen de vastgelegde historie begon met veel zorg omgeven.

Vóór deze datum heeft het vijftig jaar lang de stad verdedigd, hoewel het niet het type kanon is dat Frederik Hendrik van Nassau heeft meegebracht voor het beleg van Groenlo.

Foto's van vandaag de dag van het kanon zijn te vinden op de souvenirs van de stad, de plaatselijke bierflessen en overal waar mogelijk.

Deze oude vestingstad Groenlo of Grol zoals het vroeger werd genoemd ligt ten oosten van de rivier de IJssel en dichtbij de tegenwoordige Duitse grens en had de reputatie moeilijk te nemen te zijn.

Van 1581 tot en met 1597 was de stad in Spaanse handen. In 1595 belegerde Prins Maurits van Nassau de stad maar faalde in zijn poging deze in te nemen. Hij kwam terug in 1597 en ditmaal met succes, echter de Spanjaarden onder aanvoering van Spinola heroverden de stad in 1606. Groenlo tenslotte werd permanent toegevoegd aan de Hollandse Republiek in 1627 na een beleg van een maand door Prins Frederik Hendrik van Nassau. Na het beleg werd het kanon, toen een oud en gehavend stuk, geschonken aan de stad.

De huidige toestand

Dit kanon is gemonteerd op een namaak-affuit en staat op de overblijfselen van het bastion. Het heeft duidelijk een zwaar verleden gehad. De vuurmond is al eens beschadigd en ingekort. De rechter tab is afgebroken en de bovenste helft ontbreekt. Er is duidelijk bewijs van niet minder dan drie zundgaten, hoewel de buitenzijde in een opmerkelijke goede staat is voor een wapen dat meer dan 400 jaar oud is.

Een nummer '36' en een gewicht '2735' zijn duidelijk zichtbaar op de eerste versterking. Er is geen aanduiding of het gewicht Engelse ponden (gelijk aan 1389 kg), Nederlandse ponden (gelijk aan 1334 kg) of Spaanse ponden zijn (gelijk aan 1259 kg).

Het inwendige van de loop is erg versleten en maken nauwkeurige metingen van de diameter moeilijk. Aan het einde van de loop, 63 inches (160,02 cm) van de huidige toestand is een kruitkamer van circa een halve diameter van het boorgat.

Voor het vaststellen van de oorspronkelijke in- en uitwendige afmetingen en de oorspronkelijke bestemming van dit kanon, is het noodzakelijk bijna helemaal te vertrouwen op de uitwendige afmetingen en de decoraties.

Oorsprong en afmetingen

De decoratie van het kanon en het ontwerp van de achterkant van de loop zijn kenmerkend voor Engelse kanonnen die gegoten zijn in gieterijen in The Weald hetzij in Sussex of Kent in het derde kwart van de 16e eeuw. De maten kunnen heel goed in Engelse inches worden uitgedrukt maar niet in inches van het Europese vasteland. Engelse kanonnen van het derde kwart van de 16e eeuw hebben gewoonlijk decoratieve banden op een vierde en op de helft van de lengte van de loop en de tabs zijn gewoonlijk op twee vijfde van de lengte van de loop geplaatst. Voor Engelse wapens is de lengtemaat gemeten van de achterkant van de basisring tot de voorkant van de vuurmond. Deze drie kenmerken samen komen allen overeen met een looplengte van 90 inches (228,6 cm) en maken de zwelling naar de vuurmond een zevende deel van de lengte van deze loop. Dit is ook een kenmerk, dat niet ongebruikelijk is bij wapens uit die periode.

De omtrek van de buitenkant van Engelse kanonnen bij het zundgat, tabs en nek uit de 16e en 17e eeuw worden berekend aan de hand van de diameter van de kogel of de binnenkant van de loop. Op de kaart moeten de nummers op elk van deze punten bij elkaar opgeteld worden. In dit geval de nummers 8, 7 en 6. Als je de omtrek terugrekent, de binnenkant van de loop is gemiddeld 6 inches of wel 15,24 cm. De kogel die hierin past heeft een diameter van 5,75 inch of wel 14,605 cm. De meting van de kogel is gewoonlijk aan de hand van de diameter van de loop bij de tabs genomen, zoals bij deze loop.

De kruitkamer en het projectiel
De kruitkamer heeft een diameter van 3 inches (7,62 cm) en heeft waarschijnlijk een lengte van 18 inches (45,72 cm) of wel 3 kaliber in de lengte. Deze kruitkamer zou ongeveer 5,25 pond (2,38 kg) kruit kunnen bevatten. In die tijd toen poederkruit werd gebruikt, werd aangenomen dat de kruitkamer de helft van het gewicht van de kogel in poeder kon bevatten.
Wanneer het gewicht van het kruit, in de kruitkamer, 5,25 pond is en de kogel het dubbele of te wel 10,5 pond (4,76 kg) moet wegen, dan moet de kogel van steen zijn. Het nominale gewicht van een stenen kogel van 5,75 inches is 10,5 pond (4,76 kg) terwijl een ijzeren kogel 26 pond (11,79 kg) zou wegen.
Dit kanon nu 85 inches lang, had oorspronkelijk een lengte van 7 foot 6 inches (228,6 cm) of te wel 15 kaliber en de lengte van de loop voor de kogel is 5 foot, 6 inches (167,64 cm) of te wel 11 kaliber. Dit klopt voor een kanon met stenen kogels uit die periode. De lengte van deze loop zou te kort zijn voor een Demi-Cannon dat ijzeren kogels afvuurt met poederkruit.
Het kanon van Groenlo kan daarom omschreven worden als een Demi-Cannon Perier.

De datum van het gieten
Onderzoek naar de datum van de eerste gietsels van kanonnen met deze loop afmetingen heeft het jaar 1548 opgeleverd. Toen was het gietselontwerp zoals dat van het kanon van Groenlo nog niet ontwikkeld. Vanaf 1580 zijn het gietsel en knoppen-ontwerp, zoals dit kanon, veranderd tot een meer compact ontwerp. Korrelkruit werd geïntroduceerd in Engeland en toen was ook een verandering van de kruitkamer nodig, om er ijzeren kogels mee af te kunnen vuren. Het ontwerp van hals en knopen lijken het meest op kanonnen uit de periode 1568-1571. IJzeren Demi-Cannon Periers werden na 1568 niet voor de Engelse marine gegoten. Geschut, van achteren geladen met een afzonderlijke kruitkamer, dat 2900 pond weegt (1315 kg) met een loop van 6 inches en dat ook stenen kogels afvuurt, werd in die tijd gegoten in brons. Een betrouwbare datum voor het Grolse kanon is daarom tussen 1565 en 1575.

Beschrijving
Daarom moet het kanon van Groenlo als volgt worden omschreven: Een Engels gegoten ijzeren Demi-Cannon Perier van 7 foot 6 inches met een gewicht van 2735 pond. Gegoten in The Weald omstreeks 1570 (1565-1575).

Naschrift
Dit kanon heeft duidelijk een lang en nuttig leven gehad na de overgang van het poederkruit en stenen kogels. Met de lading van 4 pond korrelkruit zou het een ijzeren kogel kunnen afvuren, naar bescheiden schatting, maar het zou het meest effectief zijn tijdens een belegering om er een lading musketkogels en kleine kogels mee te schieten, tegen een aanval, ter verdediging van een bres in de Groenlose verdedigingswal. Het feit dat er twee nieuwe zundgaten zijn gemaakt (één zundgat staat gelijk aan ongeveer 1.000 kogels) toont aan dat het waarschijnlijk in de latere belegeringen van Goenlo in de 17e eeuw hiervoor is gebruikt.
In 1998 is de loop van binnen helemaal schoongemaakt, het zundgat open geboord en er werd voor het eerst weer mee geschoten met losse flodders op hoogtijdagen en in de vakantie sinds 1922.
Ik aarzel om te zeggen dat dit ijzeren Demi-Cannon Perier nu het enig overlevende van dit type kanon is, maar uit die tijd ken ik geen soortgelijk kanon in Europa. Meer dan 400 jaar oorlogen, belegeringen, voorbijtrekkende legers en de schrootverzamelaars van de laatste wereldoorlog overleven, is opmerkelijk te noemen.

Biografie
Charles Trollope heeft speciale interesse in het ontwerp en ontwikkeling van gladde kanonslopen uit de 16e –19e eeuw en heeft meer dan twintig jaar de historie van vestingwerken en artillerie bestudeerd. Hij heeft de hele wereld rondgereisd om catalogi te maken, en geeft advies over collecties en individuele stukken.

Hoofdstuk 7

Het Grolse kanon buldert weer over de veste Grol

Nu ik (bijna) alles weet over de Grolse kanonnen door het onderzoek van Charles Trollope wordt het ook tijd om conclusies te trekken. We hebben hier te maken met zeer unieke kanonnen die op de een of andere manier beschermd moeten worden. Het is eigendom van de gemeente Groenlo maar die komt pas in actie als het kanon er echt heel slecht aan toe is en dan is het vaak al te laat. De geschiedenis leert dat het kanon opknapbeurten heeft gekregen door particulier initiatief: 1948 nieuw affuit, 1984 zeer grote reparatie en 1998 grote schilderbeurt. In die richting zal het ook nu weer moeten want van bijvoorbeeld jaarlijks preventief onderhoud door de gemeente Groenlo is geen sprake. Dit komt misschien ook wel omdat men in Groenlo tot aan 1998 weinig of niets van de kanonnen wist, vreemd genoeg.
In overleg met Edwin Grothe wordt besloten een Stichting op te richten die zich gaat ontfermen over beide kanonnen.

Garde Kanonniers wil schieten met oud kanon

GROENLO - De Garde der Kanonniers in Groenlo wil op feestdagen weer schieten met het oude kanon op de Kanonswal. Zaterdag 24 oktober zal hèt symbool van de veste één keer worden afgeschoten vanwege de slagnabootsing in Groenlo door de Napoleontische Organisatie der Nederlanden. Maar de Grolse Kanonniers willen ook daarna schieten, bijvoorbeeld op bijzondere dagen als de elfde van de elfde (carnaval), nieuwjaarsdag, Koninginnedag, bevrijdingsdag, bij het begin van de Grolse Kermis en op enkele zaterdagen als extra attractie voor toeristen. De Kanonniers krijgen van de Napoleontische Organisatie een opleiding hoe met het kanon moet worden geschoten.
Het Grolse kanon stamt uit 1627 en is volgens de overlevering een geschenk van stedenbe-dwinger Frederik Hendrik aan 'de dappere Grollenaren'. En Groenlo is trots op het rollende schiettuig. Maar het wordt al lange tijd niet meer gebruikt. 68 jaar geleden bulderde het wapen voor de laatste keer. In 1930 liet het Groenlose gemeentebestuur het kanon 'vernagelen', omdat in Bredevoort eenzelfde kanon bij het schieten uit elkaar sprong. Daarbij vielen slachtoffers. Nu de Napoleontische Organisatie samen met de Kanonniers zaterdag 24 oktober het kanon weer afschiet, willen de Grolse vrijwilligers er wederom een Grolse traditie van maken.
Ook willen de Kanonniers een stichting 'Vrienden van de Grolse Kanonnen' in het leven roepen. Die stichting adopteert het kanon op de Kanonswal en de oude loop die voor het Grolsch Museum aan de Notenboomstraat ligt. De stichting zal bestaan uit leden van de Garde der Kanonniers, ambachtslieden en vertegenwoordigers van de plaatselijke VVV en de Oudheidkundige Vereniging.
De stichting moet beide kanonnen, eigendom van de gemeente Groenlo, tot in de puntjes onderhouden. Bovendien moet de stichting de loop bij het Grolsch Museum weer op een affuit (kanonsonderstel) plaatsen. Het in ere herstelde schiettuig moet dan een plaatsje bij het grote kanon op de Kanonswal krijgen. Ook moet de stichting er voor zorgen dat er weer oude kanonskogels bij de wapens komen te liggen.
In een brief aan het college vragen de Kanonniers of de nog op te richten stichting straks de kanonnen mag beheren. De VVV in Groenlo zal binnenkort verzoeken of er weer met het kanon uit 1627 mag worden geschoten. Voorts zou de Garde der Kanonniers graag zien dat de Kanonswal van de gemeente een grondige opknapbeurt krijgt.

Bron: Tubantia 1998.

Informatieborden

Ons komt ter ore dat de VVV-Groenlo meer informatieborden wil plaatsen in Groenlo. De Kanonsbulten wordt genoemd, maar komt hier dan wel de juiste informatie op te staan, vragen we ons af? Het boek Pas op de Buren is dan nog niet verschenen met daarin veel nieuwe informatie omtrent de Grolse kanonnen. Ons rest niets anders dan persoonlijk naar de VVV-Groenlo te stappen om te vragen om met name de bestelling van de borden rondom de Kanonsbulten nog even uit te stellen omdat we steeds meer belangrijke informatie uit Engeland krijgen. Dus lopen we op een middag de VVV binnen en schuiven aan bij Gerthy Starink die zojuist in bespreking is met Anton van de Water en Joop van den Burg van de N.A.N. (Napoleontische Associatie der Nederlanden) die in oktober 1998 een grote slagnabootsing wil houden in de veste Grol.
De aanmaak van de borden wordt desgevraagd uitgesteld. Het bezoek krijgt een hele andere wending omdat Gerthy Starink aan ons vraagt of het iets is voor de Garde der Kanonniers (waar wij ook lid van zijn) om het Grolse kanon schietklaar te maken. Anton van de Water en Joop van den Burg vertellen ons dat het mogelijk moet zijn om weer saluutschoten af te vuren met het Grolse kanon. Het kanon zou dan voor het eerst weer afgevuurd kunnen worden tijdens de slagnabootsing in oktober 1998. Maar dan zal de loop wel ontdaan moeten worden van alle vuil dat erin zit. We spreken af dat we het voor zullen leggen aan de Kanonniers.

Grols kanon knalklaar

GROENLO – Afgelopen zaterdag en ook de zaterdag daarvoor waren leden van de Kanonniers op de Kanonswal te vinden om het Grolse heilige der heiligen het Kanon" knalklaar te maken nu zij groen licht van de gemeente gekregen hebben om het kanon een paar keer per jaar te laten knallen, zij het bij hele speciale gelegenheden. „We zijn begonnen met de troep uit het de 1.75 meter lange loop te halen. Er zat aardig wat in. Een fles wijn, een beugel fles, colablikjes, stenen en keien, vuurwerkresten en veel zand," aldus Erik Mentink van de Kanonniers die vertelde dat de operatie veel bekijks trok: „Er zijn veel toeristen wezen kijken. Heel leuk was het dat er een oud-Grollenaar kwam, die hier dertig jaar niet was geweest, samen met zijn uit Lichtenvoorde stammende echtgenote. Ze waren bezeten van het kanon, heel leuk."

Bron: Nieuwsblad voor Groenlo 1998.

Extra vergadering

De Kanonniers beleggen een extra vergadering om uitleg te geven aan de leden over de nieuw op te richten Stichting Vrienden van de Grolse Kanonnen die zich zal gaan ontfermen over beide Grolse kanonnen. En ook het voorstel van het schietklaar maken van het Grolse kanon komt aan de orde. Beide zaken zijn akkoord en men oppert zelfs om het hele kanon een grote opknapbeurt te geven zodat het tijdens de slagnabootsing in oktober er weer picobello bij staat. Meteen wordt een plan van aanpak gemaakt. Ook zullen de Kanonniers een opleiding krijgen inzake de handelingen die allemaal verricht moeten worden om met het kanon te schieten. Dit oefenen met het schieten van het kanon zal niet in Groenlo gebeuren maar op een geheime plaats om de verrassing des te groter te laten zijn. Er resten de Kanonniers nog drie weken tot aan de slagnabootsing, dus alles zal snel geregeld en in gang gezet moeten worden.

De schoonmaak

Diezelfde zaterdag nog wordt begonnen met het verwijderen van alle vuil uit de loop van het kanon. Van alles komt er tevoorschijn; zand, stenen, glaswerk en een wijnfles. Echter de loop is op veertig centimeter na schoon en besloten wordt Tonnie te Vogt het restant via de drukslang schoon te laten spuiten. Dit lukt wonderwel en de loop is helemaal schoon. Om te voorkomen dat er weer vuil in wordt gegooid komt er voor op de loop een speciale deksel die met speciaal gereedschap eraf gehaald kan worden. Zo is in ieder geval alle werk niet voor niets geweest. Maar de grootste klus komt nog,

Grols kanon zegt eerst plof, daarna boem

Door onze verslaggevers

GROENLO – Het Grolse kanon mag dan uit de zeventiende eeuw dateren, het schiet nog alsof het gisteren gemaakt is. In de omgeving van Holterhoek kon men zaterdag een tiental daverende klappen horen. De Kanonniers kregen er een eendaagse cursus, en net als het kanon doorstonden ze de test glansrijk. Het kanon kan nu echt in ere hersteld worden en af en toe laten horen hoe het in vroeger eeuwen heeft geklonken.

Om ongestoord te kunnen werken waren zowel het tijdstip als de plek, waarop het kanon voor het eerst zou worden afgeschoten, door de Kanonniers angstvallig geheim gehouden. Niet dat de nodige Grollenaren nog geen lont geroken hadden. Wat wil je als een van de stadsgidsen, die overigens dezelfde avond z'n eerste rondleiding gaf zonder kanon, in de omgeving van waar het eerste schot gelost werd, werkt als barkeeper ...

Om acht uur zaterdagmorgen werd met hulp van groot materieel van Rouwmaat het kanon van de vertrouwde stek gehaald. Vanwege een opknapbeurt, heette het officieel. Nadat het kanon een uurtje bij Rouwmaat op het terrein had gestaan ging het niet richting gemeentewerken, maar naar een terrein waar in alle rust geschoten kon worden. De weinige omwonenden waren gewaarschuwd van het geknal niet te schrikken.

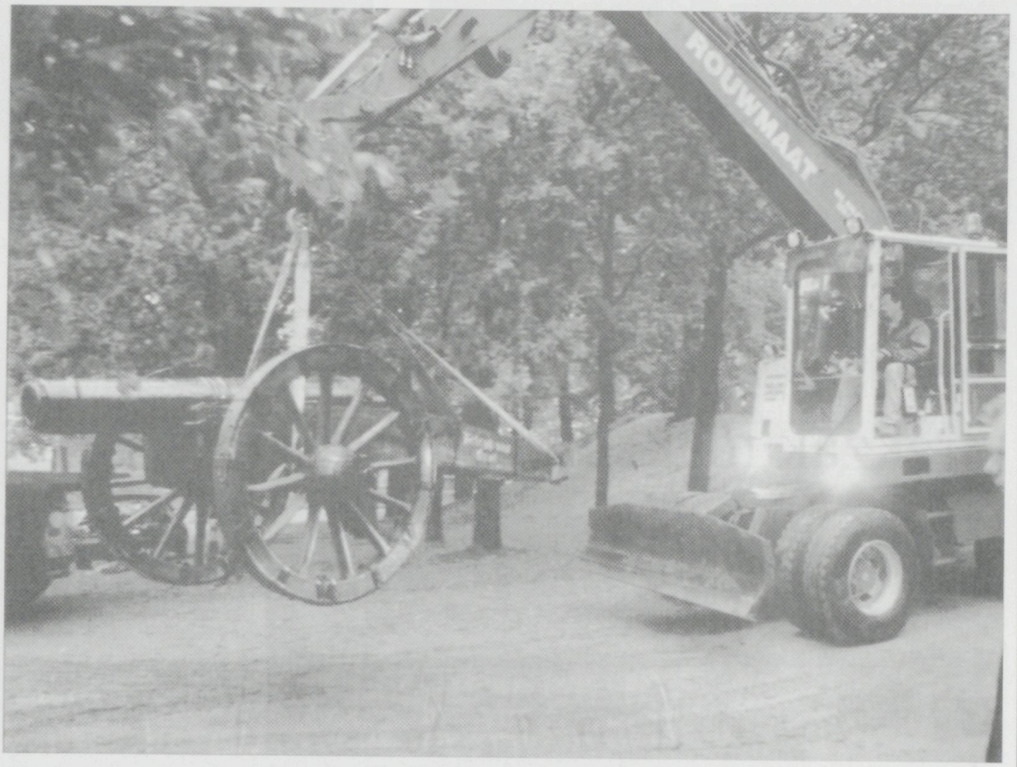

Heiligschennis of herleving van oude tijden? Het Grolse kanon wordt weggehaald van de vertrouwde stek aan de Kanonswal en op een oplegger getakeld.
Foto: Theo Kock

Nooit roken

„Nooit roken in de omgeving van het kruit", luidt de eerste instructie van Joop van den Burg van de Napoleontische Associatie der Nederlanden (NAN), die weet dat er in het buitenland door slordigheid bij het afschieten wel eens doden zijn gevallen. „En niet voor de loop langs lopen bij het schieten. Wie daar bij ons de fout in gaat, kost dat een kratje bier." Een gebruik dat de Grollenaren direct instemmend begroeten.

Eerst wordt geoefend hoe het die morgen vers aangeleverde kruit in kleine porties verdeeld moet worden. Met hulp van opgerolde en dichtgeplakte pagina's uit een telefoonboek worden provisorisch hulzen gemaakt, waarna het kruit erin gegoten wordt. Een secuur werkje, waar een weegschaal aan te pas komt.

Daarna leren de Kanonniers om te gaan met de door henzelf van tekeningen nagemaakte stokken, waarmee ze de loop schoonmaken en de lading aanbrengen. Door los *saskruit* in het *zundgat* te gieten wordt er voor gezorgd dat de lading tot ontploffing komt.

Van der Burg heeft al elf jaar ervaring met het op historisch verantwoorde wijze afschieten van een kanon. „Dit kanon is een voorlaadwapen", stelt hij deskundig. „Alles gaat er aan de voorzijde in. Dan steek je het lontje aan en zegt 'ie boem."

Droge plof

Voor de eerste knal om twaalf minuten voor twaalf hebben de Kanonniers nodeloos de vingers in de oren gestopt. Een droge plof is alles wat de vijftig gram kruit teweeg brengt. Een half onsje erbij kan al echt een knalletje genoemd worden, en zorgt ervoor dat honderd meter verder een stuk ijzer op de grond belandt. Het blijkt de halve boer van Wim Nijenhuis te zijn, die hij enkele weken ervoor kwijtraakte bij het schoonmaken van de loop. De derde klap levert een prachtige rookcirkel op, alsof iemand een trekje van een enorme sigaar heeft genomen.

'Dan steek je het lontje aan en zegt 'ie boem'

Na de lunch blijken de Kanonniers snelle leerlingen. Niet alleen klinken de schoten steeds luider en worden de rookwolken groter, ook de commando's worden overtuigender gegeven en uitgevoerd. Als tenslotte rond kwart voor twee het laatste schot met 600 gram kruit wordt afgevuurd, is het net of er een straaljager door de geluidsbarrière gaat. Als de wind niet richting Duitsland had gestaan, waren de echo's misschien wel bij Groenlo te horen geweest.

Zo'n harde knal zal het publiek tijdens het Vestingstad-weekeinde bespaard blijven; Van der Burg adviseert in de regel niet harder te knallen dan met 350 gram kruit. Hij heeft nog een tip voor een fraai effect: „Na het schieten moet je de loop schoonvegen met afgewerkte motorolie. Krijg je de keer erop enorm veel rook."

Bij de evaluatie van deze eerste proeve van kanontechniek blijkt er een echte stichting bij betrokken te zijn. „De acte van de 'Stichting Vrienden van het Grolse Kanon' is vrijdag gepasseerd", zegt Hans Oude Breuil. Onderhoud en beheer van het in 1627 door prins Frederik Hendrik op Groenlo gerichte kanon blijkt de voornaamste doelstelling. Het kanon moet knallen op bijvoorbeeld bevrijdingsdag, Koninginnedag en tijdens de Grolse kermis.

Het kanon-initiatief is weliswaar voortgekomen uit een carnavaleske groep, maar het schieten zelf heeft volgens de heren niets met carnaval te maken. Daarvoor is het gebruik van kruit een te serieuze aangelegenheid. Kogels worden er niet gebruikt, maar de meterslange steekvlam die uit de loop komt, dwingt voldoende respect af.

De stichting wil meer dan schieten. „We willen ook nog bijpassende historische kledij laten maken", stelt Erik Mentink. „Het moet historisch verantwoord zijn, niet carnavalesk." De serieuze aanpak wordt ondersteund door officiële goedkeuring. De kanonniers hebben toestemming van de korpschef van politie, en de gemeente heeft een vergunning gegeven voor het transport en gebruik van het benodigde kruit.

In het weekeinde van vrijdag 23, zaterdag 24 en zondag 25 oktober wordt het Grolse kanon officieel ingezet. Groenlo levert het openingsschot voor de 'Slag om Grol', die door Napoleontische soldaten wordt gespeeld.

Bron: De Gelderlander 1998.

namelijk het uitboren van het zundgat. Dit is het gat waar vroeger de lont in gestoken werd om het kanon af te vuren. De gemeente heeft in 1930 het zundgat laten vernagelen omdat feestgangers er toen mee geschoten hebben en dit een gevaarlijke situatie opleverde. Het uitboren van dit vernagelde zundgat lukt niet in één zaterdag, hiervoor is nog een zaterdag nodig en dan lukt het allemaal wel.

Opknapbeurt

Weer een week later wordt het kanon in alle vroegte door de firma Rouwmaat van de Kanonsbulten gehaald en naar een geheime locatie (Kamp Holterhoek) gebracht om te oefenen met het schieten van het Grolse kanon.

Hiervoor is Joop van de Burg van de N.A.N. speciaal naar Groenlo gekomen om de Kanonniers hiervoor op te leiden. Allereerst wordt geoefend hoe het kruit in kleine porties verdeeld moet worden. Met hulp van opgerolde en dichtgeplakte pagina's uit een telefoonboek worden hulzen gemaakt waar het kruit in gegoten wordt. Een secuur werkje waar een weegschaal aan te pas komt. Met behulp van stokken die in de weken voorafgaand aan het proefschieten zijn gemaakt, wordt de loop schoongemaakt, gewist en wordt de eerste lading van 50 gram ingebracht. Hierna gaat de lont in het zundgat en wordt er los saskruit bij gegoten. Met een speciale stok wordt de lont aangestoken en de eerste harde knal is een feit. Hierna wordt telkens de lading opgehoogd totdat uiteindelijk 600 gram wordt bereikt. Dit schot geeft een oorverdovende knal en hiermee is de korte opleiding voltooid en heeft Groenlo er heuse Kanonniers bij die het Grolse kanon verantwoord af kunnen schieten.

Gemeenteloods

Nu het Grolse kanon weer buldert, rest de Kanonniers nog een taak namelijk het opknappen van het kanon. Dit opknappen zal bestaan uit het schoonmaken, schuren en weer in de verf zetten van het Grolse kanon. Dan blijkt dat er op verschillende plaatsen en met name in de wielen al een rottingsproces van binnenuit op gang is gekomen. Die hele week werken de Kanonniers met man en macht aan het kanon om het tijdens de 'Slag om Grol' in het weekend van 24 en 25 oktober 1998 weer picobello voor het voetlicht te kunnen brengen als er voor het eerst sinds zeventig jaar weer mee geschoten gaat worden. Het lukt de Kanonniers en op de zaterdag vóór de 'Slag om Grol' zet de firma Rouwmaat het kanon weer op zijn plaats.

Het kanon staat gereed om te vuren. Foto: collectie Ton Tijdink.

Eerst wordt het kanon geladen. Foto: collectie Ton Tijdink.

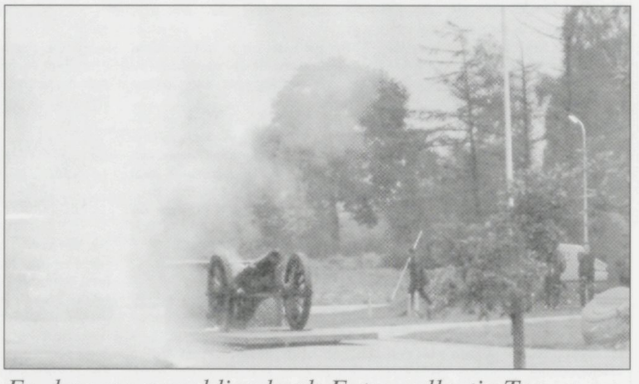

En dan een geweldige knal. Foto: collectie Ton Tijdink.

In het begin werd er geschoten door de Kanonniers in deze pakken. Foto: collectie Gerrie Meulenbeek.

Later werden de pakken vervangen door historisch verantwoorde kledij: de Compagnie Grolle. Foto: collectie Gerrie Meulenbeek.

Op zaterdag 25 oktober 1998 buldert het kanon officieel voor het eerst weer over de veste, een historisch moment.

Tijdens het eerste schot met het kanon op zaterdag 25 oktober 1998 stond het zwart van de mensen op de Kanonsbulten. Iedereen wilde dit historische moment natuurlijk meemaken. Foto: collectie Erik Mentink.

Historisch moment

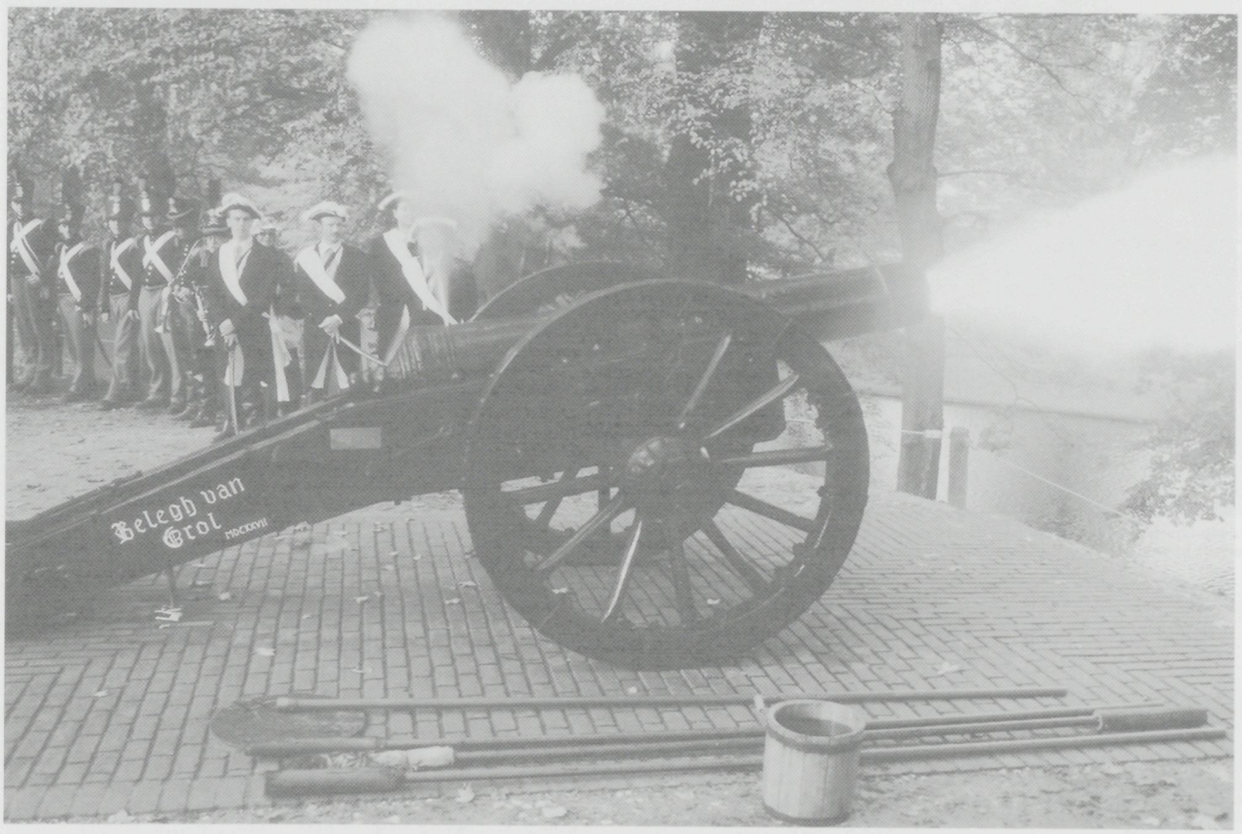

GROENLO – Afgelopen zaterdag was het dan zo ver. Na 70 jaar gezwegen te hebben, knalde het Grolse kanon weer. Het draaiboek kon eigenlijk niet beter. De eerste aangestoken lont bereikte de door de Garde der Kanonniers geplaatste 250 gram kruit niet, zodat het op de Kanonsbulten even muisstil bleef. Niet voor lang echter. Zoals gebruikelijk met dit soort evenementen wordt de spanning eerst opgevoerd, zo ook in Groenlo. Het was een indrukwekkend schouwspel om te zien hoe leden van de Napoleontische Associatie der Nederlanden in samenwerking met de Garde der Kannonniers het kanon als vanouds lieten bulderen. De schoten deden menig Grollenaar de rillingen over het lijf lopen, zo ook toeschouwer Hennie Schovers: „*Dit is toch een historisch moment. Als Grollenaar doet je* dit toch wel wat." Groenlo kan ondanks de wat mindere weersomstandigheden terug kijken op een geslaagd Vestingstadweekend, dat nog genoeg mogelijkheden tot groei lijkt te hebben. De basis voor een mooie traditie ligt er na dit weekend. Eén en ander zal deze week door betrokkenen geëvalueerd worden.

Bron: Nieuwsblad voor Groenlo 1998.

Hoofdstuk 8

Oprichting Stichting Vrienden van de Grolse Kanonnen

Edwin Grothe en Erik Mentink bij de kanonsloop zoals die nu nog voor het Grols Museum in het plaveisel van de Notenboomstraat ligt. Op een nieuw affuit gaat het tweede kanon 'het' Groenlose symbool gezelschap houden op de Kanonswal. FOTO WILLEM HISSINK

Kanonniers en Vrienden van de Grolse Kanonnen werken aan nieuw imago Groenlo

'Tweede kanon is misschien te richten op Lichtenvoorde'

GROENLO - Bij het Leger- en Wapenmuseum in Delft waren ze helemaal verkikkerd op het kanon dat in Groenlo waakzaam met de loop over de gracht wijst. Groenloër Erik Mentink, die er was om informatie over het kanon te verzamelen: 'Ze zouden daar in Delft dolgraag het Grolse kanon in hun collectie opnemen. Maar dat is in Groenlo absoluut onbespreekbaar. Ik heb ze daarom maar een modeluitvoering van het Grolse kanon gestuurd, zoals de heer Wisseborn die hier al jarenlang maakt. Hebben ze toch iets...'

Terwijl in de westelijke wereld bewapenen 'uit' is, is het Groenlose geschut populairder dan ooit. Nou ja, ooit... In ieder geval is er voor het uit de tijd van het beleg van Groenlo door stedendwinger Frederik Hendrik stammende kanon op de Kanonswal weer werk aan de winkel. Onlangs nam onder meer een Britse expert het Groenlose kanon onder de loep, om tot de conclusie te komen dat het rustig af en toe afgevuurd kan worden. Dat gaat ook gebeuren. Eind oktober zullen Eibergenaren en Winterswijkers het misschien niet in Keulen horen donderen, maar tenminste wel in Groenlo. De Napoleontische Associatie der Nederlanden, afgekort NAN, voert dan een slagnabootsing uit rond de Groenlose gracht. Vrijdag 23 oktober wordt het jaarlijkse bokbierfeest extra groots aangepakt, waarna het zaterdag en zondag 'vestingstadweekend' is. De NAN tekent bovendien voor de opleiding van een bijzonder gezelschap: de Grolse kanonniers. Als stichting in oprichting 'Vrienden van de Grolse Kanonnen' hebben zij zich opgeworpen als belangenbehartigers van het kanon op de Kanonswal. Maar de stichtingsnaam is niet voor niets dubbel meervoud. Ook het nu nog in het plaveisel van de Notenboomstraat ingesloten oude kanon, zal in oude luister worden hersteld. Het geschut, waarvan de loop ooit is gesneuveld en dus voorgoed onbruikbaar is voor het doel waarvoor het ooit is gegoten, krijgt een nieuwe houten affuit. Het komt naast zijn 'neef' op de Kanonswal te staan. 'Bij voorkeur met de loop richting Lichtenvoorde', aldus 'kanonnier' Edwin Grothe. Niet toevallig vertoont de stichting Vrienden van de Grolse Kanonnen enige personele gelijkenis met de organisatie die onder de titel 'Pas op de buren' aan een kroniek werkt over de eeuwenoude rivaliteit tussen Groenlo en Lichtenvoorde. Vooral ook in Lichtenvoorde moeten ze het dus in oktober in Groenlo horen donderen, als het aan de kanonniers ligt... Erik Mentink (Vrienden van de Grolse Kanonnen/Pas op de buren) meldt dat Groenlo nóg een nieuwe 'club' krijgt: om moverende redenen worden ook de kanonniers in een aparte stichting ondergebracht.

Achter de opbloeiende liefde voor de Groenlose kanonnen gaat zowel emotie als uitgekookt marketing-inzicht schuil. Mentink: 'Eerder was Groenlo Grolsch. Maar nu de bierbrouwerij vertrekt, verdwijnt dat. Groenlo is en blijft echter ook typisch een vestingstadje. In dat kader is het Grolse kanon zo langzamerhand het symbool van Groenlo. Dat kun je best een beetje uitbuiten. Per slot van rekening heeft niet iedere plaats zo'n sprekend symbool.'

B en W van Groenlo zitten op dat punt op dezelfde golflengte als de 'Vrienden' en de 'kanonniers'. 'Het college zal meewerken aan het versterken van het imago van vestingstad', staat te lezen in een ambtelijk advies over de voordelen van het naar de Kanonswal verplaatsen van de nu nog in de Notenboomstraat ingegraven kanonsloop. Over het afschieten van het sinds mensenheugenis daar geposteerde kanon: 'Het afschieten van een oud kanon bij bepaalde gelegenheden kan extra toeristen trekken. Dat is onder andere gebleken in de vestingstad 's Hertogenbosch.'

Het Groenlose college heeft besloten in te stemmen met het afschieten van het kanon in oktober in het kader van de slagnabootsing, op nieuwjaarsdag, Koninginnedag, bevrijdingsdag, een nader te bepalen zondag in juli en op de zondag van de augustuskermis. Het 'louter voor de knal' afschieten van het kanon ziet de gemeente niet zitten. Als het kanon te vaak buldert, voorziet het dagelijks bestuur van de gemeente dat inwoners van Groenlo het als overlast zullen gaan beschouwen. De plaatselijk zo populaire 'elfde van de elfde' is om die reden van de 'afschotlijst' geschrapt, of de lokale carnavalsvereniging nu De Knunnekes heet of niet. De kanonniers hebben daar al diplomatiek op gereageerd, door het tijdstip van het eerste schot waarmee het kanon op zaterdag 24 oktober 'herleeft', te plannen om... 11.00 uur.

Bron: De Gelderlander 1998.

Het logo van de Stichting Vrienden van de Grolse Kanonnen ontworpen door John Ligtenberg.

Op 9 oktober 1998 wordt ten overstaan van Notaris Stevelink de Stichting Vrienden van de Grolse Kanonnen opgericht. In de stichtingsakte staat dat de stichting ten doel heeft "het beheren en onderhouden van de Grolse kanonnen alsmede de verfraaiing hiervan en voorts al hetgeen met één en ander rechtstreeks of zijdelings verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn, alles in de ruimste zin des woords". In het stichtingsbestuur hebben de volgende personen zitting genomen: Edwin Grothe (voorzitter), Wim Nijenhuis (penningmeester), Erik Mentink (secretaris), Joop Hubers, Gerrie Meulenbeek en Gerthy Starink. Later nog aangevuld met Ton Tijdink en Peter Gunnewijk.

Stichting mag kanonnen van Grolle beheren

Door onze verslaggever

GROENLO – De stichting in oprichting, Vrienden van de Grolse kanonnen, mag wat burgemeester en wethouders betreft de kanonnen van Groenlo gaan beheren. Dat mag echter pas nadat de stichting daadwerkelijk is opgericht, zo is deze week besloten.

Verder is akkoord gegaan met het afschieten van een kanon tijdens de zogenaamde *slagnabootsing* in oktober 1998 en daarnaast op Nieuwjaarsdag (1 januari), Koninginnedag (30 april), Bevrijdingsdag (5 mei), een nog nader te bepalen zondag in juli en de zondag van de augustuskermis. De datum elfde van de elfde is door B en W van de hand gewezen.

Tweede kanon

Verwacht wordt dat het plaatsen van een tweede kanon op een affuit (onderstel) en de verplaatsing naar de Kanonswal zal meewerken aan het versterken van het imago van vestingstad. Het afschieten van een oud kanon bij bepaalde gelegenheden kan extra toeristen trekken, zo is de verwachting. De VVV Groenlo kan zich helemaal vinden in de plannen van de stichting. Wel wordt het nodig geacht dat de kanonniers van de stichting hun activiteiten en voornemens bespreken met de VVV.

De kanonniers krijgen een speciale opleiding voor het afschieten van oude kanonnen van de Napoleontische Associatie der Nederlanden (NAN), die een in oktober geplande nabootsing van een veldslag bij Groenlo gaat uitvoeren. Enkele leden van de NAN hebben in juli het kanon geïnspecteerd en veilig bevonden.

Afspraak

De afspraak die in 1984 door de toenmalige burgemeester Rob van Schaik is gemaakt met de kanonniers over een subsidie, blijkt een mondelinge toezegging te zijn zonder juridische waarde. Door de produktgroep Welzijn van de gemeente is aan B en W voorgesteld om een éénmalige waarderingssubsidie te verstrekken van *f*500 uit het Fonds culturele doeleinden. Hierop is door het college echter geen besluit genomen.

Bron: De Gelderlander 1998.

Stichting wil Grolse kanonnen redden

Door onze verslaggever

GROENLO – Groenlo telt binnenkort een aantal gediplomeerde kanonniers. De Napoleontische Associatie der Nederlanden, die op 24 oktober in Groenlo een historische veldslag nabootst, gaat onder meer Erik Mentink en Edwin Grothe leren hoe ze een historisch kanon moeten afvuren.

Mentink en Grothe zijn de drijvende krachten achter een stichting in oprichting, de Stichting Vrienden van de Grolse Kanonnen. Het eerste doel dat de stichting zich gesteld heeft: het kanon op de wal op 24 oktober laten bulderen. De Napoleontische Associatie der Nederlanden nam in januari al een kijkje in de vestingstad en verzekerde toen de kanon-enthousiastelingen dat ze het wapen weer aan de praat konden krijgen.

Het kanon bulderde voor het laatst in oktober 1930. Een incident met een exploderend historisch kanon in Bredevoort, was voor het toenmalige gemeentebestuur aanleiding om het wapen onbruikbaar te maken.

Erik Mentink kwam tijdens zijn onderzoek voor een boek dat hij aan het schrijven is over Lichtenvoorde en Groenlo tot een aantal opmerkelijke conclusies. „Niemand kijkt om naar het kanon, dat toch het symbool van Groenlo is. Hoe moet het over 15 of 20 jaar met het kanon als niemand zich erom bekommert?"

De amateur-historicus heeft een verrassing in petto. „Er is vrijwel niets over het kanon bekend. 'Geschonken door Frederik Hendrik', daar houdt het mee op". Maar Mentink is als eerste achter de geboorteplaats van het Grolse kanon gekomen, al wil hij zijn ontdekking nog niet prijsgeven. „Dat wordt bij de presentatie van het boek dè primeur voor Groenlo", belooft Mentink.

Gemeenteraad

De Grolse Kanonniers stuurden vorige week een brief naar de gemeenteraad van Groenlo. Zodra de oprichting van de vereniging door de gemeenteraad is, kunnen de Vrienden aan het werk. Mentink verwacht uit politieke hoek geen problemen.

Affuit

In een gesprek met Mentink en Grothe toonde wethouder Leo Huurneman zich in ieder geval 'dol enthousiast'.

De stichting zoekt daarnaast steun bij landelijke fondsen en ambachtslieden. Het tweede grote project wordt het bouwen van een affuit, een houten onderstel voor de kanonsloop die voor het stadsmuseum ligt. Mentink zou ook graag willen weten waar de kanonskogels zijn die vroeger op de wal bij het kanon lagen.

„Liggen ze in de gracht of heeft iemand ze meegenomen.?"

Bron: De Gelderlander 1998.

Kanonnen!

Nog maar net heeft zich de stichting Vrienden van de Grolse Kanonnen aangediend, of de eerste slag is al geleverd.

De mannen uit de veste hadden afgelopen dinsdag amper de politieke arena betreden, of er ontbrandde een vrij fel strijdtoneel.

Piet Bot, anders dan zijn naam doet vermoeden, zette een vlijmscherp betoog neer met de strekking dat het eigenlijk schandelijk was dat zo'n club voor het behoud van het belangrijke Grolse geschutssymbool nodig was. Want was het niet door achterstallig onderhoud van de gemeente dat de Grollenaren zich gedwongen zagen zelf het heft in handen te nemen om het kanon te behouden?

En was het in dat verband niet ongepast dat de wethouder zich in de krantenkolommen zo enthousiast over het enigszins beschamende onderwerp had uitgelaten?

Wethouder Leo Huurneman reageerde als door een wesp gestoken. Het enthousiasme was voor 100 procent gemeend, zo maakte hij duidelijk. De suggestie dat er sprake was van achterstallig onderhoud wierp hij verre van zich. „Het zijn mensen die in samenspraak met de gemeente iets willen doen aan het kanon en z'n omgeving. Men wil er zelfs geld bij leggen", aldus de wethouder, voor wie Grollenaren wel elke week met zo'n initiatief mogen komen.

Bot maakte vervolgens duidelijk dat hij het enthousiasme van de wethouder wel deelde, maar dat hij ook de aanleiding voor het oprichten van zo'n stichting wat beschamend vond.

Huurneman gaf geen duimbreed toe. Reden voor burgemeester Corrie van Zon om voor de laatste keer als vredestichtster te spelen tussen de strijdende partijen. Wordt binnenkort vervolgd.

Bron: De Gelderlander 1998.

Grollenaren weer zonder kanon

De kanonsloop die al sinds jaar en dag voor het Grols museum aan de Notenboomstraat ligt, is weg. Dit keer kunnen de Grollenaren opgelucht ademhalen, want het zijn geen wraakzuchtige Lichtenvoordenaren die de kanonsloop hebben gekaapt... Het waren werknemers van Rouwmaat die de loodzware loop verplaatsten zodat die kan worden opgemeten en schoongemaakt.

Door YILDIZ HUININK

GROENLO – „Ja, kalm aan en nu omhoog", geeft Bennie Tuinte van grondbewerkingsbedrijf Rouwmaat aanwijzingen aan zijn collega die met een hijskraan ruim 850 kilo zware kanonsloop omhoog takelt. Hoewel het pas 8 uur 's morgens is, is het al behoorlijk druk in de Notenboomstraat. Zelfs de politie is even komen kijken naar wat er allemaal gebeurt. Maar het karwei verloopt redelijk soepel, de kanonsloop met de onderkant tussen de keien voor het museum ligt al na een kwartier achterop de wagen.

Batavia levert inspiratie voor nieuw rolpaard

In opdracht van de gemeente wordt het gevaarte verplaatst naar gemeentewerken aan de Oude Winterswijkseweg. De stichting Vrienden van de Grolse Kanonnen heeft er namelijk voor gezorgd dat de loop een houten onderstel, een rolpaard, krijgt en het is de hoogste tijd dat de exacte maten worden opgenomen. Ook gaan ze de loop grondig schoonmaken. Van buiten, maar ook van binnen, want er is in al jaren nogal wat rommel in terecht gekomen.

De loop, die van Engelse makelij is, gaat al heel wat jaren mee. In 1620 kwam het kanonsonderdeel bij het bouwen van de Callixtuskerk aan de Kerkstraat te voorschijn.

De wallen die destijds om de gracht lagen, werden weggegraven en daarbij vond men de loop. Een tijdje stond het op een onderstel bij de muziekkoepel, en zo'n 25 jaar geleden kwam de loop voor het Grols museum te liggen.

„De zijkanten en de assen zijn inmiddels gezaagd", vertelt Erik Mentink van Vrienden van de Grolse Kanonnen. „Daarbij is wat vertraging opgelopen omdat de zaag bleef steken."

Het rolpaard dat bij stoomhoutzagerij Nahuis zal worden vervaardigd, wordt een bijzonder exemplaar.

Omdat het op de kanonsbulten aan de gracht wordt geplaatst krijgt het rolpaard geen bodem, anders zou er water in komen te staan.

Mentink: „Twee van onze leden, Joop Hubers en Wim Nijenhuis zijn speciaal naar de Batavia in Lelystad gaan kijken om foto's en aantekeningen te maken. Die ideeën zijn weer toegepast op dit rolpaard."

Dit najaar moeten de houten onderdelen en het ijzerbeslag gemaakt zijn. De leden van de stichting twijfelt er nog over of de loop geverfd moet worden. „Het kan zijn dat de verf er bij het schieten eraf vliegt en dat is natuurlijk geen gezicht."

Het is de bedoeling dat de loop met nieuwe onderstel bij het millenniumschieten op 1 januari 2000 op de kanonswal gepresenteerd gaan worden.

Op 18 juni wordt er tijdens de open dag van stoomhoutzagerij Nijhuis nog druk gezaagd voor het rolpaard. Vorige keer bleef de zaag steken...

Het Grols museum moet het voortaan zonder kanonsloop voor de deur doen. Gisteren takelden enkele werknemers van Rouwmaat, Bennie Tuinte (links) en Louis Smeenk, de loodzware loop omhoog om hem te verplaatsen naar de gemeentewerf. Op 1 januari volgend jaar krijgt de loop een plekje op de kanonsbulten. Foto: Henk Westerveld

Bron: De Gelderlander 1999.

Laatste delen rolpaard tweede Grolse kanon gezaagd

GROENLO - Alles verloopt nog steeds volgens schema, wat inhoudt dat tijdens het kanonschieten op 1 januari 2000 het tweede Grolse kanon in vol ornaat op de Kanonsbulten staat met de loop in de richting van het eilandje op de Halve Maan. Initiatiefnemer is de Stichting Vrienden van de Grolse Kanonnen.

Onlangs werd de kanonsloop uitgegraven, die jarenlang voor het Grols museum aan de Notenboomstraat lag. Het 850 kilozware gevaarte werd overgebracht naar de loods van gemeentewerken waar de precieze maten werden opgenomen en waar het werd schoongemaakt. De opgeknapte kanonsloop komt te liggen op een nieuw te maken rolpaard, het onderstel, zodat het geheel sprekend lijkt op de originele versie; een Demi Kartouw, die zo rond 1620 gefabriceerd werd in Engeland. Hoewel de loop opgeknapt wordt komt het in huidige staat op het rolpaard. „Er ontbreekt een stuk. Toen de Spanjaarden Groenlo verlieten, werd de loop bewust opgeblazen. Dat zegt kanonnenexpert Charles Trollope. Hij kon dat zien aan de beschadigingen", aldus Erik Mentink van de Stichting. Het rolpaard wordt vervaardigd bij Stoomhoutzagerij Nahuis, door de zeer actieve vrijwilligersgroep die regelmatig hand en spandiensten verricht. Voordat er gezaagd kon worden, waren allereerst gegevens nodig. Twee leden van de Stichting togen naar de Bataviawerf in Lelystad, waar meerdere kanonnen staan van ongeveer hetzelfde type als de Grolse Demi Kartouw. Naar aanleiding van originele tekeningen, foto's en aantekeningen werden weertekeningen gemaakt, die als handleiding dienden tijdens de zaagwerkzaamheden.

Onlangs werden tijdens de Open-Stoomdag volop gezaagd door de vrijwilligersgroep, die gecoördineerd wordt door Theo Konings. „Het ging prima. We moesten de laatste stukken zagenwaar de vier wielen uitgehaald dienen te worden. De zijkanten waren al klaar." Nadat het hout met behulp van een gewone bandzaag eerst op een dikte van 12 cm was gezaagd werden met een motorzaag vier stukken van 40x40cm gezaagd, waar binnenkort de wielen uit komen met behulp van een lintzaag. De vrijwilligers zijn tevreden over het tot nu toe verzette werk. „Het verloopt goed. We hebben nog stukken hout over waar we nog een iets hoger voor- en iets lager achterschot van maken. Zo komt het kanon schuin te liggen", aldus een vrijwilliger, die vertelt dat het kanon op een houten vlonder komt te staan met daarbij 14 á 15kanonskogels. De vrijwilligersgroep denkt de klus in augustus geklaard te hebben.

De laatst gezaagde stukken die straks de wielen vormen. (foto: Henri Walterbos)

Bron artikel boven en onder: De Groenlose Gids 1999.

3e kanon in aantocht?

Op Nieuwjaarsdag 2e kanon op Noorderbastion

Op Nieuwjaarsdag zal het 2e kanon een plaats krijgen op het Noorderbastion, ook wel de kanonsbulten genoemd.

De Stichting Vrienden van de Grolse Kanonnen zal dan het kanon dat zolang in de Notenboomstraat voor de stadsboerderij lag, een plaats geven op het Noorderbastion, dicht bij het 'beroemde' kanon van Frederik Hendrik.

Zoals bekend wordt bij Stoomhoutzagerij Nahuis door de aldaar werkende vrijwilligers het onderstel (rolpaard) voor het 2e kanon gemaakt. Enkele maanden geleden werd hiervoor een eikenboom gekocht bij houthandel Kolkman. In de zagerij werd deze boom tot balken gezaagd van twintig centimeter dik. Daarmee kon het rolpaard worden gemaakt aan de hand van een tekening, gemaakt door Wim Nijenhuis en Joop Hubers. Dat de vervaardiging nogal heeft geduurd komt doordat het gezaagde hout enige maanden moest drogen. Johan Huijskes zorgt voor het nodige ijzerwerk, dat nog moet worden aangebracht. Als de gietijzeren loop is geplaatst kan het kanon worden geplaatst op de stadswal, alwaar het de definitieve plaats krijgt.

Dat kanon dat voor het stadsboerderijtje lag, heeft een niet geheel complete loop.
Er ontbreekt daar 90 centimeter van.
Dat komt wellicht omdat de Spanjaarden het kanon hebben laten springen om het zodoende niet als een geducht wapen in handen van de belegeraars te brengen.

"Kanonnen die per ongeluk barsten breken niet op die plek", zo laat de inmiddels bekende Charles Trollope de stichting bij brief weten.
Charles Trollope heeft vorig jaar een bezoek gebracht aan Groenlo en hij kwam tot de conclusie dat het kanon op de wal goed bewaard is gebleven en dat er mee gevuurd kan worden en dat is nu op gezette tijden ook te horen.
Maar vanaf 1 januari komt daar dus een 2e kanon bij.

3e kanon

Overigens is de stichting Vrienden van de Grolse Kanonnen nog niet aan het eind van haar Latijn. Ze wil op de kanonsbulten ook nog een derde kanon gaan plaatsen.
In vestingsteden stonden bij vestingwerken meerdere van die kanonnen opgesteld.
Maar het maken van zo'n kanon gaat zo'n slordige f.18.000,— kosten.
De stichting heeft dan ook een plan ingediend bij de Rabobank die ter gelegenheid van de nieuwbouw een aantal plannen uit het verenigingsleven financieel mogelijk wil maken.
Als dat voor de stichting gaat lukken dan kan men in Engeland een kanonsloop laten gieten.
Als alles meezit dan gaat het er de komende jaren op het Noorderbastion toch heel anders uitzien.
Dan kunnen we spreken van diverse kanonnen en dat is toch weer een heel nieuwe ontwikkeling.

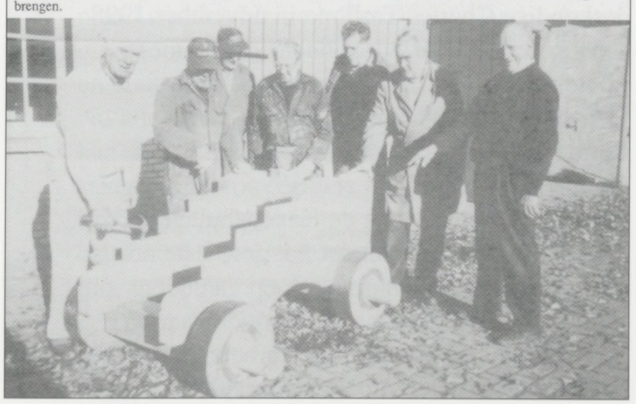

Plannen

Er wordt een plan de campagne opgesteld en dit behelst o.a.:

- Het maken van een rolpaard voor de loop die vóór het Grolse museum in de Notenboomstraat ligt.
- Het zorgen voor historisch verantwoorde pakken voor de Compagnie Grolle.
- Onderzoek verrichten of er zich onder de Kanonsbulten kazematten bevinden.
- Plaatsen van infoborden bij beide kanonnen.

Om dit allemaal te realiseren, is heel veel geld nodig. We benaderen sponsoren en we houden een donateursactie. Dit heeft succes en er kan begonnen worden met het uitwerken van de plannen.

Rolpaard

Joop Hubers en Wim Nijenhuis gaan al in een vroeg stadium naar de Bataviawerf in Lelystad om foto's en tekeningen te maken van de rolpaarden aldaar. Hiermee gaan ze naar de vrijwilligersgroep van de stoomhoutzagerij Nahuis die bereid gevonden is om het rolpaard te maken. Na het zagen moet het hout een behoorlijke tijd drogen, pas daarna kan het verder verwerkt worden. Op de open draaidag 18 juni 1999 van stoomhoutzagerij Nahuis wordt het hout op ambachtelijke wijze gezaagd.

Het maken van een rolpaard voor de loop die vóór het Grolse museum ligt is één van de plannen van de Stichting Vrienden van de Grolse Kanonnen. Foto: collectie Henny Garstenveld.

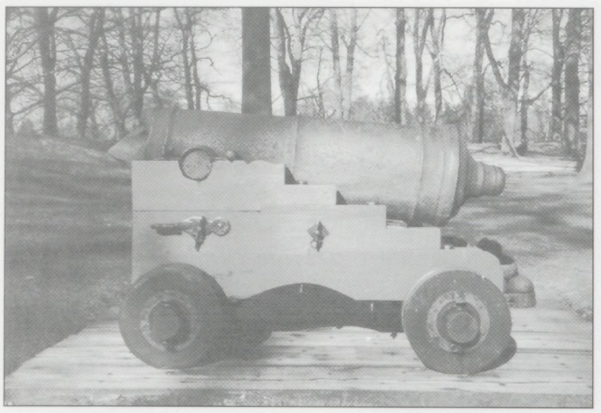

De kanonsloop ligt op het nieuwe rolpaard en is gemaakt door de vrijwilligers van Stoomhoutzagerij Nahuis. Foto: collectie Erik Mentink.

Uiteindelijk zorgen de vrijwilligers van de stoomhoutzagerij Nahuis voor een prachtig rolpaard. Inmiddels zijn ook ijzeren kanonskogels gegoten door bemiddeling van Ewald Brockötter en heeft smid Johan Huijskes het benodigde ijzerbeslag voor het rolpaard gemaakt. In het najaar van 1999 wordt het rolpaard geschilderd en het ijzerbeslag erop gemaakt. Op 1 januari 2000 tijdens het Millennium schieten wordt het rolpaard onder grote belangstelling gepresenteerd.

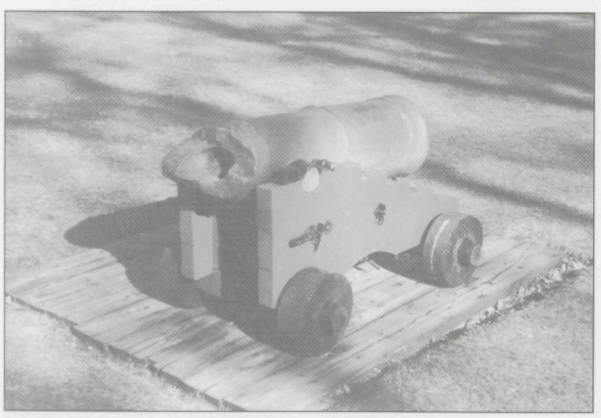

Zo komt de kanonsloop veel beter tot z'n recht. Hij is geplaatst naast z'n grote broer op de Kanonsbulten. Foto: collectie Erik Mentink.

Historische kostuums

Het zorgen voor historische soldatenkostuums voor de leden van de Compagnie Grolle is makkelijker gezegd dan gedaan. Allereerst moeten er patronen komen. Leden van de groep de Kanonniers die straks de Compagnie Grolle gaan vormen, brengen in januari 1999 een bezoek aan het Leger- en Wapenmuseum in Delft waar men tekst en uitleg krijgt hoe deze historische pakken gemaakt kunnen worden en

Historisch verantwoorde kledij: de Compagnie Grolle. Foto: collectie Erik Mentink.

hoe ze er uit hebben gezien. In het voorjaar van 1999 komen Jan Molhuysen en zijn vriendin Helma Thiers naar Groenlo om verdere uitleg te geven aan de vrijwilligsters: Willemien Gerritsen, Lies Nijkamp en Thea Klein Tuente. Zij gaan de pakken maken. Na het kopen van de benodigde speciale stof moeten alle leden van de Compagnie Grolle zich één voor één de maat laten nemen in het inmiddels heus ingerichte atelier. Tijdens het Millennium schieten op 1 januari 2000, bij de presentatie van het rolpaard, kunnen de eerste twee pakken al aan het publiek getoond worden. De pakken zijn prachtig en in Engeland worden ook de benodigde schoenen, hoeden, helmen e.d. gekocht om alles te completeren. Het wordt een jaar van hard werken aan de pakken, maar het resultaat is er dan ook naar. Tijdens het nieuwjaarsschieten van 2001 kunnen de pakken gepresenteerd worden, maar de invallende dooi gooit roet in het eten. De officiële presentatie wordt uitgesteld tot mei 2001 en wordt een groot succes.

Onderzoek naar kazematten

Tijdens het bezoek dat de Engelse kanonnendeskundige Charles Trollope in november 1998 aan Groenlo bracht, werd door hem de mogelijkheid geopperd dat er wel eens kazematten (geschutskelders) konden zitten onder de Kanonsbulten. De Stichting Vrienden van de Grolse is het gelukt om een F16-fotoverkenner infrarood-opnamen van de Kanonsbulten te laten maken. Echter zonder het gewenste resultaat. Ook amateur historicus Joep van der Pluijm toonde aan de hand van oude kaarten aan dat er zich geen kazematten bevinden onder het Noorderbastion ofwel Kanonsbulten.

DE GELDERLANDER / ZATERDAG 10 APRIL 1999

F16 in Groenlo op zoek naar kazematten

Door onze verslaggever

GROENLO – De luchtmacht stuurt binnenkort een F16 straaljager naar Groenlo om met speciale apparatuur te onderzoeken of de vestingstad echte kazematten heeft. Dat is inmiddels door het leger toegezegd aan de Stichting Vrienden van de Grolse Kanonnen. Lijken er kazematten te zijn dan zal aanvullend onderzoek moeten worden gedaan door middel van nauwkeuriger werkende grondradar. Wanneer de F16, afkomstig van de vliegbasis Volkel, precies gestuurd zal worden is nog niet bekend.

Dat meldde voorzitter Edwin Grothe van de stichting gistermiddag, tijdens de bekendmaking van de opbrengst van de donateursactie en de bliksemactie onder de ondernemers van Groenlo. Samen met een schenking van 12.500 gulden van de Rabobank Noord-Oost Achterhoek heeft de stichting nu 25.000 gulden in kas. Een deel van het geld zal worden gebruikt voor het kazematten-onderzoek.

Volgens de Engelse kanonnendeskundige Charles Trollope, die de Grolse kanonnen heeft onderzocht, is de kans dat kazematten (ondergrondse wapen-, munitie- en levensmiddelen opslagplaatsen) wordt gevonden zo'n tachtig procent. „En als wat wordt gevonden, dan hebben we een groot probleem", lacht secretaris Erik Mentink. „Dan krijg je half historisch Nederland over je heen om alles te bekijken en te beschrijven. Vergelijk het maar met de vondst van een mummie in Egypte."

Pakken

De rest van de 25.000 gulden wordt besteed aan de vervaardiging van informatieborden bij de kanonnen, een houten 'rolpaard' voor het kanon op de 'kanonsbulten' en pakken uit het jaar 1600 voor de kanonniers. Op zondag 18 april komen coupeuses van het Landelijk Platform Levende Geschiedenis naar Groenlo om de maten op te nemen voor pakken van allerlei rangen en standen. Gehoopt wordt dat op 1 januari 2000 de pakken kunnen worden gepresenteerd en het kanon kan worden afgeschoten vanaf het nieuwe rolpaard dat vrijwilligers maken bij de stoomhoutzagerij.

Uit het definitieve rapport van Trollope blijkt dat het nog werkende kanon een uniek exemplaar is. Het is een 'demi-cannon perrier', geschikt voor het afvuren van stenen kogels en omstreeks 1570 gegoten in het Zuid-Engelse gebied The Weald. Dat stond bekend om het toentertijd sterkste ijzererts, wat de daar gegoten kanonnen zeer betrouwbaar maakte.

De loop is een keer ingekort na een beschadiging, maar Trollope geeft het oudste Engelse kanon in ons land het rapportcijfer 9,5 gezien de uitstekende staat. Bovendien is dit het oudste kanon in zijn soort ter wereld.

Bron: De Gelderlander.

Plaatsen van informatieborden

Bij het Grolse kanon en het vernieuwde rolpaard worden kleine informatieborden geplaatst die de toeristen en andere belangstellenden kort en bondig informeren over de kanonnen.

Nu alle bovenstaande plannen zijn gerealiseerd kan de blik gericht worden op de toekomst. De stichting heeft in de persoon van Edwin Grothe een afgevaardigde in het zogenoemde 'klankbordoverleg toerisme' en de werkgroep 'vestingstadbeleid'. Ook worden jaarlijks de kanonnen door de stichting onderhouden, maar toch is er in het affuit van het Grolse kanon een rottingsproces op gang gekomen. Dit is niet meer te stoppen en daarom valt het besluit om een compleet nieuw affuit te maken. Voor info over het maken van het nieuwe affuit verwijzen we naar Hoofdstuk 11.

DE GELDERLANDER / DONDERDAG 8 JULI 1999

Foto's van F16 geven geheimen Grol niet prijs

Door onze verslaggeefster

GROENLO – Grollenaren die onlangs dachten dat hun vestingstadje onder vuur werd genomen door een laagvliegende F16 hadden het mis. Het was het werk van de Stichting Vrienden van de Grolse Kanonnen. Op verzoek van de stichting werden, met behulp van de F16 uit Volkel, infrarood foto's van de Kanonswal genomen. Doel: het vermoedelijke bestaan van kazematten, een oude stenen opslagplaats voor munitie en kanonnen, in de Kanonswal aan het licht te brengen.

Volgens Joop Hubers en Gerthy Starink van de stichting is het vrijwel zeker dat er zich iets in de kanonswal bevindt. „Het is alleen de vraag wat precies", aldus Hubers die tevens deel uitmaakt van de archeologische werkgroep.

De infrarood opnamen konden jammer genoeg geen uitsluitsel bieden over de vraag of er zich al dan niet kazematten bevinden in de historische wal. Hubers en Stariñk vinden dat jammer, maar geven toe dat het in de lijn van de verwachting lag dat de foto's niet het gewenste resultaat zouden kunnen leveren. Nu zal gezocht moeten worden naar een alternatief.

Hubers noemt twee andere opties. De eerste is een geofysisch onderzoek, waarbij simpel gezegd met geavanceerde apparatuur door de grond gekeken kan worden. „Voorlopig gebeurt dat nog niet", meent Hubers. De redenen hiervoor heeft betrekking op de hoge kosten, tien tot vijftien mille. Sonderen, de andere optie, zou een uitkomst kunnen bieden. Het plaatsen van een raster en vervolgens in de grond prikken met een lange naald om te kijken of er zich ergens iets bevindt hoeft niet uitbesteed te worden. En het is gratis. Maar dat was de F16 ook...

Bron: De Gelderlander.

10 nieuwe kanonnen voor Groenlo

Het lukt de gemeente Groenlo om veel Europees geld binnen te krijgen voor het realiseren van allerlei projecten in het kader van het

Leerlingen van SWV "De bouwopleiding Oost-Gelderland zijn druk met het maken van de acht rolpaarden. Foto: Gien Weelink.

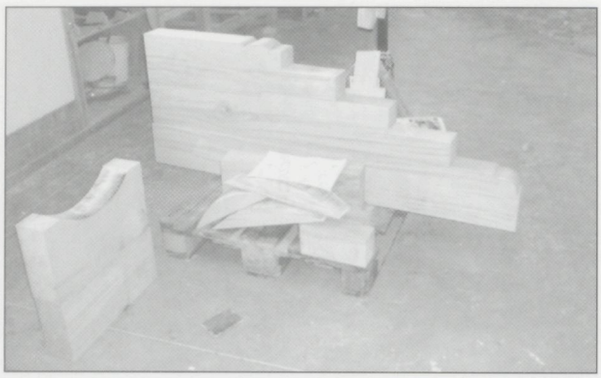

De contouren van het rolpaard zijn al goed zichtbaar. Foto: Gien Weelink.

Ruud Hummelink is één van de leerlingen die aan de rolpaarden heeft gewerkt. Foto: Gien Weelink.

Het rolpaard is zover gevorderd dat de wielen er al aangemaakt kunnen worden. Op de foto (met bril) leermeester Leo Papen en leerling Maikel Sasse. Foto: Gien Weelink.

vestingstadbeleid voor het vestingstadje Groenlo.
Eén van deze projecten is het maken van tien replica-kanonnen. Acht kanonnen zijn zogenoemde rolpaarden, die op strategische plekken in Groenlo komen te staan. Rolpaarden zijn kanonnen die op een vaste plaats op de wallen van een vesting staan.
Aan de Stichting Vrienden van de Grolse Kanonnen wordt gevraagd of zij dit project voor haar rekening wil nemen. Marcel Elferink van de Compagnie Grolle is bereid gevonden om als projectleider op te treden. De houten onderstellen worden bij SWV "De bouwopleiding OG" te Lichtenvoorde onder begeleiding van een leermeester door enkele timmerleerlingen exact nagemaakt van de tekeningen zoals ze in de geschiedenisboeken zijn gevonden. Op deze wijze doen leerlingen praktische ervaring op met ambachtelijke technieken en oude constructies. Ze leveren tevens een bijdrage aan het behoud van ons historisch erfgoed.
Naast de acht rolpaarden worden ook nog twee veldaffuiten gemaakt. Veldaffuiten zijn verplaatsbare kanonnen die - getrokken door een span paarden - naar een slagveld of belegering van een stad werden getrokken.
De Bataviawerf in Lelystad heeft de mallen voor de lopen beschikbaar gesteld.

De Slag om Grolle, welkom in 1627
Ook neemt de Stichting Vrienden van de Grolse Kanonnen de organisatie op zich van het evenement "De slag om Grolle, welkom in 1627" dat van 20 tot en met 23 oktober 2005 is gehouden in Groenlo. Het benodigde geld hiervoor is

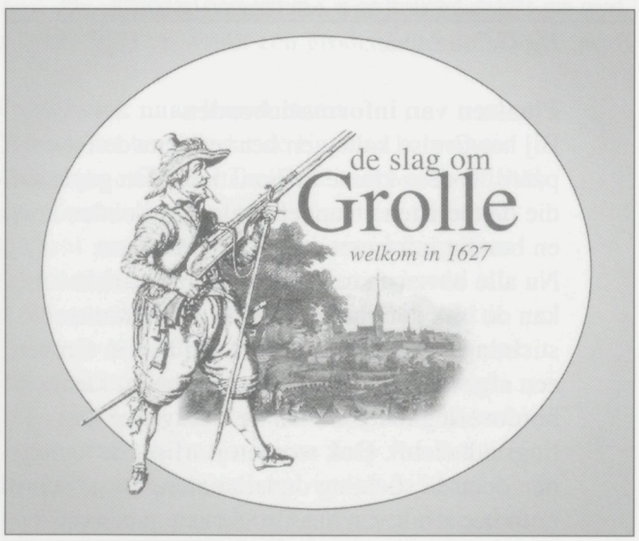

Het logo van de Slag om Grolle.

Middels een prachtige poster werd de Slag om Grolle aangekondigd. Er was zelfs ook een Duitse versie.

o.a. uit Europese fondsen gekomen, ook de provincie Gelderland, de gemeente Groenlo en de VVV-Groenlo droegen fors bij. De organisatie bestond uit: Joris Bieleveld, Ronald Brockötter, Marjolein Gerritsen, Edwin Grothe, Henk Hubers, Erik Mentink, Wim Nijenhuis, Godfried Nijs, Annemarie Pothaar, Mike Ruikers en Ton Tijdink. Bovendien zorgden zo'n tweehonderd vrijwilligers ervoor dat alles in goede banen werd geleid.

Drie dagen lang waren er in totaal zes veldslagen te zien. Foto: Eduard van de Wiel.

Een enorme rookontwikkeling op het slagveld. Foto: Eduard van de Wiel.

Zandsculptuurbouwer John Brandsen bouwde van zand de vesting Grol na zoals die eruit zag in 1627. Foto: Eduard van de Wiel.

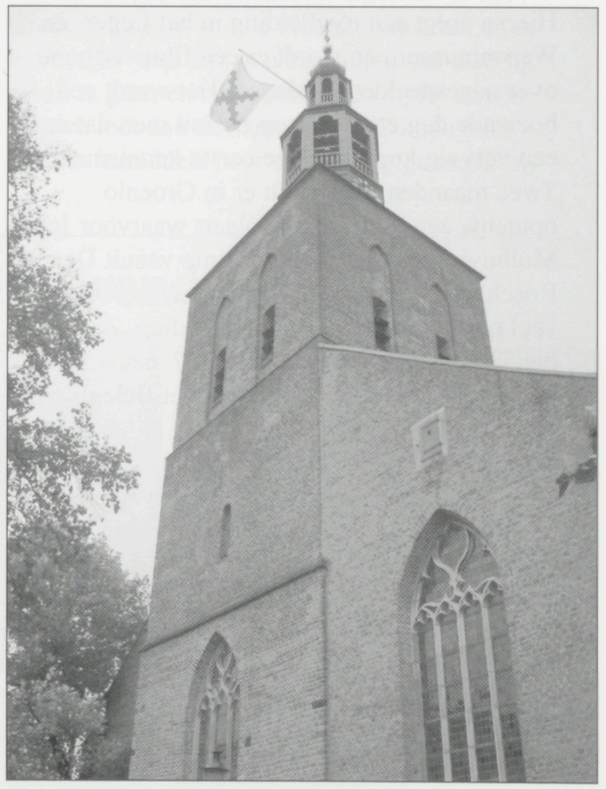

De Spaanse vlag wapperde drie dagen in de toren van de oude Calixtuskerk. Foto: Streekgids.nl.

Hoofdstuk 9

De Compagnie Grolle, beleef het verleden

Na het historische moment op zaterdag 24 oktober 1998 toen het Grolse kanon voor het eerst sinds zeventig jaar weer over de Grolse veste bulderde, wordt het idee geopperd om de Kanonniers in het vervolg het Grolse kanon in historische kledij af te laten schieten tijdens diverse hoogtijdagen. Maar dan moeten de pakken wel historisch verantwoord zijn zo is de algemene mening. Men gaat op onderzoek uit en via de N.A.N. (Napoleontische Associatie der Nederlanden) komen de Kanonniers in aanraking met het L.P.L.G. (Landelijk Platvorm voor Levende Geschiedenis). Dit is een overkoepelende organisatie voor alle groepen in Nederland die zich bezighouden met het reenacten ofwel het naspelen van het soldatenleven uit diverse tijdperken. Zij kunnen de Kanonniers wel op weg helpen met de kleding.

Leger en Wapenmuseum

Op een zaterdag in januari 1999 reist een heel gezelschap Grollenaren af naar het Leger- en Wapenmuseum in Delft alwaar men uitleg krijgt hoe soldaten uit de 17e eeuw zich kleedden. Hierna volgt een rondleiding in het Leger- en Wapenmuseum en wordt er een film vertoond over nagespeelde veldslagen. Het wordt een boeiende dag en na afloop besluit men dat er een vervolg komt op deze eerste kennismaking. Twee maanden later vindt er in Groenlo opnieuw een bijeenkomst plaats waarvoor Jan Molhuysen en zijn vrouw Helma vanuit Den Bosch naar Groenlo komen. Zij weten enorm veel over historische soldatenkleding. Ze hebben ook soldatenkleding uit de 17e eeuw, zoals de soldaten die droegen tijdens het Beleg van Groll bij zich.
De drie vrijwilligsters die de pakken gaan maken, zijn ook aanwezig en zij geven hun ogen goed de kost. Met behulp van patronen moet dit lukken.

Financiën

Maar de stof waarvan de 17e eeuwse soldatenpakken gemaakt moeten worden, kost veel geld. Hiervoor krijgt men hulp van de zojuist opgerichte Stichting Vrienden van de Grolse Kanonnen. Deze stichting heeft zich onder andere ten doel gesteld om de gelden bijeen te brengen voor deze pakken. Van de Rabobank, Prins Bernard Cultuurfonds Gelderland, het Roelvinkfonds ontvangt men mooie bedragen voor de pakken. Ook wordt er een donateursactie gehouden om een en ander te realiseren. Het lukt uiteindelijk om de benodigde gelden bij elkaar te krijgen. Het zal dan ook nog tot eind 2000 duren voordat de pakken allemaal gereed zijn en tot die tijd wordt er nog geschoten in de pakken van de Kanonniers.

Naamsverandering

Ook wordt voorgesteld om een naamswijziging door te voeren de groep 'De Kanonniers' die ook erg actief is tijdens het carnaval in Groenlo zal verbonden blijven aan de carnaval. Alles wat met het Grolse kanon te maken heeft, zal door de Compagnie Grolle uitgevoerd worden. Zo gaat dus de naam luiden van de groep die het Grolse kanon in het vervolg afschiet tijdens

Het logo van de Compagnie Grolle.

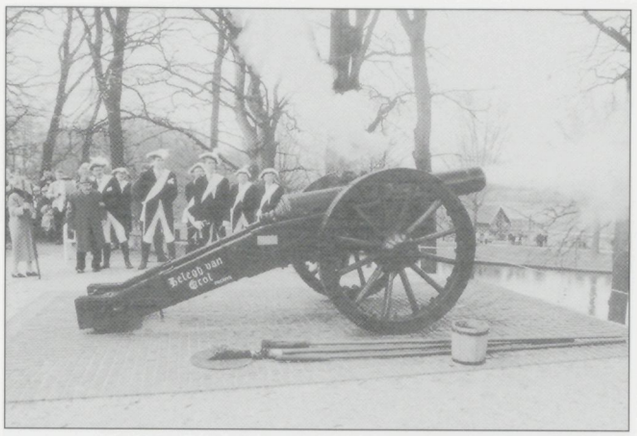

Tot en met 2000 werd het Grolse kanon afgeschoten in de pakken van de Kanonniers. Toen in 2001 de historische pakken er waren is dit gewijzigd en liet de Compagnie Grolle het kanon voortaan bulderen over de Grolse veste tijdens hoogtijdagen zoals bijvoorbeeld tijdens het Nieuwjaarsschieten en de Groenlose kermis in augustus. Foto: collectie Compagnie Grolle.

Tijdens het Nieuwjaarsschieten van 2000 was het eerste schot voor Joop Wisseborn. Dit was een posthume hulde aan de in september 1999 op 83-jarige leeftijd overleden vader Hendrik Wisseborn. Ook werd toen het gebroken kanon dat vóór het Grolse museum lag in de Notenboomstraat gepresenteerd op een rolpaard. De schoonzoon van Hendrik Wisseborn, Jan Keulsdom uit Borculo, heeft hier weer een miniatuurkanon van gemaakt en dat wordt op de foto 'afgeschoten'. Foto: collectie Jan Keulsdom.

hoogtijdagen: Nieuwjaarsdag en kermis. De naam 'De Kanonniers'zal in het vervolg alleen nog opduiken tijdens het carnaval in Groenlo. Zo is het ook allemaal veel duidelijker voor de Groenlose bevolking. De meeste leden zitten op dat moment zowel bij de Kanonniers als bij de Compagnie Grolle. Later zal hier verandering in komen en kiezen de leden vaak voor de Compagnie Grolle óf voor de Kanonniers.

Bivak

Na een paar maal geschoten te hebben met het Grolse kanon tijdens diverse evenementen blijkt heel langzaam de publieke belangstelling terug te lopen. Het nieuwe is er af en ook de Compagnie Grolle verruimt haar blik. Er wordt o.a. een heuse soldatenbarak ingericht in het Grolse Museum aan de Notenboomstraat en er worden diverse tenten aangeschaft om mee op bivak te gaan en zo is ook het kampleven een nieuwe loot aan de stam van de Compagnie Grolle. Inmiddels is er aansluiting gezocht bij

Groenlo eert Hendrik met daverende knal

Door onze verslaggever

GROENLO – Voor Bertha Wisseborn en zoon Joop was het zaterdag in Groenlo een historische dag. Joop mocht op het Noorderbastion van de veste de eerste millenniumknal uit het Grols kanon laten komen. Het was een posthume hulde aan zijn in september op 83-jarige leeftijd overleden vader Hendrik, beter bekend als de kanonnenbouwer van Groenlo.

Hendrik bouwde 2000 kleine replica's van het Grols kanon dat in 1998 weer schietklaar werd gemaakt na bijna 70 jaar stilzwijgen. Kort voor zijn dood werd Hendrik door de gemeente Groenlo onderscheiden met een speciaal vervaardigde gouden speld. Hendrik had de man moeten zijn die Groenlo het jaar 2000 annex het nieuwe millennium in zou schieten, maar het was hem niet vergund. Zijn weduwe Bertha (83) was er getuige van hoe zoon Joop de honneurs met verve waarnam.

„Gek eigenlijk, ik schiet precies over het graf van vader heen", aldus de al geruime tijd in het Liemerse Lathum wonende Joop. „Hij ligt op het kerkhof aan de overkant van de gracht en dat ligt in de baan van het kanon. Als vader het zou kunnen horen zou hij het prachtig vinden."

De kanonniers Peter Gunnewijk (links) en Wilhelm Reijrink inspecteren met burgemeester Van Wingerden het tweede kanon met rolpaard. Foto: Theo Kock

Burgemeester Petra van Wingerden viel de eer te beurt de tweede millenniumknal te mogen verzorgen. In haar toespraak prees zij de vorig jaar in gang gezette traditie van het Nieuwjaarsschieten en bracht, onder een daverend applaus, andermaal hulde aan Hendrik Wisseborn.

Mochten Joop Wisseborn en burgemeester Petra zich nog wagen aan een schot met 450 gram kruit, het zware werk (500 gram) was weggelegd voor pastor Escher, dominee Gaastra en de leden van carnavalsvereniging De Knunnekes. De hele, nog in oude staat te reconstrueren kanonswal trilde en de takken van de eeuwen oude bomen zwiepten vervaarlijk, maar de olde veste bleef overeind.

Een tweede hoogtepunt was op Nieuwjaarsdag de onthulling van het (tweede) kanon met speciaal vervaardigd rolpaard. De kanonsloop leidde eerder een roestig en vergeten bestaan bij het Grols museum, maar is onder het stof van de historie vandaan gehaald en opgelapt. Het rolpaard heeft z'n oorspronkelijke plaats terug gekregen, op een houten vlonder achter de borstwering, waarop ook veertien kanonskogels zijn gestapeld. Burgemeester Van Wingerden nam de onthulling voor haar rekening, samen met de kanonniers Peter Gunnewijk en Wilhelm Reijrink. Beiden waren voor het eerst in de kostuums gestoken zoals die in 1627 door het Staatse leger waren gedragen tijdens het beleg van Grol. Het is de bedoeling dat alle 23 kanonniers een dergelijke outfit krijgen. Volgens Edwin Grothe en Joop Hubers moet in Groenlo het krijgsverleden net zo herleven als in het Groningse vestingstadje Bourtange. Maar dan moet dan wel de kanonswal in ere zijn hersteld en de veste verrijkt zijn met het zo gewenste derde kanon.

Hendrik Wisseborns weduwe overhandigde, geheel in de geest van de familietraditie, aan burgemeester Petra van Wingerden een miniatuur van het rolpaard met (tweede) kanon. Het houten miniatuur (schaal 1 : 100) is vervaardigd door Hendriks schoonzoon Jan Keulsdom (Borculo). Ook dit miniatuur bleek vuur te kunnen spuwen. De verbondenheid tussen Groenlo en z'n kanonnen en de Knunnekes werd onderstreept met de aanbieding van een zitbank. De bank werd met het het zingen van het clublied van de Knunnekes en een hartverstercertje in gebruik genomen.

Bron: Tubantia 2000.

Kanonschieten in historische soldatenpakken

Door onze verslaggever

GROENLO – Op 1 januari 2001 om exact 14.00 uur zal er weer geschoten worden met het Grolse kanon. Dit nieuwjaarsschieten staat geheel in het teken van de presentatie van de historische soldatenpakken van de Compagnie Grolle. Ook zal er een kampement worden neergezet.

Het soldatenleven anno 1627 ten tijde van het beroemde beleg van Grol zal op deze eerste dag van het nieuwe jaar herleven. Burgemeester Van Wingerden zal na haar nieuwjaarstoespraak het eerste kanonschot lossen. Wie de overige vier schoten mogen lossen blijft vooralsnog even een verrassing. Door een deskundige wordt tekst en uitleg gegeven over de kleding.

Ruim twee jaar is er hard aan gewerkt om de historische pakken voor elkaar te krijgen. Nu krijgt de Groenlose bevolking de kostuums te zien. De toeschouwers kunnen zich van 14.00 tot 16.00 uur even terug in de tijd wanen. In het kampement dat is neergezet ziet men het soldatenleven uit de zeventiende eeuw. De soldaten zullen aan de toeschouwers soep uitdelen.

Nu de historische pakken klaar zijn kan Groenlo de slogan 'Groenlo Vestingstad' nog meer gestalte geven. Er staat nog veel meer te gebeuren. Inmiddels zijn de twee informatieborden ten behoeve van beide kanonnen ook klaar; die zullen binnenkort worden geplaatst op de kanonswal. Volgend jaar willen de stichting Vrienden van de Grolse Kanonnen en de Compagnie Grolle nog meer gestalte geven aan 'Groenlo Vestingstad'.

Bron: De Gelderlander 2000.

Johan en Corrie Klein Gunnewiek. Foto: collectie Compagnie Grolle.

Presentatie van Compagnie valt in 't water

Door onze verslaggever

GROENLO – De presentatie van de historische kostuums van de Compagnie Grolle is gistermiddag op het laatste moment afgelast. Niet zozeer vanwege de regen die gisteren ook in Groenlo overvloedig neerdaalde, alswel door de ijzige omstandigheden op de Kanonswal.

Hoewel de temperaturen gisteren boven nul lagen was de hellende omgeving van de Grolse kanonnen bedekt met een spekgladde ijslaag. En dat zou niet alleen het nodige gevaar kunnen opleveren voor de mannen van de Compagnie, alswel ook voor het publiek.

De groep die het soldatenleven begin zeventiende eeuw op gezette tijden wil gaan uitbeelden besloot gistermorgen om in elk geval het kampement niet te plaatsen. Die activiteit zou met de te verwachten belangstelling van het publiek tot gevolg kunnen hebben dat het drassige terrein helemaal kapotgelopen zou worden. Aan het eind van de morgen werd ook besloten om het traditionele nieuwjaarsschieten met het Grolse kanon niet door te laten gaan. „Het was niet te voorzien, omdat je niet weet hoe zo'n terrein zich gedraagt", zegt Joop Hubers namens de groep. „Maar gezien de slechte toestand waarin we het vanmorgen aantroffen hoefden we er niet lang over na te denken. Het zou één doffe ellende geworden zijn."

De bedoeling was dat met het kanon vijf schoten gelost zouden worden, onder anderen door de drie naaisters die veel werk met de pakken hebben gehad. Burgemeester Petra van Wingerden die het eerste schot zou lossen, toonde alle begrip voor de beslissing. Het evenement zal op een nader vast te stellen datum dit jaar alsnog doorgang vinden.

Bron: De Gelderlander 2001.

Edwin en Yvonne Grothe. Foto: collectie Compagnie Grolle.

Compagnie Grolle in beeld bij TV-Gelderland

Afgelopen zondag heeft TV-Gelderland in Groenlo de Compagnie Grolle in beeld gebracht.
Dat gebeurde onder meer op Jongensstad waar een kampement uit vroeger eeuwen werd nagebootst en waar de prachtige historische kostuums van de Compagnie ongetwijfeld ook goed in beeld zijn gebracht. Bovendien werden opnames gemaakt van historische beschietingen.
Op 10 mei zullen de gemaakte opnames worden uitgezonden en op 20 mei zal de Compagnie zich dan officieel presenteren aan de bevolking.
Dat zou al eerder gebeuren, maar in verband met het slechte weer werd dat toen afgelast.
De teeveeploeg van Gelderland was zondagmorgen al bijtijds in de veste en maakte onder meer ook opnames van de gracht en de spuitende fonteinen.

Bron: Groenlose Gids 2001.

de L.P.L.G., eerst als aspirant lid en later als volwaardig lid.

Tijdens het Nieuwjaarsschieten van 2000 worden de eerste twee pakken van de Compagnie Grolle gepresenteerd. Tevens wordt dan het tweede kanon, waarvan de loop sinds 1937 voor het Grolse Museum in de Notenboomstraat heeft gelegen, gepresenteerd op een nieuw rolpaard. Zo heeft Groenlo er nog een kanon bij op de Kanonsbulten.
Dit rolpaard is een initiatief van de Stichting Vrienden van de Grolse Kanonnen.

Presentatie pakken

Het Nieuwjaarsschieten van 2001 kan geen doorgang vinden vanwege ijzige omstandigheden op de kanonsbulten. Hiermee valt ook de presentatie van de nieuwe pakken in het water. Op 20 mei 2001 lukt het wel om de 17e eeuwse soldatenpakken onder grote publieke belangstelling te presenteren. Tijdens deze presentatie is er ook een heus soldatenkamp ingericht zodat iedereen met eigen ogen kan zien hoe de soldaat uit de 17e eeuw zijn dag doorbracht. Er werd natuurlijk niet altijd gevochten, de meeste tijd brachten de soldaten in het kamp door. Hierna komt de Compagnie Grolle behoorlijk in het middelpunt van de belangstelling te staan. Ze wordt vanaf dat moment veel gevraagd voor

In sprookjesachtige sfeer:

KANON EN GEWEREN BULDERDEN OP 1 JANUARI

Het is bijna niet mooier uit te denken: de prachtig gekleurde en sterk tot de verbeelding sprekende uniformen van de Compagnie Grolle tegen de achtergrond van een witte wereld op het Noorderbastion.
Maar toch was dat op 1 januari hier in ons eigen Grolle een feit; het is inmiddels traditie dat op die dag het Grols kanon wordt afgevuurd en deze keer was het wethouder Leo Huurneman die de lont in het kruitvak mocht steken en de veste liet weten dat het nieuwe jaar 2002 begonnen is.
Voor Groenlo overigens een historisch jaar, want we vieren dit jaar het 725 jarig bestaan van de stadsrechten.
Wellicht mede ter ere daarvan waren er ook (zie bijgaande foto waarbij het onze fotograaf is gelukt een wel zeer sfeervol beeld te schieten) schoten van de zeven musketiers die met Lontslot - Musketten ook het nieuwe jaar aankondigden.
De Compagnie Grolle staat onder leiding van Gerrie Meulenbeek die als kapitein van de Compagnie met de nodige zwier het gezelschap leidde.
Behalve Leo Huurneman waren er ook nog drie donateurs die een schot afvuurden (de heren van Berkel- te Brake en Mentink) en iemand uit het publiek en dat was Guus te Molder.
De Compagnie Grolle heeft overigens een druk jaar voor de boeg. Het wachten is nog op het officiÎle programma van het jubileumcomitÈ.
In elk geval zullen ze in mei actief zijn en natuurlijk ook in oktober als de Slag om Grolle weer - en dit jaar heel uitbundig en uitgebreid - van start gaat.
Bovendien zal dit jaar het Grolsch Museum in Notenboomstraat (stadsboerderij) worden ingericht soldatenbarak. De gebruiksovereenkomst daarvoor binnenkort worden getekend.
Zodra het programma helemaal rond is, zullen wi daarover informeren.

Bron: Groenlose Gids 2002.

Gebruiksovereenkomst getekend

Compagnie Grolle krijgt stadsboerderij in gebruik

De oude stadsboerderij in de Notenboomstraat krijgt vanaf 1 maart a.s. een nieuwe gebruiker: de Compagnie Grolle.

Afgelopen week sloot de Compagnie met het bestuur van het Museum een gebruiksovereenkomst, zie foto.
Op de foto voorzitter Niek Beurskens van het Museumbestuur die met de nodige vaardigheid en met een ganzenveer de overeenkomst tekent. Jan Grijsbach, ook lid van het museumbestuur, en Gerrie Meulenbeek en Edwin Grothe van de Compagnie in de prachtige kostuums gestoken, kijken geïnteresseerd toe.
Het is de bedoeling dat de Compagnie Grolle in de stadboerderij bivakkeert. Vanaf mei, als de stadsfeesten van Grolle 725 officieel van start gaan, zullen daar op geregelde tijden kampementen worden ingericht en kan iedereen zien hoe men in vroeger tijden leefde.
Niek Beurskens deelde desgevraagd mee dit een goede ontwikkeling te vinden.
"Er komt meer leven in het stadsboerderijtje en we hopen dat ook meer Grollenaren daar een kijkje zullen nemen. Want er zijn veel Grollenaren die deze staatsboerderij nog nooit hebben bezocht", zo laat hij fijntjes en met een tikje humor weten.
Misschien kan in een later stadium de stadsboerderij ook nog voor andere evenementen worden aangewend.
De Compagnie Grolle betaalt mee in de kosten van het gebouw; geen echte huur maar een vergoeding van de kosten van elektriciteit en dergelijke.

Bron: Groenlose Gids 2002.

34e jaargang nr. 33 - donderdag 15 augustus 2002

Grolse kanon schiet kermis open

Mooie traditie trekt elk jaar enorm veel publiek

Op zondagmiddag 18 augustus 2002 om 13.30 uur wordt de befaamde Grolse kermis opengeschoten middels het beroemde Grolse kanon. Het openschieten van de Grolse kermis begint inmiddels al weer een niet meer weg te denken traditie te worden dat elk jaar enorm veel publiek trekt. Op de kanonsbulten kun je dan over de koppen lopen.

Extra glans

Ook het feit dat de schutterskoningen (senioren en jeugd) en de knuppelkoningin het jaar erop persoonlijk het Grolse kanon mogen afschieten geeft het koningen koninginneschap extra glans. Voor velen gaat er met het persoonlijk afschieten van het Grolse kanon een droom in vervulling.

Wie schieten er allemaal?

In totaal worden er vijf schoten gelost. Als eerste schiet Harrie Ribbers, de schutterskoning van vorig jaar. Het tweede schot is voor Henriët Pasman, de knuppelkoningin van 2001 en als derde zal Collin Vennebekken het kanon afschieten. Het vierde en vijfde schot is respectievelijk voor Gethy Groot Zevert en G. Lichtenberg. Beide heren hebben zich dit jaar enorm verdienstelijk gemaakt voor de Compagnie Grolle.
Aanvang 13.30 uur tot 14.00 uur. Na afloop kunnen de toeschouwers genieten van het kleurrijke Grolse corso dat om 14.30 uur door de straten van Groenlo trekt.

Bron: Groenlose Gids.

openingen van bedrijven en instellingen en ze zijn anno 2005 kind aan huis op de Bataviawerf in Lelystad, Slot Loevestein, Archeon in Alphen a/d Rijn en tal van andere 17e eeuwse evenementen in Nederland.

In 2003 was de Compagnie Grolle te gast op de Bataviawerf in Lelystad ter ere van het afscheid van Willem Vos, de drijvende kracht achter de Bataviawerf. Foto: collectie Compagnie Grolle.

Compagnie Grolle tijdens Groenlo 725 jaar stad in 2002. Foto: collectie Compagnie Grolle.

Ook wordt de Compagnie Grolle wel eens gevraagd om mee te werken aan TV-programma's. Op deze foto is een heel kampement ingericht op de Halve Maan voor het televisieprogramma "Verre Verwanten". De opnames vonden in juli 2005 plaats.
Foto: Erik Mentink.

Televisie

Al gauw na de presentatie van de pakken meldt zich TV-Gelderland om in het programma 'De Geschiedenisbus' een uitzending te wijden aan Groenlo en de Compagnie Grolle in het bijzonder. Ook de landelijke televisie toont interesse. Zo zijn leden van de Compagnie Grolle te zien in de serie 'Wij Oranje'. Hierna is de Compagnie nogmaals op TV-Gelderland te zien in het programma 'De Geschiedenisbus' waarbij een hele uitzending gewijd wordt aan het feit dat Groenlo in 2002 725 jaar stadsrechten heeft. In 2004 had het maar een haar gescheeld of de compagnie was te zien in een reclamespotje van Mora.

2005

Anno 2005 bestaat de Compagnie Grolle uit zo'n dertig leden waaronder officieren, musketiers, kanonniers, piekeniers, een trommelaar en een schrijver. De vrouwen in de groep houden zich bezig met de meer alledaagse maar zeker niet onbelangrijke bezigheden in het kamp, zoals het bereiden van voedsel en verstellen van kleren. Ook enkele kinderen maken af en toe deel uit van de groep, om het 'plaatje' te compleren. De Compagnie Grolle, beleeft het verleden.

Ook heeft de Compagnie Grolle een schrijver in de persoon van Ton Tijdink.
Foto: collectie Compagnie Grolle.

Hoofdstuk 10

Het Brusselse document: het definitieve bewijs!

Na alle naspeuringen in de Nederlandse archieven en bibliotheken bleef de vraag of men aan Spaanse zijde gegevens over de bewapening van Grol had bijgehouden en of die eventueel bewaard waren gebleven. De uitdaging om in het Algemeen Rijksarchief te Brussel naar aanvullende gegevens te zoeken was daarmee geboren.
Voor een optimaal resultaat van zo'n bezoek is een goede voorbereiding noodzakelijk. Internet verschafte de gegevens nodig om te Brussel 'Inventarissen' en 'Toegangen' in boekvorm te bestellen. Aandachtige bestudering van deze vele kilo's wegende stapel boeken leverde een aanzienlijke lijst op van te Brussel te raadplegen documenten. Gewapend met dit schema reisde ik in de herfstvakantie 2003 naar Brussel. De drie voor dit onderzoek uitgetrokken dagen bleken veel te kort. Grote sensatie maakte zich tijdens die dagen van mij meester toen ik het opgevraagde verslag van de munitiemeester van Grol over de periode 1608–1615 in handen kreeg. Een vluchtige blik op de inhoud maakte me duidelijk dat hier, naast een droge opsomming van de voorraden, heel wat buitengewoon interessante informatie in te vinden was. Het 44 pagina's tellende, in oud Frans met de hand geschreven, document transcriberen was in de beschikbare tijd ondoenlijk. Alles fotokopiëren leek de beste oplossing. Daarmee ongeveer halverwege zijnde werd ik erop attent gemaakt dat dit (helaas) niet was toegestaan. Met deze helft terug in Nederland nam, bij het transcriberen en vertalen van wat ik had verzameld, mijn nieuwsgierigheid naar wat er in de andere helft zou staan alleen maar toe. Gewapend met een digitale camera werd in november 2003 nogmaals een bezoek aan het archief te Brussel gebracht. Het werd een dagtrip van station Lichtenvoorde-Groenlo naar Brussel Centraal. De netto voor onderzoek beschikbare tijd was slechts vier uren. Na verkregen toestemming legde ik de ontbrekende pagina's fotografisch vast.
De rekening en verantwoording, die munitiemeester Charles de Cocquiel over de jaren 1608–1615 te Grol heeft bijgehouden is te Brussel bewaard gebleven omdat deze ter controle aan de contadorie (rekenkamer) te Brussel moest worden gezonden. Documenten betreffende het munitiebeheer te Grol over de periode 1615–1627 ontbreken daar helaas.
Het verslag van De Cocquiel geeft ons gedetailleerd inzicht in wat er tussen 1608 en 1615 met de artillerie en de "munitievoorraad" in Grol is gebeurd. Onder munitie werden in die tijd alle materialen verstaan die bij de oorlogvoering werden gebruikt. Naast musketten, kruit, lonten en kogels hoorden daar ook schoppen, houwelen, pek en nog vele andere materialen bij. En vooral in het gedeelte over het beheer van de schoppen, houwelen en kapmessen stonden buitengewoon interessante gegevens over het werken aan de vesting.
De inhoud van dit 'Brusselse' document ontleent een belangrijk deel van zijn betekenis aan de periode waarop het verslag van De Cocquiel betrekking heeft. Ambrogio Spinola veroverde Grol in augustus 1606. Grol was daarvoor 9 jaren in Staatse handen geweest en kwam nu onder Spaans regime. Spinola wilde na die verovering graaf Hendrik van den Bergh tot gouverneur van Grol benoemen. Maar omdat Hendrik van den Bergh het zo wilde, liet Spinola bij wijze van voorziening kolonel Jacomo Francesco naar Grol komen om daar tijdelijk als gouverneur op te treden. Nog in 1606 nam graaf Hendrik van den Bergh het gouverneurschap van Grol van Francesco over.
Hendrik van den Bergh werd als gouverneur echter al op 8 maart 1607 opgevolgd door Mathijs van Dulcken, die daarvoor gouverneur van Wachtendonk (ca. 20 km ten oosten van Venlo) was. Wachtendonk was echter in 1607 neutraal verklaard, waardoor zijn functie daar overbodig was geworden. Spinola had in november 1606 Johan Fatre benoemd tot munitiemeester van Grol. Deze overleed echter vrij spoedig na zijn benoeming aan een besmettelijke ziekte. Korte tijd na de benoeming van Van Dulcken kwam ook de voormalige munitiemeester van Wachtendonk, Charles de Cocquiel, op 20 december 1607 naar Groenlo om de overleden Fatre op te volgen.

De Cocquiel nam de voorraad pas in mei 1608 in beheer over. Dat was een gevolg van het feit, dat sedert de dood van zijn voorganger, Fatre, meerdere personen met goedvinden van gouverneur Van Dulcken een sleutel van het magazijn hadden bezeten. Er was in die periode van de voorraad geen administratie gehouden. Er zal eerst overleg met Brussel hebben plaats gevonden voordat De Cocquiel zijn werkzaamheden wilde beginnen. Uiteindelijk was het een door Van Dulcken op 18 mei 1608 getekende inventarisatie van de voorraden waarmee De Cocquiel zijn beheer aanving.
Wat het geschut betreft waren er bij die overname:

5 bronzen kanonnen kaliber 24 pond
4 bronzen kanonnen kaliber 16 pond
4 gietijzeren kanonnen kaliber 16 pond
1 gietijzeren kanon kaliber 17 pond
2 "pedriers" kaliber 4 ½ pond
1 bronzen (veld)slang kaliber 2 pond
2 bronzen falconetten kaliber 2 pond
1 bronzen mortier

Ieder kanon is in het document van De Cocquiel gedetailleerd beschreven. De 5 bronzen 24 ponds kanonnen en 2 van de 4 bronzen 16 ponds kanonnen waren in 1605 of 1606 te Mechelen vervaardigd en dus nog onlangs, na de verovering door Spinola, nieuw in de stad aangekomen. Op de twee overige bronzen kanonnen kaliber 16 pond was een leeuw afgebeeld met het opschrift Hollandia en vervaardigd in 1601. Van een van die twee was de trompetvormige voorzijde afgezaagd. De veldslang droeg het wapen van Utrecht en was in 1580 vervaardigd. Een van de falconetten kaliber 2 pond werd in 1552 te Utrecht geproduceerd en droeg het wapen van Karel V. De mortier was in 1597 te Den Haag vervaardigd. Op 3 van de 4 gietijzeren kanonnen kaliber 16 pond stond het gietgewicht vermeld (2735, 2090 en 2230 pond). Bij enkele kanonnen wordt melding gemaakt van beschadigingen.
Het in deze opsomming opgenomen bronzen "slangstuck" met het wapen van Utrecht, dat in 1580 was vervaardigd, was ook in 1597 te Grol aanwezig, want het werd daar toen door de troepen van Maurits aangetroffen. Dit wijst er op, dat de Spanjaarden binnen Grol al in 1597 over een of meer op de Staatse troepen buit gemaakte kanonnen beschikten. Maurits heeft dit slangstuk in 1597 na de verovering van Grol in de stad gelaten. Het is daarna in 1606 door Spinola weer op de Staatse troepen buit gemaakt en was daar vermoedelijk ook in 1627 nog aanwezig.
De enige mortier, die Maurits bij de belegering van Grol in 1597 bij zich had en die kort voor het vertrek van Maurits uit Den Haag naar de Achterhoek te Den Haag gefabriceerd moet zijn, werd dus door hem in 1597 eveneens te Grol achtergelaten en door de Spanjaarden bij de inname van Grol in 1606 op de Staatse troepen buit gemaakt.
Naast het geschut was er behalve kruit nog een aanzienlijke voorraad andere materialen in het magazijn:

3 onbruikbare gebroken affuiten
6 kleine affuiten zonder wielen om op bootjes gebruikt te worden
6 goede voorwagens
4 voorwagens zonder wielen
1 blokwagen
4 wielen voor een 16 ponds kanon
4 bootjes om als brug te dienen
1 klein anker voor deze bootjes
7182 pond losse lonten
39 grote tonnen met lonten
69 vaatjes met loden kogels voor haakbussen en musketten
220 kanonskogels
1450 kanonskogels (24 pond)
289 kanonskogels (16 pond)
12 bommen voor de mortier
10 geladen bommen
79 musketten
6 haakbussen
252 geladen granaten in 3 vaten verpakt
900 schoppen
400 houwelen
9 hakbijlen
137 kapmessen
12 vaten met koploze spijkers voor de palissaden
2 vaatjes spijkers voor het staketsel van de loopgraven
½ vaatje kraaiepoten
28 borstharnassen van weinig nut
23 goede borstharnassen
47 helmen (morillon)
1 vat pek
2 vaten dolken
6½ vaten fakkels
893 spaden met stelen met kruk
584 spaden met stelen zonder kruk
98 regenmantels

8 onbruikbare wagens met (koren-)molens
14 koperen lepels voor het laden van de kanonnen
8 reinigers voor het geschut
7 stampers voor het geschut

Waar bevond zich nu het magazijn waar al deze munitie lag opgeslagen? Het antwoord vinden we in de brieven van pastoor Cornelius Fabritius aan de toenmalige Apostolisch Vicaris Sasbout Vosmeer. Na de verovering van Grol door Spinola in augustus 1606 werd de Calixtuskerk weer voor de katholieke eredienst bestemd en Fabritius tot pastoor van Grol benoemd. Fabritius rapporteerde in zijn brieven aan Sasbout Vosmeer over de situatie te Grol. In een van zijn brieven van eind 1606 laat de pas benoemde pastoor aan Sasbout Vosmeer weten, dat de kerk nog gebruikt wordt als bergplaats van het geschut en dat er tegen de kerk aan een munitieopslagplaats is gebouwd. In maart 1607 schrijft hij Sasbout Vosmeer: "*De Heer Gouverneur (Van Dulcken is dan net tot gouverneur van Grol benoemd) is ons niet meer tot last door zijn kanonnen in de kerk op te bergen. Wel is er aan de noordkant van de kerk achter het altaar van St. Catharina nog wat oorlogstuig opgeborgen, maar op afgesloten particulier terrein. Aan de zuidkant achter het altaar van St. Anna staan nog veel voertuigen, wagens en raderen op een open plek, zodat ze 't volk, de zangers en zelfs de celebrerende priester hinderen.*"

Wanneer de door Fabritius genoemde munitieopslagplaats werd gebouwd, is niet bekend. Mogelijk was dit het werk van de Staatse troepen tussen 1597 en 1606. We treffen dit magazijn in het begin van de 18e eeuw nog aan op een prent van Cornelis Pronk.

Bij het aantreden van munitiemeester De Cocquiel in 1608 was er 20.146 pond kruit in het magazijn. Daarvan was 5.841 pond goed bruikbaar kruit verpakt in 37 tonnen. De overige 14.305 pond worden door hem omschreven als "mouillé" wat wil zeggen bedorven of door het water aangetast. Dit laatste in 91 tonnen verpakt kruit werd door hem als onbruikbaar gekwalificeerd. Welk gewicht in grammen de in dit document genoemde ponden vertegenwoordigden is (nog) niet duidelijk. Wel moet hier worden opgemerkt, dat Hendrik van den Bergh, toen Maurits de stad in november 1606 aanviel, in één dag 38 tonnetjes kruit had verschoten. In de periode 1608–1615 werd geen kruit aan de voorraad toegevoegd. Niet alleen was de voorraad bruikbaar kruit aanzienlijk, ook had het ingaan van het 12-jarig bestand in 1609 tot gevolg dat voorlopig geen aanval op de stad te verwachten was en dus voor krijgshandelingen

Cornelis Pronk tekende in 1729 Groenlo vanuit het noord-westen. Onder het aan de Calixtuskerk aangebouwde schuine dak bevond zich het munitiedepôt.

geen kruit zou worden verbruikt.
Dat men in de stad weinig gelukkig was met zo'n grote voorraad kruit naast de kerk mag blijken uit een opmerking daarover in de brief van pastoor Fabritius aan Sasbout Vosmeer van 1 mei 1612: "Er schijnt weinig hoop te zijn dat het buskruit verwijderd wordt, daar de Gouverneur dit afschuift op de Commissaris van Bewapening".
Hoewel er tijdens het 12-jarig bestand geen kruit voor oorlogshandelingen werd aangewend, treffen we in de boekhouding van De Cocquiel over de jaren 1608 t/m 1610 toch gegevens over de uitgifte van kruit. Reizende autoriteiten en transporten van geld en goederen moesten ook tijdens het bestand tegen vijandelijke aanvallers en rovers worden beschermd. De soldaten van het Grolse garnizoen waren in de jaren 1608 en 1609 verschillende keren bij een dergelijke begeleiding betrokken. Aan hen werd voor hun vertrek het nodige kruit en lonten uitgereikt. In mei 1608 waren er transporten van en naar de Rijn en naar Oldenzaal. Ook in februari en maart 1609 waren er transporten naar Oldenzaal. Deze transporten vielen nog vóór het 12-jarig bestand en zullen onder andere met de bevoorrading van Grol en Oldenzaal te maken hebben gehad. Van transporten van munitie blijkt uit de boekhouding niets. Er hebben in die periode zeker geldtransporten plaats gevonden. Niet alleen voor de begeleiding van transporten, maar ook bij feestelijke gelegenheden ontvingen de soldaten kruit en lonten. Zo kreeg Van Dulcken per brief uit Brussel opdracht om op de 5e mei 1609, bij gelegenheid van de publicatie van het 12-jarig bestand, de soldaten van zijn garnizoen voor en na een te houden processie een salvo te laten afvuren. In totaal waren daar 270 pond kruit mee gemoeid. Ook werden bij die gelegenheid alle kanonnen 3 keer afgeschoten waarvoor in totaal 872 pond kruit werd verbruikt.
Ook aan de troepen die uit Grol vertrokken om van garnizoensplaats te wisselen, wat zo nu en dan gebeurde, werd kruit en lonten ter hand gesteld. Na het ingaan van het bestand werd het garnizoen te Grol ingekrompen. Er vertrokken soldaten naar Oldenzaal, Gelre (het huidige Duitse Geldern) en Maastricht. Ook zij kregen kruit en lonten mee om zich onderweg te kunnen weren. Na het ingaan van het bestand werd er overigens in 1610 en 1611 nog slechts kruit uitgegeven om er nieuw aangeworven soldaten mee te laten oefenen. De kosten van dat kruit werden op hun soldij ingehouden.
In de periode voorafgaand aan het ingaan van het bestand verbruikten niet alleen de haakbussiers en musketiers kruit, maar ook de artillerie ontving van de munitiemeester kruit. Zoals hiervoor vermeld op 5 mei 1609 bij gelegenheid van de publicatie van het 12-jarig bestand, maar ook bij andere gelegenheden.
Op Sacramentsdag 1608 (donderdag 7 juni) werden 3 halve kanonnen 3x afgeschoten (15 pond per schot). Om te waarschuwen dat vijandelijke soldaten in de buurt waren, werden op 6 oktober 1608 drie halve kanonnen afgeschoten. Op 12 november van dat jaar werd ter herinnering aan de "bevrijding" van Grol in 1606 door Spinola een processie rond de stad gehouden. Tijdens die processie werden 3 halve kanonnen afgevuurd. Dat gebeurde ook in 1609, maar vanaf 1610 vernemen we daar niets meer over. De processie zal nog wel hebben plaats gevonden, maar de kanonnen zwegen. In verband met het gesloten bestand gebeurde dat vrijwel zeker op bevel van Brussel.
Overigens werd in 1608 het feest van de apostel Andreas (30 november) met meer kanongebulder gevierd dan de processie ter herinnering aan de bevrijding van Grol. Drie halve kanonnen vuurden in 1608 ieder 3 keer. Eveneens, zoals het ook nu weer traditie is geworden, werd het nieuwe jaar met kanonschoten verwelkomd. Zes halve kanonnen vuurden op 1 januari 1609 ieder 1 keer. Op 1 januari 1610 deed men zuiniger aan: slechts 3 kanonnen ieder 1 keer.
Tijdens het 12-jarig bestand werden er na 1 januari 1610 bij de jaarwisseling geen kanonnen meer afgevuurd.
In juni 1615 werd De Cocquiel benoemd tot munitiemeester van Lierre (België) en vertrok toen uit Grol. Hij werd te Groenlo opgevolgd door Anthoine Willemarte. Het grootste gedeelte van het verblijf van De Cocquiel te Grol viel in het 12-jarig bestand (1609–1621).
Of er in de periode na het vertrek van De Cocquiel in 1615 tot de belegering door Frederik Hendrik in 1627 te Grol nog kruit aan de voorraad is toegevoegd, is niet bekend. Wel moet de stad bij die belegering over een aanzienlijke voorraad hebben beschikt. Bij de verdediging van de stad werd door de kanonniers, haakbussiers en musketiers zeer veel kruit verbruikt. Toch moet er een aanzienlijke voorraad zijn overgebleven, die door de troepen van Frederik Hendrik werd buitgemaakt. Op 3 september 1627 besluit de Raad van State te Den

Haag dan ook: *"Sijnde eenigh cruijtmaeckers van Delft heur comen presenteren om het polver te vermaecken dat uijt Grol gecomen is. Is goetgevonden dat de heer Neck sal beschrijven Joris Adriaensz. cruijtmaecker van Amsterdam ende dat hij gecomen sijnde, alsdan het voorschreven polver tsaementlick men dese sal geproeft worden ende uijtgegeven naeden meesten dienst van 't landt"*.
Bij zijn vertrek uit Groenlo in juni 1615 treffen we in de verantwoording van De Cocquiel dezelfde opsomming van kanonnen aan als die bij zijn aantreden in 1608 werd vastgesteld. Er is dus in die tussentijd aan de voorraad aanwezige kanonnen niets veranderd.
Wat het thans te Groenlo aanwezige kanon betreft, is hier van belang dat in de acte van overname van kanonnen en munitie, bij het aantreden van De Cocquiel in mei 1608, één kanon als volgt wordt beschreven: *"une piece de fer pesant 2735 pnd tirant balles de 16 pnd avecq son affust"* (een ijzeren stuk, wegende 2735 pond, kogels schietende van 16 pond, met zijn affuit).
Bij zijn vertrek uit Groenlo in 1615 neemt hij in de beschrijving van de toen aanwezige voorraad dit kanon als volgt op: *"une piece de fer pesant 2735 pnd de 16 pnd de calibre avecq son affust"* (een ijzeren stuk, wegende 2735 pond, kaliber 16 pond, met zijn affuit).
Op het Grolse kanon staat een gietgewicht van 2735 pond vermeld. Het is duidelijk dat het hier om hetzelfde kanon gaat.
Omdat door De Cocquiel bij dit kanon geen melding wordt gemaakt van enige beschadiging en dat bij sommige andere kanonnen in de opsomming wel het geval is, is het duidelijk dat in 1615 de trompetvormige voorzijde van de vuurmond van het Grolse kanon nog onbeschadigd was.
De nadrukkelijke vermelding, dat het hier om een kanon gaat waarmee 16 ponds kogels werden geschoten, verdient nadere toelichting. In zijn geschrift over "De oorsprong van de Grolse kanonnen" ontleent Erik Mentink aan opmerkingen daarover van Trollope het volgende: *"De diameter van de kruitkamer is 7,62 cm. Deze kruitkamer zou ongeveer 2,38 kg kruit kunnen bevatten. In die tijd, toen poederkruit werd gebruikt, werd aangenomen dat de kruidkamer de helft van het gewicht van de kogel in poeder kon bevatten. Wanneer het gewicht van het kruit in de kruitkamer 2,38 kg is en de kogel het dubbele ofwel 4,76 kg moet wegen, dan moet de kogel van steen zijn geweest. De lengte van de loop zou te kort zijn voor een Demi-Cannon dat ijzeren kogels afvuurt met poederkruit.*
Dit kanon heeft duidelijk een lang en nuttig leven gehad na de overgang van het poederkruit (naar korrelkruit) en stenen kogels (naar ijzeren kogels). Met een lading van 4 pond korrelkruit zou het een ijzeren kogel kunnen afvuren met een bescheiden snelheid. Dit kanon zou het meest effectief zijn tijdens een belegering om schroot te schieten, tegen een aanval, ter verdediging van een bres in de Groenlose vestingwal", aldus Trollope.
Van het schieten met schroot vinden we in de verslagen van de belegering van 1627 nergens mededeling. Nadat toen door het laten ontploffen van een mijn een bres in de vestingwal was geslagen, werd niet tot een stormaanval overgegaan, maar kon direct over overgave worden onderhandeld. Schieten met schroot (losse musketkogels en kleinere kogels) was dus niet meer nodig.
Van Wassenaer, die vrij nauwkeurig was in het beschrijven van de beschietingen, meldt onder andere op 8 augustus 1627: *"Men bevondt in 't quartier van de Prince een kogel die rontsom met loot vergroot was"* en op 16 augustus: *"Als de vyant* (de aanval van de Spaanse troepen onder aanvoering van Hendrik van den Bergh) *vertrocken was begost men in den dageraet dapper aen alle kanten op de stadt te schieten. Die van binnen antwoordeden weynich ende als men haer looden bevont sach men die van tinne schotelen ende lepelen ghemaeckt"*. Dit laatste was het gevolg van het feit dat men in de stad gebrek had aan musketkogels. Kanonskogels waren er echter genoeg, zoals na inname van de stad aan de troepen van Frederik Hendrik bleek.
Uit het verslag van De Cocquiel blijkt duidelijk, dat men in de periode 1608–1615 over een voorraad kogels voor 16 ponds kanonnen beschikte. Bij de toen aanwezige voorraad munitie treffen we niets aan dat er op wijst dat ook met schroot kon worden geschoten.
Het verslag van De Cocquiel aangevuld met de gegevens die Van Wassenaer publiceerde heeft het definitieve bewijs geleverd, dat het Grolse kanon zeker al vanaf 1606 in de stad was en door Spinola bij de inname van de stad in dat jaar daar werd aangetroffen. Het moet onderdeel zijn geweest van de bewapening, die in de periode 1597–1606 door de Staatse troepen in de stad werd gebracht.

Hoofdstuk 11

Een nieuw affuit voor het Grolse kanon.

Affuit Grolse kanon aan vervanging toe

• *Het Grolse kanon.*

GROENLO - De stichting Vrienden van de Grolse Kanonnen heeft - na een onderzoek van enkele deskundigen - de mededeling ontvangen dat het affuit van het Grolse kanon in slechte staat verkeert. Van binnenuit is een rottingsproces op gang gekomen. Het huidige houtwerk dateert uit 1948 en gedeeltelijk uit 1984. Uit het onderzoek blijkt dat het hout vochtig is geweest en daarna is geverfd. Om het rottingsproces een halt toe te roepen, is er maar één oplossing mogelijk, namelijk het hele affuit vervangen.

De vervanging zal enige tijd in beslag nemen daar er eerst een eikenboom gevonden moet worden met een diameter van tenminste 2,40 m. De aankoop van een dergelijk exemplaar gaat ongeveer 7.000 euro kosten. Vervolgens moet de boom minimaal een jaar te drogen worden gelegd. Hierna kan hij op maat gezaagd worden, daarna wederom drogen, waarna het ijzerbeslag aangebracht kan worden. De bedoeling is om het affuit en de loop niet meer te schilderen.

De gemeente had de kanonswal voor 2003 op de prioriteitenlijst Monumentenzorg geplaatst. De stichting had het affuit graag in 2004 willen herplaatsen, na de opknapbeurt van de kanonswal. Maar aangezien de reconstructie van de kanonswal in 2003 van de prioriteitenlijst is gehaald omdat de gemeente daar geen tijd voor heeft, zal de vervanging op zich laten wachten, maar hopelijk niet te lang. De trots en het symbool van Groenlo moet snel opgeknapt worden. De Compagnie Grolle wil het kanonschieten op hoogtijdagen graag voortzetten. Op dit moment is er geen direct gevaar dat het affuit beschadigingen van dien aard oploopt dat het zal inzakken. Maar de vervanging moet niet jaren op zich laten wachten. Op nieuwjaarsdag om 14.30 uur laat het kanon weer van zich horen.

Bron: Nieuwsblad voor Groenlo 2003.

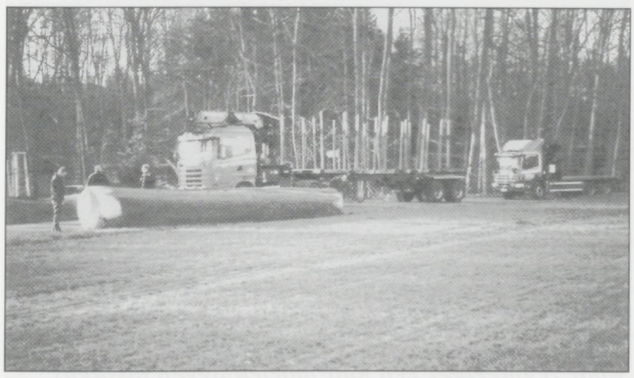

De eikenboom wordt opgehaald door de firma's Rouwmaat en Ten Bulte in Nordhorn (Duitsland).

Een geschikte eikenboom. Foto's: collectie Edwin Grothe.

KANON

Een affuit maken: geen alledaagse bezigheid

Was het in de late Middeleeuwen heel gewoon: het maken van een affuit, het houten onderstel voor een kanon, tegenwoordig is het geen alledaagse bezigheid.

Door WILLEMIEN WEERMAN

Richard ten Bulte, Edwin Grothe en Wim Nijenhuis van de Stichting Grolse Kanonnen werken samen met Stefan Dute, Jan te Woerd en Leo Penterman van Staatsbosbeheer (v.l.n.r.) aan het vervoersklaar maken van de boom die mogelijk als affuit zal dienen. Foto: Hans Groene

GROENLO/BORCULO • Het is geen klusje dat in een paar dagen is geklaard. Ten eerste moet er een geschikte boom worden gevonden. Dan moet die boom zeker een jaar indrogen waarna pas duidelijk wordt of de boom geschikt is. Vervolgens moet de stam op de juiste lengte en breedte worden gezaagd en door vakmensen worden voorzien van het nodige smeedwerk. Pas dan kan het kanon er in rusten en zonodig worden verplaatst.

Want wat ze in Groenlo willen is een natuurgetrouwe kopie van de originele mobiele affuit die ooit het kanon droeg dat na het Beleg van Grol achterbleef.

„Het kanon werd niet meegenomen naar Den Bosch waar Frederik Hendrik in 1627 na het beleg van Grol naar toe ging. De vuurmond van het uit 1527 daterende kanon was namelijk beschadigd", vertelt Edwin Grothe, voorzitter van de Stichting Vrienden van de Grolse Kanonnen. De overige kanonnen werden door zes tot acht paarden getrokken naar de frontlinies. Het was al langer bekend in Groenlo. Het in 1948 naar originele tekeningen vervaardigde affuit deugde niet meer terwijl het nog maar 53 jaar oud is. „Een gevolg van het niet voldoende laten drogen van het hout en het daarna toch te gaan schilderen", weet Grothe. „Daardoor is het aan de binnenkant gaan rotten. Een goed behandeld stuk hout moet zeker tachtig tot honderd jaar meegaan zo hebben experts ons verzekerd."

De Stichting Vrienden van de Grolse Kanonnen deed daarom een bijzondere oproep. Daarin werden mensen en organisaties die een erg dikke eikenboom in de aanbieding hadden, verzocht contact op te nemen.

Velen, zo bleek uit de reacties, dragen het initiatief een warm hart toe. De firma Ten Bulte reageerde, Staatsbosbeheer belde op.

Uiteindelijk werden enkele bomen bekeken en degene die Staatsbosbeheer had liggen, uitverkoren. Zaterdag trokken leden van de Stichting met enkele ervaren krachten van Staatsbosbeheer naar Borculo. Om er in alle vroegte de eikenboom nabij de Lebbenbruggedijk soldaat te maken.

De zware storm in oktober vorig jaar had de boom al geveld zodat het zaterdag zaak was de kruin en de overbodige takken eruit te zagen. De houten reus heeft een omtrek van 3.45 meter en is meer dan honderd jaar oud. Hij werd dezelfde dag nog door de firma Ten Bulte naar een perceel naast de stoomhoutzagerij in Groenlo vervoerd. Daar zal de boom een jaar blijven liggen op een droge plek. Pas volgend jaar rond deze tijd kan dan vastgesteld worden of de kwaliteit goed genoeg is. Voor de zekerheid wordt er daarom nog een tweede eikenboom gereserveerd. Ten Bulte heeft er nog eentje in Duitsland gevonden en ook die zal naar Groenlo worden vervoerd.

Welke van de twee bomen het meest geschikt is, zal over een jaar moeten blijken. Dan kan er ook pas begonnen worden met het verzagen van de stam om vervolgens het nodige smeedwerk er op aan te brengen. Grothe benadrukt dat ditmaal niet dezelfde fout als in 1948 gemaakt zal worden.

„Daarom is de droogtijd zo belangrijk. Bovendien is besloten de stam slechts te conserveren maar niet meer te schilderen."

Bron: De Gelderlander 2004.

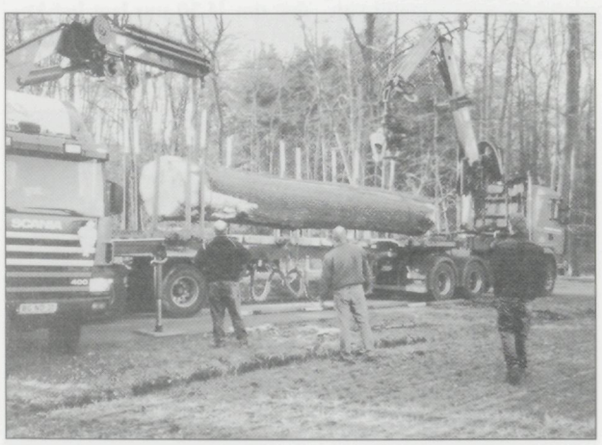

De reusachtige eikenboom wordt opgetakeld en naar Groenlo gebracht.
Foto: collectie Edwin Grothe.

Bij de firma Meerdink in Winterswijk worden beide bomen in platen gezaagd van elk 14 cm dik. Hierna worden beide gezaagde bomen te drogen gelegd bij de firma Ten Bulte aan de Winterwijkseweg in Groenlo, waar ze ongeveer een jaar moeten liggen alvorens verwerkt te kunnen worden.
Foto: collectie Wim Nijenhuis.

Hout voor affuit van Grols Kanon gezaagd bij Meerdink

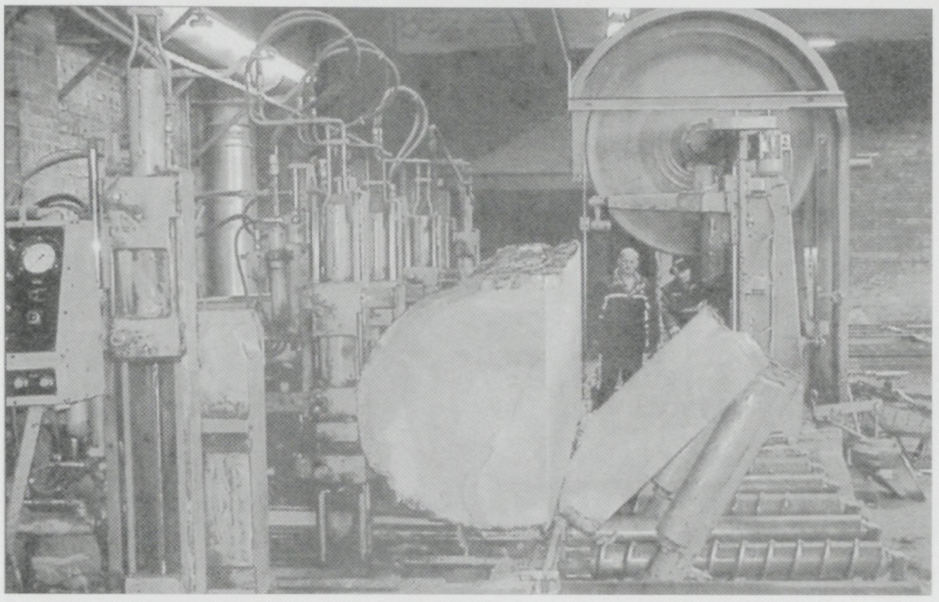

• *De boom wordt gezaagd.*

GROENLO-WINTERSWIJK - De Stichting Vrienden van de Grolse Kanonnen houdt zich bezig met het bewaren van de Grolse kanonnen, het organiseren van activiteiten rond het kanon en het werven van fondsen daarvoor. Eerder werd al aangekondigd dat het affuit van het grote kanon vervangen moet worden. Daarvoor is hout nodig en dat werd zaterdag gezaagd. Dat lijkt simpel, maar er zit meer aan vast.

Edwin Grothe van de Stichting Vrienden van de Grolse Kanonnen vertelt: „Door gebruik van onjuiste verf is het affuit van het grote kanon, in 1948 in gebruik genomen door Prins Bernhard, gaan verrotten. Dus moest er een nieuwe komen. Die wordt gezaagd uit één stuk, om het affuit voldoende sterk te maken om elke keer weer de krachten bij een kanonschot te kunnen dragen. Er werden ooit wel affuiten gemaakt die uit verschillende delen bestonden, vooral in tijden dat er veel en snel nodig waren. Maar het beste en het sterkste is een affuit uit één stuk. Daar voor zijn twee stukken hout van minstens 60 cm breed en 14 cm dik nodig. En met de juiste lengte, natuurlijk, maar gebleken is dat de lengte er meestal vanzelf wel is, als je de breedte en de dikte kunt realiseren." Richard en Geri ten Bulte, van het gelijknamige houtbedrijf uit Groenlo, zijn na de oproep van de stichting op zoek gegaan. „Het probleem is dat je voor zoiets een hele dikke, en meestal dus oude boom nodig hebt. Je kunt namelijk het hart van de boom niet gebruiken. Daar zitten de zwakke plekken van de aanhechtingen van de takken. Dus juist het stuk waar de boom het dikst is, kun je nĺét gebruiken. Dat betekent dus dat-ie wel héél dik moet zijn om er - naast het hart - nog stukken van de juiste dikte en breedte uit te halen. Een probleem is dat je dat soort oude en monumentale bomen - terecht - niet zo maar mag vellen." Na de oproep kreeg de stichting al een aanbod van een boom van staatbosbeheer; die werd te drogen gelegd bij Ten Bulte. Dat drogen gebeurt overigens gewoon 'aan de buitenlucht', onder een afdak. Richard ten Bulte: „Maar toen kregen we een tip over deze eik, waar met de oktoberstorm vorig jaar, de kruin helemaal uitgedraaid was. Die boom stond in Duitsland, achter Gronau, bij de ingang van het erf van een 'Schulte', vergelijkbaar met de grote scholtenboerderijen hier. We zijn gaan kijken, en ons leek die boom nog beter geschikt. Dus we hebben 'm geveld. Hij heeft een jaar bij ons gelegen, en vanochtend wordt de boom hier bij Meerdink gezaagd. Dat kunnen wij in onze zagerij niet, bomen van die dikte zagen."

De 150 jaar oude boom heeft een diameter van 1.40 meter en was veertig meter. In twee gedeelten van elke ongeveer 3.50 meter („Anders was-ie veel te zwaar!") arriveert de stam met een speciale vrachtwagen van de firma Ten Bulte Rondhout. Het is verbluffend om te zien hoe eenvoudig de speciale heftruck de boom van de wagen tilt, en op de machine legt. Hans van Leeuwen: „Dat doet Wim Vruggink met de kleine heftruck, we hebben hier namelijk ook nog een grote, die gewichten tot 20 ton aankan." Ook het vervolg van het proces oogt verbluffend eenvoudig. Een soort band transporteert de boom richting de zaag. Daar wordt de boom 'gesteld', recht gelegd, en wordt de zaag ingesteld. Ongeveer halverwege, als van de ene kant al diverse platen zijn afgezaagd en bijna het hart is bereikt, wordt de stam nog 'eventjes' omgedraaid, om van de andere kant ook aan tal platen van de juiste breedte en dikte te kunnen zagen. De band transporteert de boom langs de zaag, die zonder problemen door de boom komt. De machine heeft speciale opvangbomen, waar het gezaagde hout tegen aankomt. Dan wordt het voorzichtig neergelaten op een band, waarna met een soort lier de gezaagde stukken op een stapel met balkjes ertussen worden gelegd, na voorzien te zijn van een code. „Dat is omdat we de boom terug in Groenlo weer precies zoals hij is gegroeid zullen neerleggen, met balkjes ertussen. Dan krijgt het hout opnieuw de tijd om te drogen. Over ruim een jaar zullen we eens kijken hoe het ermee is. Die stukken van veertien centimeter dikte bijvoorbeeld, drogen - gewoon aan de lucht - nog wel ruim een halve centimeter in. En dan gaan we met mallen, gemaakt naar het oude affuit, zagen. Daarvoor willen we mensen van de Bataviawerf in Lelystad vragen. Daar werken we veel mee samen. Als de Batavia in 2005 aan Sail meedoet, zitten wij erop! We willen het oude ijzerwerk weer gebruiken, en het affuit weer in elkaar zetten, zodat het kanon weer gebruikt kan worden in oktober 2005", aldus Edwin Grothe.

Kijkend naar het gemak waarmee de klus wordt geklaard, ontstaat grote bewondering voor het vakmanschap waarmee de mensen van Meerdink en Ten Bulte de klus klaren. Zoals Edwin Grothe terecht opmerkt: „Het is mooi dat we zo dicht bij huis terecht kunnen voor deze - toch specialistische - klus. Zo zijn er meer voorbeelden te noemen in deze regio. We vergeten zo vaak om dicht bij huis te zoeken!" Maar ook is er bewondering voor onze voorouders, uit de zeventiende eeuw. Zij klaarden dit soort klussen immers in de zeventiende eeuw ook... Maar dan zonder heftrucks, automatische transportbanden, machines voor het zagen, computers. Zij deden dat gewoon met de hand.

Bron: Achterhoek Nieuws 2004.

Eikenhout van kanon lijkt even verdwenen

Door onze verslaggever

GROENLO • Of het een carnavalsstunt is of het bewijs van de oplaaiende 'strijd' tussen Groenlo en Lichtenvoorde is nog niet duidelijk. Maar feit is wel dat er vorige week ruim vijf ton eikenhout is verdwenen van het opslagterrein van houthandel Ten Bulte aan de Winterswijkseweg in Groenlo.

Het hout is eigendom van de stichting Vrienden van de Grolse Kanonnen en aangekocht om een affuit, een onderstel voor het kanon, te maken. Edwin Grothe van de Compagnie Grolle: „We gaan er van uit dat het diefstal is. Er is geen losgeld gevraagd."

Het hout is in de nacht van dinsdag op woensdag gestolen, zaterdagavond is op het politiebureau in Groenlo aangifte van diefstal gedaan. „Als het een carnavaleske grap is, wordt er vaak een bericht achtergelaten."

Politiewoordvoerder Anton de Ronde laat weten dat de diefstal van de boom is gemeld bij de politie. Hij laat in het midden of het om een officiële aangifte gaat. „Laat ik zeggen dat het bij ons gemeld is. We zijn op de hoogte. Maar wij gaan er van uit dat het om een carnavalsgrap gaat."

Carnavalsprins Gerard weet van niets. „Ik heb er wel van gehoord, maar volgens mij heeft het niets met carnaval te maken. Ik heb zelf wel een baal zaagsel voor de deur gekregen. Maar dat was al eerder. Daar zat wel een afzender op vermeld: carnavalsvereniging De Krullekes."

Grothe weet wel dat de diefstal de nodige moeite heeft gekost. „Ze hebben er groot materieel voor nodig gehad. Het gaat om in totaal 5,5 ton eikenhout. Dat hebben ze over het hek heen getild."

In Groenlo wordt op een tegenactie gebroed, laat Grothe weten. „Ik denk dat een stunt heel nabij is. Wij hebben nu ook een week de tijd gehad."

De dieven moeten wel weten dat hun werk eigenlijk vergeefs is geweest. „We hadden twee stukken. Het minst mooie hout is weg. Ze hebben de verkeerde boom meegenomen."

Bron: De Gelderlander 2004.

Op gezette tijden wordt gemeten hoe droog de bomen al zijn. Op de foto verricht Richard ten Bulte de metingen en noteert Edwin Grothe de percentages. Foto: collectie Wim Nijenhuis.

Groenlo een jaartje zonder kanon

Mensen die het afgelopen weekend over de kanonswal hebben gewandeld, zullen vreemd hebben opgekeken omdat het Grols Kanon - de trots van de vestingstad - is verdwenen. Deze keer is het gelukkig niet ontvreemd door onverlaten uit de nabijheid van Groenlo, maar het kanon ondergaat een totale metamorfose zou je kunnen zeggen. De stichting Vrienden van de Grolse Kanonnen hebben zaterdagmorgen met behulp van het bedrijf Rouwmaat het zware kanon van zijn standplaats gehaald om te worden opgeknapt. Zoals al eerder vermeld is de affuit aangetast en er is enige tijd geleden al een geschikte boom gevonden en die is gezaagd en daarmee kan een nieuwe affuit worden gemaakt. Dat gebeurt bij het bedrijf Hofman in Beltrum. Ook de rest van het kanon wordt goed onder handen genomen. Dat werk duurt enige tijd want eerst volgend jaar oktober bij de grote slag om Grol zal het kanon weer triomfantelijk worden meegevoerd en zal er ook en extra wagen zijn om het kanon rond te rijden. Edwin Grothe vertelde ons zaterdagmorgen direct nadat het enorme gevaarte van 2450 kilo van zijn standplaats was getild, dat het kanon er volgend jaar weer als herboren gaat uitzien.

Op 1 januari zullen dit jaar ook geen kanonschoten te horen zijn. Het wordt dus een rustige nieuwjaarsdag. Maar volgend jaar in oktober zal iedereen de trots van Groenlo weer kunnen bewonderen. Even geduld dus en kijken naar de nu lege plek met de gedachte dat het maar van tijdelijke aard is.

Het kanon werd volgens de overlevering door prins Frederik Hendrik aan de stad Grol geschonken nadat hij hier de Spaanse bezetters had verjaagd. Frederik Hendrik, de stedendwinger, veroverde Grol op de Spanjaarden in 1627.

Bron: Groenlose Gids 2004.

Elke plaat is genummerd. Foto: collectie Wim Nijenhuis.

NIEUW AFFUIT

Een hijskraan van de firma Rouwmaat tilde zaterdag het 2450 kilo zware gevaarte van de plek. Foto: Theo Kock

Grols kanon gaat nieuw leven tegemoet

Het Grolse kanon gaat weer rijden. Dat is de bedoeling van de vriendenstichting die het historische schietuig momenteel restaureert. Eerst zullen wandelaars het monument een tijdlang moeten missen.

Door onze verslaggever

GROENLO • Het Grolse kanon met originele loop uit 1572 is zaterdagmorgen van zijn plek op de Kanonsbult bij de gracht opgehesen om te worden gerestaureerd. Een gedenkwaardige mijlpaal, want de restauratie heeft al tijden heel wat voeten in aarde gehad. Een hijskraan van de firma Rouwmaat tilde zaterdag het 2450 kilo zware gevaarte van de plek en reed er rechtstreeks mee naar de oude smederij van Huijskes(-Boevink) aan de Nieuwstraat. Dat kon zonder verkeersomleidingen, doordat het op de vroege zaterdagmorgen nog erg rustig was op straat.

In de smederij wordt het kanon de komende tijd ontmanteld. De metalen delen worden schoongemaakt en gestraald. De houten delen, die vervangen moeten worden, gaan los naar de werkplaats van restaurateur Hoffman in Beltrum, om als mallen te dienen voor de onderdelen van het nieuwe eikenhouten affuit of rolpaard. Het hout komt van een zeer zware eik, die door de Stichting Vrienden van de Grolse Kanonnen via houthandel Ten Bulte kon worden opgekocht in de buurt van het Duitse Metelen bij Gronau. De 11.000 kilo zware eik was daar omgewaaid.

De ruwe houtdelen voor het kanon, nog altijd zo'n 5500 kilo zwaar, werden vorig jaar ludiek ontvoerd bij houthandel Ten Bulte door enkele overmoedige snaken uit Beltrum.

In de nachtelijke uren laadden ze het hout op een vrachtwagen en brachten het naar een leegstaande loods in Beltrum om het tegen inlossing van ludieke eisen terug te geven.

Maar de Grolse carnavalsvereniging De Knunnekes wilde niet op de anonieme eisen ingaan en de teleurgestelde ontvoerders brachten het hout in het voorjaar terug om problemen te voorkomen.

De kanonswielen gaan afzonderlijk naar een restauratiewerkplaats in Haarlo.

De 4.50 meter lange houten stukken voor het affuit waren eind vorig jaar gezaagd bij Meerdink in Winterswijk. Nu is het eikenhout zover gedroogd, dat het kan worden verwerkt.

Het oude affuit was nog niet zo oud en dateerde van 1948. Op oudere foto's is te zien dat de loop op een soort houten bak lag. Vrijwilligers bouwden het meer historisch verantwoorde onderstel, onder wie de bekende Hendrik Wisseborn, die ook veel modellen ervan bouwde.

Het affuit werd destijds nog onthuld door Prins Bernhard.

Maar dat affuit van 1948 is nu bijna verrot, doordat kennelijk de verkeerde verf is gebruikt. Ditmaal wordt geen verf maar lijnolie toegepast.

Voorzitter Edwin Grothe van de vriendenstichting is erg blij met de goede medewerking van het bedrijfsleven.

Het is de bedoeling het Grolse kanon uit de Tachtigjarige Oorlog met een grote veldslag van de Compagnie Grolle in gebruik te nemen tijdens het Vestingstadweekeinde van 17 tot en met 23 oktober 2005.

Het kanon wordt dan ook weer rijdend gepresenteerd, als vroeger getrokken door zes paarden.

Bron: De Gelderlander 2004.

Op zaterdag 20 november 2004 wordt een begin gemaakt met de sloop van het Grolse kanon. Op de foto ligt het kanon in de takels en wordt van zijn vertrouwde plek gehaald. Xander Luttikholt houdt alles nauwlettend in de gaten.
Foto: collectie Erik Mentink.

Het kanon wordt niet op een vrachtwagen gezet, maar in de takels door een kraan van de firma Rouwmaat via de Notenboomstraat en de Nieuwstraat naar de oude smederij van Johan Huijskes gebracht waar hij gesloopt zal worden.
Foto: collectie Erik Mentink.

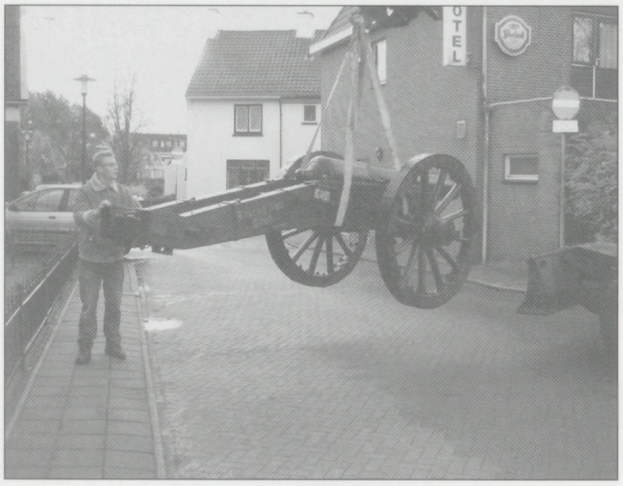

Het laatste gedeelte van de route loopt via de Barakkenplas. Foto: collectie Erik Mentink.

Het Grolse kanon is aangekomen op zijn eindbestemming, de oude smederij van Johan Huijskes.
Foto: collectie Erik Mentink.

Allereerst wordt de loop van het kanon eraf gehaald.
Foto: collectie Erik Mentink.

De restaurateurs van het kanon in 1984 hebben een plaatje met inscriptie achtergelaten dat bij een eventuele toekomstige sloop zeker gevonden zou worden. Het werd gevonden op de plaats waar de pijl staat.
Foto: collectie Godfried Nijs.

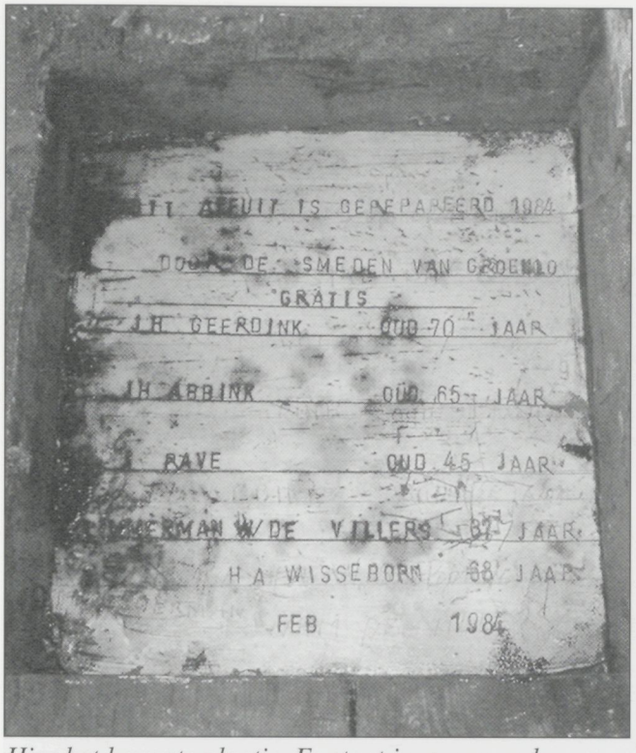

Hier het bewuste plaatje. Er staat ingegraveerd: "Dit affuit is gerepareerd 1984 door de smeden van Groenlo gratis. J. H. Geerdink oud 70 jaar, J. H. Abbink oud 65 jaar, J. Rave oud 45 jaar, timmerman W. Devillers 37 jaar, H. A. Wisseborn 65 jaar, Feb. 1984". Niet op het plaatje staat dat Gerard Nijbroek het schilderwerk heeft verzorgd. Foto: collectie Godfried Nijs.

Ook wielen van affuit zijn niet te gebruiken

Door onze verslaggever

GROENLO • Het houten onderstel van het Grolsche kanon was al helemaal verrot. Naar nu blijkt, moeten ook de houten wielen van het affuit worden vervangen. De Compagnie Grolle gaat daarom op zoek naar nieuwe experts, er moeten ook nieuwe offertes worden aangevraagd. Maar de Compagnie Grolle gaat er nog steeds van uit dat het vernieuwde kanon in oktober 2005 tijdens de 'Slag om Grolle' kan worden gepresenteerd.

De stichting Vrienden van de Grolse Kanonnen laat weten dat het affuit ernstiger was aangetast dan vantevoren was aangenomen. Het veldaffuit is in 1948 in gebruik genomen door prins Bernhard. Het was de bedoeling om de spillen en spaken te hergebruiken. „Helaas is dat niet het geval en dat is een forse tegenvaller', stelt projectleider Wim Nijenhuis van de stichting.

De timmerman die het reparatiewerk zou uitvoeren, moet noodgedwongen van de klus afzien.

Toen het affuit uit elkaar werd gehaald kwam ook een plaquette tevoorschijn. 'Dit affuit is gerepareerd 1984', staat daar onder meer te lezen. 'Door de smeden van Groenlo gratis', gevolgd door de namen: J.H. Geerdink oud 70 jaar, J.H. Abbink oud 65 jaar, Rave oud 45 jaar, Herman de Villers 67 jaar H.A. Wisseborn 68 jaar, en de datum 'FEB 1984'.

Bron: Nieuwsblad voor Groenlo 2004.

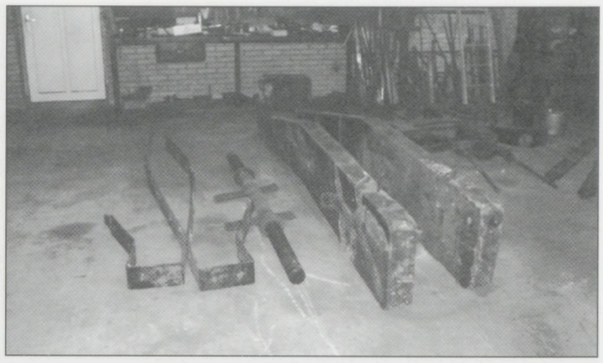

Het Grolse kanon is gesloopt. Het ijzeren smeedwerk zal worden gezandstraald en voorzien worden van een nieuwe verflaag om weer dienst te doen op het nieuwe affuit. Foto: collectie Wim Nijenhuis.

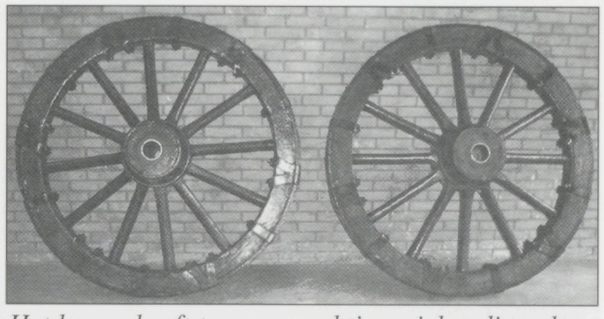

Het kanon heeft twee reusachtige wielen die ook helemaal verrot bleken te zijn. Foto: collectie Erik Mentink.

Projectleider Wim Nijenhuis bezig met het los slijpen van de ijzeren banden om de wielen. Foto: collectie Godfried Nijs.

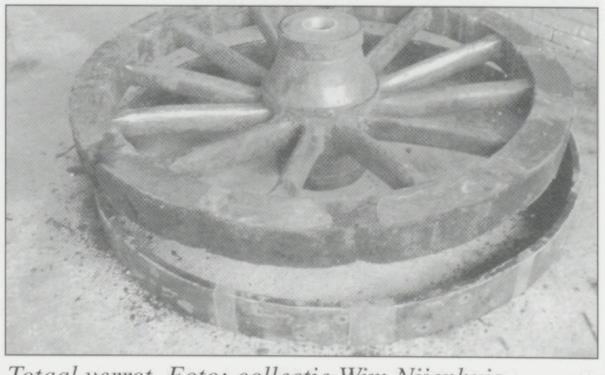

Totaal verrot. Foto: collectie Wim Nijenhuis.

Kanon met voorwagen terug naar Kanonswal

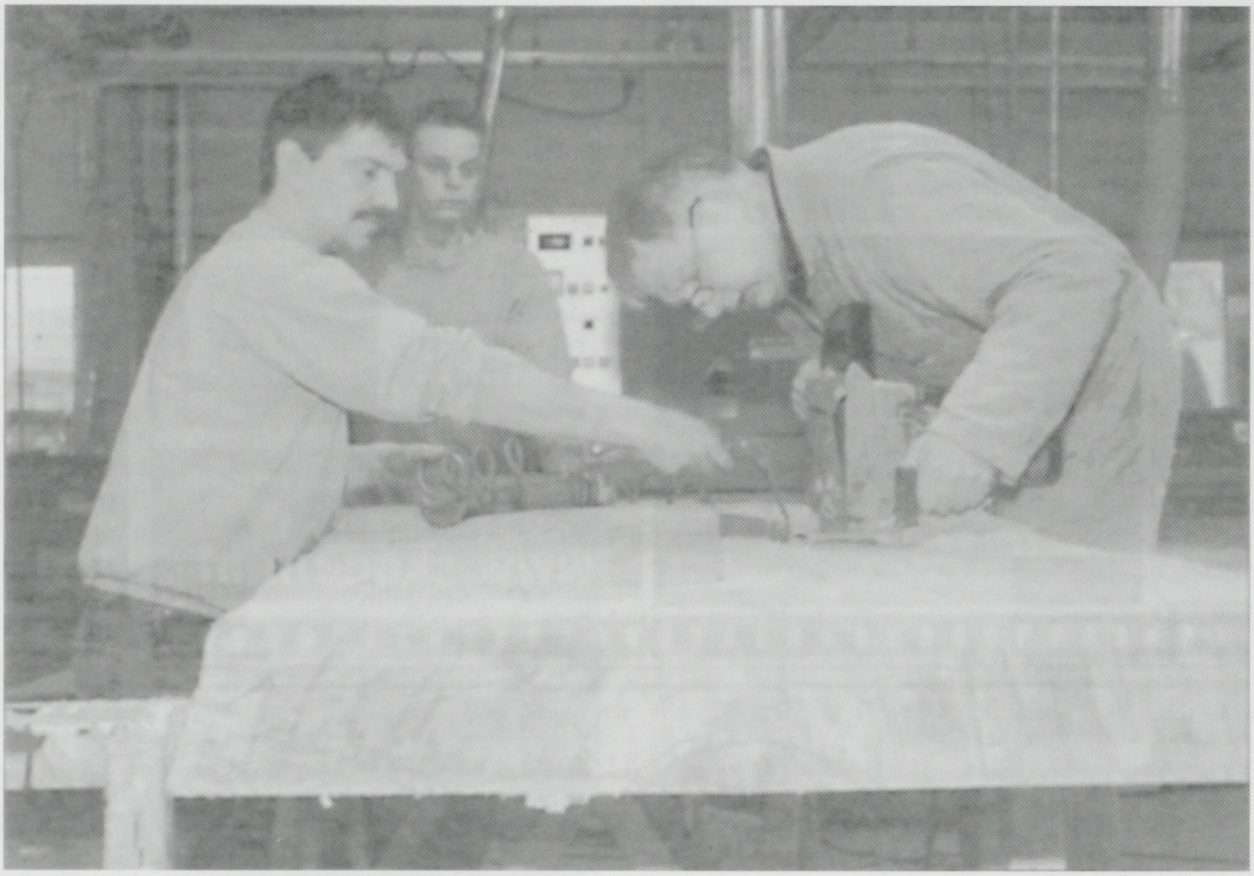

Medewerkers van bouwbedrijf Hoffman in Beltrum zagen het hout voor het affuit. (foto: Jan Houwers)

GROENLO - Vestingstad Groenlo is sinds 20 november 'onbewapend'. Het kanon werd noodgedwongen van zijn plek gehaald, omdat het door houtrot aangetaste affuit aan vervanging toe bleek. De Stichting Vrienden van de Grolse Kanonnen ontfermde zich over Groenlo's trots en zorgt ervoor dat het kanon eind oktober weer is te bewonderen.

Zaterdag werd bij bouwbedrijf Hoffman in Beltrum, expert op het gebied van restauraties en daarvoor ook goed uitgerust, een begin gemaakt met het zagen van het hout, na een droogperiode van anderhalf jaar. De zaag werd bediend door Henk Somsen van het bouwbedrijf. „Het hout is te zagen, maar als je het hout echt droog wilt hebben, moet je volgens experts het hout wel tien jaar laten drogen", zegt projectleider Wim Nijenhuis namens de stichting. „De zijwanden zijn gezaagd en geschaafd uit twee stukken hout van elk vierenhalve meter, waarbij we het bestaande affuit als mal hebben gebruikt. Het ijzerwerk is inmiddels gestaalstraald bij Straalbedrijf Reukers in Eibergen en is hartstikke schoon."

De zaag- en schaafklus neemt volgens Nijenhuis nog wel enkele zaterdagen in beslag. „Je mag niet zien dat het geschaafd is. Dat zag je vroeger ook niet." De wielen, waarover men op voorhand redelijk optimistisch was, blijken ook in zijn geheel nieuw te moeten worden gemaakt. „We waren ervan uitgegaan dat met name de spillen en spaken nog in een dusdanige conditie zouden verkeren dat ze in het nieuwe affuit zouden kunnen worden hergebruikt. Helaas is dat niet het geval en dat is een forse tegenvaller", aldus Nijenhuis.

Het hout dat er nog ligt, wordt gebruikt om een originele voorwagen van te maken. „We hopen dat het nog lukt voor oktober. Dat hangt van de tijd en het geld af. Ik heb inmiddels kopieën binnen van originele tekeningen uit 1609 van het Leger- en Wapenmuseum in Delft. Het zou toch geweldig zijn dat het kanon dat weekeinde wordt binnengetrokken met zo'n originele voorwagen met daarvoor zes paarden. Na dat weekeinde kan die dan bij het kanon worden geplaatst op de wal."

Bron: De Gelderlander 2004.

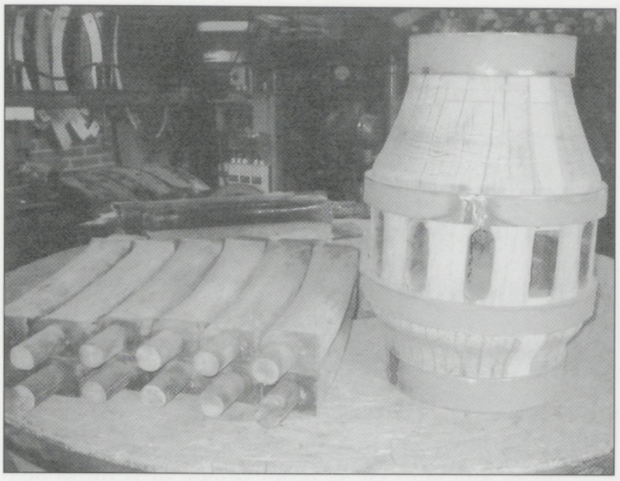

Bij de firma Dijk in Dalfsen worden de wielen gemaakt voor het Grolse kanon.
Foto: collectie Firma Dijk.

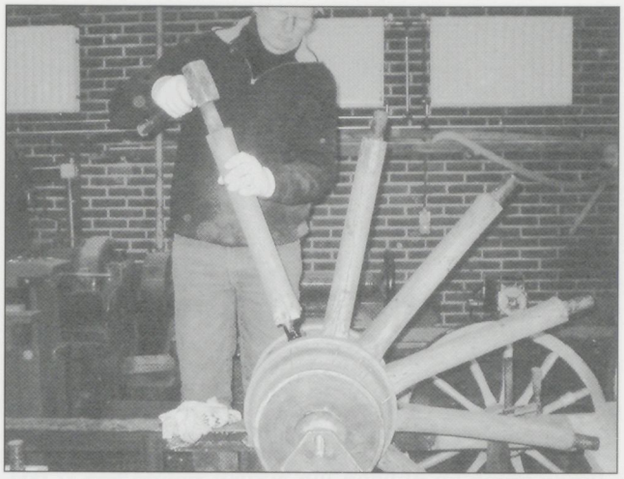

Op vakkundige wijze worden de houten spaken erin geslagen.
Foto: collectie Firma Dijk.

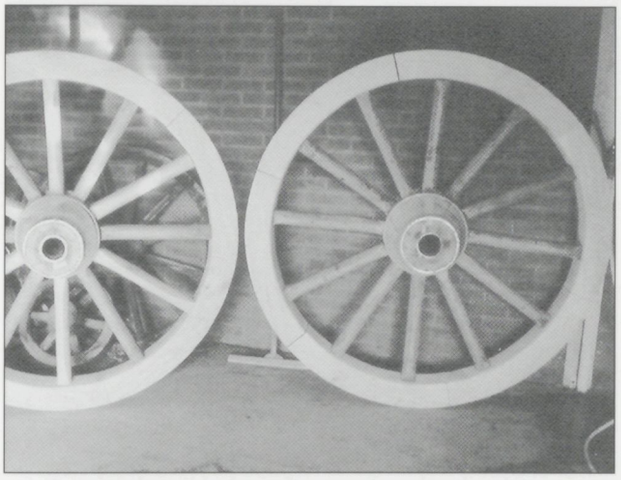

De prachtige wielen zijn klaar.
Foto: collectie Firma Dijk.

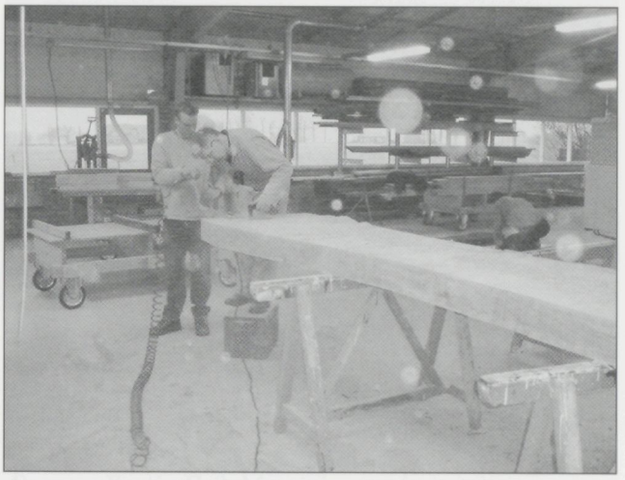

Het zagen van het hout gebeurde bij de firma Hoffman uit Beltrum. Op de foto assisteert Xander Luttikholt timmerman Henk Somsen (rechts).
Foto: collectie Wim Nijenhuis.

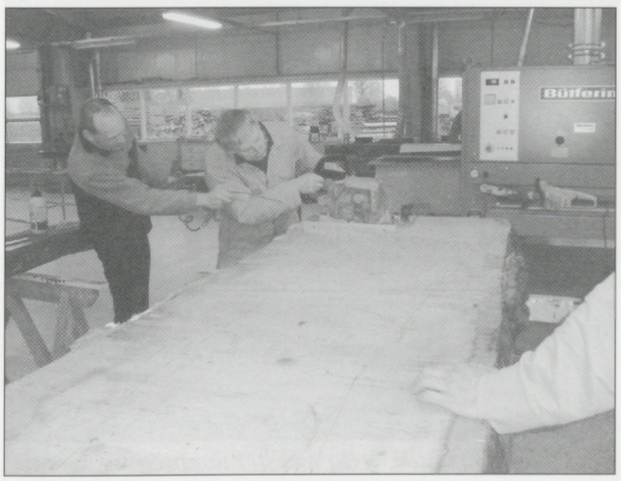

Ton Tijdink blaast het zaagsel weg zodat Henk Somsen secuur kan zagen.
Foto: collectie Wim Nijenhuis.

Het eerste deel van het affuit is uitgezaagd en kan nu verder bewerkt worden.
Foto: collectie Wim Nijenhuis.

De gaten voor de tussenstukken worden gezaagd, terwijl Rick Walhof het zaagsel weg blaast.
Foto: collectie Wim Nijenhuis.

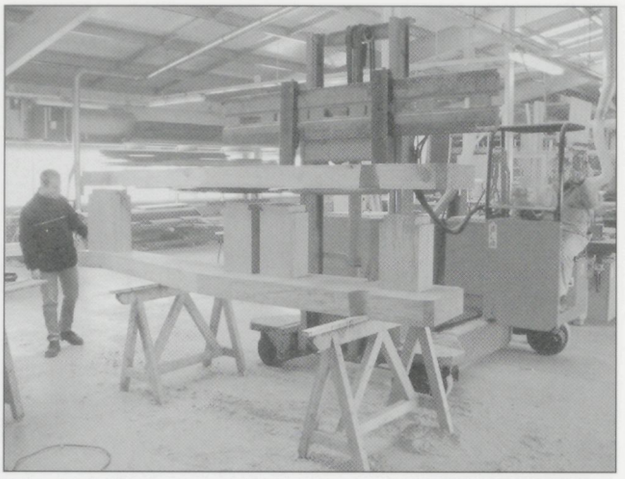

Met behulp van een heftruck wordt het affuit verder in elkaar gezet onder toeziend oog van Rick Walhof.
Foto: collectie Wim Nijenhuis.

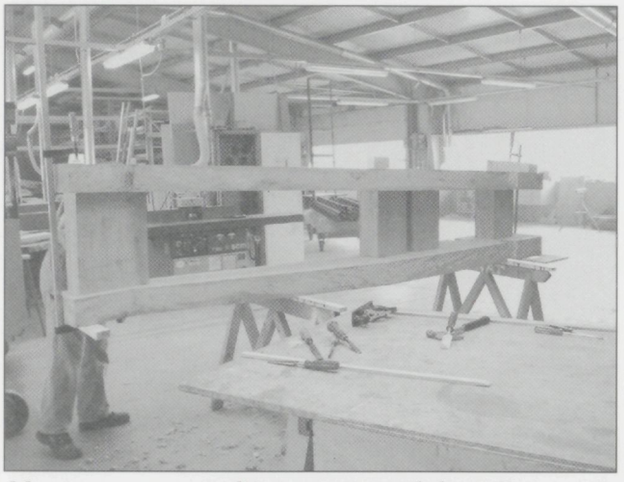

Met een paar grote lijmtangen wordt het affuit goed bij elkaar gehouden.
Foto: collectie Wim Nijenhuis.

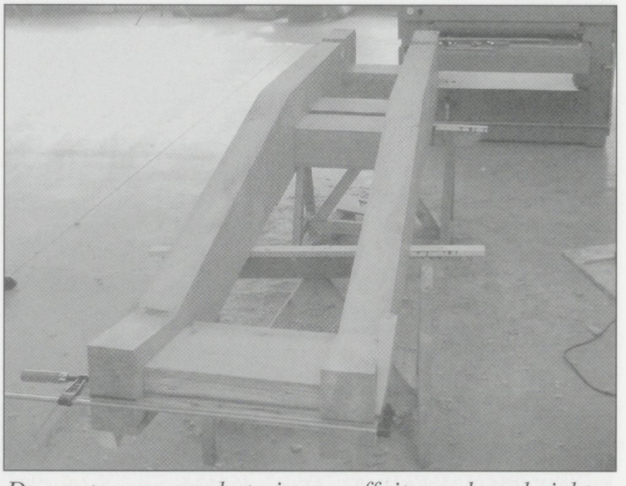

De contouren van het nieuwe affuit worden al zichtbaar.
Foto: collectie Wim Nijenhuis.

Nadat het ijzeren smeedwerk gezandstraald is en in de grondverf is gezet kan de definitieve verflaag aangebracht worden.
Foto: collectie Wim Nijenhuis.

Rick Walhof is hier bezig met het aanbrengen van de definitieve verflaag op het smeedwerk.
Foto: collectie Wim Nijenhuis.

Het affuit is in elkaar gezet en de loop kan er op worden gezet door de firma Rouwmaat.
Foto: collectie Wim Nijenhuis.

Het is een secuur werkje dat goed in de gaten wordt gehouden door Rick Walhof.
Foto: collectie Wim Nijenhuis.

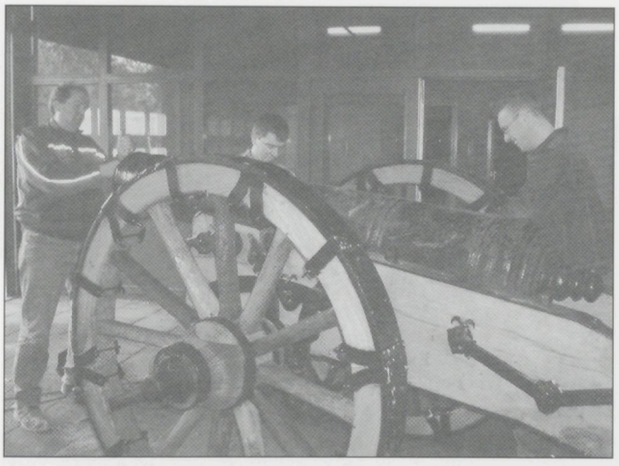

Hier wordt door (v.l.n.r.) Rob Walhof, Wim Nijenhuis en Xander Luttikholt de laatste hand gelegd aan het kanon. Foto: collectie Erik Mentink.

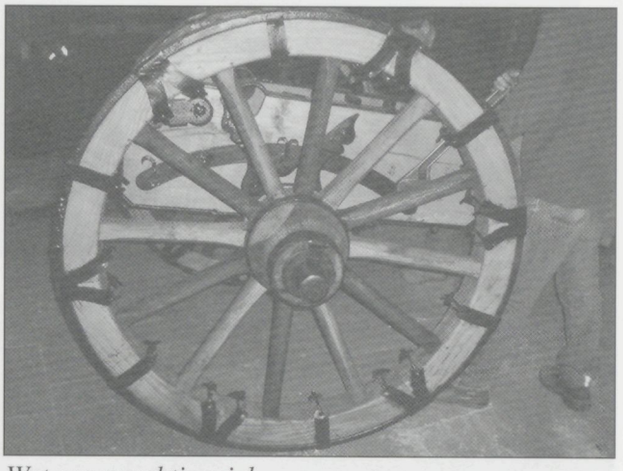

Wat een prachtig wiel.
Foto: collectie Erik Mentink.

De klus zit erop. Op het kanon een aantal van de mensen die hebben geholpen bij de totstandkoming van het nieuwe affuit, v.l.n.r. Rob Walhof, Wim Nijenhuis en Xander Luttikholt. Op de foto ontbreken Johan Klein Gunnewiek en Rick Walhof.
Foto: collectie Erik Mentink.

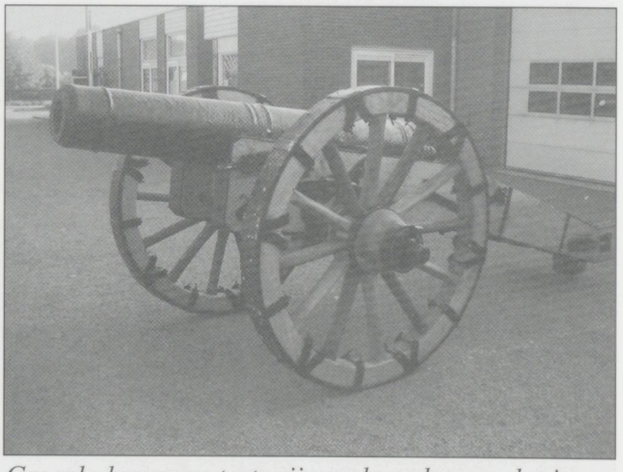

Groenlo kan weer trots zijn op haar kanon, dat in elkaar gezet is op de voormalige gemeenteloods. Het kanon is klaar om ingezet te worden tijdens de Slag om Grolle die gehouden is van 21 tot en met 23 oktober 2005.
Foto: collectie Erik Mentink.

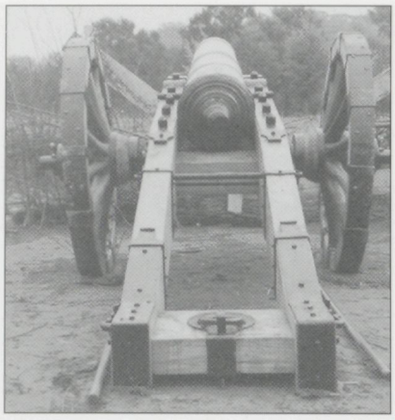

Grols kanon is geplaatst op één van de bastions die speciaal voor de Slag om Grolle zijn aangelegd. Foto: Eduard van de Wiel.

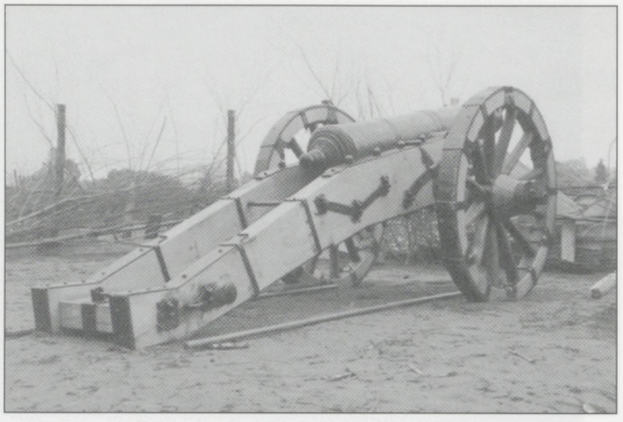

In volle glorie. Foto: Eduard van de Wiel

Woorden schieten te kort. Foto: Nigel Hillyard.

Tijdens de Slag om Grolle werd het Grolse kanon bemand door leden van de Compagnie Grolle en leden van de Sealed Knot uit Engeland. Foto: Nigel Hillyard.

Leden van de Compagnie Grolle trekken het kanon de Markt in Groenlo op. Foto: Eduard van de Wiel.

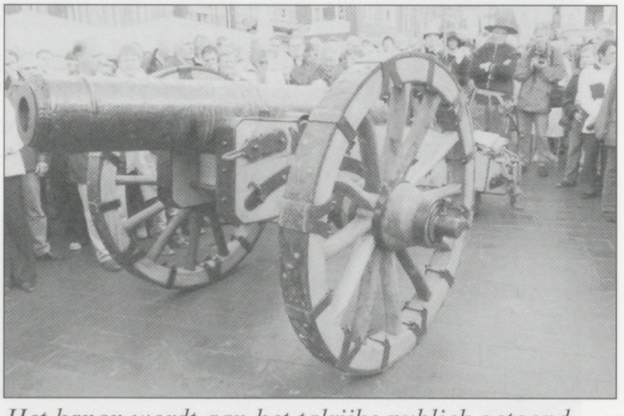

Het kanon wordt aan het talrijke publiek getoond. Foto Eduard van de Wiel.

Na afloop van de Slag om Golle werden de makers (Rick Walhof, Xander Luttikholt, Rob Walhof, Johan Klein Gunnewiek en Wim Nijenhuis) van het vernieuwde affuit nog in het zonnetje gezet door 'Frederik Henderik'. Foto: Erik Mentink.

Het kanon heeft in de nacht van zondag 23 oktober op maandag 24 oktober 2005 onbewaakt op de Markt in Groenlo gestaan. De Lichtenvoordenaren hadden een kans voor open doel maar maakten hier geen gebruik van. Dan maar in de takels en terug naar de Kanonsbulten. Foto: Wim Nijenhuis.

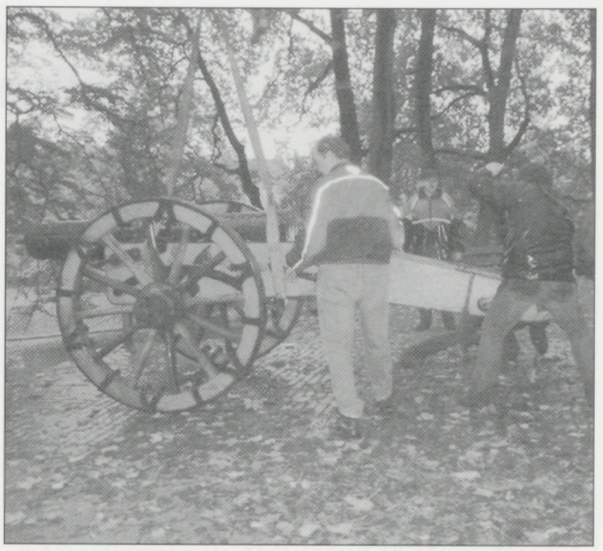

Het kanon wordt teruggeplaatst op zijn vertrouwde stek.
Foto: Wim Nijenhuis.

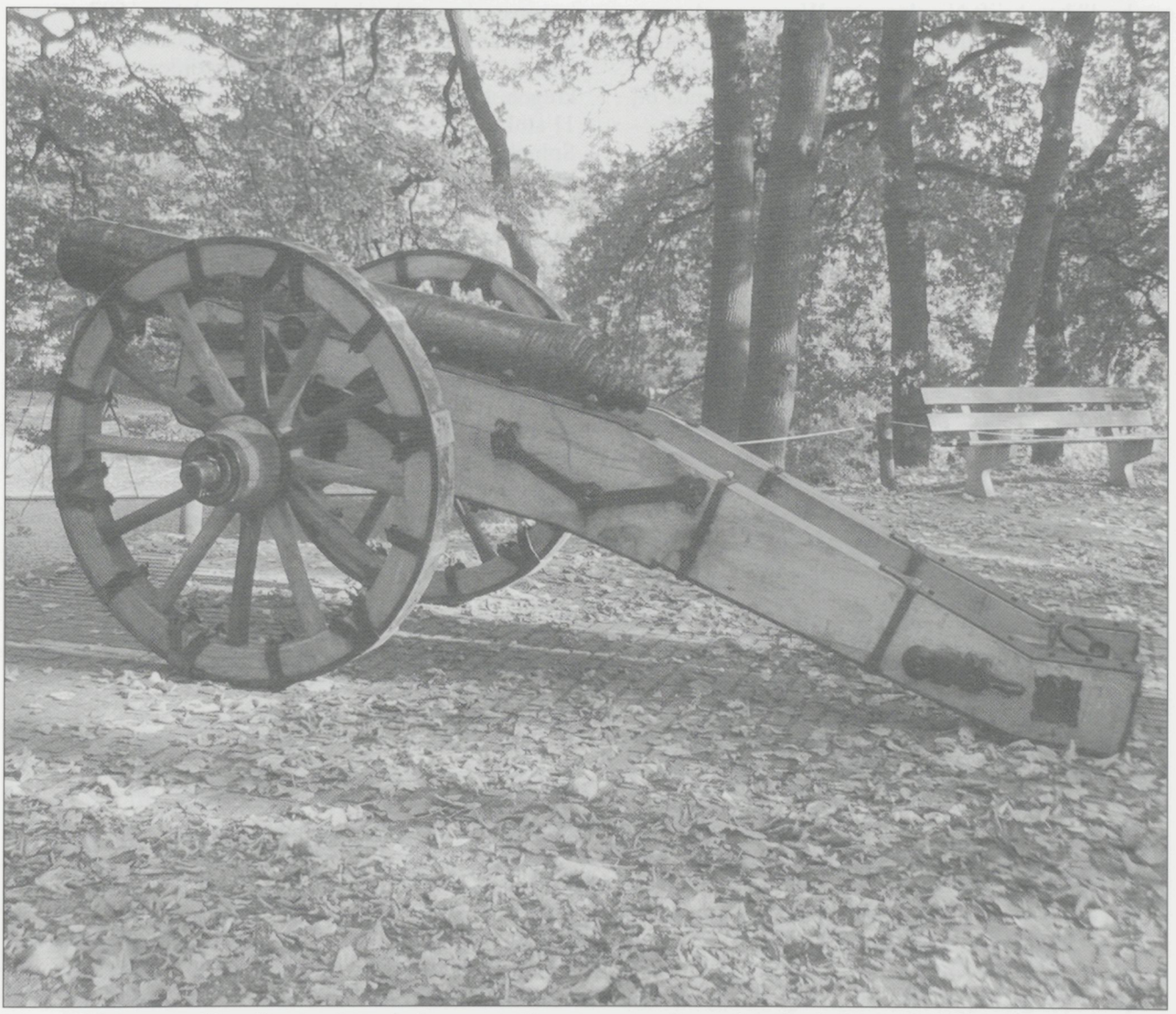

Het prachtig en vakkundig vernieuwde kanon waakt weer over de vesting Grol. Foto: Erik Mentink.

Hoofdstuk 12

Grols kanon geschonken door Frederik Hendrik?

De geschiedenis van het Grolse kanon

De overlevering wil, dat het Grolse kanon op de kanonswal in 1627 door Frederik Hendrik aan de stad Groenlo werd geschonken. Op geschiedkundige gronden moet ernstig aan deze visie op de gebeurtenissen van 1627 worden getwijfeld. Er waren bij de inname van de stad immers zeker spanningen tussen de burgers van Grol en de Staatse troepen. De inwoners van Groenlo waren in 1627 in meerderheid katholiek. De calvinistische Staatse legerleiding beschouwde de katholieken als sympathisanten van de Spaanse vijand. Na de verovering van Groenlo werd de Calixtuskerk aan de katholieke eredienst onttrokken en aan een calvinistische predikant toegewezen. In zijn "Historisch verhael" beschrijft Nicolaes van Wassenaer deze gebeurtenis bij de inname van de stad als volgt: "Ten selfden daghe is in de groote kerck, die meest gheraseert (zeer beschadigd) was ende bij de belegherden van alle beelden ontlast, d'eerste predicatie ghedaen bij de hofpredicant van sijn Excellentie, ghenaemt Conradus, met een seer groote toeloop van alle menschen die de nieu ghewonnen stadt besichtichden". Het waren dus niet de katholieke inwoners van Groenlo die deze eredienst bezochten. Dat de beelden van de Calixtuskerk door de "belegherden" in veiligheid zijn gebracht laat in het midden of dat door het Spaanse leger of door de inwoners van Grol gebeurde. Het onder die omstandigheden schenken van een kanon is buitengewoon onwaarschijnlijk.
Een ding is zeker: het kanon is al sedert 1627 en wellicht nog langer in Groenlo. Als het dan al geen geschenk was, waarom bleef dan nu juist dit kanon in Groenlo achter en werden de overigen wel afgevoerd?
Het antwoord op deze vraag werd ons gegeven door de befaamde Engelse kanonnendeskundige Charles Trollope. Tijdens het bezoek, dat hij op 5 november 1998 op uitnodiging van de Vrienden van de Grolse Kanonnen aan Groenlo bracht, vertelde hij, na het kanon zorgvuldig bestudeerd te hebben, dat dit gietijzeren kanon rond 1570 in Engeland was gegoten. De voorzijde van de vuurmond heeft oorspronkelijk een trompetvorm gehad, die waarschijnlijk door een voltreffer uit elkaar is gesprongen en naderhand er is afgezaagd en bijgevijld. Het gietgewicht staat op het kanon vermeld en bedroeg 2735 pond (Engelse ponden = 1389 kg). Er zijn 3 zundgaten (lontgaten) zichtbaar. Met ieder lontgat konden ongeveer 1000 schoten worden gelost. Er moet van worden uitgegaan, dat bij zo'n 3000 schoten de loop zover was uitgesleten dat het kanon niet langer bruikbaar was. Trollope gaf het advies eens te zoeken rond het jaar 1570, want omstreeks die tijd zou het kanon vanuit Engeland in de Nederlanden kunnen zijn gekomen. Jammer genoeg is uit die periode weinig of niets over de bewapening van Groenlo bekend. De verslagen van de verschillende belegeringen hebben ons wel aardig wat informatie opgeleverd over de te Grol op verschillende tijdstippen aanwezige kanonnen. Daaruit wordt duidelijk dat het huidige Grolse kanon in 1570 vrijwel zeker nog niet te Grol aanwezig was.
Het is wel mogelijk dat het kanon, dat thans de kanonswal siert, het halve kanon is dat in 1597 in de stad werd aangetroffen. Zekerheid daarover kan waarschijnlijk niet meer worden verkregen. Het Grolse kanon moet wel een van de 11 stuks geschut zijn geweest, die in 1606 door Spinola op de Staatse troepen werden buit gemaakt. Dat geschut heeft Spinola in 1606 te Groenlo gelaten en maakte sedertdien deel uit van de vast bewapening van de vesting Grol. Tijdens de belegering van Grol door Frederik Hendrik in 1627, is dit kanon door de Spanjaarden bij de verdediging van de stad gebruikt. De trompetvormige voorzijde van de vuurmond is toen bij de beschieting van de stad beschadigd geraakt. De mogelijkheid bestaat, dat het kanon in 1627 reeds zover was beschadigd en versleten dat Frederik Hendrik het voor de verdediging van Grol niet langer bruikbaar achtte en daarom toen heeft afgedankt. Bronzen kanonnen werden omgesmolten. Het gietijzeren kanon kwam niet voor recycling in aanmerking. Het moet eveneens niet onwaarschijnlijk worden geacht, dat dit kanon één van de 22 kanonnen was waarover de Staatse troepen in 1672 bij de belegering door de troepen van de bisschop van Munster beschikten. Dan moet met de mogelijkheid rekening worden gehouden dat in 1674, toen de Munsterse troepen de stad moesten verlaten, dit versleten kanon werd achtergelaten. Door de ontmanteling van de vestingwerken in dat jaar is de stad daarna niet meer van kanonnen voorzien.
Ook al staat wel vast dat het Grolse kanon destijds werd afgedankt, ontmoet het overigens geen enkel bezwaar om van het kanon te blijven beweren, dat het in 1627 door Frederik Hendrik aan de burgers van Groenlo werd geschonken.

Hoofdstuk 13

Bronvermelding

Bronvermelding:

Duyck, Ant., Journaal van Anthonis Duyck 1591–1602 met inleiding en aantekeningen. (Uitg. Lod. Mulder, 's-Gravenhage/Arnhem 1862-1866) 3 delen.

Engel, P.H.C., Cornelius Fabritius, Pastoor te Grol 1606–1627. In: Losbladige uitgaven van de Oudheidkundige Vereniging Groenlo (Groenlo 1674–1679).

Giustiniano, P., Delle guerre di Fiandra (Antwerpen 1609). Boek 6, pagina's 172 t/m 306.

Groot, H. de, Nederlandtsche jaerboeken en historien sedert 1555 tot 1609. Met de belegering der stadt Grol en den aenkleven des jaers 1627, enz. Vertaelt door J. Goris. (Amsterdam 1681).

Mentink, E., De oorsprong der Grolse kanonnen (Groenlo 1999).

Mentink, E., De Grolse gracht, Van verdedigingswerk tot viswater (Groenlo 2003).

Pluijm, Joep van der, De Vestingstad Grol (Groenlo 1999).

Riegel, Ausführliche und grundrichtige Beschreibung der freyvereinigten Staaten und Spanischen Niederlanden (Franckfort/Main und Leipzig 1691).

Vemer, W.P., Kroniek van Groenlo (1e druk 1966, 2e druk 1966, 3e druk vermeerderde uitgave, Arnhem 1969).

Wassenaer, Nic van, Historisch verhael alder ghedenckweerdichste geschiedenissen die van den beginne des jaeres 1621 [tot 1632] voorgevallen sijn. Boeken 1 tot 17 door Nic. van Wassenaer, boeken 18 t/m 21 door B. Lampe. (Den Haag/Amsterdam 1622–1635). 13e verhaal: april 1627 tot oktober 1627.

Bronnen:

- Algemeen Rijksarchief Brussel, Archief van de contadorie van financiën. Toegang 5, inventarisnummer 525
- De Geldersche Bode
- De Gelderlander
- Tubantia
- Nieuwsblad voor Groenlo
- Groenlose Gids
- Gemeentearchief Groenlo
- Journal of the Ordnance Society volume 12 / 2000
- Boek Pas op de Buren
- Briefwisseling Erik Mentink / J. Puype
- Briefwisseling Erik Mentink / Charles Trollope
- De gevelsteen op pagina 9 genaamd "in de stat van Grol" is in 1862 uit een trapgevel genomen van een slooppand aan de Nieuwendijk te Amsterdam. Thans te zien in het Stadsmuseum aan de Mattelierstraat.

Hoofdstuk 14

Ode aan het Grolse kanon

Dat olde Grols kanon

Too'k joaren her nog was een kind
dat zal miej immer heugen
as vader zondags wandelen ging
hoo'k miej doarop verheugen
mien kleine knoest in vaders voest
van 't wark zo hard en krom
moar veilig as ik peerd wol rien
op 't olde Grols kanon.

Dat old kanon op Grolle's mooie wallen
is een dagbook van ons allen
dat old kanon dat al zo joaren steet
dat was getuuge van al ons leef en leed.

Too'k later noar de schole ging
dan kon'k gin vin verreuren
as meester 't oaver vrogger had
wat to in Grol gebeuren
to 't old kanon nog daveren kon
en spoj zien kroet en lood
dat Grolle dan zo vaste ston
dat deed miej toch zo good.

Too'k later op 't joarlijks feest
van onze olde buurte
een meaken zag en heel bedeesd
eur vroog in 't laatste uurken
ik dörven neet, zee was te bleu
wiej waren nog zo jong
zo zaten wiej doar toch zo sneu
op 't olde Grols kanon.

Ak later vief en zestig bun
en heb mien kleine pensioentjen
dan zit ik elken zommerdag
doar in dat klein plansoentjen
dan trekt er an mien geest veurbiej
dat ik hier met vader ston en met
mien eerste kleine vrijeriej
bie'j 't olde Grols kanon.

Gait van Grolle (G. Roerdink)

Het Grols kanon

Baoven op den olden bulten,
dat was vrogger 'n bastion,
daor steet noo stateg
ons befaamde kanon.
Het is d'r ene van zovölle
dee Frederik Hendrik
op den Spanjaard won.
Den en ok 'n stuk of wat anderen
hef hee de Grolsen maor elaoten,
want Hendrik wis wal dat het hum
geen kwaod meer kon.
Roem dreehonderd jaoren
is dat kanon noo al in ere.
Völle hebt ons Grolle
deur dat kanon kennen leren,
völle waor het bi'j het kanon begon.

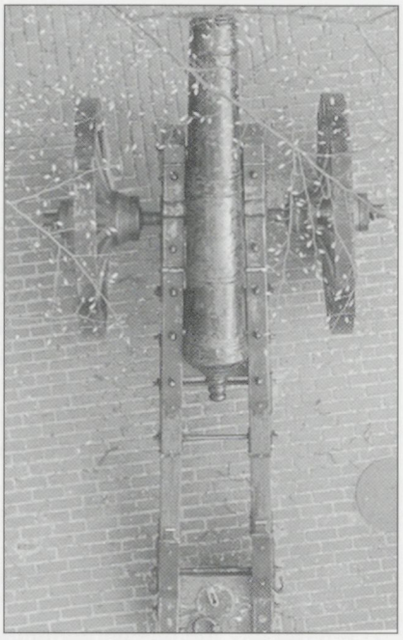

Bovenaanzicht van het Grols kanon. Foto: Streekgids.nl.

En allen wee ons Grolle
weet te waarderen,
dee weet dat van dèn bullebak.
Dat lekkere bier van de aoverkante
Den olden bulten
en dat grote olde iezeren kanon.

Jan Nales

Ter ere van zijn 50e verjaardag in 1961 ontvangt Prins Bernhard van Bakkerij Wissink op Paleis Soestdijk een Grols kanon van chocolade. Foto: collectie gemeente Groenlo.

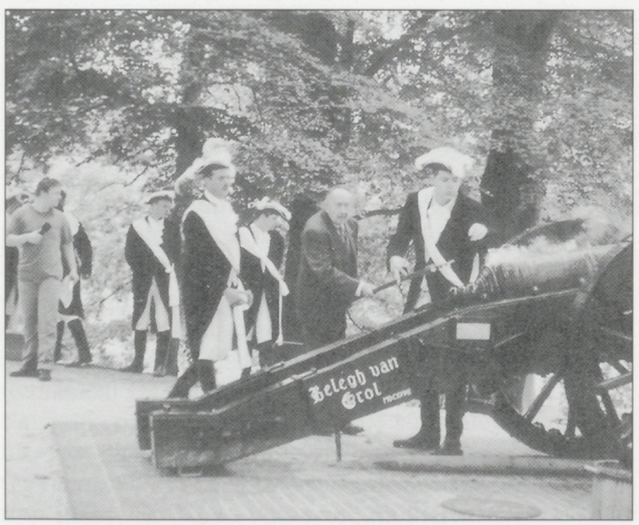

Jan Nales mocht op 15-7-1999 tijdens de braderie zelf het kanon afschieten. Foto: collectie Gerrie Meulenbeek.

Speciaalbier "Het Kanon". Foto: Ronald Brockötter.

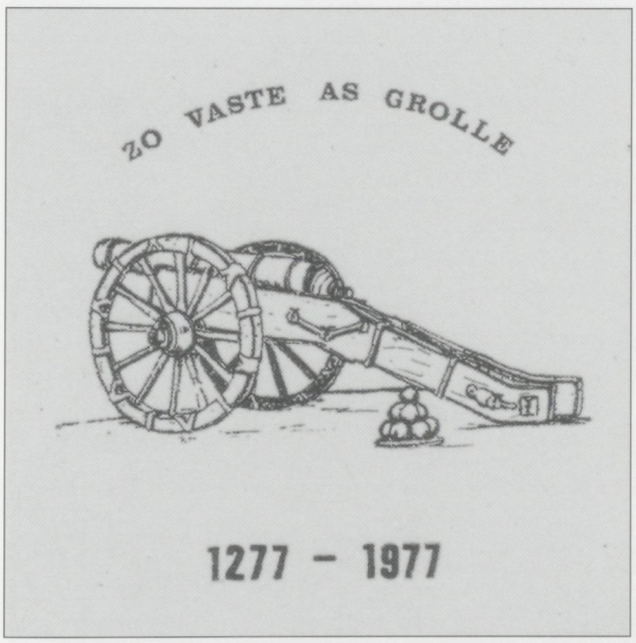

Tegeltje gemaakt ter ere van Groenlo 700 jaar Stad in 1977.

Bij de intruductie van het Kanonbier stond het volgende op de verpakking te lezen:

Het kanon: Bier dat krachtig nadreunt. Ruim zeven eeuwen geleden verwierf Grolle de stadsrechten. Het was een welvarende vesting, gelukkig gelegen tussen de rijke Hollandse handelssteden en het vruchtbare Germaanse achterland. Weinig steden zijn zo vaak ingenomen en weer bevrijd. En niet slechts vanwege het bier. In het huidige Groenlo ligt nog steeds een deel van de oude vestingwal met daarop een kanon dat dateert van de laatste strijd onder Grollenaren bekend als "Het Rampjaar 1674". Na dit jaar kwam er een einde aan de overheersing. De bevrijding van Grolle werd traditioneel gevierd met kanonschoten en vele vaten bier. Het kanon staat voor de onverzettelijkheid der Grollenaren. Het is gebrouwen als monument voor een dapper en trots volk.

Informatiebord geplaatst bij de beschadigde loop op de Kanonsbult. Foto: Erik Mentink.

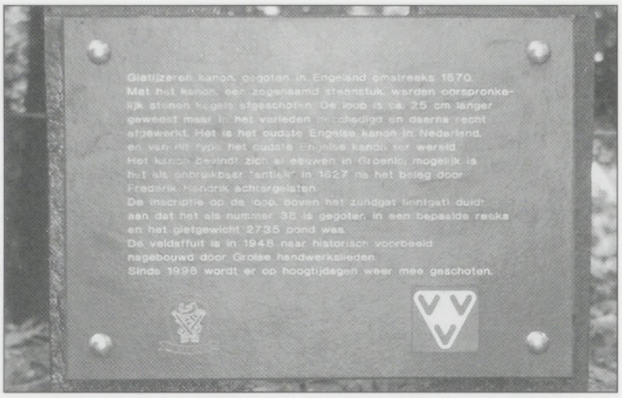

Informatiebord geplaatst bij "het Grols kanon" op de Kanonsbult. Foto: Erik Mentink.

Rond 1905 werd deze foto gemaakt. Foto: collectie Nic Adema.

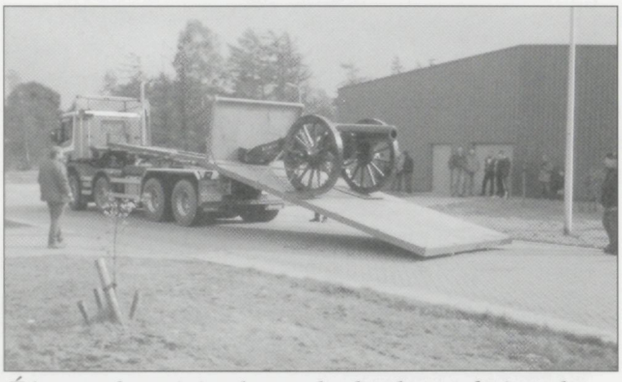

Één van de weinige keren dat het kanon buiten de Stad is geweest. Foto: collectie Gerrie Meulenbeek.

Het kanon op een wagen van de Firma Rouwmaat uit Groenlo. Foto: collectie Gerrie Meulenbeek.

Het kanon staat voor de onverzettelijkheid
der Grollenaren.
Het kanon is een monument
voor een dapper en trots volk.

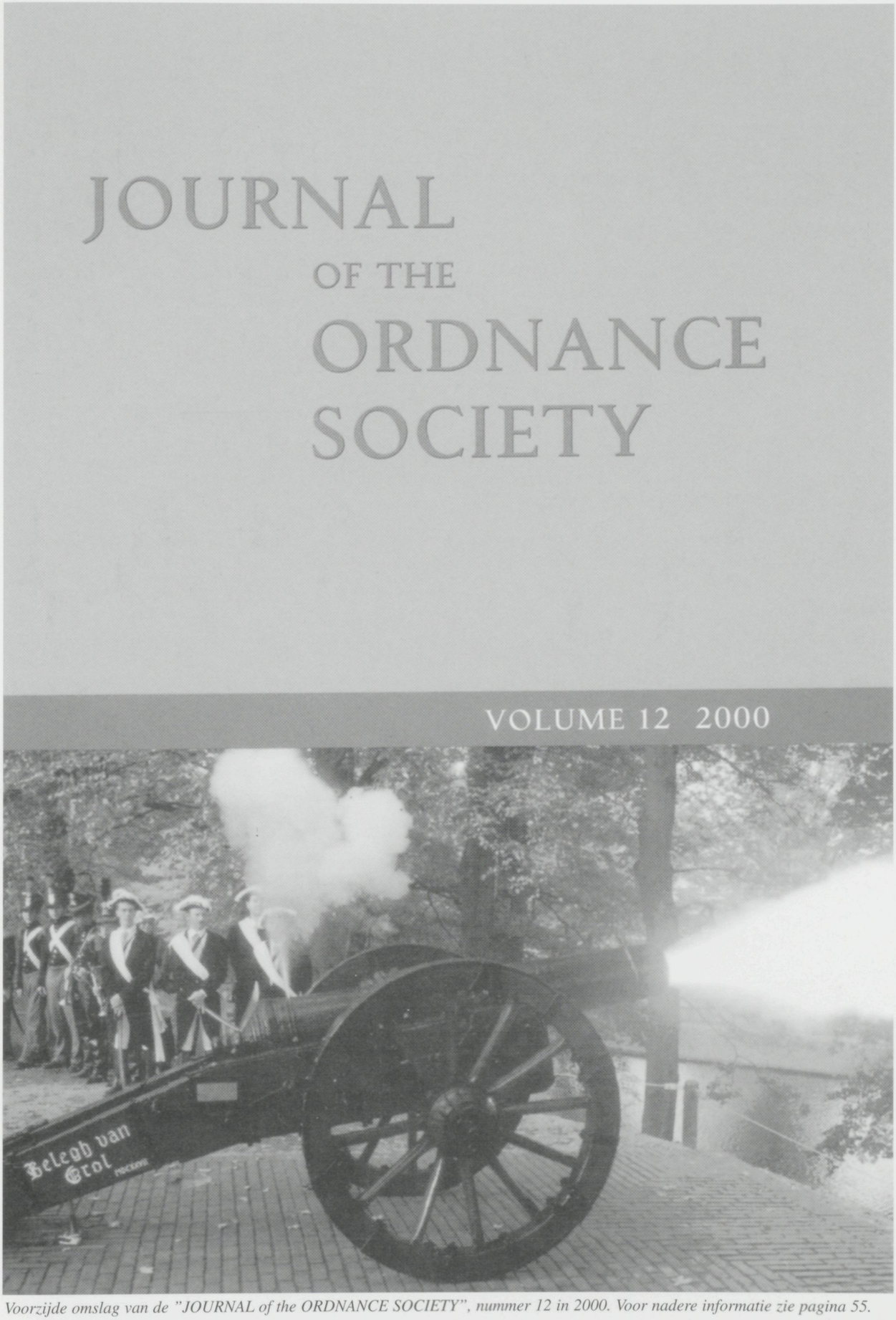

Voorzijde omslag van de "JOURNAL of the ORDNANCE SOCIETY", nummer 12 in 2000. Voor nadere informatie zie pagina 55.